

Даиш Карачай ал-Булгари

Нариман-тарих

Четвърта част

Издадена с финансовата подкрепа на г-н Пьотр Кирилович Петров. Ограничен тираж за библиофили. Всяка книга има уникален номер. Книга дванадесета.

Фархат Габдул-Хамидович Нурутдинов

За "Берсала тарих" на Джан-Данияр Бирман и продължилия работата му Галим, за "Боян дастан" от Бури-Боян и за "Нариман тарих" на Карт-Нариман.

Хайджин

"Предание за Ърдеде", 1019 г.

Риштаули

Буляр сугеше ъръ (Песни за Булярската война)

Габди Улуш

Намеи Ярсълу хири ("Слово за девата Ярсълу")

("Барис тарих" или поученията на Святослав")

(Откъси от "Берсала тарих" (Переяславска летопис) на Галим ал-Булгари)

Публикува се за пръв път на български език.

За "Берсала тарих" на Джан-Данияр Бирман и продължилия работата му Халим, за "Боян дастан" от Бури-Боян и за "Нариман тарих" на Карт-Нариман.

1. Разказ за Бушлаите

Кара-Булгар (тук Лявобрежна Украйна) е забележителна част от Кара-Саклан (Украйна), където се намират мнозинството от градовете в тая страна, основана от българи и в която до днес господства български тюрки език (литературният език на българите през IV век, забранен от болшевиките в 1817 г. Не трябва да бъде объркван със сабанския или аримаспийския (ермийски) език, който произлиза от него, но вече е станал твърде различен. През XIX век най-злият враг на българския народ - руският православен мисионер и изтоковед Илмински с помощ от наети от него български лингвисти създаде на основата на сабанския език, преднамерено и силно изкривен от него така наречения "татарски" език, обявен през XX век за официален език на казанските тюрки)... Четиристотин деветдесет и девет години след Буртаската война (154 г. от н. е.) субагът (малък цар) на Джеремел - Кубан Боян - основал тук града Балтавар... (Полтава).

При усвояването на този край от българите голяма заслуга имали неговите потомци и най-вече родът на знаменития Карадж Бушлай, който 807 г. след Буртаската война станал български баг (управляващ) на града (154 г.). Той оглавявал българите - барсили и баграти (бараджи), които са наричани още и себери - бараджите, изгонени по-рано от кимерите в Акбаш (Азия), при цар Буртас (цар на Идел през VII век пр. н. е.) се върнали в Балин (Източна Европа) от Себер, от бреговете на тамошната река Аксу или Арсу (река Саръсу в Казахстан)... Бушлай възстановил града Балтавар, който по-късно отново бил разрушен по време на готско-сарматските войни... Казват, че отначало името на града било Бал-Табър (Български укрепен лагер), а после жителите му дали по-уважителна форма на това название: Балтавар, вожд.. Потомък на този Карт-Бушлай (Старият Бушлай) е Буджа-Бушлай (Бож) и той възстановил града Балтавар, основан още от Кубан Боян и му дал второ име Булгар, макар и в предишното название "бал" на стар български и "балта" на готски (германски) вече да означавало "Булгар". Когато му обяснили това, Бож отговорил: "Тукашните българи вече са загубили много от чистия стар български език или шамсуарското наречие (прабългарският старосуварски език), а готите си заминаха отгук; така че не е излишно да утвърдим името на града и със старата тръокска дума "булгар", която моите барсили и баграти много обичат!" Буджа Бушлай в 1025 г. след Буртаската война (372 г.) се присъединил към хуните на кансюбиги (император на хунски език) Булюмар и се прославил с участието си при разгрома на аланския вожд Кебек (предполага се "Кучето"), който самонадеяно се провъзгласил за каган на България...

След три години (през 375 г.) бунтовният готски вожд Тиндар (Винитар, Венетарий) вероломно убил Буджа Бушлай заедно с много негови роднини и хора в храма Баджту край селището Аскал (на мястото на Киев), а града Булгар Балтавар (Полтава) бил разрушен. Синът на Буджа - Аскал - се измъкнал от града, прикрепил се към войските на Булюмар и се отличил при разгрома на Тиндар... Същата година Аскал по заповед на Булюмар построил за него редом с храма Баджту крепостта Кан-Балин и тя станала новата столица на Булюмар. Името на храма народът запазил като Башу и това название станало любимото име на град Къй (Киев)...

На мястото край Балтавар живеели барсили и затова тамошната река била наречена Барискул (Барсилска река, Ворскла), а на мястото на Бер-Сала или Барадж-Сала (Переяславл; Бер или Барадж-Баградж означава Змей, Дракон) живеели багратите и те дали това име на основания от тях град. Малко по-късно Барискул била наречена Барис Идел, защото на бреговете ѝ живеели седем български племена (Идел - седем племена): барсили или себери, бараджи-баграти, артан-улчии (лето-литовци, смятащи се за българи), бирули или ермийци (ермихиони), алани или масагети и маджарите-ишимдани (иседоните, живеещи първоначално между реките Урал и Ишим). Артан-улчиите били доведени тук от готите, а част от бирулите била доведена от Алтън-Уба (Таврия-Крим и прилежащите Причерноморие и Приазовие) от абарите-авари...

Крепостта Балтавар била възстановена отново от Булут Алаша (Бледа), брат на Туки Атилле (Атила), но скоро местните жители, недоволни от насилията му, разрушили крепостта, а него самия зазидали жив в пещера. В нея някога живеел келбир-отшелник, тоест оракул или арджабей, но Бледа приел християнството и го убил. След това трябвало да се спасява от народния гняв, дотичал до пещерата и останал в нея завинаги...

Смутът ръководел някой си Йолъг (По-късно това име става Олег, бел. прев.).. Трябва да кажем, че това име се дава преди всичко в чест на Йолъг Катраг (началото на X век пр. н. е.) и на хакан Йолъг (края на II и начало на I век пр. н. е.)... Тукашните хора пазят ревниво спомена за хакан Йолъг, който им помогнал да се издигнат над другите български племена в Кара-Саклан (Украйна) и точно измежду тях подбирал своята войска и гарнизоните на отдалечените баилски (централноевропейски) крепости. От тези крепости ще спомена известните, като Бургар на река Балтавар (Прага на Вълтава), Алан-Кубар или Аланчек, на шега наричана Дъръздък (Дрозд или Славей; днес Дрезден), Утрау на река Утрауба (Острава на Одер), Барин-Булгар (Бърно), Булгар-Табора (Табора в Чехия), Балчин (Пилзен), Егльуба (еглъ - голям; уба - река и град) на река Егльба (Йиглава на река Йиглава в Чехия), Будай (Чешке Будейовице), Бурат-Булгар (Братислава), Бийсу (в Унгария, между Дунав и Тиса)... На помощ на барсилските и бараджките гарнизони Йолъг придал 300 000 авари на брат си - вожда Чек, които нашите балински (европейски) българи наричали сармади (сармати). На отделни групи те се разселили на териториите от Алан-Кубар (Дрезден) до Улаг (Румъния). Тази нова земя толкова им допаднала, че те се биели за нея без да жаят живота си... Син на Чек е Курак или Бурибиста (тоя нали беше тракийски цар?! - бел. прев.), негов син е Чулак, негов син е Шунак или Санак, негов син е Урак, негов син е Булак, негов син е Калак Тъштъ-Булгар, негов син е Сакал, негов син - Урал, негов син - Тубал, негов син - Кавил, негов син - Тахил, негов син - Данил, негов син - Мадил, негов син - Гадил, негов син е Радил - а дъщерята на Радил станала жена на Алип-бей (син на Булюмар) и майка на бъдещия кан-сюбиги Раджил или Руджа (император на Хунска България)... Синът на влашкия (румънски) Раджил - Улак - всячески се стараел неговата област да стане център на Хон-Булгар (Хуно-Българската империя) и дори възстановил дако-агацирския град Булгар (Даки-Агацир било българското име на антична Румъния и Карпатска Украйна), който хуните наричали Бухар или Бугар-Биста (бухар, бугар - българин; биста - селище, слобода. Мисля, че се сетихте за днешен Букурещ, бел. прев.). Себер и Алип-бей управлявали от основания от Себер (брат на Булюмар) град Тамта-Уба (Свещения град), но след смъртта на Алип-бей за известно време столица станал Булгар-Биста. След смъртта на Карадан столица на Хунска България отново станал Тамта-Уба (на река Тиса, край град Токай)...

Както вече говорихме, синът на Буда Бушлай - Аскал - бил отчаян храбрец. Той пленил главния помощник на Тиндар (Венетарий) - вожда на худите (готите) Биш от рода Балта, тоест "българин", но го пощадил с думите: "Нека не разказват, че Аскал е убил Булгар!" Булюмар също пощадил Биш-Балта, но го пратил с 500 000-ди арда-улчии (прибалтийци), кара-улчии (носителите на древноруските говори) и готи в Халджа (Средното Поволжие). Там Биш-Балта на следващата

година построил в устието на река Арсу (Казанка) бистя (селище) Биш-Балта, а след още три години вдигнал на хълма Богилтау (Кремълският хълм в Казан) край гнездото на бараджа (дракон) Ашли крепостта Ашла или Ашла-Калган (Щит)... Син на Биш-Балта е Кутар, негов син е Татяк или Татил (Тотила), негов син е Урустай, негов син е Рамил (последният римски император Ромул)... Когато Атила станал император на Хунска България (в 433 г.), Татяк веднага преименувал Калган на "Ашла-Уба" или "Град Атила", защото само готите наричат Атила с името Ашла. Това не изглеждало ласкателно, защото името Ашла случайно съвпаднало с чувашкото (суварско) название на двуглавия дракон "Ашла", но Туки (Атила) забелязал Татяк и го взел при себе си в Баил - Централна Европа, тогава център на Хунска България. Той му поръчал да изглади нещата с Рамил (Рим, Западната Римска империя). Татяк се справил блестящо и влязъл в кръга на приближените на кан-сюбиги Атила... Негов син е Ариш - баща на Рамил, бъдещия управител на Рамил (Рим)...

За своята преданост към хуните Аскал получил значителна част от Имен-Балин (Дяснобрежна Украйна) и се преместил там. Намерил земята там за по-добра от тази в Кара-Булгар (Лявобрежна Украйна), решил да се устрои и дори не започнал да възстановява крепостта Балтавар. Неговият дял получил името Анджа (Крайна Земя, Бряг) и казват, че именно той е основал града Анджа (Ант), наричан по-късно Анда-Галич и просто Галич (Новгород Велики). Много тамошни бегове (князе) са преки потомци на старшия му син Борис, който наследил Галич. По-малкият син на Аскал (Асколд) - Масгут, на когото се паднала част от Кара-Булгар, останал по-беден от Борис и по неволя се заел със скотовъдство... Барис се движел сред приятелите на Булут (Бледа), а Масгут - с тези на Атила и отначало положението на Борис било за предпочитане. С одобрението на Бледа той отвел от Байлак или Бай-Балин (Полша) в Имен-Балин (Дяснобрежна Украйна) 400 000-ди кара-улчии (праславяни), назначил за техни командири свои хора и ги разпределил в 20 хаса (формирования) - по 20 000-ди всяко. За десетници Борис поставил българи и арджа (артан)-улчии, които се смятали за част от българския народ. За стотници и хилядници определил само българи. Така възникнала групировката (суба, орда) на анджийците (анти, анчилар), обикновени хора, говорещи на развален ахилски (пра-дунавско-български) език (праславянски). Този език по-рано бил считан заедно с българския тюрки за главен български език, а при хуните се възприел като език на простолудиято...

Антите, оглавявани от Борис, оказали сериозна помощ за утвърждаване на властта на Мондзук и синовете му Атилле и Булут (Атила и Бледа); така позициите на Борис се укрепвали все по-силно... В паметта на българите останал и доблестният Бушлай, получил за смелостта си прякора "Караджар" - или "Откъсни-Глава". Както казах, Бушлай по заповед на ябхусира на България Тухчи-Барис (189-210 г. пр. н.е.) опитал да постави готите в още по-голяма зависимост от България. Източните худи или сургути (остроготите) се подчинили на разпореждането на Тухчи-Борис, но западните тургути (вестготи) отказали да станат, както казвали те самите, пълни роби. Тогава Караджар Бушлай, който успял да възстанови към този момент Балтавар (Полтава) и да основе и града Кара Булгар (Чернигов, наречен по-късно на основателя си Караджар), тръгнал да усмирява вестготите. С помощта на остготите той заел Имен-Балин (цялата Дяснобрежна Украйна) и навлязъл в Дака-Агацир, но там бил победен и разбит от вестготите. Възхитен от мъжеството на Бушлай, когото готите наричали Дау Тарик (Теодорих), вождът им дал на сина си неговото име и предложил на Тухчи-Борис да остави на вестготите предишните им права на ак-андаши (автономни федерати) на България. За щастие при Тухчи-Борис по това време там бил и братът на майка му - хакан Барак и той убедил ябхусира да приеме тяхното предложение и да изгаси междуособиците. След време вестготите доблестно се сражавали срещу Рим на българска страна заедно със сарматите на потомците на Чех (български вожд от

края на II и началото на I век пр. н. е.)...

По примера на Бушлай Масгут възстановил под името Кара-Булгар крепостта на Караджар Бушлай, която нарекли по-късно Караджар (Чернигов) и укрепвал българската власт, но вече на север. По нареждане на тъста си Себер (брат на българския император Булюмар, четвърти век) той ходил сам и заедно с него до Тавиштай (Финландия), Карел (Карелия) и Артан-Бистя (Прибалтика), където основал няколко селища и крепости: Булгар Исад (Българско Пристанище, Рига), Халиб-Бан, който нарекли по-късно Талиб в чест на Атила (финската форма на името на Атила, днес Талин), Масгут на река Банджа (Вянта в Литва), наричана още Маджай - така, както Масгут бил наричан от шумбутите (литовци), Буляр - наричан от готите Балта, днес Полоцк). От него време насам Артан-Бистя почнали да наричат и Арда-Хонджак (Прибалтийска Хуния)...

2. Разказ за Булюмар и потомците му

Император Булюмар (Баламбер, Булимер), кансюбиги на България (император на хунски) от 363-та до 378 г. имал двама братя - по-голям, Себер; той командвал угърските полкове, и помладият от него Тамта - главен рямджи (жрец)... От синовете на Себер ще упоменем Джалдин и Кара-Балин, от синовете на Булюмар - Алип-бей, от синовете на Тамта - Керен... Син на Джалдин е Джонат; синове на Кара-Балин са Каратен или Карадан Алип-бей, Джура и Мамай; Керенови синове са Монджук, Барис Абаз, Акдар или Екдар и Руджа/Раджил...

Почти веднага след устройването на столицата си Кан-Балин (Киев), наричана още и Хон-Балин, както и Хон-Йорта, Булюмар умрял в нея през 378 г. Новият кансюбиги Себер, царувал от 378 до 391 г. отначало живеел в Кан-Балин и направил няколко обиколки на владенията си, а после се пренесъл в новата столица на Хунска България град Тамта-Уба, устроена в Баил (Централна Европа. Тамта-Уба се намирала в Унгария до град Токай на река Тиса). Тук в обкръжението на угрите си, част от които приела български език и била наричана ищяк или българии-ищяки, Себер се чувствувал много по-спокоен.... Втора столица станал град Бейсу, разположен между реките Тиса и Иждар (Дунав), западно от град Есегел или Аскал (Сегед)...

Той дотолкова обичал големия син на Булюмар - Алип-бей, че го имал като свой син и Алип-бей най-често бил редом с него, а не с баща си...

Усилията на Себер - умел управник, съединили в едно всички части на Атил (едно от имената на Българската империя и българските земи от Дунав до Китай) от Централна Европа до Кимяк (Барабинската низина, междуречието на Об и Енисей) и усилията му не били напразни: той оставил на Алип-бей силна империя. Опрял се на мощта на Хунска България, Алип постигнал разделянето на Урман (Римската империя) на две части през 395 година: Западна Римска империя - Рамил и Източна римска империя - Урум, като и двете ѝ части били зависими от България. Независимо от това, че Кермек (Западна Европа) също като Рамил и Урум се подчинявал на Булгар, рундеите (германци) и други западноевропейци често нападали Рим. Като се уморил да слуша римските жалби срещу западните европейци, направил в Сулабаш (Горен Дунав) владението Бургар или Бургас, което да разделя земите на Рим и Западна Европа и преселил там част от българите-бурджани. Рундеите, намиращи се на служба при баговете на това княжество, били наречени въвн от него бурджани (бургунди), а вътре в Бургас - бурги (бургар). Думата бурджан рундеите произнасяли като бурган, а бургар - като байгар (бавар). Казват, че бейликът (княжеството) Бургас бил създаден от Алип-бей в 395 г. и за пръв негов

управител Алип назначил големия си син Акдар или Аюкдар. Неговият лагер нарекли Аюкбур (днес Аугсбург в Германия). Три хиляди българи били заселени в Алтънбаш (днес Италия) за охрана на проходите в Алиптау (Алпите)...

Бургасите охранявали две открити преправи през Иждар-Сула (Дунав) - Бина-Булгар (Виена) и Рунда-Кичи (Линц, Австрия). Те не допусkali никой да премине без разрешение от българския император. Всичко три тумена (30 000 войници, тумен - 10 000-ди, дивизия) бурджани, на които помагали 50 000 бургани (бургунди) и байгари (бавари) били поместени там. Това владение се издържало за сметка на Рим, а управниците му получавали заплатата на великите римски пълководци (сардари). Византия пък плащала на България данък за охрана на местата за преминаване през Дунав към Мизия (днес Дунавска България)...

През 402 г. след смъртта на Алип-бей Аюкдар с част от бурджаните му бил преместен в Чек-Баил (Чехия) и служил дълго там, като живял ту в Балчен (Пилзен; Град на Пивото), ту в Бургар (Прага). Реката, течаща през Балчен, била наречена Бурджан (Бероунка), а един неин приток - Аюксу (река Аюки, днес Углава в Чехия)... Местните нарекли града Бургар с името "Багра" (Прага), като съкратили нашето окончание, както често правят кара-улчиите (праславяните)...

По средното течение на река Утрауба или Ас-Утрауба (Одер) от времето на хакан Йолъг (края на II век пр. н. е.) квартирувал тумен кургански българи-бурджани или бурджантаи. Той обединил около себе си три рундейски племена, които обитавали между реките Алип (Елба) и Утрауба в областта, наричана от българите Кара-Сувар (Западен Сувар). Тези племена взели имената на българските крепости, където служели войниците им: сувари, аланкубари (лангобарди) и англи-сакчи (пазачи на крайбрежието). Заедно с бурджантаите (бургунди) по време на царуването на яххусира (император) на България Сувар (5-23 г.), на чието име нарекли областта Кара-Сувар, те разгромили голямата римска войска на мястото Кам-Урман (Гора на Жреците; става дума за Тевтобургската гора и 9-та година от новата ера). Заедно с тях се сражавало силното рундейско (германско) племе алиптай. След тази битка части от рундесуварите се нарекла боян-тали (вандали), което на сарматски език също означавало (Гора на Жреците)... Българите-сармати, особено бурджаните, наричат тази гора Тамтабур - Свещената гора; рямзи (жреците) забранявали влизането в нея и извършвали молитвените ритуали край гората. Думата "бур", което означава хрусталак, се запазила в названието "буртас" или мечок. Това название сарматите разбират като "дух на хрусталака"... Алиптаите след битката се нарекли тамтабури и така показали, че се подчиняват на България (оттук е и думата "тевтобургски")... По-късно обаче алиптаите се възгордели, решили да заживеят самостоятелно и привлекли на своя страна част от англите-сакчи, които се нарекли просто англи... За опазване от атаките на метежниците яххусир Барин (46-106 г.) привлякъл худите-готи, които служели вярно на Саклан (едно от имената на Българската империя). Барин бил роден на брега на Буричай (Днепър) и се нарекъл Варзай (едно от имената на Днепър, "Славната река"). От всички възможни имена готите оттогава предпочитали тези на Барин Варзай и дори онези от тях, които Барин повикал от Садъм (Скандинавия) в Кара-Сувар (междуречието на Елба и Одер), започнали да се наричат "барини"... След тях се отличавали бирулите (херули), или "деца на Чулман" - българското име на Чулман (алп на наземните и подземни води и земетресенията) "Бир" готите произнасят като "Бер" (бер - дракон)... Готите отблъснали алиптаите и заели Кара-Сувар... Междувременно чех-сарматите (българи от Централна Европа) решили да се възползват от метежа на алиптаите и да се отделят от българите, прелъстени с подаръци от Римската империя. Ядосаният Барин Варзай (Форзой) отново повикал верните готи и започнал война с Рим и с метежниците едновременно. В началото чех-сарматите с помощта на дако-агацирите (предците на румънци и молдавяни) взели подвластния на България гръцки град Алма или Алмъш (Оливия) и опитали да достигнат Ялта (Крим). Готите ударили метежниците в гръб и Варзай успял да разбие и прогони отвъд

Дунава предателите-изменници. Стремящ се да покаже могъществото си на уплашените римляни, Барин започнал да сече златни монети и така унижил римляните повече, отколкото с победите си... След като отношенията с Рим се влошили още повече и римляните започнали да пробиват в Дако-Агацир (Румъния), Барин разрешил на готите да заемат тая област... Верността и благодарността на готите към българските императори била толкова голяма, че много готски вождове се нарекли с имената на български ябхусири. Знаем за поне петима такива с името Барин Варзай... Готите никога не воювали с българите, а сблъсъците на тургутите (вестготи) с хуните били поради желанието на вестготите да помогнат на Първата Хунска династия да си върне властта... Понякога грешно причисляват към готите племето гепиди, но гепидите са част от метежните алиптаи, принудени да се присъединят навремето към готите... Докато бях в Ялта аз се срещам неколкократно с готите-бирули (херули) и те ми обясниха, че готите по начало са били българско племе и чак в обкръжението на рундеите (германци) са възприели рундейската реч... Когато Булюмар преследвал вестготите, боянталите (вандали) преградили пътя им по негова заповед, но готите ги победили и вандалите избягали в Бина-Баил (Австрия, Панония). Там те прекарвали кратко време, като се опасявали от ново нападение и заминали за Андалус (Испания). А бурджантите (бургунди), притеснявани от гепидите и съюзените с тях сърби - най-западните кара-улчии (праславяни), сами помолили императора Алип-бей (син на Булюмар) да ги премести в Бургас. Удивеният кансюбиги наредил на сина си Аюкдар да проучи нещата. Аюкдар бързо изяснил, че гепидите тайно вредят на бургундите и им тровят живота. Алип смятал да накаже гепидите, но смъртта го застигнала; новият кансюбиги Джалдин предпочел да пресели бургундите в областта около Бургас. По тяхното име тази област била наречена Бурджантай (Бургундия). Също така те трябвало да помагат на Бургас да охранява границата по Дунав...

Джалдин пренесъл столицата от Тамта в Булгар или Булгар-Бистя (Букурещ), за да улесни борбата с разбойничеството по Дунав и царувал осем години (402-410 г.). Наследил го синът му Джонат (Белоснежния кон, 410-412г.). При него Карадан Алипбей, син на Кара-Балин бил назначен за баг на Бургас (не е град Бургас, ако си спомняте по-горе?) вместо Аюкдар. Като действувал и в Бургас, и в Алтънбаш (Италия, Златното кубе - бел. прев.) Карадан няколко пъти разбил метежните готи и алани на Ердуган, сина на Кебек... Когато негодници отровили Джонат, то синовете на Кара-Балин - Джура и Мамай заедно с Кереновия син Атакам заедно издигнали на трона Карадан като велик герой. На мястото си в Бургас Карадан оставил сина на Урус, но още две години (412-414 г.) получавал неговата заплата, защото той бил непълнолетен... Гепидите заедно със сърбите по времето на Карадановото управление започнали да нападат нагло алан-кубарите (лангобарди), а когато те им отвърнали със същото, ги представили като бунтовници. Карадан, който бил женен за дъщерята на коварния гепидски вожд Балма, повярвал на гепидите и преселил лангобардите от Кара-Сувар в Чек-Баил (Чехия и Моравия). Карадан се надявал чех-сарматите и лангобардите да не се разберат помежду си и тогава да тикне хунския любимец Аюкдар в затвора, но Аюкдар успял без много шум за чех-сарматите да разсели гонените лангобарди в областта Барин-Булгар (Бърно) и да сприятели двете племена едно с друго. По името на вожда на лангобардите Мар тази област нарекли Мар-уба (Моравия). В нея се намират красивите Булгар-Сарматски планини... Разтревожен от нарасналата популярност на Аюкдар, Карадан заповядал на сина на Балма - Салас - да събере петдесет тумена войски (500 000-ди войника) от верните му сърби, което той направил в областта Хаджил. Затова тези сърби били наречени и хаджилци... Понеже се притеснявал и от другите синове на Алип-бей, Карадан превел в Хаджил Борис Абаз (Абхазец) от Баджпир (Босфор), а Раджил и Монджуковия син Туки Атила той пратил в Бургаския бейлик, където внимателно ги следял Урус. Това не притеснявало особено младия Туки и той се държал като господар на областта Бургас. Той разширил границите на тази област, като включил в нея Алип-Бурджан (Швейцария) с центрове

основаните от него градове Алип-Булгар (Берн) и Щен-Булгар ("Истински Българин", днешна Женева). Освен това Туки основал в Байгар (Бавария) градовете Улу-Булгарчин (Мюнхен) и Булгарчин (Бургхаузен) малко по-източно от него, а на река Рънджа (Рейн) вдигнал града Рънджа-Булгар. Карадан обаче наредил Алип-Булгар да бъде наречен Алип-Барин (Берн), Щен-Булгар да се нарича Щен-Уба (Женева), Улу-Булгарчин да носи името Менкент (Мюнхен), Булгарчин да бъде Бурхаз (Булгар-върху-хълма), Рънджа-Булгар да се нарича Менкай (Българско гнездо, днес Манхайм). Освен това Туки се договорил с управителя на Рим в Италия да бъдат разселени още 5000 българи на юг от Бургас с цел засилване на охраната на проходите през Алиптау (Алпите)...

Шейх Мохамед-Гали (той е поетът Кул Гали!) в своята "Хон китаб" - "Книга за хуните" пише, че по негово време в Италия се наброявали около 300 български селища. "Например край Булунгар (Болоня) е селището Булгари, край Буляркен (Флоренция) е аултът Булгарай, до Берен (Верона) е Булгарил, до Рамай (Равена) се намират селищата Ямле Булгар и Ляки Булгар; близо до Турун-Уба (Торино) са селищата Бани Булгар, Нар Булгар и Карин Булгар; до Май-Алан (Милано) са аулите Сармади Булгар, Молла Булгар, Саръ Булгар, Мен Булгар... Към това можем да добавим и немалко готски и лангобардски селища, много от които също се наричат Булгар - готите и особено лангобардите харесват да се наричат българи. В тази връзка ще отбележа, че двете готски поселения край Рамай (Равена) и Май-Алан (Милано) носят имената Сюкарай-Булгар (Редови Българин) и Худ Булгар (Готски Българин)...

Раджил (Радил) или Руджа, който се разполагал в източната част на Бургас - Баринтай (Австрия), основал там крепостта Булгар (днес Пулхерн край Линц), която пазела преправата през Дунав; също града Раджил или Руджа-Буляр по пътя от Дунава към Мюнхен (днес град Рафелщетен), укрепил и старата крепост в Бина-Булгар (Виена)...

В същото време в Кан-Балин (Киев) като балтавари на Балин или Баланжер (Източна Европа) управлявали Кара-Балин и синът му Джура (първообраз на Чирула Пленкович от билината "Дюк Степанович"). Джура бил недоволен, защото Бурджан (както от Булюмарово време започнали да наричат Сънджак, Предкавказието) не влизала в областта Балин. Той всячески се опитвал да свали бурджанския балтавар Куриджак и да присъедини Бурджан към Балинска област. Подтикнатият от него Карадан повикал в столицата си Куриджак от тогавашния център на Сънджак Балин-Калас или Балинджер... Само застъпничеството на Монджук, който направил големи отстъпки към Карадан, спасило Куриджак от разправата... Джура опитал да смъкне от власт Куриджак (първообраз на Дюк Степанович от едноименната билина "Дюк Степанович") още вднъж, но смъртта на Карадан му попречила...

За тази подкрепа Куриджак се отблагодарил на Монджук, като му помогнал да овладее трона (даурен) на Хунска България... Тъст на Куриджак бил балтаварът на Барсил бей Табън (Северен Прикаспий), в чиято памет барсилите обичат да се назовават табънци. Когато Монджук поискал подкрепление от Куриджак, той взел от Табън 100 000-ди барсили и потеглил с тях към Булгар-Бистя. Никой не посмял да препречи пътя на барсилите и Монджук станал кансюбиги на Хунска България. Самият Монджук бил благороден човек и не искал власт на всяка цена, но жена му - сестрата на главния римски пълководец Хайджи (Аеций) го принудила да вземе трона от страх за живота им. Действително, синът на Кара-Балин - Мамай - искал с помощта на Джура и Кереновия син Атакам - да завземе властта и да избие всички потомци на Алип-бей...

Качен на трона, Монджук започнал да управлява с поддръжката на Аюкдар, който попречил на заговорниците да се обединят с хаджилите. Монджук веднага поставил начело на Бургас сина си Туки Атила, но длъжността баг (управител) на Бургас и част от Бургас-Баринтай (Австрия) оставил на Урус. Урус, който се побратимил с Туки и му дал името си, бил баг на Бургас до 434-та година. Едновременно с това кансюбиги (императорът) преместил Джура в Крим (Джалда),

където неотлъчно го наблюдавал върнатият в Баджпир (Боспор) Барис Абаз, брат на Монджук; Мамай и Атакам били пратени в Анджа (Галич), където били плътно обградени от антите на Барис - сина на Аскал Бушлай...

Атила се възползвал от това, че чичо му Руджа постоянно бил в Бургас. Така можел да се отлъчва честичко и яздел до Алтън Урум (Рим), където завързал полезни запознанства и получил римско образование. При все това Туки - за разлика от чичо си Барис и брат си Булут (Бледа), с когото дотогава учили в Константинопол, не намерил в християнството нищо привлекателно...

От най-съществените действия на Монджук се споменават преместването на столицата от Букурещ обратно в Тамта-Уба и Бейсу; поддръжката на мира в Рим и Западна Европа, подчинени на Българската Държава и войната с Персия, която започнал с цел контрол по Пътя на коприната от Китай към Иран...

Когато властвала Сарматската династия или Урусманите (Росомони) от 188 - 150 г. пр. н. е. Велика България била наричана Сармади-Булгар; при императорите на двете хунски династии името ѝ станало Хон-Булгар, а по време на хазарските хакани - Хазар-Булгар. При официалните кореспонденции с чужденците пишели и името на династията: Сармади Йортъ, Хон или Джунгар Йортъ, Хазар Йортъ... (йорт - юрта; дом, династия, държава...)

Онкул и Онтай са имената на тази част от Кара-Саклан (Украйна), която се намира на запад от Буричай или Варзай (Днепър). Дописано от Юсуф ал-Булгари: "Васил Куш на едно място отбелязва, че най-подробно животът на Атила-Кий описва един улаг-иделски (трансилвански) летопис, написан по поръка на княз Карт-Астабан (Стефан Стари?). Препис от него подарил на Васил Куш атаманът на чиркесите (украинските казаци) Булгак. Карт-Халим (автор на "Берсала тарих") също пише, че сведения за Атила и Себерската (Втората Хунска династия) е черпил от влашките летописи... Осведомеността на трансилванските историци се обяснява с това, че именно в Улаг-Идел (Трансилвания) гепидските българи пренесли част от куниг-хане (държавния архив) след гибелта на император Еллак (най-големият Атилов син) през 454 г. Само това, което успели да препишат оттам Карт-Халим и Васил Куш, е стигнало до нас. Когато живях в Истанбул попитах уважаемия Орудж-бей дали в узи-ромейския архив няма прерис на тия летописи, той ми отвърна: "Уви! Целият архив на Улаг-Идел беше прибран от бинаджийците (австрийци), и те незабавно изгориха всички документи, написани на български тюрки език. Сред тях бяха и тези влахо-български летописи... Така ми разказаха българите-есеги, които се преселиха от Трансилвания в Османската империя... Техните облекла много приличат на тези у кър-марийците (полянските чирмиши)..."

На Балканите Раджил основал град Раджил, чието име българите бързо съкратили на Раджи (Раса). Тук Раджи поставил за надзор над ромеите Мамай със синовете му и Атакам. В удобен момент те преминали на служба при византийския император, но Раджил заловил метежниците и ги убил. Той искал да изгони и Урус, но за него се застъпил Атила и императорът го пощадил... Урус бил женен за дъщерята на Татяк (Татул), който всячески се грижел за него и дори нарекъл сина си на негово име Урустай (Орест). Простодушният Урус повярвал в приятелството на Татяк, помогнал му да се премести от Ашла (Казан) по време на царуването на баща му Карадан в царския лагер и да получи посланическа длъжност в Рим. Там Татяк се сприятелил с влиятелния римски велможа от патрициите (шахрияри) Ромул и оженил сина си Урустай за дъщерята на този Ромул. Римлянката родила на Урустай син, нарекли го Ромул (на дядо му). Този Ромул станал последният император на Рим и управлявал "с помощта" на баща си Урустай в 475-476 г. Когато след Атиловата смърт гепидите вдигнали метеж, защото били недоволни от решението на император Еллак да ги изсели от Панония, полкът на Урустай получил заповед да усмири бунтовниците. Заповедта идвала не от кого да е, а от Идеган (Едекон), синът на император Джонат. След смъртта на стария капахан Джангиз/Джанги (Онегесий) нов пръв

министър на българското правителство станал Идеган (името означава Седморечие). Ако Урустай бе изпълнил тая заповед, то метежът би бил потушен. Вместо това Урустай внезапно отвел полка си в Италия, като по този начин в очите на Идеган и сина му Ут-Ойгър (Огнен, Слънчев жребец; Одоакър от гръко-римските източници) и в очите на хуно-българите той станал дезертър и виновник за гибелта на император Еллак. Не е за учудване, че по-късно, след като превзел Рим и станал император на Алтънбаш, Ут-Ойгър предал на смърт Урустай...

За всичко това пише в "Берсала тарих", Переяславския летопис на царя на Дунавска България Джан Данияр (Иван Владислав, 1015 - 1018 г.), впоследствие продължена и завършена от Халим Кара-Булгари (Черниговский)... Данияр също пише, че при царуването на Себер Хуно-Българската държава подчинила всички страни на света освен Персия. Дори целият Хин (Китай) за пръв път здраво влязъл в състава на Велика България с името Бугил (Северен Вей) - или Българска Земя на китайски: китайците наричат българите "буга" или "булавъш". Това станало възможно, защото Себер прехвърлил на помощ на хуно-българското племе тубас или тубгач (табгач, тоба) три тумена кашански (кушански) масагети-абари. След това главатарят на киргиз-тобасите Куян Тубас (Тоба Гуй) взел целия Хин и го направил свое българско царство Бугил - андашлък на Хунска България. Малко по-рано зависимо владение на Хунска България станала и Кушанската империя заедно със земите си, по-късно се присъединила и Африка (Тамил)... За да сломи персийското упорство Атила заповядал да се проведе лек набег над Каспи-Булгар (Азербайджан) и демонстративно шумно и тържествено приел след набега великите посланици Селих от Бугил (Северен Вей) и Балхай Синджа (Синд, от рода на Микаил Башу) от Кашан (тук Индия). Това било достатъчно за персийския цар Яш-Дугар (Яздигерд II, 438-457 г.) и той пратил своя Велик посланик Курмиш (Хормуз) Саин, прочут лекар и магьосник. Той успял да излекува тежко болния Атилов син и Туки не стеснил границите на подчинилата му се Персия (Барджил), дори придал към земите ѝ част от Кашан. Установените от Туки Атилле граници в Акбаш (Азия) и днес се смятат за най-справедливите. Рано или късно западноевропейските народи (Кермек - Западна Европа) - от марангите (франки) до алан-кубарите (лангобарди) също заемат местата, указани им от Атила...

През 448 г. 300 000 деберски българи по заповед на Туки Атила преминали през Иждар или Сула (Дунав) грай града Джанбул и заели Мизия (Дунавска България), като направили Византия абсолютно безсилна пред Атиловата власт. До 481 г. кан-урумове (императорите на Източната Римска империя) унижително плащали данък на Хуно-Българската държава...

През 451 г. император Атилле Туки Айбат Аудан се изправил срещу вуйчо си (?! - точно така пише, бел. прев.), Хайджи Яучи (Аеций), за да защити от своеволията му българското племе маранги (франки, Меровинги). Яучи заедно с аланите си и тургутите си (вестготи) заел един хълм, където си направил добре укрепен лагер с надеждата да се отърве от племенника си-император. На върха на този хълм имало карамат (тенгриянско молитвено място), където българите не трябвало да се бият. Атила заповядал на войниците си да превземат само склоновете и да не се сражават на самия връх на хълма. Самият той участвал в сражението до обяд и когато хората му завзели склоновете, се върнал в лагера си. По време на обяда към него се приближил галичкият (галски) кам (жрец) Ардан Баскън и му казал, че се явява по заръка на българското племе галич (гали), за да го предупреди за опасността. Оказало се, че гаданията предсказвали смърт за Атила, ако следобед той излезе от лагера. Повторните гадания на хунските камове показали същото. Тогава Атила наредил на своя дружинник, кавила Барсбит, да облече дрехите му и под Атиловото знаме да атакува вестготите и аланите, които отстъпили от хълма на седем чакрима (километра). Кавилът Барсбит излязъл с отряда си от лагера и стигнал до гората, а в този момент от храстите изскочили хиляди готи и алани и го убили. Последвалата отряда хунска войска избила бунтовниците... Сраженият Хаджи Яучи (Аеций) се покорил на своя

кансюбиги и Атила заповядал барис-българите или булгите (Белги, белгери) да заемат севера на Кермек (Белгия), франките-маранги да отидат в Тулуш (Тулуза, Франция), готите с аланите и вандалите да заминат в Къзъл Ибер (Иберийския полуостров) и Кимет (Северна Африка); турунгите (тюринги) да идат по бреговете на Бесер (Везер), бурджантаите (бургундите) пратил в Алип-Бурджан (Швейцария), саксините били насочени към южната част на Кара-Сувар (междуречието на Елба и Одер), на алан-кубарите (лангобарди) отредил северната част на Алтънбаш (Италия)... Всички народи по света и днес живеят там, където им е указал или разрешил Атилле Урусбаг (Бич Божий)... Преди него и след него няма по-велик властелин от него... Всички царски династии на Кермек (Европа) са основани от децата му...

През 452 г. Атила наказал северните италианци за отказа им да му предоставят военен отряд. Наложил им допълнителен данък, а когато отказали да платят, обсадил града Ак-Авил (Аквилея, Белият град). След превземането на града той не го разрушил, поискал дължимото и изселил жителите му на остров вместо да ги избие... Атила винаги постъпвал така, затова и народите го смятали за добър и справедлив управник. Тогава се състоял и походът му към Рим. Карт-куразът (Римският папа) и императорът на Рим го посрещнали на колене, предали му града и пеша въвели коня му в града. В Рим го очаквала годеницата му Кюннар (Хонория) в шатрите на лагера на Атила край града вдигнали сватбата... През 453 г. Туки се оженил и за дъщерята на лангобардския крал, Илдико. Баща ѝ бил изненадващо убит от гепидите и Атила я отгледал в дома си. Дватама се обичали и тази сватба съединила щастливите им сърца. Богатирският организъм на Атила обаче бил изтощен от безкрайните походи и скоро след тази сватба той починал... Тъгата не разлюляла великата му империя: от Иберийския полуостров и Северна Африка до Аляска и Китай плюс Индия. Хунска България продължавала да живее и запазила мощта и единството си до нещастната 535-та година... На Атиловото погребение, състояло се седем месеца след смъртта му, персийски принцове се избутвали с ромейски и китайски принцове, а индийските принцове се опитвали да оставят по-назад италианските с желанието първи да почетат паметта на най-великия световен управник... Атила бил роден в 394 г. и живял 59 години.

От 453-та до 455-та година император на Хон-Булгар бил големият син на Туки Атила, Еллак (Плачливият), убит по време на гепидския бунт. Еллак обичал лангобардите и се отказал от идеята на баща си да ги преселва в италианския север, като така обидил претендиращите за мястото им гепиди...

От 455-та до 456-та година император на Хунска България бил средният син на Атила - Джанги или Джангиз (монголите възприели това име като Чингиз), вероломно убит от ромеите по време на преговори. Византийският император разчитал да предизвика хаос в Хунска България, но сметките му излезли криви. Един от по-малките синове на Атила - Бел-Кермек, който бил съуправител на Джанги, твърдо хванал юздите в свои ръце и отнел от Урум (Византия) цялата област Уртахил (Северна Тракия). Той върнал тия земи на Ромея, когато византийците погасили дълговете си и ликвидирали убицеца на император Джангиз...

От 463-та до 489-та година Бел-Кермек управлявал света от резиденцията си в град Бурджан (Констанца, Румъния). В пристанището на Бурджан стоял в готовност силен хунски флот, оглавяван от гота Бир-Балин, от когото ромеите много се страхували. През 481-ва година обаче ромеите успели да подкупят половината дебърски вождове и Бир-Балин, както и да скарат Кермек със съюзните му сургути (остроготи). Сургутите, половината дебери и Бир-Балин преминали на византийска служба и ромеите успели през 482 г. да изтикат българските войски от голямата част от Мизия. Тогава Кермек оставил в добруджанския град Бир-Сала сина на Атила от дъщерята на Искем Кий и заминал от Мизия в Кара-Булгар или Караджар (Чернигов), където отдавна го викал тъстът му Руджа Джирак (Ширак). Оттогава Кара-Булгар станал

столица на Хуно-Българската държава...

Кермек имал двама приемни синове - Кий, за когото вече споменахме и синът на Еллак - Чалап или Чалам Азан, по прякор Авар-Суба. Този му прякор персите произнасяли като Афрасиаб. Кий и Чалап обичали Кермек като баща, били верни на него и синовете му, които имали като родни братя. В българската история, кипяща от раздори, дружбата на тези роднини е една от най-приятните страници. Кермек поставил Чалап начело на източно-азиатската част на Хунска България. Резиденция на Чалап отначало станал град Улуг Булгар (Велики Болгар на Волга) и нарекли града на неговото име - Чалап или Чалам. По-късно, когато по негово нареждане възстановили старата столица на България - Заркент (на река Урал, бъдещият Сарайчик), акбашкият югур (наместник, избираем княз) Чалап се преместил там. Все пак значителна част от времето си той прекарвал в любимия си Арджа-Булгар (Велики Болгар). Улуг Булгар бил предпочитаната резиденция и на Бояр-къз, която имала голямо влияние сред двора на Чалап-бей. Името на града постепенно променили на "Чалъм" и до днес в Улуг Булгар централният район около мечета Исмаилдан се нарича "Чалъм", дори и мечетът понякога бива назоваван "Чалъмски"... Благодарение на дружбата на семействата на Кермек, Ширак, Кий и Чалап Хунска България оставала силна и уважавана...

През 489 г. починал император Кермек и в негова памет града Кара-Булгар започнали да наричат и Кермек. Името му Бел или Вил до днес е обичано по всички краища на българския свят...

Нов император на Хуно-Българската империя станал Чалап-бей с подкрепата на Бел-Кермекския син Руджа-Джуреш или Джураш и управлявал 43 години (489-532 г.). За всичките си начинания той се съветвал с Руджа-Джуреш, който бил начело на западната част на Хунска България - Българското владение. Столици на Хунска България по това време били Руджа или Арша-Булгар, тоест Улуг Булгар и Заркент, където Чалап бил заобиколен от верните си и непобедими българи-абдали (бели хуни, ефталити). След кончината на Руджа-Джуреш в 505-та година нов балтавар на Българската област и главен съветник на Чалап станал синът на Руджа-Джуреш - Банджа-Татра.

След смъртта на Банджа-Татра в 520 г. балтавар на Българската област станал синът му Булгар Джилки. Той се оженил за внучката на Чалап - Бояр-къз, която също като мъжа си станала главен съветник на император Азан. Баща на Бояр-къз (Боарикс) е Кичи-Бурджан или Бояр, негов баща е Улуг-Бурджан, негов баща е Бурат, негов баща е Алат, негов баща е Урмат, а неговият баща е Арбат... Всички те били български югури (наместници) на Себер (Сибир)...

С помощта на себерските армии на Улуг-Бурджан и Кичи-Бурджан, изпратени от Чалап, Руджа-Джуреш разбил византийските войски и върнал под българска власт областта Сулдан или Сулбак - левият бряг на Иждар (Дунав). След няколко похода в Баил (Централна Европа) Руджа изпратил там сина си Банджа-Татра. Татра с подкрепата на Барин - субага (крал) на верните на Хунска България алан-кубари (лангобардите) разбил метежа на гепидите и сърбите. Сърбите (праславяни) напуснали Българските (Мазурски) блага, отблъснали българите-хаджили (полските предци) в Кичи-Буляр (Малка Полша), разрушили хунския център на Бай-Буляр (Велика Полша) града Гинеш (Гнездо, Съвет) и се врязали във владенията на старото българско племе алан-кубари в Маруба (Моравия) и в планините Сармади-тау (Сарматските планини, Карпатите). С удари от две страни Банджа-Татра и Барин разпиляли и пленили сърбите. Към тях се присъединил и Бабил, балтавар на Байлак (Полша). Баща на Бабил е Атиловият син Мяшке (Рисчето). Мяшке бил любимец на Барис Абаз, чичо на Атила, който нямал собствени синове... Банджа-Татра похвалил Бабил за усърдието и му наредил да построи крепостта Карак, която преграждала пътя на разбойниците към Централна Европа (Краков). Самият Банджа-Татра основал крепостта Банджа (Банска Бистрица) южно от планините Сармади, които започнали да

наричат в негова чест Татратау (Татрите). След като си починал, двамата с Барин възстановили крепостта Бургар или Барга (Прага на балкански език)... От 500 000 сърби Банджа-Татра сформирал армията Сулбан/Сулбак или Лявобрежната и тя завзела за Хунска България целия десен бряг на река Алип или Алпасу (Елба). От това време насам сърбите гордо се наричали "сулбани" - славяни, словени или "сулбаки" - словаци... Ромеите се уплашили от успехите на българското оръжие и подновили плащането на данъка към Хунска България... Организирането на подобни грандиозни походи от Себер (Сибир) до Бине-Булгар (Виена) станало възможно, защото рударите на Чалап намерили в Българските планини (Среден Урал) голямо находище на злато и сребро, което получило името Чалап (Челябинск) или Челабе (Челеби)...

През 505 г. смъртта застигнала Руджа-Джуреш и управител на Българската област станал синът му Банджа-Татра, бивш наместник на Сулбак/Сулбан (земите между Дунав и Елба, както и между Бирбат (Припят) и Бирман (Одеса). В 518 г. синът на Банджа-Татра - Булгар Джилки (Болох) станал пълнолетен. Баща му го оженил за красавицата Бояр-къз и му дал за владееене Бурджан (Предкавказието). Чичовците на Булгар - Мохер и Айяр, разсърдени от решението на Банджа да предаде властта на Булгар Джилки, не дошли на сватбата.

През 520 г. стълбът на държавата - Банджа-Татра - починал внезапно. Опасяващият се от възможни сътресения император Чалап Азан заповядал на Булгар да поеме управлението на Българската област и той се съгласил... Макар и Булгар Джилки да се стремял към съюз с Персия, ромеите настроили иранския шах срещу него и през 522 г. персите убили Булгар край Дар-Банджа (Дербент)...

Същата година император Чалап Азан назначил Бояр-къз за наместничка на Сибир и Българската област. Красива, но ведно с това решителна, властна и коварна, Бояр-къз се отказала от преговори с Персия и се стремяла към сближаване с Византия. Повечето време тя обичала да прекарва в Ардан или Руджан-Булгар (Велики Булгар на Волга) при искрено обичащите я иделски българи-буртаси, джирци (сирийци), аряки (арменци) и сибирски българи - ищяк или ацтеки (до днес българите от Казан казват "биляр", "ищяк", а тези от Рибната слобода - "буляр", "астек" и т. н.). Секретарите ѝ от буртасите, сирийците и арменците съставяли от нейно име послания към владетелите на Ромея, Персия, Китай и Индия, а сириецът Бурджан Халиб правел кратки годишни записи на по-важните събития...

Управляващите Кара-Булгар (Чернигов), наричани при нея илчибекове (регенти), Бояр-къз назначавала по свое усмотрение. Тясно задължение като на предишните балтавари било управлението на Джеремел (басейна на Дон и Северен Донец), Кара-Булгар (тук левия бряг на Днепър или Лявобрежна Украйна), Бирбат (Припят, Дяснобрежна Украйна без Причерноморието и Беларус) и Сулбан (територията между Елба, Дунав и Припят). По нейно време според договорите със съседите български гарнизони понякога заемали Бине-Булгар (Виена) и Кара-Бурджан (Добруджа)... Било славно, прекрасно време, когато нямало повече войни и империята се наслаждавала на могъществото си. Като че ли името на императора - Азан (Хармония) способствало за такова благоприятно състояние на Хунска България...

Отначало за илчибек на Българската област Бояр-къз назначила приятеля на ромеите Куштан (Гостун). Скоро след това той приел православието... Същата година братът на Бояр-къз, Суз или Сузрука по договор с византийския император с разрешението на Бояр-къз и император Чалап обявил своето владение в Сувар в Кападокия за независим съюзник на Ромея. Суз организирал това си владение още в 516 г., когато с 80 000 свои себери или сувари заел частта от Кападокия по горното и средното течение на река Галич (Галис, Къзъл Ирмак), в посока към Ат (юг) и Улак (югозапад) от Тар-Булгардаг (Понтийско-Българските планини, източната им част)... Тук, в лагера му Къзъл-Ермак (Южни Ермийци) от племенницата на византийския император му се родили трима синове - Булгар, Атил-Суз и Баймак. Тукашните себерски българи, основно

ермийци, дълго време били джимъяри (тенгрианци)...

След кончината на императора на Хуно-Българската държава Чалап през 532 г. Бояр-къз поставила на престола сина си Барис, но в 535 г. той се разболял и умрял. Тогава Бояр-къз обявила за император на Хон-Булгар Боян-Челбир, който имал прозвищата Сандугач (Славей) и Шан-Толгау (Сандилх). Тя обичала Боян като свой син и пазела управлението му, но Смъртта дошла да я прибере скоро след Бояновото възцаряване и той останал без силната ѝ подкрепа. Заберган Катраг се възползвал от случая, отказал да признае властта на Боян и също се обявил за кансюбиги на Хунска България. Основна граница на владенията им станал Буричай (Днепър), но Заберган честичко нахлувал от запад в Бояновите владения и от време на време завлаждал ту Ялта (Крим), ту част от Джеремел, като докарвал иначе доволно съдържания Боян до ярост...

...Тази част от "Берсала тарих" (Переяславската летопис", написана от самия Джан-Данияр (царя на Дунавска България Иван-Владислав, 1015-1018 г.) и подарена от самия него на Булюмар (Владимир I, владетел на Киевска Рус от 980-та до 1015 г.) се нарича още "Дагани Бирман тарих" (Повест за избрани от Бирман дати; тарих е година, дата) - Бирман харесвал името си Джан-Данияр. С този подарък той искал да напомни на Владимир за славните времена на съвместната борба на кара-сакланските (украински) българи и кара-бурджаните (дунавските българи) срещу ромеите. Джан-Данияр бил против съюз с ислямската Ак-Булгар (Волжка България) и се стремил към приятелство със също православните управници на украинските българи. Значителна част от повествованието му заема описанието на войните на Барис Балтавар (Светослав I, владетел на Киевска Рус, 972-975 г.) срещу Византия... (Пропуснато е описанието на Балканската война на Светослав, дунавските българи, унгарците, печенегите и Хазария от 967 до 972 г). Към това описание аз (пише Халим) съм длъжен да добавя, че походът на Барис от 965 г. завършил с отстъпление под натиска на войските на хакан-бека Кубар (945-969 г.). През 966 г. Барис отмъстил на Кубар с погрома над Самандар, но отново трябвало да отстъпи, този път към Башу (Киев). Заедно с него в Искел (Рус) заминали тези азаки (българите от Западното Предкавказие) и кашеки (касоги), които се включили в метежа му против Хазария. Ако волжките българи не бяха тръгнали срещу тила на Кубаровите войски, хакан-бекът би могъл да унищожи всички метежници... Азаките и кашеките били заселени от Барис в Ахил (басейнът на река Южен Буг, да не се бърка с Ахил като Балканите; русите наричали бугския Ахил "Белобрежие"), но тамошният полугладен живот не допаднал на тамянските (западнопредкавказки) преселници и те отново се присъединили към Хазария... При подялбата на кримските и бершудските (боспорски) владения на Хазария урусите на Борис Балтавар и ромеите се сбили и кан-урум Никифор Фока предложил на урус-хакана Светослав наместо редица кримски градове да вземе с помощ от ромеите дунавско-българската област Табърджа (Добруджа). Урусите я наричали Джураш (Сурож), както ак-българите (източни, бели) наричат Бурджан-Илат (Дагестан). Борис приел предложението, което било много изгодно. Все пак нямал пълно доверие на коварните ромеи и преди нахлуването в Добруджа сключил съюз с куби-баджанците (бугските печенеги) и маджарите (унгарци), които му помогнали от желание да се избавят от хазарска власт. При похода на Борис през 967 г. от Башу (Киев) към Табърджа (Добруджа) обаче хазарските печенеги с помощта на прикрепителите се към тях изгладнели азаки и кашеки завладяли Белобрежието. Наложило се Борис заедно с дошлите унгарци да се върне обратно и да воюва с българите от Южен Буг, присъединили се към хазарските войски... В тежката битка, когато хазарите вече прогонили унгарците и варягите (буряки), решаващ за победата на Борис бил фланговият удар на барините (берендеи), недоволни от решението на хакана да премахне някои техни старинни права...

За пръв летописец на урусите се смята синът на кара-бурджанския (дунавско-български) цар Шамгун (Симеон) Боян или Бури-Боян. Някои писатели го наричат Борис, поради което Боян

бива объркван с Борис Балтавар (Светослав Игоревич). Боян-Борис бил писател, разказвач, музикант и вълшебник, а Борис Балтавар не е написал нито ред в живота си и просто е размахвал майсторски мечта си. "Поучението на Борис", приписано по-късно на Борис Балтавар, също е написано от Боян-Борис... Единствената им обща черта била вярата в джима (тангризма). До края на дните си Боян, както и Борис Балтавар останал джимъяр (тангрист) и дори наричал баща си - православния Симеон - само с езическото му име Орон (Знаме). Това име Симеон получил след едно сражение, в което подхванал българското знаме от ранения знаменосец и не му дал да падне. Като противник на християнството Боян влязъл в остър конфликт с баща си по въпросите на вярата и се принудил да замине от Дунавска България отначало в Галич, а после в Башу (Киев). По време на престоя си в Искел (Рус) Бури-Боян написал известната си книга "Боян дастанъ" (Сказание на Боян). Тази книга наричат още и "Клетвата"; в нея той говори следното: "Това не е книга, написана за просто мъдруване над нея, а затова, за да можеш ти, прочелият я, да се проникнеш от любов към родната земя и да ѝ се закълнеш във вечна вяроност..." (Боян дастанъ получила още едно име - Велесовата книга)... В нея Бури-Боян нарича Атила "Кий" - управляващият урусите (руси) и твърди, че българите-барсили - предците на барините и урусите - са се преселили на брега на Буричай (Днепър) през 302 г. от Бургаската война и нарича тази 351 г. пр. н. е. първа година на "Уруската ера"...

След метежа на печенегите в 894 г. хакан-бек Арслан се разочаровал от кашту ъзлеги (шиизма; кашу - шиит, ъзлег - направление) и започнал да търси сближаване с Кара-Бахта (Багдад, Багдадския халифат, където тогава господствал умереният шиизъм), като започнал да усилва бурджигитите (бурджигитите са ортодоксални мюсюлмани - сунити; сунизъм и шиизъм са ислямски течения и се различават в обредите), към които се числяли Хабдулла Джилки и синът му Алмъш Джафар. Това била и причината Арслан да постави на мястото на Мумин във Волжка България Алмъш (през 895 г.). Арслан не станал официално бурджигит и когато Мумин му разказал в Атил (столица на Хазария на Нижна Волга) за неизпълнението от Мардан (Мардан или Марджан е брат на Мумин и на балтавара на Ак-Булгар Алмъш Джафар) на заповедта за потушаване на печенежкия метеж, простил на Бат-Угър и го направил свой приближен. Трогнат от благородството и добротата на Арслан, Мумин взел името му... Арслан не само му върнал предишното любимо владение Яучи или Аучи (от Аеций?), но и го назначил за карасаклан-хакан (или управляващ на цяла Украйна). Това не се харесало на мнозина, но Лачиновият син Угър, урус-хакан (така наричали князете на Башу-Киев), стал негов верен помощник на Бат-Угър... Саръ-Йолъг (Олег I), чийто побратим бил Йолъг-Салахби (Слагви, Олег II) - предишен урус-хакан, изведен от Башу през 912 г., загинал същата година в Къзълбаш (Южния Прикаспий), където бил пратен по молба на Курасаните (Саманиди). Курасаните обещали да ударят къзълбашите (шиитите) от изток, когато българите нападнат откъм Каспийско море (Българското море). Йолъг акостирал в Къзълбаш и превзел град Джаръм (Сари), но курасанците дори и не помислили да му помогнат. Още повече, рано сутринта курасанците нападнали изненадващо спящите в града българи. Йолъг с част от оцелелите се добрал до брега, но Худ (варяг на хазарска служба) се побоял, че корабите ще бъдат заловени от врага и решил да отплува. Там, на брега, остатъците от българите начело с Йолъг паднали до един в неравностойната битка. Всеки един от тях сразил най-малко по сто, а някои и по двеста от враговете; тази победа не била особено радостна за курасанците. После избягалите от българите къзълбаши се спуснали от планините и изклали потресените от загубите си курасанци. Останките от българите къзълбашите погребали на гробището на героите и оттогава водят там децата си за упокойна молитва и говорят на младите: "Бъдете смели като българите, но се старайте да не се изпречвате на пътя им!"

Худ, за да награби все пак нещо, своеволно разгромил съюзния на Хазария Ширван, за което

впоследствие бил заловен и убит от Алмъш... Пак през 912 г. хакан-бекът заповядал на Салахби да предаде бейлика Урус на Карт-Угър и да заеме мястото на загиналия Саръ-Йолъг, който командвал Иделския (Волжки) флот. Областта Урус включвала Таш-Балин, Сабанджак и Менджак... В 914 г. Мумин-Арслан наредил Хорисдан (Путивл) и северът на Украйна на да бъдат предадени на Угър. Вождът на кабуите (ковуи) Риштавлъ (Ростислав) и хорисданските агацери или батиши (българите-батиши са древланите-вятичи) не били съгласни с това решение, но Бат-Угър ги прогонил от Путивл със силите на своите барини-санджари, за които построил града Ку-Каган на средата на пътя от Балтавар към устието на Барискул (Ворскла). Град Ку-Каган после бил наречен и Ку-Балик (ку - камък, паметник, изсечено от камък; балик - селище, градче, градски район)...

След утвърждаването на Угър в Путивл (Хорисдан) Мумин се върнал в Яучи, който неговите санджари нарекли Сюкарай (воин на печенежки). В български тюрки език сюкарай означава само редови войник. Макар печенезите да са част от българите, все пак някои техни названия не съвпадат изцяло със съответните тюрко-български думи. Например печенезите наричат Атрях Таргиз Гуруглъ (герой от античния български епос "Чулман толгау", живял на границата на четвърто-трето хилядолетие пр. н. е., Херакъл у гърците) Кереш и така назовават и града Агарджа (Керч), като смятат, че той е основан от Таргиз (Таргитай при Херодот). Думата "кереш" у печенезите означава герой. Ето и някои техни названия на някои градове. Тамя-Тархан (Тмурокан) те наричат Джам-Кереш, в чест на Джам-Аудан (първият български цар, живял в шесто хилядолетие пр. н. е.), Яучи при тях е Сюкарай, както вече писах, Балтавар (Полтава) го наричат Баглуш, което на печенежки език означава "Вожд", Сабан или Субан (Любеч) - основан от върналите се от амазонско робство български мъже за тях е Люмбеч; Балта или Ашла (Казан) е Балтабад, или Градът на Бравата; Урустау или Джир (Ростов) - Мангитау, Голямата или Свещената Планина. Думата "българин" много печенежи изговарят като буркал или дори буркай, затова те назовават и Булгар ал-Харидж или Яна-Галич (Външен Булгар или Нова Ладога, Велики Новгород) с името Буркал. Те често съкращават думите за сметка на окончанията...

Печенегите са по-близо от другите българи до обикновените хора в Искел и затова искелците (простолюдието на руските княжества) са възприели много наименования именно от тях и в тяхната форма. Като пример името на кожения плащ "булгар" печенегите произнасят като "буркай" (оттам и думата "бурка") и така го заучили и искелците...

На свой ред много от останалите българи не можели да изговорят някои печенежки названия и дори името на главния български род на печенезите - кунград (Кюнград, да си припомним Бу-Юрган и Кубрат) произнасяли като "кангар", "канджар" и "санджар"...

Санджарите били предани на Мумин - не само защото майка му била от тях, но и защото го обичали. Когато печенегите обичат някого, те са му верни и се стараят да му подражават във всичко. Като видяли, че Бат-Угър Мумин обичал да се нарича българин, те също започнали да се наричат първо българи, а после кунграти, което другите печенеги правели доста рядко...

Строенето на градове било голямата страст на Мумин. Никой измежду българите не можел да се сравни с него. По това го запалил чичо му Лачин (брат на Хабдулла Джилки), който се занимавал с неговото възпитание повече от баща му, а Мумин го обичал повече и от баща си. Самия Лачин бил научен на градостроителство от старите българи - сарите или сарти, които вече останаха малко на брой. Казват, че с племенното им име "сар" българите нарекли високите кургани - сирти и красивите и здрави постройки... Впрочем сартите харесват да се наричат дагори, тоест каменоделци и рудари... Именно те са запазили названието "булгар" в Кавказ и са го предали на масагетите, които в Азия позабравили древното си име. Сартите толкова се гордеят с българската си принадлежност, че първи започнали да добавят тахалуса "бугар" към имената си, а после този обичай от тях заели и волжките българи...

Сред сартите Лачин и Мумин прекарвали доста време и се научили не само да строят, но и да обичат името "българи"...

Мумин лично построил крепостите Бартабад (Казан), Алабуга (Елабуга), Урустау или Мангитау (Ростов), Балтавар или Баглуш (Полтава), Яучи или Сюкарай (Воин), Субан или Люмбеч (Любеч), Кудей (съвременният Рязан), Булгар ал-Харидж или Бургал (Новгород Велики)... Лачин основал града Алемай на брега на Галицийското езеро (Ладожкото езеро), наричан и Алмай, и Алмъш (край днешния град Салми в Карелия), Кара-Узен в Тавиштай (край град Котка във Финландия), Ак-Алан в горната част на река Кумик (Кума) на средата на пътя от Стари Сандугач (Ставропол) към Маджар (край Будьоновск) и там по-късно умира от раните си синът му Угър Лачин или Карт-Угър; престроявал градовете Аргун или Арка на печенежки (в Чечня), Кут-Ермес, бившият Бури или Бургас (Гудермес в Чечня), Саули (Шали в Чечня) - откъдето произлиза майката на скитския император Саули, нарекла сина си на родното му място, Сак-Сарти (край Беслан в Осетия), Алип-Барсил (около град Майский в Кабардино-Балкария); Арджан-Угер или Угез на печенежки (Хумара)...

Докато строил на различни места, Мумин добре изучил Хазария и географията му станала любимо занятие. Затова той с удоволствие взел участие в съставянето на научната справка за амир-муемина (багдадския халиф), където се отразявали историята и географията на Хазария. Шейх Джанги ибн Шам-Саин отбелязва, че участието на шейх Мумин се вижда при изброяването в справката на имената на кавказките владения, области и райони на Хазария, които той дава в печенежкия им изговор с добавяне към племенните названия на думите "сир" - син и "ак" - подразделение. Като пример названието на улуса на крепостта Хазар той предава като Азар, Бурджан (Източното Предкавказие, понякога цялото Предкавказие) нарича Бугдай, Саргат виждаме като Сарат, Аргун - Арка, Алип-Барсил - Ал-Басил, Угер - Угезсир, Базин (Адиго-Абхазия) е Чеглик, Кафсар - Кафсар-сир (Хевсуретия), Събан - Събанак. Само наименованието на Среден Бурджан (тук среден Дагестан), където основно живеели сартите, печенезите и останалите българи произнасяли еднакво - Сарир, Земя на сарите...

Мумин пише на печенежки изговор дори някои северни названия, например Бичура (Печора) е Бицура, Байгул (река Об) е Байгаз, Хонджар (Ингерманландия, Ижора) е Кук-Яръм...

Мумин не обичал войните, макар да бил умел и мъжествен войник. Разказват, че когато воювал се стараел да не пролива напразно кръв и вместо грубата сила предпочитал съобразителността. Обикновено войните с негово участие отнасяли със себе си няколкостотин или дори няколко десетки живота. Най-кръвопролитната му война - с башкортите-маджари - била в 855 г., когато той бил балтавар (управляващ) на Ак-Булгар (Волжка България). Изморилият се да разделя маджарите и печенегите в Тубджак (Казахстан) хакан-бек Арслан наредил на вожда на Себер Леубат Маджар да закара маджарите в Бургас (деснобрежието на Волга от Уляновск до Волгоград). По заповед на Леубат маджарите се преместили в Бургас начело със сина му Арбат. Към него в качеството на хазарски (тоест правителствен) туджун (пълномощник, посланик, наместник, комисар) бил прикрепен големият син на Алмъш - Арбат Маджар. Това не обиждало Карт-Арбат (сина на Леубат), защото майката на Арбат Маджар била негова сестра. Маджарите прекарвали три години на новото място и поискали да се върнат обратно. Това тяхно желание Арбат Маджар не само не подтискал, но и заедно с вуйчо си Карт-Арбат го разпалвал допълнително. Всичко приключило с това, че през 885 г. маджарите начело с двамата Арбатовци тръгнали към Тубджак. Мумин, който получил заповед от хакан бека в никакъв случай да не пуска маджарите в Тубджак, тръгнал към Бургаската и Камишинската преправи (край Саратов и Камишин) през Волга (Идел) и с помощта на сулчийските санджари и джеремелците (българи от Джеремел - басейна на Северен Донец и Дон) победил смутителите. При двете страни загубите били не повече от 1500 души, защото Мумин обещал два пъти по-висока награда за пленници,

вместо за убити. Около 1000 пленени маджари от подразделенията Кундур и Шен-Сувар били заселени от Мумин между реките Утиг и Сок (и двете реки са в Задволжието), а също и в Планинска България (Деснобрежието на Волга между Услон и Сембер - Уляновск) и взели участие в образуването на областта Шен-Сувар и района Кундур (на реките Кондурча и Сок) в областта Мардан-Беллак...

Двамата Арбатовци се извинили пред Арслан и били опростени, но трябвало да се преселят в Анджа-Себер (Северска Украйна), където техен център станал Хорисдан или Батавил/Бутавил (Путивл); Будай на маджарски и Бут на печенежки. На маджарите се понавило в Анджа-Себер. Оттам те по заповед на хакан-бека започнали да нападат Дунавска България... Управляващият там Борис-Михаил през 860 г. станал православен християнин, а през 861 г. с помощта на славяните-християни разгромил опиталите да се отделят от Кара-Бурджан (Дунавска България) мюсюлмани в Бир-Салчек (Добруджа, Малък Преславец). След това той въвел закони, според които държавна служба можело да заемат само българи-християни, а славяните трябвало не само да плащат данък на царя, но и да издържат болярите му (велможи), гарнизоните и крепостите. Разядосаните славяни през 865 г. обградили столицата на Борис, но той ги победил с помощта на покръстените българи и българите-джимъри (тенгрианци), които командвал синът му Палангпир по прякор Маламир. Хакан бекът Иляс опитал да смъкне Борис за наказание заради нападението над мюсюлманите, но изпратените в Дунавска България отряди на угилски и дебърски българи не се върнали обратно: Борис ги приел на служба при себе си. Тогава Иляс направил себерите господари на Бирман (Западното Причерноморие) и ги пратил на война срещу дунавските българи, но Борис се изхитрил да подкупи и техните вождове, те повече не досаждали на Дунавска България. Тогава Иляс се сблъскал с опасността от усиляване на християнството, което се разпространило по Кавказ и Джеремел от Абхазия и бързо оставил на мира Дунавска България...

Още в 844 г. тогавашният хакан-бек шиит (кашту) Буртас, като искал да отслаби бурджигитите в Кара-Саклан (ортодоксалните мюсюлмани в Украйна) и покръстените в Кавказ, направил следното. Той лишил Урус-Айдар, глава на големия бурджански Уруски бейлик, от титлата урус-хакан, направил го бег на Кара-Булгар или Караджар (Чернигов) и разделил уруския бейлик на няколко малки княжества. Клетият Айдар бил принуден до края на дните си да управлява Чернигов, където бошинството били християни и тенгристи. За да отдели бурджигитските княжества на барините (берендеи, Дяснобрежна Украйна) и Барадж-Сала (Переяславл) един от друг, Буртас преселил в Бащуйския или Таш-Балинския бейлик (Киевска област) 50 000 кавказки православни християни, които нарекли кулбаги (колбяги). Оттогава в Киев преобладават християните. През 1015 г. бащуйският господар Бат-Булюк (Святополк Окаяни) внезапно нападнал с бирманските (одески) печенеги и кулбагите баграджките (переяславълските) българи - сунити и шиити - и ги изгонил от Бер-Сала (Переяславл) и околностите му. Така и Бер-Сала станал християнски град...

Хакан-бекът Иляс, също шиит, заповядал на бурджигита Джилки да предаде Чернигов на шиитита Лачин, брат на Джилки. Джилки отказал да се подчини и тогава Лачин със сила изгонил брат си от града. Бил убит и синът на киевския бег Аскал (Асколд), който помагал на Лачин... За неизпълнение на нареждането му Иляс заповядал на Джилки да замине с част от бурджигитите в Халджа (Задкамието) и да направи там владение, с което да сдържа печенежките своеволия, а град Кара-Булгар наредил да се нарича само Кермек или Караджар. През 865 г. Джилки се преместил в Халджа с хората си и там основал владението Ак-Булгар (Волжка България) със столица Сълджак (Сулча)...

Хакан-бекът Арслан на първо време бил изключително зает да се бори с християнските вълнения. Едва успял да отслаби християнското влияние, да утвърди на киевския трон верния на

Хазария Йолъг Салахби (Олег II, 882 г.) и да въведе в Кара-Саклан (Украйна) маджарските българи и хазарските войски отново взели да нападат Кара-Бурджан (Дунавска България). Този път начело на набезите били маджарите, а себерите по принуда им помагали. В 889 г. Борис, който бил доведен до отчаяние от набезите, се подчинил на Хазария и отстъпил трона на хазарския фаворит - сина си Маламир. През 894 г. с поддръжката на Византия Борис свалил сина си Маламир от престола и дал властта в ръцете на другия си син - Симеон (Шамгун). В отговор на това Арслан насочил двамата Арбатовци към Дунавска България. Те победили в началото Симеон, но той, добре обучен в хитростта на византийската политика, склонил на своя страна себерските вождове, като им обещал земи и добри служби. При това Симеон, който притежавал великолепно красноречие и лично обаяние, убедил себерите, че християнството е същата вяра във всемогъществото на Тангра, както и че християните наричат Исус алпа Иджик (покровителя на българите). Тогава вождовете на себерските българи му заявили: "Ако приемането на твоята вяра, която излиза, че не противоречи на нашата, ще бъде единствената цена, която искаш да платим за райската земя на Дунавска България, то ние приемаме твоята вяра!" Казват, че не по малко от 500 000 себери, оставени от Арбатовците в Кара-Бурджан, преминали в подчинение на Симеон и приели православието. Двамата Арбатовци отново по заповед на Арслан тръгнали срещу Дунавска България, но този път маджарите се сблъскали със себерите и трябвало да се оттеглят назад...

Пак тогава, през 894 г. пламнал бунт сред няколко печенежки племена и те нападнали Ак-Себер (Сибир, който влизал в земите на Хазария; Себер или Северната област в Украйна била наричана за разлика от Сибир с имената Кара-Себер или Арджан-Себер, а третият Себер бил на левия бряг на Одра - Даря или Бий-Себер). Хакан-бекът Арслан наредил на българите-узи или узбаки (огузи), които някога били зависими от печенегите, да подавят бунта. Узите поели към областите на бунтовниците, но по пътя си започнали да ограбват и мирните зони, което накарало срещу тях да се изправят много от печенегите и се разразила цяла война. Приключило се с това, че половината печенеги, разбити от узите, тръгнала към Идел (Волга). Като използвали това, че Мардан не изпълнил заповедта на Мумин да затвори бродовете през Идел, печенегите преминали реката. Българите-шиити, водени от джеремелските Билалови, не успели да ги спрат и печенегите погромили целия Джеремел. Балтаварските (полтавски) и берсалските (перяславските) българи успели да защитят своите райони, но печенегите ги заобиколили и опустошили маджарските владения, тъй като маджарите били заети с втория поход на двамата Арбатовци към Дунавска България. Опасявайки се от войските на Арслан, печенегите много скоро заминали от Себер в Бирман (Западното Причерноморие, където ги пресрещнали завръщащите се от похода маджари. Печенегите, които нямало накъде да отстъпват, се сражавали отчаяно и победили маджарите. Тогава двамата Арбатовци заминали от Бирман във Влашко (Улаг) и много скоро завладяли Баил (Унгария). Когато съобщили за това на Арслан, хакан-бекът се зарадвал много и разрешил на оцелелите маджарски семейства да се изселят в Баил през Башуйските земи, Балин (Волин) и Анджа-Галич (Галиция). Едва маджарите заминали от Влахия в Унгария и от областта Бирман във Влашко се преместили печенегите, натискани от изток от хазарските войски. Симеон много се зарадвал на печенегите и те веднага се съгласили да бъдат негови ак-андаши (федерати). След това Симеон признал хазарската власт и срещу богати подаръци получил от хакан-бека признаването на Влахия за дунавско-българска област. Така Симеон спасил печенегите от гнева на Арслан...

3. Разказ за добрите дела на Мумин

Влахия не била особено спокойна област, също като Тубджак (Казахстан) и наистина доволни били само печенегите на Мумин Арслан - санджарите, които Бат-Угър много обичал и пазел. По най-дребен повод той устройвал за тях пиршества, на които хайджинове (певци-разказвачи) непрекъснато възхвалявали санджарската доблест. След утвърждаването на Угър в Хорисдан (Путивл) Мумин също уредил пир в чест на храбрите си санджари. Скоро обаче Йолъг Салахби (Олег II) внезапно се присъединил към Ръштау и заедно с него отнел Хорисдан от Угър Лачин. През 915 г. Мумин Арслан отново тръгнал към Хорисдан, пленил Ръштау и Салахби и превзел отново града за Угър. Угър пък предпочел да се върне в Бащу (Киев) и да управлява Северна Украйна оттам. Хакан-бекът поискал Бат-Угър да устрой Мал (сина на Алмъш Джафар) и Мумин му дал със съгласието на Угър района Кара-Булгар (Чернигов). Скоро се разбрало, че Ръштау и Салахби заедно с бирманските печенеги, подчинени на Хазария, са подготвяли нападение над Бащу. Като не знаели за поражението на Ръштау и Салахби, днестърските (угилски) печенеги според уговорката с тях в избрания ден нападнали Бащу, но Мумин и Угър ги заставили да се подчинят и предадат. След тази случка Угър още повече засилил властта си в сред карпатските агацири или анджа-галисийците (галичани или галицийски дrevляни), които били винаги готови за смутове... Разкажете се за всичко Ръштау и Салахби били простени от хакан-бека, който по Муминов съвет пратил Йолъг в Джир (Ростов), а Ръштау - в Хурса (Курск). Ръштау не харесал Хурса и с Угърво разрешение той си построил нов град - Яна-Кара-Булгар (Новгород Северский), който започнали да наричат и Джанбул (Новият град), и Себер-Джанбул...

Никога в Хазария не се е живяло толкова спокойно, както през годините на управление на Кара-Саклан от Мумин...

Благодарение на това хакан-бек Арслан можел да пристъпи към осъществяването на зветната си мечта за утвърждаване на сунизма в Хазария. Основата на това течение съставлял българският бурджигизъм, очистен от самия халиф Муктадир от всичко случайно и насложено. Ак-Булгар била първата страна, където сунизмът заблестял в цялото си величие... Хакан-бекът искал в тази дейност да му помага Алан, синът на улуг-хакана Бакчуар, но той го разочаровал горчиво с нападението си над Ак-Булгар (Волжка България) с цел отвличане дъщерята на Алмъш. Алмъш пленил Алан и Арслан, разгневен от тая постъпка, разрешил на Алмъш да го задържи в плен. През 918 г. Алан се разкажал и хакан-бекът му позволил да се върне в Атил. Арслан бил твърдо решен да утвърди сунизма във Волжка България и наредил на Алмъш да подготви посолство за отиване в Кара-Бахта (Багдад). Арслан повикал Мумин и горещо му пожелал успех, поръчал на него и тебира Абдаллах ибн-Бащу ал-Хазари (син на Михаил Бащу, български поет, историк и географ) да съставят Справка за Хазария за амир-ал-мукминина (багдадския халиф). Когато Справката, в която била изложена историята и географията на България и най-вече приеждането на исляма от кана на Мен-Булгар (Велика България) Курбат Булан/Балан (да, същия патриций, да - бел. прев.) през 642 г., станала готова и Арслан специално се поинтересувал доколко е готов за тая задача Алмъш. Разбрало се, че той се е уплашил и нищо не е направил; тогава недоволният хакан-бек наредил на Алмъшовия син Хасан да замени баща си и да изпълни разпореденото. Това не поправило ситуацията: Хасан също отлагал подготвянето на посланиците и на всичко отгоре успял да вбеси хората със стиснатостта си. Арслан дал необходимите и най-големи пълномощия на шейх Абдуллах и му заповядал да замине в Ак-Булгар и да довърши започнатото. Преди отпътуването шейхът се отбил при Мумин, изразил възхищение пред неговата проницателност и го помолил да му обясни защо са толкова нервни хакан-бекът и балтаварите на Волжка България. Мумин откровено казал на Абдаллах: "Аз и Самат ибн Балуан, баг на албанския (северно-азърбайджански) бейлик Канджал-Булгар, който се намира в

планините Канджал-Булгар на река Самат (Сумгаит), сме женени за две сестри. Затова Самат ми има голямо доверие и ми дава подробности за някои неща - той е посредник между хакан-бека и амир-ал-мукминина (халифа на Багдад). Наскоро синът му Бурат донесе едно такова съобщение: "Амир ал-мукмининът след утвърждаването на сунизма в България смята да поиска волжко-българската армия да навлезе в Кара-Бахта (Багдад) и да подсигури утвърждаването на сунизма в Столицата на Света (Багдад). Това значи, че хакан-бекът иска да разпростре Хазарското влияние над старото владение на българите - Самар (Шумер, Ирак) и да се издигне над всички други мюсюлмански държави. Затова хакан-бекът толкова остро приемал забавянето на балтаварите. Управителите на Ак-Булгар се досещат за такъв развой на събитията и също са нервни; не се знае как би завършило всичко това..."

Абдаллах сърдечно благодарил на Мумин за информацията по този не съвсем понятен му дотогава въпрос и тръгнал на път. Като стигнал в Ак-Булгар (Волжка България), той видял, че Алмъш иска да поправи нещата, но се опасява от синовете си: Хасан бил привърженик на саманидските бурджигити (хорезъмците се придържали към особено течение в исляма), а Мардан бил шиит и противник на ортодоксалния ислям). Хасан искал да утвърди в Ак-Булгар хорезъмския бурджигизъм, а Мардан - шиизма (капшуйството). Шейх Абдаллах успял да убеди двамата да се съгласят с планове на хакан-бека с някои обещания; на Хасан той обещал подкрепа в бъдещите му претенции към трона, а на Мардан - помощ при отделянето на шиитското владение Беллак като автономно от Волжка България. Абдаллах изпълнил и едното, и другото...

Алмъш разбрал за срещите и си отдъхнал, а после заедно с Хасан изпратил до багдадския халиф съответните писма. Освен тях Хасан написал писмо и до емира на Курасан (Хорасан, саманидския владетел)... Хакан-бекът Арслан бил пратил още по-рано писмото си и Справката на Бат-Угър и Абдаллах до везира на Кара-Бахта (първия министър на Багдад), приятел на Хазария. Наистина, някои от заместниците на везира, подкупени от яхудите (върхушка на талмудистките евреи), научили за това и заедно с крайните шиити започнали да възпрепятстват събитието, като разпространили слухове за приемането на юдаизма от улуг-хакана на Хазария и по други начини. Шейх Абдаллах занесъл писмата и успял да докаже лъжливостта на слуховете и да реши делото в полза на България... Част от бековете (князете) от рода Баградж (Багратиди) както иджами (библисти), така и християни, ни помогнала да разобличим сплетните на талмудистите и била щедро възнаградена от хакан-бека. Това изобличаване на багдадските талмудисти довело до свалянето на техния "княз" (така наричали водача на талмудистите по целия свят) Биджак, наложило се да предаде властта на по-ловък "княз" - юдея Сабрий. Сабрий служел по-рано на Биджак и по негова задача разпространявал небивалиците за приемането на юдаизма от улу-хаканите на Хазария; впоследствие се скарал с господаря си и избягал в Андалус, където се обявил за нов талмудистки водач. Биджак проклетел Сабрий, а синът му успял и да го отрови...

Мнозинството от богатите талмудисти обаче преминали на страната на големия син на Сабрий - Мукен - и Биджак умрял от мъка, след като останал сам. При неговата синагога-джахухане (на български тат-хане, дяволска къща, джахухане означава академия на вавилонските талмудисти) имало огромна библиотека. Синът на Биджак, който търсел примирие с библистите, разрешил на някои от тях да посетят библиотеката и там те видяли старинни библейски книги, разказващи за древността на българите... Новият багдадски везир, след огромен подкуп от Мукен разрешил тази библиотека да бъде преместена в Испания. Синът на Биджак се опитал да се възпротиви и го хвърлили в затвора по заповед на везира... В тъмницата той проумял цялата мерзост на юдейското лъжеучение и станал библист. Тъй като бил отличен познавач на Божия Закон (Библията, която иджамите признавали за единствено вярна), библистите го откупили и

уговорили хакан-бека Моджар или Маджарулла да му разреши да живее в Хазария. Там той се нарекъл Хазар Биджак и правел всичко според силите си, за да вгорчи живота на талмудистите...

Той разказал на хакан-бека и на приемния син на Мумин - Муса Санджар - че сам той, както и другите библисти, произхождат от българското племе егсаз (хиксози). Съгласно библейските книги заедно с българите-авари, наричани още кургани (хиркани) и егсази, от Мамил (Египет) в балистанския (палестински) бейлик (княжество) Кунаан (Ханаан) заминало огромно количество египетски съюзници и български роби... Когато египтяните ги изгонили и оттам, всички те намерили приют в друго аварско владение Гаил (Галилея), или "Земята на Господа", близо до Бейнек (Финикия) и Джир (Сирия). Там се образувал народът на иджамите (древните евреи)... По-късно обаче няколко миджаци (демагози, фарисеи) образували тайна организация, свалили българската власт и обявили по-голямата част от тръгналия след тях мерзък и развратен народ за племе на яхудите (юдеи, йеховисти). Тези миджаци били наричани лабити (левити; лабит означава боклук, гадина). Разбира се, те оставили на българите княжеските санове - родени владетели юдеите нямали, но повече не изпускали властта от ръцете си. Част от непримиримите библисти, сред които били родовете Баграт, тоест Българи, Кайрат, Майрат и други се преселили в Канджал (хетите), Джир (Сирия), Сувар (Ирак) и Барджил (Персия). Още по-късно групи заминали и за България, за да пазят чистата вяра на Абар-Кам (Ибрахим, Авраам...). Малко библисти останали в Галилея и в подходящ момент изгонили левитите и привържениците им в Ханаан. Левитите обаче и там успели да вземат властта, като били принудени да приемат някои гнусни обичаи на тамошните избягали роби. Като обединили вярата на Абар-Кам с нечистите чуждородни обичаи, левитите обявили тая гнус за нова вяра на юдеите - талмудизъм. Няколко библистки родове, които си сътрудничели с левитите и прогонени от Галилея заедно с тях, по неволя станали келбири (свещеници) на талмудизма. Сред тези родове били Мар, Маджар, Иджар и Каен, родът на Хазар Биджак, за което той винаги съжалявал... Тази лъжевяра оправдавала най-ужасните и отвратителни престъпления на талмудистите и станала привлекателна за робите и мошениците от всички цветове... Левитите запазили властта си в Ханаан, като се престрували на подчинени пред силните си съседи и не пропускали случай да поограбят и понабият заедно с тях по-слабите. След около 500 години (X-ти век пр. н. е.) те присъединили нова тълпа бежанци от Египет и изнаглели дотам, че сами нападнали българска Галилея, където управлявал егсазкият (хиксоски) баг Саули (Цял, Здрав; в еврейските книги е описан като Саул...)... Когато враговете начело с едноокоия Гайлабит (Голиат) наближили града, племенникът на Саули, младият Тайбит (Лице на жребче; юдеите го превръщат в Давид) с първия хвърлен камък ударил в око то левитския главатар и го убил. След това аварите-библисти излезли от Галилея и завладяли целия Ханаан. По-късно - отначало лямдийците (асирийци), а после барджилите (персите) овладяли Палестина и върнали на власт левитите. Агацирските и канджалските българи се опитали да помогнат на галилейските, но действали несъгласувано и и асирийците и персите окончателно разгромили владението Гаил (Галилея). Загубата била осезаема за бейнеките (финикийци), които били негови неотменни съюзници, както и за жителите на два аварски града в югоизтока на Мала Азия, Йония - основани от синовете на Суз-Атряч (последният аваро-български фараон, лишен от власт през XVI век пр. н. е.), градовете Мамил и Карил (Милет и Кария)...

Библистите видяли, че Хазар Биджак е не само образован човек, но и опитен управник. Поръчали му командването на 4000-дното библистко опълчение на Баджпир (Босфор), състоящо се основно от приелите библизма българи-алани. Старейшината на библистката община на Хазария иджам-хаканът Себер-Амар често се съветвал с Биджак по един или друг въпрос и

дватамата били неразделни. Дори улу-хаканът на Хазария - Мал - природно горделив, веднъж приел Хазар Биджак по въпроса за мястото на новото библиейско училище и после разказал, че тази беседа му донесла голяма радост и удоволствие с "неговите размисли за миналото и настоящото величие на България..."

Мукен, заблуден от мнимата сила на магребските (Магреб е берберо-арабската Северозападна Африка и завоюваната от берберите и арабите Андалус - Испания) емири, които го подкрепяли, изнаглял до такава степен, че забранил на българските търговци да пътуват в Къзъл Ибер (Испания) и опитал да възпрепятства българската търговия в Тулуш (Франция), Кермек (Германия) и Алтънбаш (Италия). Тогава Маджарулла, по съвет на Хазар Биджак, заповядал на маджарските (унгарски) багове (управители) и буряките (варяги) навсякъде да избиват еврейските търговци. След редица такива нападения, завършили с избиването на два юдейски кервана в Германските земи и залавянето в плен от българските готи (варяги) на сина на андалуския емир, Мукен пратил на хакан-бека послание, изпълнено с унижителни извинения и молби. Пратениците на Мукен - синът му и двама племенници на андалуския емир - откровено казали на хакан-бека, че ако се върнат без принца ги чака мъчителна смърт. Маджарулла разбрал, че вече препятствията пред българските търговци са отстранени, спрял войната срещу андалусите и в 930 г. пуснал принца да си върви у дома.... Единият от племенниците на андалуския емир - Хаким ибн Барак - останал в Атил (едно от имената на Хазария), като казал на хакан-бека, че най-сетне в България е намерил страната на тържествуващия ислям, каквато търсел... Хаким получил владение на юг от Буляр и основал там крепостта Мадират (Мадрид) или Мандияр. По името на сина му Исмаил често така наричат и града. Исмаил станал имам на булярския съборен мечет "Барадж". Към неговите благородни потомци се отнасят много прочути мъже, сред които и шейх Хамид ибн Идрис. Всички наследници на Хаким смятали разпространението на исляма и свещените войни против неверниците за свой пръв дълг...

Родът на Хаким бил в топли отношения с рода на друг магребски българин - Кадир ал-Аланджири (Алжиреца), който по времето на Алмъш бил имам на мечета "Барадж" в Буляр. Син на Кадир е Салим, негов син е Мурад, негов син е Хауф, негов син е Габдрахман, негов син е Хабдулла, негов син - Джабир, приятел на шейх Идрис Барак. Далечен прадядо на Идрис е Исмаил, той имал син Кабир, негов син е Сабир, негов син е Джабир, а той имал син Хабдулла, бащата на Идрис. Идрис има син Хамид, негов син е Гали, негов син е Гауф, а негов син е Рауф. Този Рауф отстоял своята крепост Исмаил по време на нашествието на мерзките татари (монголите) в 1236 г. и после помагал на атаката на Газан против тях. Благодарение на тая атака от Буляр успели да излязат 30 000 души начело с Алтънчач и Бачман. Рауф заминал с Бачман за Сабан-Банджа (град в Жигулевски район), после двамата отишли в Кавил-Булгар или Самар (на мястото на бъдещия Сарай-Бату)... По-късно по време на мъжествената атака на Кидан Угилски той успял с част от хората си да премине татарското обкръжение и да се отдръпне в Джеремел...

Салим, братът на Хаким, заминал обратно за Андалус....В същото време, когато родът Барак геройски се биел с кръстоносците, съседите му плетяли интриги. Накрая потомците на Салим - братята Сахра и Алам - останали без владенията си Мар и Сунар и се оказали в емирския затвор в Къзъл Тулуш (Тоledo), благодарение на което кръстоносците успели да превземат в 1083 г. Мадират (Мадрид), а после и Тоledo почти без съпротива. Братята се оказали техни пленници. Кралят на кръстоносците им предложил свобода, ако приемат християнството. Алам, който бил гневен на единоверците си заради коварството им, се покръстил и веднага бил освободен, като му върнали и част от бащините му владения. Сахра и още 300 пленени магребци били откупени от библистите и отведени в Булгар. Сахра скоро се отличил при превземането на Кан-Мардан (Муром) в 1088 г., като пръв изкачил градската стена и получил от жителите на провинция Мардан-Беллак с център в област Самара особен имот, който нарекли Сахра-Уба. Сахра и

магребците му живеели в имението, където основали градовете Сахра, Сакмар и Сунар с труда си, а всичко спечелено харчели за откуп от плен на съплеменниците си. Това били толкова честни, смели и порядъчни мъже, че цар Адам зачислил 500 от тях в гвардията си и ги заселил в отделен Магребински квартал в Буляр, където те живеели със семействата си след дежурствата в крепостта... Сахри се оженил за дъщерята на вожда Ахтям, син на Салим, внук на хазарския принц Биш-Араб. През 1061 г. при цар Ахад Ахтям и приятелят му Сафар, потомък на Иллак Абдал, напуснали Мангишлак и постъпили на служба във Волжка България. Адам дал на Ахтям имение в Мардан-Беллак, където той построил града Ахтям-Балик. Сафар се оженил за дъщерята на Ахтям-бек и получил за владеење кантона (тюба) Сирган или Тирган... Син на Сафар бил знаменитият бахадир Ахтям, който се отличил при превземането на Кан-Мардан в 1088 г., Суздалай (Суздал) в 1097 г. и Заркент (Сарайчик)... В Заркент през 1095 г. Ахтям с отряд от 3000 души пленил 30 000 тюркмени, в Кан-Мардан сам превзел градските врати и пушал вътре българските войски... В Суздал през 1097 г. балинците (суздалци) се опитали да го излъжат; престорили се, че се предават, а после го нападнали. Тогава той запалил града и сам убил 250 от тях, като повтарял: "Такива вероломни хора не трябва да живеят...". Син на Ахтям-Бахадир бил Ислам, негов син е Байрам, негов син е Хагер, негов син е Ишкене Хагер-Угль, негов син е Юнус, негов син е Унган...

Син на Шахри е Алам, негов син е Шамси, негов син е Хабри... За дъщерята на Хабри се оженил Наби-Алабуга и имал от нея син Даули. Докато Наби бил още жив, Даули взел за възпитател Мохамед-Гали (българският поет Кул Гали), двамата били сподвижници и приятели. Даули през 1232 г. разбил татарски отряд край Богулма, през 1236 г. не позволил татарите да преминат през река Кавил (голяма Кинел) във владенията му, а в 1237 г. с 5000 свои бойци загинал при татарската атака под Сабан-Банджа, като преди това пратил в ада 11000 татари. Мохамед Гали, който се отнасял с Даули като със син, тежко преживял гибелта на бахадира и преди да почине, написал за него проникновените стихове:

Красиво се съмва край Волга-река,
вълнуват се всички влюбени сърца.
Далече отука разбиха врага - жалко,
не ще се върне Даули у дома.

Ти беше мой син, приятел ми туй завеща;
на теб да помагам му аз обещах -
но да изпълня обещанието си пропуснах.
В Мъгливата Степ сега Даули препуска.

Даули, с тебе аз написах "Юсуф" (книгата "Киса и Юсуф")
Най-доброто у хората, сине мой, ти събуждаше.
Как аз, стар пазач, таз беда не съзрях?
Как Смъртта крадлива да спра не успях?

От Юсуф (Прекрасни) ти, Даули, бе далеч по-красив,
и приятелите ти бяха все храбреци.
Като сокол също към врага ти летеше...
Жалко, не ще те видя никога вече!

Като стария Ахтям беше ти богатир,
да помагаш на хората вечно бързаше ти.
Не, по-добър от него ти не търси...
Жалко - не ще се завърне веч Даули!

Наистина грееше в теб Божи дар -
по-мил от живота за теб бе прекрасен Булгар.
Даули, Булгар ще запомни доброто у теб...
Как боли, че препускаш из Мъгливата Степ...

Изтичат като вода бързо моите лета:
да бъда жив исках, а вече идва смъртта...
По-тъмни от нощ са последните дни:
вече няма те, сине мой Даули!

Скоро ще свърши житейският срок
и Смъртта и на мойта врата ще потропа.
Не ще плача аз преди свойта кончина -
радостта изведнъж с Даули си замина...

Водата изтекла не се връща назад
и времето също да върнем не можем.
Не на земята, но в Мъгливия свят
Даули да открия аз вярвам, ще мога!

През 921 г. се случили вълнения в Башу, повдигнати от православните срещу Угърското управление. Угър избягал и метежниците назначили за управляващ на града Салахби, който случайно бил дошъл там от Дон. Мумин с помощта на Салахби и самия Угър подавил метежа и върнал на Угър Башу. Хакан-бекът Арслан одобрил Муминовите действия.

Пак през тази година имало неприятен случай в Атил (столицата на Хазария). Дошлите за молитва в мечета "Хасан", бивша твърдина на шиизма, не пуснали хакан-бека на молитвата, като го обвинили, че е изменил на шиитите и е станал бурджигит (сунит). За да се успокоят хората Арслан се отдалечил, но смутителите не уталожили гнева си и погромили библисткия квартал Бабунадж (Вавилон) и част от градския район (балик) Мала-Урен. Възмутените сунити в отговор съборили минарето на мечета "Хасан". Синът на хакан-бека Маджар или Маджарулла със силите на казаците-саксини (редовната хазарска войска) потушил бунта и обесил подбудителите-мюезини...

Скоро след това хакан-бекът Арслан заминал от Атил (града) в Самандар (бивша първа, а днес втората столица на Хазария), без да предупреди когото и да било. Започнали да го издирват и с труд се изяснило, че в Самандар поканили Арслан на сватба, след което му призляло и той починал. Вина за случката няма никой, но заради слуховете за отравянето на хакан-бека новият му наследник, синът му Маджар, преселил някои участници в сватбата заедно с фамилията им в Кумикия (Себер-Илат). Те се устроили там така добре, че след падането на срока на изгнанието им не искали да се завърнат... Маджарулла не променил бащината си политика и приятелите на Арслан станали и негови приятели...

Погостувалото във Волжка България посолство на багдадския халиф, оглавявано от шейх Рази, по покана на хакан-бек Маджар огледало и Жигулския град Сабан-Банджа и се отправило към

Яучи (Воин)... Мумин посрещнал посланиците още в Хурса (Курск), откъдето ги превел през Барадж-Сала (Переяславл) до своя Яучи (Воин). Оттам с посолството той потеглил към Наби-Булгар или Наби-Балтавар (Полтава), а сетне поели към Ялта (Крим, Джалда). Там посланикът и свитата му се качили на ромейски кораби и отплавали за Константинопол. Шейх Рази на прощаване казал под секрет на Мумин, че по тайно нареждане на халифа смята да посети Андалус и Бат-Угър на свой ред му разказал всичко, което знаел за Къзъл-Ибер (Испания)...

През 924 г. Мумин, чието пълно име е Ибрахим Бат-Угър Мумин Арслан, починал във втората си по значение резиденция Бер-Сала (Переяславл) и бил оплакан от всички - и от приятелите, и от завистниците. Дори завистниците му казвали, че е бил добър с тях. Врагове нямал, а това е много рядък случай в историята на българите, воюващи до самозабравата един с друг. Пред смъртта си Мумин съжалявал само, че не можел да усети аромата на цветята в градината си в Яучи, но очевидно Всевишният му поднесъл аромата на цветята в най-хубавата от всички градини - Райската градина (Иджим)...

Кара-улчиите (украинците, носители на древноруските говори) и печенегите-санджари, които той винаги обичал и защитавал, разказват за него доста предания. Кара-улчиите го наричат Добрия (т. е. Добриня), но това Муминово прозвище те са образували от званието му при Арслановия двор - даубарин (водач на дружина или гвардия). Бащата на Мумин назовават Никет или Силен кон - така, както един кам нарекъл невръстния Джилки, за да пропъди болестта от него (Никет - Никитич). Дядото на Мумин - Урус Айдар - кара-улчиите наричат с посмъртното му име Очулдаг (Лошата планина). То му било дадено според мястото, където Айдар бил погребан - хълма Очулдаг край Кара-Булгар (Чернигов)... В спомените на печенегите Мумин е наречен Боян, защото умеел красиво да пее, свири и да съчинява стихове. Печенегите наричали Хабдулла (мюсюлманското име на Джилки) Боз Ойгър (Сивия кон), а неговата Волжка България именуvalи Янги Булгар (Нова България) или Хин...

Разказват, че Мумин бил среден на ръст, но здрав, широкоплещест и необикновено силен. На състезанията през Шиллък, Джиен и другите празници той винаги бил пръв. Шиитите го наричали Накиб (Наместник, Старейшина) и го смятали за свой водач. Хакан-бекът Арслан го наричал Даубарин - Мумин за известно време действително оглавявал гвардията му...

Той обичал да носи златен шлем - кряш бурек (гръцката шапка), която му подарил, напълнена със злато Шамгун (Симеон), царят на Дунавска България, задето през 913 г. му помогнал да освободи племенницата му, дъщерята на Маламир (брат на Симеон) и да победи ромеите край Константинопол. Тази племенница, Зубайдат, станала по-младата жена на Мумин и любима приятелка на първата му жена Фатима, дъщеря на емир Маудуд...

Печенегите говорят, че в сражението под Ратна (Родня) с южнобугските печенеги, които останалите им съплеменници недолюбовали за разбойническите им нрави, хората на Мумин не успявали да преминат една рекичка - Карадаг (Смородина). Тогава Бат-Угър взел подарения му шлем и го хвърлил отатък реката с думите: "Който я вземе в боя, той ще я носи!" Млад воин - санджарът Алиш - пръв се хвърлил към шапката и увлякъл след себе си останалите. Враговете не издържали на натиска и се предали. Шлемът се паднал на Алиш, но той не посмял да го приеме и го върнал на Мумин, за което получил щедра награда.

Печенегите казват още, че при похода им към буряките (варягите-разбойници), които завладяли Булгар-Исад (Рига, Българското Пристанище) през земята Шумгал (Латвия), то магноосникът на варягите ги направил невидими. При опитите на нашите да вземат пристана ги поразявали невидими противници с оръжието си. Мумин се досетил какво се случва, прочел молитва; врагът отново станал видим и бил победен. Много от санджарите след тая случка приели исляма...

Кара-улчиите, които пръв Мумин започнал да разселва в Кара-Булгар (Лявобрежна Украйна) и

да взима в армията, разказват такъв един случай. Когато Мумин потушавал метежа на печенегите на Хил край река Джолт (Олт в Румъния), нашите трябвало да пренощуват край замъка на един гостоприемен готски княз. На отдавна умрелия готски бек се престорила една вещица (убир-карчег), която през нощта започнала да прегризва гърлата на немюсюлманите. За щастие Мумин се събудил, защото вещицата побутнала с крака си стоящата до него българска домбра (тамбура) или по старому тамир (струнен инструмент) и тя иззвъняла. Събуденият Мумин с думите "Няма друг бог освен Аллах, а Мохамед е неговият пратеник!" превърнал вещицата в прах. По-късно тукашните улаг-българи (власи, предци на румънците) разказали, че тази вещица е една гъркиня, която приела талмудизма и по тази причина била прокълната от баща си. Оцелелите започнали да благодарят на Мумин, а той казал: "Не аз, Аллах ви спаси!" Така много от кара-улчиите и печенегите приели исляма...

Бат-Угър се гордеел с това, че отново обединил под властта си земите, които някога принадлежали на дядо му Урус Айдар и които били наречени в негова памет Урус (Рус). За това пише в записките му и недовършената му поема "Мумин дастан". Често тая поема бива наричана и "Мукмин дастан" и то неслучайно; самият Мумин благосклонно се отнасял към тези, които го наричали Мукмин (Мумин - Воин, Мукмин - Истински мюсюлманин)...

Тази Муминова песен е обичал Борис Балтавар (Святослав I Игоревич) и е запазил откъс от нея в бележките си:

Аз, днешният Боян (Мумин се сравнява с Кубан-Боян),
съм потомък на алпа Буляр-Булгар (алпът, убиващ изменниците).
Нека враговете и и изменниците на българите
треперят, като си спомнят за нас.

Макар и тялото ми да стана каменно
от всякакви несгоди, аз все пак плача,
когато си спомня Шумгал (Латвия) и Галич (Новгородските земи).

Попадах там в тежки беди - но вие ме избавихте
и ми дарувахте напитки и храна.

"На пировете следва да пеем за предците и смелчаците
и да обдаряваме певците" - говореше баща ми Боз Ойгър (Сивият Кон, прозвище на българския балтавар Хабдулла Джилки).

Далеч препусна той от родния Кара-Булгар (Украйна):
той пазеше Янги-Булгар (тук Волжка България),
а после замина в Мъгливата Степ (т. е. почина).

"За красивата песен, повтаряше той,
си струва всичкото злато да дам
на далечния Алтън-Булям (Лидия)..."

Певцът ще завърши своята песен
и ще изчезне нейната магия, а златото остава?
Ще купиш ли със него друга песен?

Да не тъгуваме, че песента завърши,

мукмини ний сме. С остър меч, от Кий
прославен (име на Атила и прякор на Шамбат, седми век)
ще се възпяваме отново.

Такъв бе Кий Шамбат. Той вдигна Киев,
направи и Дулоба, събра балинските земи (бъдещата Рус).
Туй дело продължи Урус Айдар, мой славен дядо.
Защо погребан е на хълма Очулдаг?
Защо не го възпяха? Бе храбър той и справедлив.
Не пяха другите за него. Нека аз тогава...

И не мисли, че само домбра съм държал в ръце.
По-често стисках меч и българските врагове наказвах.
Воювах много. Загубих в битките приятелите
и оглушах съвсем. Макар и глух, но чувам

аз гласовете техни и мога да възпея
пътеките на боя. По тях води дълбоки
срещнах, горях в гори могъщи, умирах
жаден във пустинята. Но бяха с мен другарите -
добри войници имах. Спасяваха ме те,
спасявах ги и аз. И носехме се ние

по пътища военни като леопарди бързи.
Ловувахме безшумно като барсове.
Не взимахме храна или обоз,
и канчета не дрънкаха войнишки,
ний не варяхме нищо.

И само на превалите сушено конско режехме,
печяхме го на въглените. И даже шатри няхахме,
намятахме се с животински кожи. И спяхме, положили глави върху седлата.

Мумин бил високо ценен от Булимер Карак (Владимир Мономах). Сам той често казвал на господаря Джанги (изтъкнат български географ): "Бат-Угър отново събра Урус и създаде сам уруския народ, а неговата "Мумин дастан" ние, русите, смятаме за първата наша книга". Когато Карак (Мономах) нападнал уруските българи-мюсюлмани, то в памет на Мумин пощадил града Яучи и неговите мюсюлмани...

4. Известие за книгите на Ибрахим Мумин

...В книгата си "Занимателни разкази за тюрко-българския език или разкриване на тайните на неговите наречия" Мумин пише, че една от най-древните думи, достигнали до нашия език от мермерите (берберите), е думата "саб" или "сад" и означава острие, връх, курган, меч, сеч... Тя се произнася във формите "заб", "чаб", "чат", "шат"... (сабя, бел. прев).

С добавяне на думата "ер" се получава думата "забер" или "чатер" и значението се променя на човек с меч, меченосец... Името на господаря Заберган или Джаберган включва точно тази дума.

Някои българи обичат да добавят към думите в началото или в окончанията и безсмислени звуци: "ла", "та", "тай"... Например кара-чиркеските българи (предци на карачай-балкарите) харесват да добавят "ла" в началото на думите... Те имат река Уба, което на български тюрки означава просто река. Като не намерили по-добър начин, кара-чиркесите добавили към началото на това име безсмисления звук "ла" и названието на реката придобило формата Лаба според правилата на нашия език. Питам ги: "Защо сте направили така?" Обясняват: "Така е по-красиво". Помислих малко и се съгласих...

Барините обожават звука "та" или "тай" и буквално навсякъде го използват. Всички други българи казват: "буляр", "бурджан", "баринджар", "карай"; барините произнасят: "буляртай", "бурджантай", "бариднжартай", "караатай"... Питам ги: "Защо говорите така?" Отговарят ми: "Така повече ни харесва - у нас "тай" се разбира като свой, български, пък и звучи добре". Помислих - и пак се съгласих. Какво да направя със стремежа към приятното и красивото? Искат - и толкова... Навсякъде, дори в Кермек (Западна Европа), където уседнаха доста барини, тези "та" и "тай" се срещат. Дори и съседните им улчии ("славяни") приеха тези звуци. Питам ги: "Защо?" Отговарят: "Ние сме подчинени на барините и искаме да им доставим радост..."

Българите-хуни и себерите обожават безсмисления звук "еш". Всички други българи казват "кюн" (слънце), "буре" (вълк), "тура" (голям щит), а при тях тези думи са "кюнеш", "буреш", "туреш"... Питам ги: "Има ли смисъл в това?" "Да - отговарят те. - Кюн означава слънцето, а кюнеш - това е слънцето, което виждаме; което грее и ни топли..." Удивителна находчивост...

Когато се родил първият син на баща ми, той се замислил как да го нарече. Себер Кулеш му предложил: "Наречи го Алмъш". Това харесало на татко и той дал на Джафар (Мумин е брат на Алмъш Джафар) това име. След време Кулеш посетил Себер (Западен Сибир), досетил се и започнал да пита хората какво значи тази дума. Чак след преселването си в Халджа (Средното Поволжие) от съседите-себери разбрал, че "алмъш" означава пръв, първенец...

Поразителното българско упорство води дотам, че всички българи приемат някои думи с тези лишени от смисъл звуци. Благодарение на барините ние започнахме да казваме не "бижа", а "биста" (град), не "баръм", а "баръмта" (набег), не "корол", тоест кръг или събрани в кръг хора, а "королтай"... Помня как се мъчих като дете с въпроса, като мислех, че баринското "тай" означава "туй", каква е тази "сватба в кръг"? Татко, който познаваше добре барините, се засмя и ми обясни, че "королтай" е същото като "корол", но в по-благородна форма..."

Хайджин

Ирдеде наме ("Предание за Ирдеде", 1019 г.)

Послушайте Хайджиновите думи.
Това е красива песен, в която се пее
как Алпамъш завоюва своето щастие.

Това се случи в наше време, не преди,
когато славна бе Хазария и могъща
столицата ѝ Мардан.

Хайджин е литературният псевдоним на бега (княз) Муса Алип (Алпамша, Алпамъш) - Мстислав Храбри от руските летописи, син на Владимир I.

Хазария е българската империя от 653-та до 1013 г., включваща територията от Балканите до Китай. В указания период се е намирала под управлението на каганите от рода Тухчи (моите прадеди). През 737 г. Тухчиите приемат шиитски ислям и правят шиизма национална религия в държавата. В литературата Хазар бива наричан Хазария, Хазарски каганат.

Батавил - столица, център. Батавилът Мардан е българският град Сабан-Банджа в област Жигули, столица на Хазария в края на X-ти и началото на XI век.

Бащата на Алпамъш - Булимер
бе могъщ балтавар, любимец
на улуг-кагана Газ-Юсуф Печенег.

По този повод много от князете
от Булимер се притесняваха. Дори бегът
на Тамя - Балавъз - диреше дружба с него.

Преструваше се Ирдеде Балавъз
поне до някое време
на искрен Булимеров приятел,
за да се плашат враговете му.

.....
Алпамъш - Муса (Мстислав).

Булимер - тук Владимир I Святославович.

Балтавар - управник (зависим или независим). Тук Владимир е управляващ Рус, подчинена на Хазария.

Улуг-каган - велик каган.

Гази-Юсуф Печенег - последният каган на Хазарската държава (981-1013 г.). След смъртта му Хазарската империя според договора на руския балтавар Владимир и балтавара на Ак-Булгар (Волжка България) Ибрахим се разделя на две независими държави - Рус и Волжка България. След тях независимост обявяват Булгар ал-Харидж (бъдещият Велики Новгород), Байлар-Хазар (Североизточното Прикаспие), Алан-Хазар (част от Предкавказието), част от причерноморските печенеги.

Тамя - Западната част на Предкавказието с център Тамя-Тархан (Тмуторокан).

Ирдеде - 1) българска титла на могъщ княз, означава буквално "родов старейшина"; 2) име.
 Балавъз - български севернокавказки бек (княз), наместник на Волжка България на Северен Кавказ. Той и баща му Дауд били мюсюлмани и носели титлата "ирдеде".

Веднъж на едно пиршество
 той, Даудовият син, предложил
 дъщеря си Сандугач за жена на Алпамъш.

Булимер с радост приел предложението
 и двамата се заклели един на друг
 децата им да живеят щастливо.
 Тогава Алип Муса, наричан от хората Алпамъш
 и дъщерята на Ирдеде - Сандугач - били още деца.

Изминали петнайсет години и любовта
 запалила се в младите сърца...

Алип-Муса тръгнал към Тамя-Тархан,
 за да се жени за дъщерята на Ирдеде - Сандугач (Славей).
 Било пълно с красавици в Тамя,
 но тя била най-красива от всички.

.....
 Батавил на Тамя е град Тмуторокан, областен център.

Щом я видял Муса, изпаднал в несвят:
 такава красавица не бил виждал още...
 Тя също обикнала отличния богатир,
 който победил дори силните ромеи.

Балавъз срещнал Алип Муса с неприязън...
 Булимер вече не бил между живите.

Той можел да победи и далечния враг,
 като опънел лъка си в Бащу; колко
 жалко, че нямало как негов биргюн
 да поставят в Бащу.

.....
 Победил дори силните ромеи - преди похода си към Тамя в 1016 г. Муса-Мстислав се сражавал в Крим с ромеите с добър успех; впоследствие съюзниците му преминават на византийска страна и той трябвало да замине за Тамя, където разбил волжко-българския наместник ирдеде Балавъз и завладял града Тамя-Тархан и околностите (това владение нарекли Тамя-Хазар). Муса-Мстислав мечтаел да възстанови единната българска Хазарска империя под своя власт и с тази

цел воювал с Рус и Волжка България. Муса харесвал да се нарича "каган на Хазария".

Биргюн - 1) скулптурно изображение на дух; 2) скулптура.

Бащу/Баджту е древното българско име на Киев. Означава "градът на Прамайката". Бадж е едно от имената на прамайката на почти всички алпи-духове госпожа Умай. Към X век в народната реч се появила формата Бащу, която се утвърдила занаяпред. Умай-биче е майка на почти всички духове у старите българи. Имала армия от млади жени, които се отказвали от омъжване. Те били наричани "умайджанки" или "умайджанлар" - момичета на Умай (амазонки). Едно от българските племена много силно почитало Умай-биче. Това били ердимите/ертим; едно от имената на Умай било "ердим", "ертим" - не докоснала мъж (ер - мъж, тимас - не докосвам; оттук идва името Артемида). Българското племе ердим е наричано от руските летописци "радимици". Името на Умай в руската си форма звучи предположително като Радима (Ражина) и т. н.

Но не се воят заедно днес знамената
на Ирекови и Даудови. Не би се държал така
Ирдеде, ако още бе жив Булюмер...

Засилил при Булимер своята мощ,
реши Ирдеде и роднина с каган да стане.

Той искаше своята щерка Сандугач
да омъжи за за кагана и да вземе властта
над страната огромна. За да не се оженят

Сандугач и Муса, решил Балавъз да даде на
младежа неизпълними задачи...

.....

Ирек - датски принц, постъпил на хазарска служба. Рюрик от руските летописи.

Даудови - родът Дауд (баща на Балавъз).

Искал да омъжи Сандугач за кагана - визиран е царят на Волжка България Ибрахим, комуто служел Ирдеде.

Така му казал да направи Кам,
негов съветник Той бил по-коварен
и от самия Балавъз...

(Алпамъш според задачите на Балавъз, които Кам измислил, отишъл да търси небесни ябълки и довел табун морски коне. Той смятал отначало да ги открадне, но алп Чулман го хванал и преди да го убие, му позволил да посвири на тамир. Муса засвирил и това така трогнало Чулман, че той не само го пунал, но и му подарил стадо морски коне).

Всичко изпълнил Алип наш Муса,

Ирдеде бил обаче коварен и така
поискал от късметлията Кам да надвие:
- Ще трябва да можеш, юнако, това!

На мишка превърнал се Кам, а Муса -
в хермелин бърз и мишката стигнал.
Извил се в небето лебедът Кам, а Муса
на сокол се превърнал и лебеда стигнал.

.....
Кам - името на съветника на Балавъз означава жрец, свещеник.

И станал Кам на заек бързоног, а Муса
във вълк се превърнал и заека стигнал.
За такива като Кам казал много отдавна
мъдрецът Кубан Боян в една от песните си:

"Нито Аскалът всезнаещ, нито хитрият гадател (куразбик),
ни алхимикът опитен (джамиртек)
смъртта не ще избягнат!"
Видял, че рухват плановете му и казал Балавъз:
"По обичая ни ще трябва да се бориш за невестата!"

.....
Кубан Боян - български цар, управлявал Джеремел, създал през 154 г. пр. н. е. епоса "Чулман толгау" (Сказание за Чулман). В "Нариман тарих" се твърди, че е владял града Булгар, наричан още Балтавар (тоест Кубан Боян е бил владетел на Полтава, като градът е бил основан още преди новата ера!). Следователно историята на украинската литература и на град Полтава започват от 154 г. пр. н. е.!

Аскал - мъдрец, тази дума българите използвали като название на свещениците, маговете, също и като собствено име (руската форма на това име е Асколд).

Куразбик - гадател, предсказател, прозорлив: куразбиковете съставяли жреческата върхушка.
Джамиртек - алхимик.

Не иска тя сама със теб да се пребори,
ще трябва да се бориш с баща й, значи с мен!
Не можело Муса тоз обичай да пренебрегне:
излязъл на майдана и с Ирдеде се сборил....

Бил силен Ирдеде, ала самонадеян. Очаквал лесно
победата, но ловък бил Муса...
Той вдигнал от земята Балавъз, за да го тръшне в нея.
Но Сандугач завикала: - Баща ми пожали!

Муса я чул, баща й в земята не ударил. А сватбата

си вдигнали направо сред полето.
 На тържеството сватбено помръкнало небето
 и слънцето за миг се скрило. Мнозина се уплашили.

.....

Майдан - площад, мегдан. Място за събрания, тържества, празници, състезания.

Вещаел лошо знакът, но Муса подканил
 да продължава веселбата и подновили
 сватбата. Била тя във разгара си, когато
 долетял сокол и кацнал на ръката му.
 Започнал да писука.
 Разбира се, че нищичко не проумели гостите.

Муса обаче знаел на птиците езика.
 Научила го майка му, красавица от готите
 и опитна гадателка. Като дете той слушал
 как пее тя на птичия език. Соколът пеел:
 "Ти лагера си укрепи, защото Балавъз
 коварно ще нападне!"

.....

Майката на Муса-Мстислав била дъщеря на готския княз на кримския град Мангуп. Името означава "прекрасна девойка" или "градът на прекрасните девойки".

И аз бях някога прославен богатир,
 Урман Чокър се казвах, Ирдеде и мен
 така погуби. Исках за жена на Сандугач сестрата,
 ала не даваше я Балавъз, подлец коварен.

От мен боеше се и каза, че самият той
 ще я докара в лагера ми. Заспах спокоен.
 В ранно утро нападнаха заслона ми (кош).
 Убиха моите хора. Отсече той главата ми

и даде я на Кам да прави чаша от нея,
 Кам носи я със себе си. А аз, духът Урманов,
 през огърлицата (байга) отлитнах и беше зле:
 главата ми - без плещи, тялото - без глава!

.....

Богатир (бахадир) - почетно воинско звание, храбрец.
 Чокър - известен български род от Северен Кавказ, Чақърови.
 Байга - колие-талиман, огърлица.

Кош - неукрепено място за лагеруване.

Докато тялото ми без глава е, в онзи свят
не мога да отида. И ето ме, сокол, над
Земята летя!
Поровил Муса в раницата на победения Кам
Намерил вътре чашата от черепа на Урман.

След туй усилил лагера си и разпоредил
от него да не мърда Сандугач, а с половината
дружина излязъл в чистото поле. Намерил
на смелия Урман останките. Поставил чашата -

и отлетял соколът в оня свят... Зарадван, Алпамъш
се върнал в табора си.

.....
Летя като сокол над земята - според българската митология при липса на части от тялото духът
не може да отиде в Небето при Тангра (Всевишния) и остава между Земята и Небето.

Табър - укрепен лагер. Тази дума ни подсказва, че Муса преди тръгване е усилил лагера си. От
българската дума "табър" произлиза и названието "табор".

По пътя му отново соколът се спуснал
от небето и му казал: "Мен Тангра произведе
на отмъщението алп, Шонкир - реших за делото ти
добро да се отблагодаря. Научих на небето, че

когато едва не уби Балавъз, той скри душата си (кот).
В острие на стрела я превърна и в патица я скри.
Намерих патицата и убих я, докато летеше.
Но падна острието в Азакското море.

.....
Тангра - Бог.

Шонкър - голям сокол, чучулигар.

Кот - душата на човек. Съгласно митологията на българите тя може да се пази извън човека в
предмет или вещ. Тя не била обаче главното в човека - това бил духът, който след смъртта се
представял пред Тангра. По такъв начин човек се състоял от тяло, душа и дух.

Азакско море/Азак дингез - Азовско море или Българското море (от аз - българин). Черно море
българите наричали Кара Булгар дингез - Западното или Великото Българско море, а Каспийско
море - просто Булгар дингез (Българско море) или Ак Булгар дингез - Източното Българско море.

Намериш ли начин острието да вземеш,
направи го, а после счупи го: тогава
ще умре Балавъз! Благодарил на алпа
Муса и към морето препуснал. Щом стигнал,

на алпа Чулман Джалъш той казал:
 "О, Джалъш Велики! Голяма е славата ти,
 помогна на мнозина, щастливи ги направи!

Помогна и на мен веднъж, но милост окажи ми.
 Моля те, още веднъж помогни ми да намеря острието!

.....

Алип или Алп - създания на Тангра отпреди човешката поява на Земята. Много от тях му служели като духове на природните явления, професии, занаяти. Да отъждествяваме алп и "богче" не е правилно, но службата на алпите и "малките богове" на Европа била една и съща. Тангра можел да превърне и човека в алп.

Чулман, Джалъш - имена на алпа на подземните и надземни води и земетресенията Чулман. Както и останалите духове той също имал много имена. Джалъш/Джанъш са сред тях.

Чулман го съжалил и обещал му
 накрайника железен да намери. Добавил:
 "Към табора побързай. Балавъз нападна го
 с войска голяма. С него бият се
 дружинниците твои и жена ти!"

Към табора Муса обърнал коня, а по пътя
 срещнал огромния дракон Барадж.
 Изплашили се всички, а пък змеят
 му казал: "Не ме познаваш ти - длъжник съм на баща ти!"
 Бях мъничък, когато ме пожали той. Не ме
 премаза конят му, премина покрай мен.

Дойде и моят ред добро да ти направя.
 По хребета ще стигнем в твоя лагер.
 Не можеш другояче да стигнеш там:
 обкръжен е от пълчища Балавъзови,
 те искат всички да избият вътре!

Проводил змеят Муса и людете му
 в табора. Геройски се сражавал
 Муса със враговете. Ала идвали
 от четири страни те, все повече и повече...

Безсилен съм, не мога тая битка да опиша
 както трябва. Кубан Боян да беше жив,
 той би могъл да обрисова схватката...

Редеели защитниците: още малко и врагът
 ще влезе в табора... А Сандугач заплакала тогаз

със сълзи към Небето: "Колко още пъти
ще трябва българи да се сражават помежду си?"

Нима не стигат ти предидущите разпри? (Сандугач - Славей, името на дъщерята на Балавъз). От Данай до Куман, от Идел до Тамя Тархан обилно е полята с кръв българска земята. Велика бе мощта на нашата държава, когато цар бе Ат-Иля Утиг.

И ето, спорят днес на царя синовете.
Един връз друг изправиха се врагове...
Те срещнаха се на река Немзай,
един друг се убиват...

.....
Данай - старо българско име на река Дунав. Наричана още Сула, Сулдан, Иждар (оттук Истър).
Куман - централна Азия (Монголия, Алтай и т. н.).

Ат-Иля или Бат-Иляс - така украинските българи наричали Атилле Туки (Атила), прочутия хуно-български император. Славяните го назовавали Тильо или Иля, по-късно Иля Муромец.

Утиг - прозвище на бащата на Атила - Монджук, владетел на областта Утиг в Източното Приазовие. Утиг означава "място, обрасло с треви", морава (муравия) на славянски, бащиното име на Атила е Утиг или Муровец, Муромец).

Немзай - българското име на река Недао, където през 454 г. се разразила битка между съперничаещите си кланове на Хуно-Българската империя. Загинали десетки от синовете на Атила.

Пируваха над костите на децата Урусбагови
и зверове, и птици. Вразите тържествуваха...
След тая случка разпри събориха Хазария,
сега умира и последното от нея...

Велики Мар - загиваме и ние! Милостив бъди;
на моята сестра предай последен поздрав!

Изпълнил Мар молбата, думите предал
на Ярсилу - сестра й, Марова любимка.
А тя не се помайвала, решила да помогне
на сестра си.

.....
Урусбаг е едно от имената на Бабай, алп на бурята, дъжда, мълнията и гърма. С това име или в съкращения му вариант - Урус наричали Атила. Урус на български значело камшик, велик, атака, войнствен, смел, отчаян боец, воин от първата линия. Баг на български означавало дух, управник, Бог, господин. Така името Урусбаг можело да се разбира (и така го разбирали) като "Бич Божий". Българските князе на Украйна се наричали деца и внуци на Урус, тоест Атила.

Хазар/Хазария е името на общобългарската империя от 653-та до 1013-та година.

Мар - могъщ алп, родоначалник на Арбугинците (Ревугите).

И коня оседлала, препуснала от Тамя
в планините. Пристигнала и молила
тя богатира местен по име Арбуга
да ѝ помогне за близките ѝ хора.

Арбуга и Ярсилу отдавна се обичали.
Не давал Балавъз жена тя да му стане.
Набързо Арбуга Угър повикал своите (Угър е родът на Арбуга)
и до Муса пристигнали на трети ден от битката.

Пробили враговете лагера и нямало надежда
за Муса и хората му. Явил се Арбуга и ходът се обърнал.
Арбуга и Муса наравно биели се с тях.
В огъня на схватката докопал се Муса до Балавъз

и казал му така: "Да продължим дуела недовършен двамата!"
Отново на ръце го вдигнал, с всичка сила оземи ударил го.
Той само се разсмял: "Недей се мъчи, няма да умра;
не е у мен душата ми!"

И прилетял отново Шонкър от Небето, и острието,
намерено от Чулман във морето, дал на Муса.
Муса го счупил и края си усетил Балавъз.
Побягнали войските му, а нашите герои победили!

Тъй слели се сърцата влюбени: на Алпамъш и Сандугач,
на Ярсилу - с Арбугиното.
Боилите издигнали Муса на трона златен
на хазарските кагани. И щастие настанало
за народа на Велика България!

.....
Боил/багил - велможа, депутат в Народното събрание.

На трона на хазарските кагани - Муса (Мстислав) искал да възстанови общобългарската империя, заради което воювал с Рус и Волжка България. Много българи тайно или открито го поддържали, затова Волжка България дълго време не могла да си върне Тамя, която тогава наричали и Тамя-Хазар.

Риштавлъ (Ростислав) Буляр сугеше ъръ (Песни за Булярската война)

Дали да не възпеем, братя
с думите на българския език
едно ратно дело - Войната на Булимер Бат-Аслаплъ?

Или е по-добре да възпеем
цялата Булярска война,
в която заедно с Булимер
сражаваше се Сип-Булат Балинеца?

И не е ли по-добре да възпеем
всички герои от тази война:
така, както правеше Боян -
Славейт на старите времена?

.....
Риштавлъ - литературен псевдоним на княза (бек) на черниговските българи-каубии (ковуи) Елаур - автор на "Буляр сугеше ъръ" (Песни за Булярската война). Булярската война се водила през 1182-1183 г. и централен неин епизод бил походът на суздалския княз Всеволод Голямото гнездо към столицата на Волжка България град Буляр. (Ростислав).

Булимер Бат-Аслаплъ - Владимир Святославович, син на киевско-черноговския княз Святослав Всеволодович (1142-1194 г.), автор на поемата "Слово о полку Игореве".

Сип-Булат Балинский - Всеволод, княз на Суздал ("Балин" на български).

Славей - почетно българско наименование на изтъкнатите певци и разказвачи.

Когато искал Боян Кубан
някого да възпее, казал:
"О, Тангра, най-велики на света!

Дай ми способност като Ура
да се разлея по Бой-Терек
и по дървото на българите!
Позволи на мене, неумелия
като вълк да пробягам пътеката
Турджанска през полята в планината.

.....
Боян Кубан - български цар на Джеремел (областта между Днепър и Дон), написал в 154 г. пр. н. е. епоса "Чулман толгау".

Тангра е българското име на Бог.

Ура или Кел-Апа - женски дух на зверчетата с ценна кожа и разказвачите. Ур на български означава зверче с ценна кожа, името Ура се превежда като катеричка, видра и т. н. От българското Кель-Апа (Закрилница на Песните и молитвите) произлиза и гръцкото име Калиопа.

Бой-Терек - "Божественото или Великото дърво", тоест Вселената.

Дървото на българите - родословното дърво на българския народ.

Вълк (бури) - символ на издръжливостта и съобразителността. Алп Бабай, наричан също и Бури (Вълк), бил не само дух на бурята, мълниите и войната, но и дух на военните песни. Българите намирали вълка за прекрасен певец и това се потвърждавало от вълчия вой.

Турджан - едно от имената на българския алп Таш-Угър, дух на огъня, времето, добитъка, историята и историческите песни. Турджан бил наричан и Вилгях. В праславянския език, който българите наричали "ахилски" и смятали за един от седемте български езика, името Турджан влязло във формата Троян, а Вилгях - като Велес (виж за думата Вилгях в книгата на А. Железни. Очерци за предисторията на Киевска Рус, М., "ИНСАН", 2000, стр. 108-109). На най-умелите създатели и изпълнители на българските исторически песни се давало почетното име "внук на Турджан" или "внук на Вилгях" (оттук е изразът "Велесов внук").

Турджанската пътека - историята.

Да пробягам Турджанската пътека през полята към планината - означава да проследя цялата история и живот на хората от раждането до смъртта.

Дай на мен, смъртния,
като сив орел да литна
до Облака на небесната Мъдрост!"

После Боян, внук Вилгяхов,
припомнял старите времена
и молел да послуша древните
аланхай и вилгянхай.

За Самар и Идел, за Илат и Сулдан,
за Джуреш и Джурджан
и за Полето Българско.

.....
Хай - древнобългарска дума за песен, мелодия. Аланхай - древна българска дума за прославяща някого песен, химн.

Вилгянхай - историческа песен. От тази дума идва руската "билина".

Самар-Шумер, авторът на "Словото" я нарича "Незайната Земя".

Идел - името на обединените седем племена, образували българския народ, както и на Волго-Уралието и Приуралски Сибир, които в древността съставяли царството Идел.

Илат - антична старобългарска империя, включваща Турция, Балканите, Сирия с Палестина и Египет.

Сулдан - българското Придунавие.

Докато припомняше той времената
на първите човешки раздори,
пускаше той десет сокола
срещу ятото лебеди.

Лебедът, който соколите стигаха,
почваше да пее за старите алпи и за героите:
за вас, Чулман и Карга, за вас - Бури и Шурале.

.....

Джуреш - Северен Кавказ.

Джурджан или Курган - земята на задкаспийските българи-масгути (масагети и сармати).

Българското Поле - Аскип, "Скития" от гръко-римските източници. Велика Българска империя от Дунав до Китай. Ас - българско, кип - поле.

Алп - дух, изобразяван като чудовище, великан, животно или човек.

Чулман - алп на надземните и подземните води, земетресенията, покровител на българите.

Карга - Врана, Гарван. Алп на пролетта, любовта, урожая, силата. Най-често наричан Сабан/Субан.

Бури (вълк) - алп на бурята, мълнията, дъжда, войната. Наричан често Бабай.

Шурале - алп на Смъртта.

За стария Джам Аудан,
за прекрасния Маджи Азак,
за смелия Атай и коварния Балдиу,
който уби вероломно Атай
край Азакските полкове.

О, Бояне - Славею на старото време!
А как би възпял ти войната Булярска?
Ти, великоумният, скачащ като Ура
по дървото на славата на народа български,

достигащ с ума си облаците в небето,
докато тичаш по Пътеката на Турджан
от полето към планината,

.....
Джам Аудан - първият български цар, основател на Българското царство през 6-тото хилядолетие преди новата ера. В германските митове е Один, в праславянските - Ярослав.

Маджи Азак - Мади Азовски. Император на Скития в седми век пр. н. е.

Атай - император на Аскип/Скития, 375-339 г. пр. н. е.

Балдиу - македонски цар, Филип II, баща на Александър Македонски.

Азак (азовец) - едно от имената на българите. Азакски полкове - българска армия.

докато събираш в едно
славата Българска; славата
на старото време и днешните дни -

би почнал да оглеждаш цялото
клонче на времето: от Стария до
Новия Булимер, който подави
тревогата с дух крепък, изпълни се

с мъжество и желание за битка
и поведе войската си от земите на Урус
към земята Булярска - за обида на Сип-Булат.

Нека прости ми Старият Боян Кубан,
Славият на старите времена
на единната тогава България.

.....
Старият Булимер - вероятно Булюмар, хуно-български император от втората половина на четвърти век, пралядо на Атила. Би могъл да е и Владимир I Киевски, наречен така в негова чест.
Новият Булимер - синът на Киевския княз Светослав Всеволодович - Владимир.
Земите на Урус - Русь.
Единната тогава България - при Боян Кубан Рус и Волжка България са били в състава на българската държава Аскип.

Не ще изпея песента си в негов стил,
а така, като правим в нашето време.
Започвам аз, днешният Боян Риштавлъ,
внук на храбрия Рухар - под звъна на струните
ето как:

"Конете кипчакски се скриха зад Сула,
звъни славата в Киев!
В Джанбул затръбиха тръбите, развяха се
знамена в Батавил.

Булимер чака да дойде при него
скъпия му брат Кинзяслап, а
Кинзяслап му изпраща послание:

.....
Днешният Боян Риштавлъ - авторът на песента "Буляр сугеше ъръ" Елаур, син на ковуийския княз Маджи (Мади) Риштавлъ, внук на ковуийския бег Рухар. Семейството на Елаур води началото си от рода Арбуга (Ревуги), много влиятелно в Чернигов.

Кипчаци - ковуийското название на българите-хуни от Новоджунгарския (Кимакски) каганат. Волжките българи наричали новоджунгарските хуни хинаси (хински аси - хински българи) и киргизи, а русите ги наричали половци. Самите новоджунгарски хуни се наричали кумани (от хонмен, хон-булгар), а думата "кипчак" смятали за обидна.

Звъни слава в Киев - празник по случай победата на Светослав Всеволодович в съюз с ак-българите в 1180 г. над княз Рюрик.

Кинзяслап - переяславълският княз Изяслав Глебович. Загинал в Булярската война.

"Един брат имам аз,
едничък на света и това
си ти, Ак-Булимер, и с теб
двамата сме ние Светославовичи!

Канех се да ти погостувам
в славния Кара-Булгар, но

тревожна вест дойде от
улугбека Сип-Булат:

"Челбир превзе Джанбул
наедно с него Булъгай,
галисийците той разгроми
в улуса Буляктай.

Падна в Джанбул от сабя българска
храбрият джалъшки бек - Кинзяслап,
синът на Васил.

.....
Ак-Булимер - Владимир Святославович, авторът на "Словото...".
Челбир - Хабдулла Челбир, цар на волжка България (1178-1225 г.).
Джанбул - в случая суздалската крепост Гороховец на река Клязма.
Булъгай - суздалска крепост на десния бряг на Волга, в района на гр. Балахна.
Буляктай - волжко-българска област между река Шексна и горното течение на река Сухона,
която новгородците (галисийците) искали да завладеят. Името на областта се е запазило в името
на град Вологда.

Кинзяслап, син на Васил - полоцкият княз Изяслав, постъпил на суздалска служба и загинал в
1182 г. при превземането на Гороховец от волжките българи.

Не бяха до него братята му
Борчек и Данчек, които той
викаше, докато умираше сам.

Излетя душата му от храбрив му дух
през златната му огърлица
и към престола на Тангра политна.

Замлъкна радостта и печал се разнесе
из Бура, където той бе роден. Скръбно
запяха тръбите. И аз виждам:

Не тече като сребро Трьокбаш
към град Барадж - а от него тече
помътнялата Сула!
Кара-Тун и Сунге-Тун се боят
дори да текат под властта
на шумбутите и волжките българи
и във блата се превърнаха.

.....
Борчек - полоцкият княз Брячислав.
Данчек - полоцкият княз Всеслав.

Огърлица - може да бъде талисман, гривна. В оригинала Монджук - това е името на бащата на Туки-Атила!

Бура - полоцки град на границата с Литва.

Трьокбаш - река Трубеж.

Барадж - едно от имената на град Переяславл Руски.

Сула - тук е левият приток на Днепър, символ на руската граница.

Кара-Тун - Западна Двина.

Сунге-Тун - Северна Двина, областта е била подчинена на Волжка България.

Шумбути - литовци.

И помислих си аз, братко:

"Днес българите взеха Джанбул,
а утре ще потеглят към Урус -
значи ние трябва срещу тях да тръгнем!

Оседлавай, братко, аргамаците си -
моите жребци оседлани са и вече на път са.
Курджаните ми са опитни воители,
ненапразно наричат ги кара-българи.

Под гърма на карнаите са родени те,
в калансуби люляни са, от върха на копието
са хранени;

.....
Аргамак - добър ездитен кон.

Курджани - граничари, кур - гранична линия.

Кара-българи - украинци, българите на Рус.

Карнай - голяма тръба със силен звук.

Калансуб - висока българска шапка, понякога шлем.

Пътищата на врага те познават, (дороги)
уругите на врага те познават.
Натегнати са тетивите им и заредени са.
Тулуците им са отворени и със стрели пълни.
Копията и сабите им наточени са

и битката чакат самите те! Като вълците
из полята скачат и търсят: за себе си - плячка,
а слава - за княза си!"
Събра Булимер своя полк (булюк)
и придаде го към брат си Кинзяслап.
Мечтаеше за славата той
на прадядо си Барис.

.....
Дорога - тази дума (джул, юла) на български означавала също край, област.

Уруг - племе, род, община, махала.

Тулук - колчан за стрели.

Вълк (бури) - символ на добрия български войник.

Булюк - полк.

Кинзяслап - Изяслав Глебович, переяславски княз, приятел на Владимир Святославович Черниговски, загинал в 1183 г. при похода срещу Буляр.

Барис Балтавар Булюмар или Булимер - знаменит вожд на хуно-българите, император на Българската държава (360-370 г.). В негова чест руският княз Святослав Игоревич е наречен Барис.

Баща му Бат-Аслап, улугбек на Бащу
и на Кара-Булгар, разказваше му
за подвига на Барис Балтавар:

"Не изтърпя той печенегите
Урус да разоряват и като Джангър
към Бирман се насочи.

Въртеше меча си убийствено,
в Бирман нахлу и там
той хълмовете изравни,
реки и езера се развълнуваха.

Инал Кебек изхвърлен беше от Бирман
отвя го като ураган от кипчакските полкове -

.....
Бат-Аслап - тук - княз киевско-черниговски Святослав Всеволодович, баща на Булимер.

Улугбек - велик княз, губернатор.

Бащу - Киев.

Барис Балтавар - Светослав Игоревич, княз Киевски (945-972 г.).

Печенеги - българско аланско племе. Те не харесвали много това си име. Част от аланите били и аварите.

Джангър - алп на бурята и мълниите, Бабай.

Бирман - "Лукоморието", територията от Северното Причерноморие, намираща се между Дунав и Днепър. Владение на Кебек (Кобяк).

Инал - наместник, предводител. Титла наполовецките (хинаски) вождове, подчинени на Волжка България.

Кебек - в българската история са известни трима с това име.

И хвърли Кебек в град Бащу,
в двореца Балтаварски
а там настъпи краят му.

Тогава цял Кермек - и сакси, и венеди,
кряши и марубайци прославиха

Бориса Балтавар.

.....
 Тук става дума за Кендек, наречен Кебек (през турското къопек - псе) - вожд на враждебните на хуните българи-алани. В "Нариман тарих" за него се казва следното: "Аланският бей Кебек Кендек, обединил се с метежните готи (на Венетарий), смъртно обидил Булюмар с изявлението си: "Булюмар се страхува да се бие с нас, предпочита да изпрати Себер и Халиб (Ташбаш)". Побеснелият Булюмар излязъл да се сражава, разбил готите и в Бирман настигнал и пленил бягащия от него Кендек. Кендек бил отведен в Башу, но и в плен той се държал предизвикателно и грубо, за което бил убит".

Това станало в 375 г.

Освен него българската история познава: 1) Кебек, крупен хазарски велможа, вожд на печенегите. Убит от Светослав I в 964 г. по заповед на Талиб, хакан/каган на Хазария. 2) Кебек, ак-български инал на Джеремел, убит от Светослав Всеволодович в 1184 г.

Балтавар - старинна титла на българските управници, означаваща "свят и славен". Тая титла са носили Светослав Игоревич и синът му Владимир I Светославович Киевски. Истинското име на Светослав Игоревич е Борис, но в руските летописи той е наречен с титлата си, 'Светослав (от балтавар).

Кермек - Западна Европа, понякога само Германия.

Саксонци, сакси - българското име на немците.

Венеди, венидикти - венецианци.

Кряши - гърци.

Марубайци - моравци, Моравия.

Не можеха да вдигнат на Булимер ковчега
 връз хълмовете шест край град Башу.
 Като сламки се чупеха върховете им
 от камък твърд, не издържаха тежестта
 на ковчега на Борис Балтавар.

Когато шести път строшиха се върховете,
 Ташбаш упрекна всички хълмове Башуйски.
 "Защо така, могъщи вие хълмове:
 Бадж, Балин и Курин, Кий, Угър и Барин -

ковчега не удържате на свидния ми баща -
 Борис Балтавар, и Булимер наричан?

.....
 Башу - Киев.

Ташбаш - Алип или Халиб-бей Арбуга. Най-големият син на Булюмар-Булимер, император на Българската държава, дядо на Туки Атила.

Ковчег - в оригинала капчег. Означава също лодка, малък кораб, саркофаг.

Така му отговориха шестте хълма Башуйски:
 "На Булимер ковчега не ще подноси никой!"

При себе си го иска самият алп Чулман,
господар на подводния свят - и за това
ковчегът така натежава!"

Ташбаш тогаз положи ковчега на баща си
до малката рекичка, която назовават Чулман-Тиджа
и влива се в нея ручей Леубиджа.

Докато го полагал, малко наклонил го;
капакът се открехнал и паднал настрани.
Погледнал Ташбаш вътре и сякаш
му се сторило, че Булимер помръдва

и му казва: "Капака затвори, че инак
беда ни чака:

.....
Чулман-Тиджа - киевска рекичка, протича карай хълмовете Курин (Хоривица) и Шекетау (Щековица), влива се в Почайна.

Капчег (ковчег) - според българските представи се изработвал така, че да защити тялото на покойника от нечисти посегателства. Българите смятали, че подземните води отнасят корабите-ковчези в подводния свят.

ще похити зла сила тялото ми
по пътя към Чулман!

Преди това обаче да направиш,
листо зелено вътре в ковчега ми пусни.
Велико е Дървото Българско,
на клончето тубджакско листенце бях - и паднах.

Ала не ми се иска туй клонче да изсъхне,
от туй ще ни опази поставеният лист!
Когато погребат ме, кургана назовете Шеке;
така ми татко казваше, когато бях дете!"

Листенцето зелено Ташбаш в ковчега пуснал,
капака му затворил с тегло на планина.

.....
Хвърлянето на зелени листа и клончета в гроба било традиция у българите. Смятало се, че това предпазва рода от гибел. българите обичали да сравняват хората с листенца или цветчета.

Шеке - посмъртното име на българския император Булюмар-Булимер (IV век), означавало "свят" и "джудже".

Насипал над ковчега голям курган - Шеке
и хълма нов нарекли Шекетау - "Светата планина"...
А Ташбаш щом починал, вражда захванал със сина му,

добрия, благороден Раи-Руджа - Дабуд,
на Ташбаш племенникът. И много листи
паднали в борбата помежду им от дървото Българско;
и край не виждал се на таз беда.

Дабуд обидил всички, най-много Бат-Иляс.
Против роднината възправила се майка му.
Макар и малък, Иляс, роден с листо на челото,
възседнал коня и след майка си препуснал.

Достигнал боя и метнал копие; то би могло
да прелети край конските уши.

.....
Майка на Бат-Иляс е Умай-Къз.

Но дъщерята на Бабай-алип на малчугана
копието хванала, ударила Дабуд, духа му във избила.
И рекла Гулаим на страшния си татко:
"Тоз воин млад на мене мил ми стана
и занаят ще бъдем заедно!"

Изпратиха братята гончия до улугбек Бат-Аслап
с известие за похода, но той не се зарадвал.
Аслап изпратил скоро бека Елаур при Булимер
със полк каубуи, най-смели бахадири.

Предаде Елаур на Булимер на Бат-Аслапа думите,
с велика горест казани и лъхаци тревога:
"По пладне вчера имах сън зловещ -
бях легнал на таскака. Сабъхирийки

най-прекрасни покрай мен обличаха ме
в черен бурган. Наливаха ми чаша кук-суджа,
с горчилка смесена, подаваха билман.

Обсипаха ме с бисер едър от туз-тулуци

.....
Таскак - дървен креват.

Сабъ - ученик, ученичка. Хир - девойка; сабъхирийки у българите-езичници са млади момичета, помощнички и ученички на камовете (шамани, жреци). Руската форма на това название е "северечеры".

Бурган - кожен плащ, наметало. Или бурка.

Кук-суджа - "Небесна медена напитка", ритуално питие. Думата "кук" у българите означавала небе, синьо; русите понякога го разбирали като "синьо вино". Суджа е вино от мед.

Билман - пирог с месо в триъгълна форма, ритуално ястие. Руската му форма е пелмени.

Туз-тулук - колчан за стрели от брезова кора.

от блатните дебери и ме проклинаха.
И изведнъж видях дъските от покрива
на моя Алтън-Тирме лишени от кенес
летящи над главата ми. Надигнах се и зърнах

през дупката отгоре как земята обвива се
от нощен мрак. Дочух как врани сиви се карат
със бичурите -

.....
Дебери - знаменито българско племе, говорещи на всичките седем езика (в това число праславянски и български тюрки). Големи дебери групи живеели край Днестър, в Приуралието, на Днепър, в междуречието на Ока и Сура. Блатни дебери са жителите на прикамския аул Сарсаза. Влизали в състава на Волжка България. В Русия деберите били наричани преводачи, както и "тивери" и "дебрянци", откъдето е и името на града Брянск.

Алтън Тирме - Златен Дворец.

Кенес - жлеб в дървото, скрепващ покривните дъски.

Бичура - 1) название на синовете на алп Чулман, стопаните на горите; 2) едно от имената на алп Чулман; 3) прозвище на двама от героите на песента на Риштавлъ - велможата Чулмат и улугбека на губерния Бейсу (Бисура) Мер-Чура.

Врани сиви (Ала Карга) - прякор на рязанския княз Роман (Урман) и рязанците.

разграчиха се край Билджан и Кан-Балин.
А после с шум и звън в небето изгряха две слънца
и две млади луни и два стълба от огън.

Дочух отвън да пеят девойките красиви
и кукувиците - те пееха под звън от златни
и сребърни монети. От песента им се събуди
силният див на дъба; заръмжа и заплашваше

слънцата, луните и враните.

.....
Билджан - българското име на река Пияна.

Кан-Балин - Царска Поляна, име на поляната край Буляр.

Стълб - символизира български велможа, губернатор.

Красиви девойки - девойките от готския град Менгуп в Крим. На български - Менгобе значело "красива девойка".

Кукувица - у българите символизира самотна жена, вдовица.

Златни и сребърни монети - жените на всички народи във Велика България от Дунав до Китай по български обичай се украсявали със златни и сребърни монети.

Дивът (дух) на дъба - алпът на младостта, силата, любовта и урожая Сабан (Субан), който обичал да седи на дърветата, особено по дъбовете и бил покровител на българите.

Слънце - символизира високопоставен управник, княз.

Луна (месец) - български символ на млад княз, принц.

Нагоре литна ято от сиви врани
и изчезна в бездните на Тъмното небе.
Огромен барс със рев изникна в тъмнината,
биче в зъби носеше, а в лапите му - овца и риба.
Нахвърлиха се две слънца и две луни
на огнените стълбове,

.....
Небесни бездни - в представите на българите Небето е Високо море, Океан.

Барс - отначало е тотем на барсилите, после става символ на Волжка България. Това е
значението и на името Борис.

Биче, бик - символ на Переяславската и Черниговската земи, влизали някога в състава на
българската област Угер (Бик).

Риба - символ на българската област Кичи-Бейсу или Кичи-Бисура между езерата Лач, Воже и
Онежкото, разделена между Новгород и Волжка България. Новгородците, живеещи и в двете
части, често се нападали един друг, което понякога водело до стълкновения между тях и
волжките българи.

Овчица - символ на Ромейската държава (Урум).

Двете слънца - имат се предвид рязанският княз Ростислав (Риштавлъ) и переяславият княз
Изяслав (Кинзяслап), загинали в Булярската война през 1183 г.

Двете луни (месеци) - подразбират се рязанските князе Олег (Йолъг) и Святослав (Бат-Аслап),
също загинали в 1183 г.

Двата стълба от огън - единият е ак-българският велможа Чулманти (Чулманлъ, Чалмати) и
губернаторът на провинция Тубджак (съвр. Казахстан) Турген, които също намерили смъртта си
в Булярската война (1182-1183 г.).

С ужасен грохот сблъскаха се -
и всичките угаснаха.

Освестих се, съня разказах на
булярите си. Обясниха те:

"Замръзнаха главите наши от това знамение:

тъмата надделя над светлината в Буляр.

Дойдоха на помощ на белите българи

алпите Чулман и Субан - изпълниха се с гордост

белите българи и решиха пак да вдигнат Велики Булгар!

Не на месеците и слънцата, а на четиримата руски соколи
ще се наложи да тънат в бездънния Кук-Дингер.

.....
Буляр - съветник, министър. В Рус означавало и старши дружинник. Тук булярите са
дружината на киевско-черниговския княз Святослав Всеволодович.

Буляр или Великият Град - столицата на Волжка България.

Велики Булгар - античната българска империя Скития (Аскип).

Сокол - български символ на княз.

Кук-Дингер - Небесното, Синьото море; Небесата. "Да потъна" там означава "да загина".

Ще изчезнат в дълбините на Небето Тъмно
войниците кисански, сразени от деберите.
Ще загинат и двата волжко-български бека -
но победата ще е за силните волжки българи.

Нахвърлят се те срещу Угър като барсове от Барсил,
ревът на конницата им се чува чак в Урум и Бисура.
Няма да кукат кукувици, а ще нареждат жените уруски:
"Къде сте, о, наши мъже - не ще ви върнем
дори за сребро и за злато!"

.....
Кисан - Рязан. Кисанци - рязанци.

Дебери - в случая българите от волжко-българското княжество Дебер в междуречието на Ока и Сура.

Двамата волжко-български бека - Турген и Чулмантъ.

Угър - Лявобрежна Украйна..

Барсил - територия на българското племе барсили/басили в Северното и Източното Прикаспие.

Бисура - в случая областта Кичи-Бисура между езерата Лача, Воже и Онежкото езеро, поделена между Новгород и Волжка България, но управлявана от местни вождове от племето Унжа, фино-угри.

Урум - Ромейската държава, "Византия".

Мангупските готи зоват волжките българи
да завладеят Урус, възпяват разгрома на Бут
и подклаждат "мъстта на Шарикан".

Като Боян пееше Хайджин Балтаварлъ -
твореца на песните за отминало време -
времето на каган Бат-Иляс -

.....
Мангуп - град и владение на кримските готи, които били васали на Волжка България и на Херсонес едновременно.

Ак-Булгар - Волжка България, която при Хабдулла Челбир се простирала от Дунав до Китай.

Бут (Буда) Анджа - български управител на Лявобрежна Украйна. Убит по нареждане на готския княз Венетарий през 375 г. Наричан още Бус, Бож, Боус...

"Мъст на Шарикан" - български идиом, означава "братоубийствена война".

Боян - има се предвид Кубан Боян, най-известният български разказвач. Написал в 154 г. пр. н. е. епичната поема "Чулман толгау" - "Сказание за Чулман".

Хайджин (Разказвач) - литературен псевдоним на известния български владетел и разказвач Муса Алпамъш, владял Тамя-Тарханския бейлик (Тмутороканското княжество). Син на киевския княз Владимир I, известен в Рус като Мстислав Храбри (Алпамъш - Храбрец").

Балтаварлъ - така наричали династията на киевския княз Борис Балтавар - Светослав I-ви, към която се числи и Мстислав-Хайджин.

Бат-Иляс - така ковуите наричали Атила Туки - великия вожд на хуните, известен в Европа като Етцел, Атила и т. н. В древноруския епос е под името Иля Муромец.

за своя любимец Еллаг:
 "Тежко ѝ на главата ти без плещи,
 тежко му на тялото ти без глава,
 както на хунската земя - без каган".
 А ние, дружината ти, мислим, че
 тежко ѝ на Уруската земя, ако
 не я управлява едничка твоята глава!"

След речта на булярите реших, деца мои,
 да ви предпазя от поход към Буляр -
 Кинзяслап за мен е скъп син и не мога
 да загинете да допусна.

Отвърнал Кинзяслап: "Е, голямо чудо,
 че воините падат във войните.
 Та затова и воинът е воин!
 Цял живот си мечтаех

за истинска голяма война,

.....
 Еллаг - "Плачливият". Най-големият син на Атила, император на Джунгар (Българската империя от 153 до 563 г.). Обезглавен от съперниците си през 454 г. в битката край река Немзай (Недао), ляв приток на Сава (Джава). Еллак/Еллаг/Иллак бил любимецът на Атила.

но не безсмислена като кипчакската
 и ето, че дочаках. Поисках да надмина
 доблестта на Бат-Иляс и случаят дойде.
 Да го изпусна ли?

На Бат-Иляс предричаха гибел толкова пъти,
 но не спря той със света да воюва.
 През седмия век от Турджан на Аудан
 се падна жребият да люби цял живот
 Гулаим, богинята на войната.

Дари му тя способност напред да вижда,
 научи го в лют звяр да се превръща
 да е уверен в непрогледната мъгла.

.....
 Кипчаци - прякор на хуно-българите (хуните), които те не харесвали особено; кипчак означава "степняче", "празен човек".

Турджан - в случая кансюбиги на хуните. Майка му била дъщеря на хунския император Гуджа

Иляркай, баща му е ябхусирът на Скития Таргиз. Царувал от 252-ра до 237 г. пр. н. е. Известен и с друго име - Дуло. Единият от синовете му - Идел Туки, основал имперската династия на белите хуни - абдалите/ефталити, към които принадлежал Атила, а другият - Туман - е основател на имперската династия на източните хуни (черните хуни).

Аудан - тук е едно от имената на Атила, което той много обичал.

Гулаим - богиня на войната, дъщеря на алп Бабай.

Подсилен с хитростите нейни,
опря се Урусдан на хуните
и полетя към Киевия град -
столица на цял Ахил.

Превзе със копието си
на Кий той трона златен,
като арслан се хвърли Урусбаг
оттам към Джанавил.

И знамето си като вдигна,
на Джанавил вратите се отвориха;
надмина славата му даже тая
на великия стар Яр-Атай.

Оттам препусна той към Бал-Нуш
силния в средата на нощта, прикрит
от тъмнина небесна. На сутринта, прегазил
на Аеций полковете, (Издоровѝ кусѝ в оригинала)
реката стигна Чина-джай.

.....
Ахил - Балканите, Балканския полуостров
Киевият град - Переяславл в устието на Дунава (Преславец?).
Урус, Урусдан, Урусбаг - имена на император Атила.
Арслан - лъв.
Джанавил - българското име на най-голямата римска крепост на Дунава, Нове.
Яр-Атай - едно от имената на скитския император Атай (375-339 г. пр. н. е.).
Бал-Нуш - римската крепост Наис - днес Ниш в Сърбия.
Чина-джай - река Сена във Франция.

Премина на Хурса пътеката,
наложи се да спре в Мен-Мар.
Не заповяда да нападнат на Дау-Тугай
събралите се хора - че на острова (исад)
бе храмът (карамадж) на Умай.

От благодарност зазвъни на Аудан
черквата на Умай - а той край Акавил
звъна доту. В градските врата захвърли

въглените, взети от Мен-Мар
в огнището на Маровия храм -
и разрази се мигом страшна буря.

Тя събаряше от домовете покривите,

.....
Хурса - алп на ковачите и оръжейниците. Който преминал пътеката му, губел силата на
оръжието си.

Мен-Мар - днес хълма Монмартър в Париж, бивш храм на Мар.

Дау-Тугай - остров в Париж, на него се е намирал Старият Париж.

Исад - думата означава остров, пристанище.

Храм (карамат, карамадж) - свято място, молитвено място на древните българи-тангрианци.
Карамадж на Умай - така Елаур нарича парижкото място за молитви.

Чиркау (черква) - магичен кръг, молитвено място. Черквата (чиркау) на Умай е храмът Нотр
Дам в Париж.

Акавил - крепостта Аквилея в Рим.

от удари на мълниите пламнаха
квартали цели. Изплашиха се
аквилеяните и града предадоха.
Отиде Бат-Иляс да си почине
край река Немзай.

Нощес след пиршеството влезе
в шатрата му Гулаим - любимата,
очите му склопи завинаги.

Без Дау-Барис тъга налегна хората.
Съдът на Бат-Иляс бе справедлив,
той не обиди никого. А синовете му,
получили от него градовете завладяни,

заспориха кой най-велик е помежду им;
Земята Българска Безкрайна взеха да делят

.....
Дау-Барис - едно от имената на Атила.

Българската земя - територията от Дунав до Китай, контролирана от българските императори и
субаги (царе) от 6600 г. пр. н. е. до 1013 година. През 1013 г. единната Българска земя се разделя
на Рус, Волжка България, Алан-Хазар, Байлар, Новгород.

и казваха: "Това е мое, и това е мое!"

Разбраха за неуредиците във България
от цялата земя на Бат-Иляс вразите
и дойдоха срещу синовете му.

Малцина бяха готови, за да подкрепят
на Дау-Ръш синовете - че бяха изморени
от техните безкрайни разпри хората.

В неравна битка паднаха Урусовите синове -
брегът Немзайски бе осеян с техните глави и кости.
Тъй бе в ония дни. А днес урусите са дружни като никога,
царува смут в булярската земя:

почитащите Карга завладяха дори Буляр.

.....
Дау-Ръш - прозвище на Атила.

Немзай (Недао) - в битката край тази река загинали повечето синове на Атила-Урус.

Булярската земя - областта край град Буляр, понякога и цялата Волжка България.

Почитащите Карга - така наричали участниците в движението на богомилите (худаяри) във Волжка България. Те се застъпвали за юридическата свобода на гражданите, равни права, справедливи доходи и изборна власт - или за социализъм в рамките на ислямския морал. През 1182 г. начело с Чулманти худаярите завладяли столицата на Волжка България град Буляр (Великият град от руските летописи), изгонили оттам царя Хабдулла Челбир (който избягал в друг български град - Ибрахим - и оттам ръководел потушаването на худаярското въстание в Буляр). Русите се сражавали основно с булярските худаяри. Като използвал това, Хабдулла Челбир и войската му победили и двете страни през 1183 г. и завзели Буляр.

Замина в Ибрахим Челбир,
не искаше да разруши града.

Остана край Града Велик
улугбекът Тубджакски
със сина си Мерген - да уговаря
гражданите да се предадат.

Ако сега ударим по Буляр,
могъщия Челбир ще съкрुшим;
той повече Урус не ще заплашва!"

Надигнаха главите бахадирите
след този призив. Яхнаха конете
и към Буляр потеглиха.

.....
Ибрахим - български град при сливането на Волга и Кама. През 1182 г. Хабдулла Челбир му дава ново име - Велики Булгар.

Тубджакският улугбек - бек Турген (мой пращядо по линия на баба ми Хадича Баговеева,

майката на баща ми Габдул-Хамит Нурутдинов-Тухчи). През 1182 г. се опитал да подтисне въстането на худаярите, но бил убит от присъединилия се към тях улугбек (губернатор) на провинция Бейсу (Бисура) Мер-Чура.

Мерген - син на улугбека Турген, става губернатор на Тубджак след бащината му гибел (територията на съвр. Казахстан).

Събудиха духа Субан върху дъба.
Той скочи от дървото, на кипчаците извика:
"- Ей, хин-аси! Оседлайте конете спешно
и препуснете право към Буляр, че взеха го башуйците!"

Хонджак чу призива, кипчаците си вдигна,
без път да дири той пое към Дяу-Шир.
Вървяха нощ и ден - той виждаше и в тъмното
като великия ни Бат-Иляс.

.....
Субан - алп на силата, младостта, пролетта, любовта, реколтата.

Хин-аси - название на централноазиатските българи-хуни, "живеещите край Китай" (Хин). В съвременната наука централноазиатските хуни са наричани освен хуни и киргизи, кипчаци, кимаки. В края на XII век хин-асите влизат в състава на Волжка България с провинция Тубджак. Част от тях два века по-рано навлязла в Джеремел (с разрешението на Волжка България), като скоро престанали да се подчиняват на българите. Русите ги нарекли "половци", а българите - кипчаци.

Хонджак - Кончак, хин-аски вожд, служещ на Волжка България. Лагерът му Алабуга се намирал южно от река Суурла (ляв приток на река Тар или Тор).

Дяу-Шир - река в Задкамието, ляв приток на Кама, днес Большая Бахта. Дяу-Шир означава "Великият Дон".

Скриптят кипчагските впрягове
като изплашени лебеди:
ала не спирай на пътя им,
ще бъдеш стъпкан в земята!

Чуха шумове откъм степите
и се заоглеждаха предпазливо
нашите бахадири. Ето, видяха
че кипчакски отряд ги преследва,

а начело му е строен юнак. Смел
и така безразсъден, че се откъснал
далеч напред от своите хора.
От това се възползвали братята,

обградили го и Елаур го смъкнал
от коня, а отрядът му обърна назад.

Надвесили се над поваления враг
и извикали изненадани: това Олга била,

Булимеровата сестра.

.....
Олга (Улджай) - дъщеря на киевско-черниговския княз Святослав Всеволодович.

Дошла на себе си и отворила очи,
благодарила им за помощта -
не се надявала вече да избяга
от кипчакското преследване.

Тръгнала заедно с тях, защото
така ѝ предрекла гадателката,
пленена кипчачка: "Без теб
ще погинат урусите, всичките!"

Вслушали се другарите в предсказанието,
Взели Олга със себе си, щастлива била тя.
"Искам да стана - им каза тя - новата
Умай-къз, майката на Бат-Иляс -
тя спаси българите.

Раздори обхванаха целия Шатър-Булгар,
обидиха и сина ѝ, внука на Алип Ташбаш.

.....
Умай-къз - майка на император Атила. В началото на V век, когато Атила бил още невръстен,
тя потушила опасния за единството на Джунгар-Булгар (Хунска България) метеж на няколко
хунски племена в Турджан (Туран).

Шатър-Булгар - Българската империя (Голямата шатра).

Ташбаш - прякор на дядото на Атила, императорът на Хунска България Алип-бей (Халиб).

Присвоиха си най-добрите области,
а него натириха в глухия Утяк.
Оседла коня си тя тогава
и навлезе в земята Турджан.

Тук, покрай Шир (Дон) разгроми
тя злите метежници, сякаш с лебедови
крила потопа смута в морето.

А пък аз, Джанмайкъз, ще разбия Челбир
и над цяла България на баща си властта -
Бат-Аслапова - силна, ще наложа!"

Яздеха до нея приятелите и чудом се чудеха:
толкова храбра девойка не бяха виждали никога.
Отново пред тях някаква войска се зададе;
оказа се на Балинския бег Сип-Булат.

.....
Утяк (Утиг) - Източното Приазовие, което било дял на бащата на Атила Монджук (от него е и прякорът му Утяк).

Земята Турджан - Северното Приазовие.

Джанмайкъз (Яна Умай-къз, Новата Умай) - прозвище на княгиня Олга, дъщеря на Святослав Всеволодович.

Балин, Ак-Балин - българското име на Североизточна Рус и Суздал.

Сип-Булат - суздалският княз Всеволод "Голямото гнездо".

Присъедини се Сип-Булат с балинците си
към уруските бахадири - с него бяха
и кисанците, и кан-марданците.

Почнаха да обмислят водачите как
най-бързо да превъзмогнат булярите,
не намериха общо решение.

Каза им Джанмайкъз, дотогава мълчала:
"Стига сте спорили, братя - нека постъпим
както навремето царят Таргиз. Когато

воюваше срещу хунския цар Хуза, той
нападна го уж с всичките си сили.
Непобедимият дотогава Хуза прати
главните си войски на това място -

.....
Уруски бахадири - Изяслав Переяславский, Владимир Черниговский, Елаур Ръшталвль (Ростиславович). Понятието "Рус" обхващало само областите на Киев, Чернигов и Переяславл.

Кисанци - рязанци (ерзя).

Кан-Марданци - муромци.

Хуза - тук: 1) император на хуните в първата половина на III век пр. н. е.; 2) сардар (пълководец, главнокомандващ) на Волжка България при царя Хабдулла Челбир.

не знаеше той, че Таргиз криеше
голямата част от войските си.
Остана Хуза без войници - тогава
Таргизовите скрити армии атакуваха

столицата и плениха Хуза. Нека да пратим
в Дебер част от нашата армия, а с основната
да ударим Буляр! Сардарят Челбирова Хуза

към Дебер ще отиде, а ние без труд

ще превземем Великия Град!"
Одобрен бе от всички планът ѝ,
наредиха на част от кисанците

да ударят Дебер, на останалите
Сип-Булат рече: "Да навлезем във
Волжка България (Ак-Булгар) по вода,
на кораби: имам толкова, че веслата им
ще разплискат цялата река Идел!"

.....
Таргиз - император на Аскип (Скития), управлявал Българската държава от 310-та до 288 г. пр. н. е. През 279 г. пр. н. е. нанесъл поражение на императора на хуните Хуза, но след това се помирили и се оженил за дъщеря му Иляркай.

Дебер - един от бейлиците на Волжка България, намирал се е между реките Ока и Сура.
Великият Град - руското име на Буляр.
Волжка България е наричана и "Сребърна", Ак-Булгар.

Съгласили се всички и отплували
навътре далеч в Ак-Булгар, а отрядът
кисанци нападнал Дебер. Хуза
към Дебер се забързал - тогава
искелските бахадири без бой преплували
Край Себе-Тирме и Дарсуз. Някъде там
Джанмайкъз позадрячала. Насън явила се
дева пред нея и казала: "Припомни за царя Хуза,

но не знаеш за края на тази история. Чуй го.

.....
Идел - българите наричали с това име Волга и Кама. За да ги отличават, Волга е указвана като Кара-Идел (Западна или Черна Идел), а Кама е Агидел (Източната, Бялата Идел).

Себе или Къш-Тирме - понякога така е наричан град Казан по името на един от районите в града, отворен за руски търговци.

Дарсуз - с това име е наричан по името на вътрешната си крепост ак-българският град Кашан (на Кама). Комендантите на тези два града не знаели на чия страна са в момента русите и предпочели да пропуснат корабите безпрепятствено. Голяма част от местните феодали подкрепяла хударяите (богомили) и Чулманти.

Решил Хуза, царят на хуните, да отмъсти
за поражението си на Таргиз: престорил се
на негов приятел и сключили мир.

По обичая ни даде за жена за царя на българите
мен, своята дъщеря Иляркай. Искаше Хуза внук да има
богатир като дядото Таргиз, велик боец бе царят на Скития.

Забременях и се наговорих с баща си
от Таргиз да избягам при хуните;
там родих сина си Турджан.

От Турджан после водят рода си
знаменитите хинаски царе, велики юнаци.
От него е и родът на Ташбаш. Прав беше
татко: потомците Турджанови завладяха Аскип

и доказаха, че хин-асите са най-войнолюбивите българи.

.....
Иляркай след смъртта си е обявена за господарка на женската хитрост.

Затова, че напomini за моя баща, ще помогна
на искелците в това трудно време: нали
ме нарекоха "господарка на женската хитрост",
когато починах!"

Искелските бекове също потънали в сън
на корабите си - те вече чували
на победата си прекрасните песни...

Когато искелците слязоха на чулманския остров Исад,
реши изведнъж да изпъкне кисанският бек Урман.
Не се отличи с богатиrство, но разгроми аула Сарсаз -

.....
Искел - така волжките българи заричали всички руски земи освен Галич (Новгород Велики).
Искелци са жителите на тия земи. (Ак-сакали, есеги, язиги... добавя преводачът).

Бек - княз.

Чулмански - тук Камски.

Исад - огромен остров на река Кама, където русите построили укрепен лагер от донесените
дървени щитове и оставили корабите си с 5000-ден корпус за охрана. През 1957 г. островът е
потопен под водите на Куйбишевското водохранилище. Наричан бил и Сарсаз.

Урман - рязанският княз Роман, когото недолюбвали и Всеволод Суздалски, и Челбир.
(Интересно е, че фамилията Урманов съществува и у нас, бел. прев).

Аул, авъл - голямо село, градче.

Сарсаз - малък град край Исад, разбит от руските войски в 1183 г.

Ненапразно зовяха го българите
с кисанците заедно "ала карга".
Разгроми той покрай този аул
няколко тюмена. От капчезите
мост построиха на плиткия бряг.

Веднага след туй се нахвърли
на града Тухчин и във петък
големия панаир развали.

Летяха рязанци като стрели из полето,
ловяха девойки красиви заедно
с нанизите им от парички. Сдобиха се

с коприна и тъкани здрави, злато и скъпи
камъчета, с наметала, кожи и дрехи. Не
можеха другите бекове Урман Ала Карга да спрат -

.....
Ала Карга - "Сивата или Злата Врана".

Тюмен - мавзолей (едно от значенията на думата. Другото е военен термин, 10 000 души).

Капчег (ковчег) - малка лодка, саркофаг. Оттам е значението "ковчег".

Тухчин (Тукчин) - "Градът на Шивачите и Тъкачите", най-големият панаирен град по Кама.

При разгрома му русите убиват повече от 10 000 мирни прикамски българи, които по това време празнували на панаира на най-големия за българите празник - Джиен.

замлъкна песента на Славата,
разнесе се граченето на Позора.
Потъмня от гняв срещу разбоя рязански
светлото слънце и раздаде се тътен на буря.

Когато обграждаха русите Тухчин, удари ги
Булярски отряд. Разбиха Бат-Аслаплиите булярите,
взеха хорунга беллакски - червен туг
с полумесеца сребърен върху дръжката.
Видяха искелци, че булярите не дават Тухчин

и към Буляр се отдръпнаха, с червените си щитове.

.....
Бат-Аслаплии - Святославовичите (така Елаур нарича князете Владимир и Изяслав
Переяславски, любимеца на Святослав Всеволодович Киевски).

Хорунг - знаме (оттук руското "хоругва". От българското "хорунджи" - знаменосец идва
руското "хорунжий"). Беллакски хорунг - знамето на беллакци, жители на провинция Мардан-
Беллак (днешните Самарска, Оренбургска, Пензенска, Саратовска, Воронежска области,
Мордовия). Случката указва, че беллаксите българи са поддържали богомилите от Буляр.

Туг (знаме) - думата е жива в калмикски език.

Вървят из полето и чуват орлите
да канят на пир зверовете
със костите уруски. Лаят лисици
колоната искелска, във всеки овраг
врагове се привиждат. С тъга

поглеждат назад русите, сякаш
 земята родна за последен път да усетят.
 Там нейде, зад широкия Чулман
 остана Уруският край, дали

ще го зърнат отново? Щом видя
 червеният чулге на Мерген, на негов
 приятел Сип-Булат се престори
 и склучиха двама съюз срещу метежа булярски.

.....
 Лаят лисици (метафорично изобразяване на реките Улу-Телке (Голямата Лисица) и Кичи-Телке (Малката Лисица). Двете са леви притоци на Дяу-Шир (Голяма Бахта), покрай която руските военни колони се придвижвали към Буляр. Днес Кичи-Телке е Малая Бахта, а Улу-Телке - Шентала.

Чулге - българско название на бунчука.

Булярски метеж - худаарите начело с бек Чулманти.

Убиха булярите Турген, Мергенов баща
 и търсеше мъст заради него Мерген.
 В Буляр бързо стигнаха, искелците
 четири табора вдигнаха, а Мерген - един.

От тежкия преход измъчени, заспаха дълбоко.
 Не бяха врагове по наследство на белите българи.
 Родени сами западни българи, почитащи
 общи предци; мечтаещи за славата
 на старите български бахадири.
 Не бяха виновни урусите
 за това, дето стори Урман: обиден бе
 от делата му сам алп Чулман.

Разбуди той в ранната утрин
 на булярите вожда Чулманти,

.....
 Турген - виж "Улугбекът на Тубджак".

Табър - укрепен лагер, табор.

Чулманти - Чулманлъ, Чалмати - български велможа, издигнат от богомилите в 1182 г. за цар на Волжка България.

който нему се кланяше, и още на алпа
 Карга Субан; заповяда му спящите
 веднага да атакува, като му каза: "Нека
 Искел понесе наказание за новото престъпление!"

Отиде в Билджан после алпът на помощ
на Хуза и деберите; будни, булярите влязоха
в ишелския лагер. Разгромиха шамлинците,
избиха и много балинци. Едва почна боят и Умран
избяга от ужас в Исад.

Очакваше смърт Сип-Булат, той хванат бе
в пръстен вражески и свърши стрелите.
Извади меча си и с него сечеше и удряше

.....
Карга - едно от имената на алп Субан (Гарван, Врана).

Билджан - река Пяна.

Дебери - българите от владението Дебер (междуречието на Ока и Сура).

Шамлинци - жителите на град Смолни (Шамлин).

Балинци - суздалци.

по шлемовете на белите българи,
но здрави излязоха аварските шлемове!
Спасиха Булата урусите, поведе ги Кинзяслап,
удари булярите, към вратите подгони ги.

Излезе срещу него вождът Чулманти, но
Кинзяслап с копие свали го от коня.
Недогледа за втори Бичура - Мер-Чура,
от стената той с арбалета улучи го.

Едва успя Булимер да извади тялото му
под ударите на мечове български и на копия,
отстъпиха русите в своите табори.
Свести се Кинзяслап, Булимера попита:

.....
Аварски шлемове - Авар българите наричали северната част на Джуреш (Дагестан), където
правели добри доспехи за Волжка България.

Русите - тук черниговци, киевляни, перяславци и ковуи.

Бичура - 1) едно от имената на алп Чулман; 2) прякор на Чулманти; 3) прозвище и на Мер-Чура
(губернатор на провинция Бейсу, Бисура. "Първият Бисура" Елаур нарича богомилския водач
Чулманти.

"Братко, къде са шлемът ми и дружината моя?"
Отвърна му Булимер: "Плава в кръв, братко, шлемът ти
край бичите врати на Буляр. Там е дружината ти,
от български саби посечена: реват като бикове,
принесени в жертва с рева си предсмъртен.

Помътен умът ми е, не виждат от сълзи очите ми,
когато те виждам така изранен!"

"Не жали за мен, брате Булимере, макар да умирам -
мълвеше пред смъртта Кинзяслап - ще яздя със радост

в кук-маджарския край. Там, в Байгал, ще намеря
Бат-Иляс и другите славни мои предци, също
и своята храбра дружина!"

Като цвете разцъфва животът човешки, но кратък е

.....
Бичите врати - парадните врати на Буляр. Някога на това място българите-тенгрианци
принасяли в жертва бикове.

животът на цветето - и ето го Джил
как носи листенцата му в степта.
Насочва неумолимият Джил към искелците
облак стрели, от точните хинаси пуснат.

Зад облака от стрели прогърмяват на бурята облаците,
бие в тях със своята Саръджа Бабай!
На искелските табори тръгна Мерген да помогне,
ала с враг го объркаха русите, стреляха по войската му.

Постреля Мерген и по русите, и по булярите, а после замина
в Ибрахим-Града, днешен Велики Булгар.
На Челбир всичко разказа, похвали го царят
за храброст и вяност.

.....
Джил - алп на ветровете.
Саръджа - мълния.

Бабай - алп на бурите, гърма, мълниите, дъжда, войната.
Ибрахим-Град - един от големите български градове, наречен от цар Хабдулла Челбир Велики
Булгар през 1182 г. (Предполагам, град Бряхов в руските летописи, в устието на Волга и Кама).

Три дена по-късно помогна Чулман на Хуза
край Билджан да разбие рязанците
и огради ги с блата от Кисан.

Когато Хуза и дошлият на помощ Хонджак
удариха по кисанците, те остъпиха
и в блатата попаднаха.

Удави в тресавището Чулман
кисанците на Йолъг и Бат-Аслап.
Риштавлъ, надеждата на Кисан,
той повлече на Билджанското дъно.

Научи всичко на Риштавлъ майката,
за младия си син тя заплака. От горест

приведоха се треви и дървета.

Разгърнаха Хуза и Хонджак конете
и при царя се върнаха, а Челбир
към Буляр ги насочи. Високо седиш ти,
Челбир, върху златен тахет,

.....
Кисан - Рязань.

Йолъг - рязанският княз Олег.

Бат-Аслап - рязанският княз Святослав.

Ръштавлъ - рязанският княз Ростислав. Майките на Елаур и Ростислав били родни сестри.

Тахет - трон.

от него виждаш ти всичко, що
на земята се случва. Ти управляваш
от Сулдан до Хин, а гневът ти
като буря по земята цяла прелита.

Подпря планините Джуграйски
с полковете си от желязо, затвори
към Карелия пътя за всички
и Утигския, и Ашнякския път!

Бирманците мятат над високите облаци,

.....
Джуграйските планини - Урал.

Полк - от тюркската "булюк".

Пътят към Карелия - Карел юла - път от централната част на Волжка България към земята на карите (фините), тоест съвременните Карелия и Финландия, влизащи в земите на Волжка България до 1228 г., когато новгородци и суздалци по време на тежката война на българите с монголите отрязват Карелския път.

Утигски път - от Чернигов към Западното Предкавказие (Утиг).

Ашнякски път - от Чернигов към Северното Приазовие (Ашняк, Турджан или Куриджак).

Бирман - Северното Причерноморие между Дунав и Днепър. Бирманците са основно българо-печенег, дебери (тиверци) и хинаски българи (половци), подчинени на Волжка България до 1239 г.

Високите облаци - превалите на Карпатските планини, покрити с облаци.

хинаските стрели насочваш към русите,
а чиркезките - към Маджар и Урум.

Отваряш вратите на Кий с ударите
на своите кораби; с мълнии разгонваш
капдагските и джирски султани.

Твърде късно разбраха искелците
за идващите полкове на Челбир.
А като тръгнаха да отстъпват -
настигна ги Хуза край Кой-Елга.

.....
Хинаски и чиркезки стрели - има се предвид това, че Хабдулла Челбир воювал против Рус с подкрепата на хинаски (половски) отряди, а срещу Ромея и Унгария използвал черкезите (свободни хора и наемници) от руските, кавказките българи и адигеите.

Черкез (чиркес) - думата има значение на наемен войник, свободен човек. Отначало така наричали казаците. През XIV думата "чиркес" започнала да се заменя с думата "казак", аналогична по смисъл.

Маджар - Унгария.

Урум - Византия.

Кий - градът Переяславл в устието на Дунав (днес Браила).

Капдаг - Кападокия, Мала Азия. Джир или Къзъл Джир - Сирия.

Султаните - цар Хабдулла Челбир обявил Албан (Ширван, Гянджа) и Алат (държавата на Шахармените) за съюзници на Волжка България и се намесвал във вътрешните работи на селджукските държави (султанатите). Български отряди дежурели в градовете Алат (Хлат) и Шимакай (Шемаха), ходели в Ирак, Иран и Сирия и навсякъде защитавали търговските интереси на Волжка България.

Кой-Елга - днес - река Баранка, десен прток на Малък Черемшан, на чийто бряг се намира градът Буляр (при русите това име влиза под формата Каяла. Кой-Елга на български е означавало "Овча или Овнешката река).

Прегради на искелците пътя
с Хонджак, Лачин Хисами и Татра,
заградиха се те с червените си щитове.

Три дни се опитваха искелците
към Исад да пробият - на третия ден
се изчерпиха силите им.

Повали уранът ак-български
башуйската и балинската сила.
Останалите живи от русите готвеха се
да умрат на брега на Кой-Елга.
На българите Хуза забрани
да нападат искелския лагер.
Не искаше той да пролива
кара-българска кръв...

Яви се насън през нощта
при Улджа Иляркай и й каза:
"Можеш ти да спасиш искелците!
Хуза те обича от времето, когато

.....
Уран - прякор, парола.

Башуйска и балинска сила - киевска и суздалска войска.

Хуза те обича - в 1180 г. Хуза в качеството на велик волжко-български посланик пътувал до Киев и Чернигов и помогнал на Святослав Всеволодович да си върне Киев. Тогава срещнал Олга.

бе Челбиров посланик
в твоя град Кара-Булгар.
Ако утре се покажеш
и тръгнеш накъдето и да е,

той всичко ще забрави, след теб
ще поеме и пътя за Исад ще отвори.
Тогава искелците ще могат
да се върнат при своите кораби.

Ще попаднеш ти обаче в български плен.
Ако си съгласна - ставай и препускай!"

Събуди се Олга на зазоряване
и препусна край лагера български.
На Хуза извика, че ще се състезава с него.

Забрави сардарят Хуза, пред когото
трепереше половината свят, за законите,
войната и славата, както и раните си.

Не виждаше нищичко друго освен Олга,
след нея препусна, а войниците му

.....
Кара-Булгар - Чернигов (Караджар).

го последваха. Не се бавиха искелците,
на пробив тръгнаха. Мацина бяха останали
при Татра, Хонджак и Лачин. Те не успяха
да удържат всички руси, но Татра рани коня

на храбрия господар Булимер.
Тогава бег Елаур на Булимер коня си даде,
а сам литна като сокол над земята.
Отгоре видя хиляди хора
как един друг се избиват, сякаш
в това се намира цялата радост в света.

Разриват копитата конски Земята,
обляна със кръв - и засяват я

.....

Татра - високопоставен български велможа от провинция Тамта (Башкортостан).

Лачин Хисами Джурги - син на суздалския княз Андрей Боголюбски и дъщерята на волжко-българския цар Анбал Хисами (1120-1164 г.), виден български благородник, инал на Тамя-Тархан (Тмуторокан). През 1184 г. бил издигнат от Хабдулла Челбир на грузинския престол и се оженил за царица Тамара. Русите го нарекли Юрий (Георгий) Андреевич.

с телата си собствени българите - бели и черни.
Видя също и как Хуза настигна красивата Олга:
обяви нейното залавяне за своя най-голяма победа.
Видя и как искелските бегове до Исад се добраха
и как се качиха на своите кораби.

Тогава Елаур се обърна към алпа Чулман с тези думи:
"Велики наш алп Джанъш - най-славен от славните!
Докара ти някога, много отдавна
корабите на Борис Балтавар на Тимер-Кабак до стените.

.....
Хуза се оженил за Олга, която приела исляма. На сватбата им Елаур за първи път изпълнил тази песен-поема. Синът им Газан станал национален герой на Волжка България. През 1220 г. с указ на Хабдулла Челбир името Газан е присвоено на град Учел. Днес това е град Казан.

Джанъш е едно от имената на Чулман.

Борис Балтавар - Светослав, княз Киевски (945-972 г.), служил на кагана на Хазария Талиб. В 966 г. по заповед на Талиб Борис извършва поход срещу Семендер и наближил Тимер-Кабак (Дербент).

Докарай днес корабите на искелските бекове
до планините Тукранови - земята им чака ги!
Не може главата без тяло, жената без мъж,
деца без бащи, земя без владетел!

Почитат те искелските господари; пред теб
в нищо, освен Урман не са провинени."

На Елаур отвърна Чулман, алпът славен:
"Воюваше нечестно рязанският бек Урман.
Уби немало търговци и субаши без вина,
оскверни мавзолеите и ковчезите
в устието на Дяу-Шир.
Реших тогава да погубя всички,
ала разсеяха гнева ми твоите думи.

.....
Тукранови планини (Дятловите) - на границата на Рус и Волжка България, между Гороховец и устието на река Теза по десния бряг на река Клязма.

Така да бъде: щом желаеш -
ще помогна искелските кораби
до Тукрановите планини да стигнат.
Ти също лети към вълните ми!

"Уви!" - въздъхна Елаур. - "Не ще да мога.
Ранен съм и безсилен!"
Отплуваха искелците - но на рязанци
Чулман не даде да си тръгнат; преобърна

лодките и корабите им и мнозина
на дъното притегли на река Чулман.
Които стигнаха брега - убити бяха
от бахадирите на Тамта и Кашан.

Урман спаси се - скри се той
на Кинзяслап в ковчега и до тялото му
стоя през целия обратен път.

.....
Чулман - река Кама, наричана и Агидел.

Кашан - град на Кама и губерния на Волжка България.

Тамта - губерния на Волжка България (днес Башкортостан).

В Балин отвори поп ковчега,
изскочи той отвътре и попът
умря от уплах. В земите си
Урман избяга и живее далеч
от всякаква вода. Дори не мие се,
за да не го споходи Чулмановата мъст.

А Елаур подгониха смелчаците
Лачин и Татра. И казва Татра
на хитрия бахадир Лачин:

"Да вземем Елаур да разстреляме
със стрелите си златни - той най-добър
е воин по цялата Уруска земя!"

Отвърна хитрият Лачин на Татра:
"Я по-добре да замотаем соколяра
чрез някоя прекрасна мома!"

.....
Да замотаем соколяра - известно време Елаур бил соколяр при киевско-черниговския княз
Святослав Всеволодович, а после станал княз на черниговските българско-ковуи. След
пленияването му при Буляр в 1183 г. Елаур минава на служба към Волжка България, жени се за
губернаторшата на провинция Мардан-Беллак госпожа Самар и заема нейната длъжност.

Така той ще служи на Волжка България;
юнаци като него трябват винаги!"
Кацна на земята Елаур-соколът,
човешкия си образ върна и веднага
бе хванат в ласо, вързано на Татра за седлото.

Откупи Елаур на Тамя Албанът - смелчакът Лачин Хисами
и Елаур попита: "Не ти ли струва много, баг,
да ме откупиш?" Лачин отвърна му:

"Не съм се минал! Твоята цена бе сто уруса, в боя
струваш ти като за двеста най-добри бойци!"
Заведе Елаур при царя Челбир, а страшният Челбир
похвали го за мъжеството в боя проявено.

.....
На Тамя Албанът - (Сокол на Тмурокан) - Елаур нарича възвишено Лачин Хисами, с когото
впоследствие стават приятели.

Баг - управник (от всякакъв ранг- от княз до цар).

До себе си царят го сложи на пира победен,
попита го в разгара: "Защо ти, бег, не ми се виждаш
весел? Или не радва теб победата ми славна?"

Отвърна Елаур на страшния Челбир:
"Ти честно би се и заслужена победа
извоюва в тази война! Но радост нямам
по причина, че от две страни умряха воини,
и всички бяха българи. И край Кой-Елга

загинаха на брой не по-малко, отколкото
край Немзай, за която пъ Муса Хайджин.
На бреговете й лежат уруски синове,
а днес потомци на Урус лежат край Кой-Елга.

.....
Муса Хайджин - Мстислав Храбри, син на Владимир I, княз Тмурокански. Известен
български певец и разказвач.

Навярно лешоядите пируват с труповете,
покрити от крилата им, а зверовете лижат
кръвта на падналите!"
Изрече думата си царска Хабдулла Челбир:

"Недей тъгува за тях, добри юнако Елаур!
Повеля дадох уруските тела да бъдат
с чест погребани във гробищата на Буляр,

не ще да станат те храна за зверовете!

Да, тежко е, когато съплеменници водят помежду си битка. Но кого да обвиним? И всеки има своя истина. А истината знае един Всевишният; за хората е важно

да следват на Твореца установения ред.
Не трябва срам да сетим, че сме живи останали: честно се сражавахме и не се криехме от срещата с врага.

.....
Повеля дадох уруските тела.... - телата на падналите край Буляр русичи били погребани според религиозните обреди (християнски и маюсюлмански) на едно от булярските гробища.

Да вдигнем чашите и поменем войниците,
западно- и източно-българските...
Да бъде милостив към тях Всевишният!"

Далеко бяха вече корабите на уруските воини;
опази ги Чулман, с мъгла зави ги гъста.
Присветна във небето и видяха българите
как яздят нависоко полкове от кук-маджари.

Те бяха духовете на българските бахадири
от времето на Бат-Иляс Великия,
а и от други славни времена. Познаха
българите предците свои, както и героите.

О, братя - в ножниците приберете мечовете;
нека само сватбени стрели летят насам-натам!

.....
Кук-маджари - "Небесните рицари" - според българските митове най-добрите и храбри войници след смъртта си стават Рицари на Небето и се сражават там с нечистите сили.

Не на битките тътена да се носи над земята Българска,
а глъчката на сватбени и братски веселия!
Дружно да тръгнем срещу врага на България
и заедно да сразим противниците на Скития!

Лети орел над безкрайната наша земя
и не може с поглед да я обгърне. Нека
мир и щастие завинаги има в България,
нека само радостни песни да пеем.
Булгар иле! Родна майко на всички,

без умора аз тебе възпявам! Нека
 Нека твоята мъдрост моя народ
 и България от беди да спасява!

.....
 Скития - Аскип. Българското поле, едно от древните имена на Българската държава.
 Булгар иле - страната на българите, държавата.
 България - по това време обхваща земи от Дунав до Китай.

...На сватбата на дъщерята на Хонджак (Кончак) Ярсилу и сина на Угър (Игор Святославович) Булимер (Владимир) Хабди Улуш (български княз от Северен Кавказ) изпълнил "Намеи Ярсилу хири" (Слово за девицата Ярсилу), което много харесало на Хонджак и обидило Угър. Жената на Угър видяла тъгата на мъжа си и помолила Булимер, син на Балтавар (Владимир, син на Святослав Киевски) да напише хвалебствена песен за Угър. Владимир не могъл да откаже и написал "Намеи Угър сугеше" (Слово за войната или полка на Игор; всъщност "Слово о полку Игореве"), за което вече говорихме...

Когато Булимер Угерлъ (Владимир Игоревич) се върнал от Джеремел (басейна на Донец Северски и Дон) в Яна Кара-Булгар (Нов Черни Булгар - Новгород Северски) или Яна-Себер заедно с жена си Ярсилу и сина си Тахир, за тях вдигнали ново сватбено тържество, на което Булимер Балтавар изпълнил "Намеи Угер сугеше"...

Ярсилу била силна и властна жена, вярна помощничка на Хонджак и подчинила изцяло волята на мъжа си. Без нейно разрешение Булимер не смеел да предприеме нищо важно.... Ярсилу силно желаела мъжът ѝ и синовете им да управляват Караджар (Черниговска област) и Урус (Киевска Рус) и била готова дори да избие целия Владимиров род. За целта измолила от баща си субата (човешките живи сили, обединение) на брат си Юрган (Юрий Кончакович), който оттогава подкрепял начинанията ѝ. Владимир Игоревич се отвращавал от насието и по тази причина замислите ѝ не успели. Тогава тя изоставила безцелния живот в Бут-Хорисдан (Путивл) и отишла при славния уруски улугбек (велик княз) Ирек (Рюрик) и с негова помощ получила областта Бъргас (Волоховската земя) в съседство с Баринджар (областта на украинските българи - барини или берендеи) с център град Баринджар, днес Бердичев). Отначало барините не били особено доволни, но след като Ярсилу нарекла тази област Булгар те омекнали и позволили на Владимир да се обоснове в нея. В областта Бъргас отдавна управлявали потомците на Будим ("Вадим" сина на дунавско-българския цар Крум) и те се зараждали на пристигането на Владимир... След това с подкрепата на Ирек и Юрган Ярсилу придобила за мъжа си големия град Аджа-Галич (Галич), но кара-маджарите (унгарците) ги прогонили обратно в Булгар (Волховската земя). Тогава Ярсилу оставила там няколко от синовете си и тръгнала с мъжа си към Волжка България. Придружавали ги сеидът на Кашан (прикамска губерния на Волжка България) Мохамед-Гали ибн Мирходжа (сеид е религиозният водач на мюсюлманите; Мохамед-Гали е велик български поет и учен, обществен деец, живял от 1172-ра до 1242-ра година), който се връщал от пътуването си до Унгария; Кабан - синът на волжко-българския посланик в Дунавска България Улаг-Чишма; дунавско-българският принц Улаг-Азан с младите си синове Иджим и Боян Бъргас и 1500 души тяхна дружина, от които 100 маджари (венгри), 300 кара-бурджани (дунавски българи), 500 уруси-бъргаси и черкези (бродници), а 600-те останали били хинци (номади, половци)...

Хабди Улуш

Намеи Ярсилу хири ("Слово за девицата Ярсилу")

Чуйте моята песен за това, как Ярсилу,
благочестивата дъщеря на Хонджак (Кончак),
намери щастието си.

Хонджак бе могъщ инал и съседите му
търсеха неговото приятелство.
Уважение будеше даже името му.

Джангулският господар Угер се наричаше
също Хонджаков приятел, но искрен не бе той.
Угер не обичаше никого, а само богатството.

Заради него бе готов на всякакво престъпление.
Огромни бяха неговите доходи и много плячка
беше взел - но всичките богатства губеха се
в бездънната река на желанията му.

Угер, както знаем, е княз Игор Святославович, Новгород-Северски.

Веднъж пред него се яви брат му Сип-Булат,
пияница безпътен също като брата си.
И Угер каза му: "Мой скъпи братко!
Богат да стана искам, но не зная как!"

Направих походи, наградих много -
ала така и не разбогатях. Виж Бат-Аслап,
нашият бащу-баг (киевски управник) -
загуби всичките войни, но е невиджано богат.

Дори косите му, казват, от чисто сребро са;
дори думите му, казват, от чисто злато са.
Къде и аз да се понаграбя? Поне донякъде
богатството ми да е равно с неговото!"

Сип-Булат - Всеволод Святославович Трубчевский.

Бат-Аслап - Святослав Всеволодович Киевски.

Отвърна тогаз Всеволод: "Тогава ограби съседа си,
наместника (инал) на Джеремел - богатия Хонджак!
Веднъж жребецът ми изцвили - а в батавила на Хонджак
кобила чу го и роди жребче. Излиза, че е наше то;
поискай от Хонджак да го даде на нас, той няма да откаже.

Нали приятел си му - ще се престориш, че идваш за жребчето.
Така ще стигнеш без препятствия направо в столицата Алабуга
и там ще вземеш всичко, що поискаш. Толкоз много не можеш
носи! Аз мога да помогна с превоза на богатствата му!"

.....
Кончак служел на Волжка България и бил наместник на Джеремел.
Батавил - център, столица.

Съгласил се Угер да вземе брат си да помага в работата,
но му казал: "Не е добър планът ти за ограбване. Веднъж
при него ходих вече с цел такава, а той плати ми
на златните монети със звъна!

Ще трябва нещо друго да измислим, хитър е Хонджак,
както и всички българи - хинаси!"

Замисли се той как Хонджак да надхитри
и донесе вятърът песен, "Зянгаркюз" (Синеоката).
В Алабуга тъкмо празнуваха Науруз - с другите
празнуваше дъщерята на Хонджак - Ярсилу.

Избраха я за Зянгаркюз и от хълма повика тя
Сюрен-бахадир за свой жених.

.....
Науруз - пролетната Нова година.
Зянгаркюз повиква духа на пролетта Леле Сюрен.

С песента си викаше го тя и плачеше,
протягаше ръце към Небето и пееше:
"Ай, тан никен, тан микен,
таннъм джаръмларь бар микен?
Таннар аткан чакта къчкъръп ельйим,
миннен язультрак бармикен?"

("Настъпи ли утрото или не?
Блести ли златно утро или не?
Силно плача тази сутрин аз -
има ли някой по-нешастен от мен?)

Годеник си имам, синът на Мар - Сюрен,
но не може той да дойде при мен.
О, Мар, пресветли Мар! Всички те обичаме,
Ти си светъл, топъл и красив! (Мар е дух на Слънцето).

Защо ти, Джайтасур, не понижеш
като с копия мрака, студа и леда
с лъчите си горещи?

.....
Джайтасур - "Повелител на лятото", едно от имената на Мар.

Защо ти, Абалане, не искаш да ме погледнеш,
твоя снаха съм, синът ти е мой годеник!
Аз съм толкова красива, с нищо не съм те обидила;
славих те и почитах те, добра снаха ще ти бъда!

Изгони студа и мрака, от Небето виж ме -
на кораба си светъл Сюрен изпрати ми!

О, Тунбури, духо славен! Камъните Дивови ти проби,
за да може Идел да тече през земята българска.
Толкова време внимателно люля по вълните
и по течението носеше кораби български.

Пробий сега леда по реката и доведи ми
кораба на милия мой Сюрен - да не плача за него!

.....
Абалан - "Баща на красотата", едно от имената на Мар. Аполон у гърците.
Тунбури - едно от имената на алпа Чулман Джалъш Арбай. Алп - дух.
Волга под устието на Кама се наричала просто Идел.

О, Джил, Джил-Ерирей? Защо, лекокрили, духаш
толкова слабо в платната на кораба на Сюрен?
Ти можеш в небето облаци стадо да гониш
и силни урагани да предизвикаш!

Повей по-силно в платната на кораба Сюренов,
та мъката ми по света да разсееш!
Къде си, годенико мой, мили Сюрен-богатире?
Чака те Зянгаркюз, идвай по-скоро, Леле! (лелеян).

Горя в нетърпение, не знам ще дочакам ли!
По-скоро пращай твоята златна стрела!
Ако не дойде сега, ще умра в очакване.
Зареди лъка си и пращай стрела!

.....
 Джил-Ерирей - Вятър-ветрило, дух на ветровете.

Чу тази песен Угер и на Всеволод, брат си, каза:
 "Разбрах как да излъжем Хонджак!
 Нека му станем сватове, а после ще идем
 право в пребогатата Алабуга!

Взе Угер златна стрела, към Алабуга изпрати я.
 Повика Булимер, сина си и каза:
 "Време ти е вече за женене!

Красива жена ти намерих, Ярсилу, на Хонджак
 дъщерята. Подготви се, за нея отиваме!"
 "А кой видя с очите си тази красавица? -
 попита Булимер недоволен. - Ти, между двата запоя?

.....
 Булимер - Владимир, син на Игор Святославович.

Да не е красива като оная, която нявга
 домъкна в Яна-Булгар? Дето видяла я
 жената на Халик и от уплах втрещила се
 благочестивата Мариам?"

Разгневи се Угер и скочи от трона,
 по сина си завика, сякаш гръм прогърмя:
 "Малък си още половчанки да хулиш,
 баща си да учиш какви моми да търси!

Намери се, красавец със скъсани гащи;
 която съм ти избрал - нея ще вземеш!
 Инак ще те нарежа на късове
 и из степта ще ги пръсна!"

.....
 Яна-Булгар, Яна-Кара-Булгар, Джанбул - Новгород-Северски; става дума за майката на Игор
 Святославович - половчанка по произход.

Халик - Олег Святославович.

Ужасил се Владимир - не бил виждал баща си такъв.
 Примирил се, заплакал и дал съгласие.
 Угър дал заповед да събират войската
 и тръгнал със нея сват уж да става.

За да не знаят, че на война отива, той пратил
 по друг едната ѝ половина. Сип-Булат водел я
 тайно като вълк по нощите, денем

се криели по долини и оврази.

Вестоносци изпратил навсякъде Угер: поръчал им да казват, че води жених за Ярсилу. Единият стигнал и в стана Алабуга; Ярсилу се уплашила, скрила се и занареждала:

"Черен облак надига се, добре ще бъде,
ако няма градушка.
Идват за мене - добре ще бъде,
ако не успеят да ме вземат".

Удивил се Тахир Бурджоглъ, неин вуйчо -
и казал: "Защо се страхуваш?
Това е соколът ти, към тебе лети!"
Ярсилу не повярвала, навън не излязла.

На чичо си казала, че се задава беда:
"Буря се вие - извива, не отнася ли
тя надалеч соколите? Идете и вижте, приятели;
не долетя ли ято халджийци?"

Тахир Бурджоглъ - вуйчо на Ярсилу от рода Бурджоглъ - Бурчевичи.
Халджийци - тук разбираме като нечисти.

Тръгна Тахир да срещне войската на Угер.
С него потеглиха много моми и джигити.
Бяха красиви и млади, лицата им радост струяха.
Чуха далечната песен на пияния Угер:

"Жаден съм, приятели: де е водата?
Няма полза от водата морска.
Няма отде да наградим богатство -
ако си опазим главите, пак добре!"

На хълмовете един срещу друг
Угер и Тахир се изправиха
и на "сватовете" прати песен Тахир:

"Как до нас стигнахте, в морето не потънахте?
Скъпи гости сте ни - с какво да ви нагостим?"
И добави: "По Челбирова заповед в Ак-Булгар
замина Хонджак, но помоли ме да ви срещна
и да приема безценните сватове!"

С дарове Тахир и дружината тръгнаха

към Угер: на "сватовете" носеха мед и пилман.
В отговор Угер застреля Тахир
още с първата си стрела.

След този сигнал се нахвърлиха
от всички страни Угерови войници,
бяха жестоко убити хинасите.

.....
Челбир - цар на Волжка България, XIII век. Известен с победата си над татарите в Овнешката битка. Ак-Булгар - Сребърна, Бяла България (Волжка България).

Пилман - оттам пелмени. Хляб с месо, пирог с триъгълна форма.

Хин - номад; хинас - номад, подчинен на Волжка България.

Превзеха Алабуга злодеите, разграбиха я, погромиха я
и да пируват седнаха, дори не прибраха убитите.
Награбиха толкова, че и двамата не можеха да я приберат,
доволни останаха. Едва успя да спаси Булимер

девойки няколко от урусите, искащи да ги обезчестят и убият.
Подпил, закрепя Сип-Булат: "Алабуга е наша, ще вземем и Тамя!"

"Каква ти Тамя!" - пригласяше Угер. "Цял Бурджан ще е наш!"
Достигнаха тези хвалби до алпите Субан и Иджик

.....
Тамя - Западното Предкавказие, Тмуторокан (Тамя-Тархан).

Бурджан - Предкавказието, влизащо в състава на губерния Саксин.

и предадоха алпите думите им на Хонджак
и инала Бурджански - Таркул. Говореха
от върховете на дъбовете по пътя на Хонджак
и Таркул - разбраха всичко те. Заповяда иналът

да яхнат конете бурджанските бахадири
и на Хонджак да побързат на помощ.
Джигитите бързо се сбраха и начело с Джилбаг,
на благородния Таркул сина, на поход поеха.

Отрядът на Хабди беше с тях, Хабди от
знаменития род на Улуш, както и други.
От Джеремелските другари на Хонджак
първи на помощ дойдоха Илдусчек, брат на Тахир

и Хиджак със сина си Урман.

.....
Инал - волжко-български наместник.

Дъбът е почитано от българите дърво.

Руските летописи наричат Джилбаг "Чилбук Тарголов", а Хабди или Хабдулла Улуш - "Копти Улашевич".

Руските летописи наричат Илдушек с името "Елдечюк", Хиджак е Гза, а Урман - "Роман Гзич".

Към своя батавил забърза се и Хонджак -
а с него беше отрядът на Тагра, волжко-български княз.
Пламтяха от праведен гняв приятелите
на добрия джеремелски инал; много искаха
да отмъстят на злосторния враг.

Не очакваха злодеите, подути от пиене
да срещнат тия, които щяха да убиват.
Видяха и нашите богатири - от Шир,
Буричай и Баджпир дояздиха те в Алабуга.

Врълетяха връз коварните братя като буря -
и пирът на уруските воители превърна се в техния помен.
Злодеите се объркаха, Угер даже избяга.
Изостави своя брат Сип-Булат, но обградиха го.

.....
Шир - Дон, Буричай - Днепър, Баджпир - Боспор, Азовско море, Приазовието.

Загуби от бързане шлема си, но Урман го намери
и го вдигна на своя бунчук.
Два дни продължи таз невиждана битка.
Смело биха се Хонджак и приятелите му.

На третия ден паднаха знамената на русите...
Ето как хванати бяха те в плен позорен:
доближи се Урман със бунчука
до обградения Сип-Булат. Злодеят

видя шлема на Угер и го взе за главата му.
Хвърли лъка си и унизен, за пощада замоли.
Да го убие искаше Урман, но чу баща си:
"За милост при победа първа други Тангра ще дари!"

На Угер брата, Сип-Булат могъщият Джилбаг,
като духа на вятъра Ерирей измъкна
от урусите скупчени. Като вихър свали го
от коня в прахта, с ласо влече го до Алабуга чак...

Завърши за урусите пирът сватбен; за всички
стигна виното; в море от кръв се удавиха.

Напоиха "сватове" си белите българи -
заспаха вечен сън те на земята Сакланска.

Илдусчек доближи богатира Джилбаг и му каза:
"Дай ми Угер, злодея! Ще го вържа на позорния стълб,
със стрели ще го надупча целия; той уби брат ми!
За главата му давам ти Бат-Аслап, племенника - (Светослав Олегович
Рилски)
хванах го в храстите!"

Отговори Джилбаг благородният: "Много зло
ни докара неверникът Угер. Ала стига ляхме вино
кърваво - погледни, плават в него урусите.
До насита напиха се! Няма вече да върнем

бедния добряк Тахир от другия свят: навярно
той вече е станал маджар! По-добре да дадем
на Челбир този пияница в замяна на Баил,
другия твой брат. Той в плен е при царя,
задето на Ас-Улугови помогна в степта

да се скрият от войската на Отяк.

.....
Маджар - небесен войник. Тангра преобразявал в маджари само най-смелите.
Ас-Улугови - половецкият род Осулковичи.
Отяк - емир, волжко-български цар, баща на Хабдулла Челбир.

Съгласи се с Джилбаг Илдусчек бахадирът -
поиска отново брат си Бавли той да види.
Помоли Хонджак да изпроси съгласие от Челбир
за замяната - уговори го с трудности.

"Само защото приятели сме, ще попитам
страшния цар Челбир! - каза Хонджак.
Татра се връщаше в Бяла България
и предаде му Хонджак молбата си...

Булимер не участва в сражението, взе го Абди
при себе си, да го спаси от обидите.
На мнозина причини зло баща му,
възненавидиха хората целия Угеров род.

.....
Бавли - народна форма на името Баил, Багъл, Бахил.

Известиха Хонджак за злодейството
и за убитата Ярсилу, отиде той в лагера на Абди

и му каза: "Предай ми Владимир, искам смъртта му, задето Угер уби дъщеря ми!"

Отвърна Абди на българския управник Хонджак:
"Велик богатир ти си, могъщи и славни Хонджак!
Аз уважавам те и знам колко болка докара ти Угер,
да откажа не смея. Но преди Булимер ти предавам

девойките алабужки, които той спаси. Ако сметнеш,
че това не стига и той не заслужава пощада,
ще получиш и него!"

Заповяда Абди на дружината да изкара момите от шатрата.
Излязоха те и показа се сред тях на Хонджак дъщерята.
Прегърна Ярсилу на баща си коленете и помоли го
да пощади Булимер: "Той спаси мен и приятелките ми;

обичам го дори повече от живота си! Той също
ми каза, че в мен се е влюбил; аз дадох му дума,
че искам жена да му стана! Ако не пощадиш
годеника ми, умирам със него!"

Потресен остана от всичко това
почтеният Хонджак. Дъщеря си
обичаше повече от живота си -
заради нея опрости Булимер.

В чест на спасението ѝ пир вдигна иналт.
Помоли го Угер и той да участва във него.
"Да ти откажа не мога" - отвърна Джилбаг.
"Та ти си баща на жениха. Закълни се

на мен и на Хонджак, че няма да бягаш!"
Угер закле се, Джилбаг заповяда да
махнат въжетата и на пира покани го.
Не удържа Угер думата си, наред угощението

излезе навън и избяга. Илдусчек затъгува,
заплака и каза: "Не ми даде Небето
да видя пак брат си Бавли!" Време мина,
от Челбир дойде пратеник, носеше вест.

"Ненужен е Угер на царя! Пие неспирно,
нарушава на вярата предписанията. Не става
за нищо, уредете го там някъде близо до нас.
С това си държане ще дразни и моя народ ще смущава!"

Илдусчек зариде още по-силно и повтаряше:
 "Горко ми! Не ще видя повече брат си!"
 Сне маската пратеникът - той беше Бахил!
 Илдусчек го прегърна, благодари на Небето

за тяхната среща. Отдавна помолил Татра,
 любимецът царски, за него и не отказал Челбир:
 дал на Бахил място във Тамта-Уджа (Източното Задкамие и Башкирия),
 а той го направил могъщ и цъфтящ край.

От хиляда дружинници петстотин били Багилови;
 доволен бил царят от службата негова...
 Щастлив бил Илдусчек, но най-вече
 щастливи били Ярсилу с Булимер.

Настъпил денят набеязан и те се оженили,
 в Алабуга празнували тяхната сватба.
 И аз бях там. Поискаха гостите песен
 и песен изпях им такава.
 Искам да пия, но няма: пия само
 когато съм жаден. Ще пея не защото умея,
 а защото обичам всички вас! Ще изпея
 история за река Сула, наричат я

още и река Сулабаш. Казват, че по-рано
 в Сула се вливала и реката Трьокбаш (Трубеш).
 След нея Сула течала право към града Барадж (Переяслав).

Пристигнали веднъж при Хонджак
 цар Отяк и син му Челбир. В Киев
 живеели те. Идва Отяк и говори:
 "Чух, че живееш до река Сула, а водата й
 лекува децата. Синът ми Челбир залинява,

би ли дал му от Сула вода?" Далеч бил от Сула
 батавилът Хонджаков, но той не отказал на царя.

.....
 Отяк и Челбир живяли в Киев - Бащу по време на емиграцията си (1159-1164 г.)
 В действителност не отказал на бъдещия си цар, тъй като Отяк става цар на Волжка България с
 помощта на Андрей Боголюбски през 1164 г., няколко месеца след гостуването у Хонджак.

Наметнал си черния плащ, който носят
 черните българи и с котле се отправил към Сула
 през улуса Балтавар. Живеели там черните българи,
 те не враждували с хинците, и хинците също с тях.

Тихичко стигнал до Сула, видял, че в реката

се къпят девойки прекрасни: бил празникът Субаш-кене.
Хонджак погледал девойките, гребнал вода
и понесъл котлето към своя си град.

Не видял Хонджак как в котлето загребнал
на Сула духа - Мърджалиш.

.....
Кара- или черни българи са българите от левия бряг на Украйна.
Хинци, хинаси са българските номади, подчинени на Волжка България. Волжките българи
смятали хините и печенегите, тюрките и половците - кумани или кипчаци, за български племена.
Субаш-кене е празник на къпането в реката, съответства на Ян Купала.
Мърджалиш - речен дух.

Той също не разбрал, че в котлето е хванат,
докато гледал девическо къпане. Сула река,
щом разбрала, че носят духа ѝ, потекла
и се отделила от Трубеж. По средата на пътя си

Хонджак се досетил, излял духа във водата
и към Тунбури потекла реката. Оттогава
Сула не тече към Трубеж, също и към град Барадж.
А Булимер с Ярсилу наобратно - като две реки
сляха се заедно в руслото на любовта си пламенна.
След време роди им се син, Тахир го нарекоха
и на Всевишния въздадох благодарности.

.....
Буричай, Тунбури, Варзай - имена на Днепър.

Сияе над светове на Тангра небето,
показва ни пътя верен и правилен.
Когато ни дава Всевишният милостта си,
радват се хората в областите и градовете.

Нека Твореца прославим с молитви и песни,
нека стигнат те на Тангра високото небе.

(Тази песен съчинил Абди Улуш и я изпял на сватбата на Владимир и Ярсилу. Така вече става ясно, че "Слово о полку Игореве" е създадено на основата на три български поеми - "Слово за Ирдеде" от Хайджин (литературен псевдоним на сина на Владимир I - Муса Алпамъш или Алпамши, известен в Русия като Мстислав Храбри); "Песен за Буляр" от Елаур (черниговски княз, преминал на служба към Волжка България през 1183 г.) и "Намеи Ярсилу хири" на Абди (Хабдулла) Улуш.

"Барис тарих" или "Поученията на Святослав"

...Преди похода към Урум ("Византия") Барис Балтавар (Святослав I) написал на тюрко-български език своите "Поучения", наречени "Поучения на Барис", "Барис тарих" (Летопис на Святослав)...Въз основа на това "Поучение" (ще го споменаваме като "Поучение на Святослав") брадатите уруси или букали се отделили от българите и започнали да смятат себе си за отделен народ, макар и до времето на Карак (Владимир Мономах) още пазели своя тюрко-български език. Отначало "Поучението" било записано върху дърво с балканските букви (кирилица) на родния на Борис тюрко-български език...

Текстът на "Поучението на Святослав", запазен в главата "Как разказват за миналото на урусите (русичите) в "Берсала тарих" (Переяславската летопис или Переяславската история) ще наричаме оригинален. Съответства му текстът, запазен във "Велесовата книга" или "Славянски веди" по превода на Дудко (Велесова книга. Славянски веди. М., 2002 г.) Нерядко той силно се отличава от оригиналния текст. Защо? Възможно е руският преводач да е превеждал силно изопачен текст на "Поучението", както и да не е познавал добре тюрко-българския език.

"Велесовата книга" накратко ще изписваме ВК.

"Напразно бихме си спомняли щастливите наши времена преди новия път, напразно ще бъде да се оглеждаме, ако народът почти нищо не знае за Наджи (Подземния Свят), Сувар (Небесата) и Джамир (Земята, "Реалният Свят"), за двете страни на живота - за Светлината и Тъмнината, за Доброто и Злото - и дори се притеснява да мисли за тях.

Текст от ВК: стр. 27 - ...отчетливо си спомняме добрите стари времена, но не знаем накъде да тръгнем. Гледаме назад и казваме, че се срамуваме да знаем за Навъ, Правъ и Явъ, и да тълкуваме и обмисляме двете страни на битието.

Тангра (Бог) създал Сувар, Наджи, чашата от джамир (гранит), която наричаме Джамир Савит и Джир (Земя); алпите (първичните хора, на които дарувал безсмъртие, духовете); Слънцето, Луната и Звездите.

Текст от ВК:

Дажбог сътворил яйце, което е светлината на звездите и месечината. И в тая бездна Дажбог окачил земята ни, за да се държи тя.

Тангра окачил Джамир Савит (Земята) на клонче на Тит или Бой-Терек (Вселенското дърво), на което "Гранитната Чаша" оттогава виси. От Сувар (Небето) се излива Тиджа (Тича, Тиза - Извор на живота), раждащ живот по волята на Тангра. Когато сокът Тиджа в живота пресъхне, животото умира и попада в Наджи или Тама (Подземният, Другият свят). А в Сувар (на Небето) има вечен живот, но там отиват само героите и праведните, които след смъртта им Тангра превръща в алпи. Нека урусите запомнят това българско знание, така то ще остане с нас. Това е, виждам, нашият Кулай (Съдба).

Текст от ВК:

Правъ е неведомо устроена от Дажбог, а по нея като прежда се стеле Явь и създава нашия живот, а когато спре - идва смъртта. Явь е течашото, създадено в Правъ, а Навъ е преди Явь и след нея (тези три думи са в женски род, бел. прев.). В Правъ е Явь. Научихме старото знание и да въведем душите си в него, защото е наше. Защото така дойде на Колото до нас.

Решихме така и веднага душата, дарена от Тангра почувствувахме в себе си и разбрахме, че ненапразно сме го направили. Виждам как духовете на предците ни от Архия (Другия Свят, Чистилището) ни гледат, плачат и ни жалят, викат ни да почитаме българската вяра и да не забравяме за Сувар, Наджи и Джамир. Този, който пренебрегва и се глуми над това, е недостоен да бъде Божие създание и и урус (русич). Ще молим Бога да помогне да опазим душите и телата си чисти, и да живеем на земята не по-зле от предците, и крепка да бъде нашата вяра. Нали ние, урусите, сме създания на Тангра. Когато вие, русите, разбирате, че Бог е един и е винаги с нас, то поумнявате и започвате да съзирате истината. Кланяйте се на Бога, слугите му и бага-правител почитайте, както е заповядал Тангра на всички - от Божия гняв никъде на земята с кравите, овцете и другия скот и всякакво добро не ще избягате... Затова са прави нашите старци, които ни карат да живеем според българската вяра, и така да бъде.

Текст от ВК:

Творческата божествена сила видяхме у себе си, тя ни е дадена от боговете и не следва да се стараем напразно. Ето, душите на праотците ни гледат към нас от Ирий, жалят ни, плачат и викат по нас, че сме пренебрегнали Правъ, Навъ и Явь... Не им обръщаме внимание и се присмиваме на истината... Не сме достойни да бъдем внуци на Дажбог... Затова молим боговете да бъдат чисти душите и телата ни, и да живеем заедно с праотците си в боговете, слети с тях в единна правда. Защото сме внуци на Дажбог. Гледай, русиче. Ум: нали Умът велик божий е един с нас. На него правете служения и възпявайте воединно с боговете. Защото тленен е животът и ние също сме там, където да работим на князете наши, като живеем в земите заедно с телците и овните, и добитъка..... Затова казано е от старците да правим добро, и както дедите ни казваха, да бъде...

Когато още нашите предци - мерите - бродели из степта, то Локбир или Локър ги довел в Урус-Суба или Кавил (Северния Прикаспий), защото в Събан (Средна Азия, Сибир) настъпил лют мраз. Това станало преди повече от 30 000 години.

Текст от ВК, стр. 29:

Така водели добитъка нашите праотци и били доведени от бащата Орий в края Руски, защото там, където живеели, много теглили от ранните студове... Това било преди две тъми (20 000 години)....

Отгук Локър извършил поход срещу Ахил (Балканите), подчинил Балин (източна Европа) и заселил там част от мерите и булите, отведени от Балканите. Те се сблизиха и станали един народ, който отначало наричали булимери, а малко по-късно - българи.

Текст от ВК:

Имало народ, родствен нам, илмерски...

От корена на тоя български народ се откъснало нашето племе уруси (русичи), и оттогава урусите живеели заедно с другите булимери-българи, наши братя, подобни нам, а когато имало война, те се отбранявали заедно от враговете.

Текст от ВК:

От този корен израснал и народът ни, който по-късно дошъл в Руската земя и се заселил сред илмерите. Защото те са наши братя и са подобни нам; когато имало война - те ни пазели от злото.

Така сме преживяли 20 000 години. После българите били нападнати от алпа Шурале (дух на Смъртта) и нечистите сили, на тях им се наложило да избягат в Агацир (Горската Земя). В нея те като ловци и рибари успели да се спасят от бедата и преживели още 10 000 години. Там сме строили градове и сме правили села покрай тях. И отново настъпил мраз, и урусите с другите български племена се върнали на юг, където степта била отново зелена. В Аскип или Българската степ тюря-българите или кибе-българите, иначе казано главенстващите българи, които урусите-българи наричали бирджани, вземали от другите български племена една десета част от скота и зърното.

Текст от ВК:

И дошъл зъл род при тях, нападнал ги и се принудили да бягат в горите. Там живяхме като ловци и рибари, страха одоляхме, и така преживяхме една тъма (10 000 години). И почнахме градове да правим, огнища навсякъде да палим. След втората тъма студ велик беше, и на юг отидохме, че там места има чудни и злачни. Там иронците десета част от скота ни взимаха. С тях можеше да се разбере, ако да бяха държали на дадената дума.

А ние, урусите, се погаждахме с тях - те бяха честни с нас. Сега и ние, урусите, трябва на юг, в Урум (Византия) да идем, където има още повече трева, добитък и всичко останало

Текст от ВК:

И тръгнахме ние към южната трева зелена, и добитък имахме много.

Гледайте: някаква чудна птица долетя при нас, кацна на дървото и запя. Перата й пламтят денем и нощем, а песента й зове към справедлива война и подвиг. Това е Кунгош, която още и Кукош, и Менкош (Феникс, Жар-Птица) наричат, небестната вестителка на урусите (русичи).

Текст от ВК:

Ето, долетя при нас, кацна на дървото и пее птица. Всяко нейно перо е различно и сияе през нощта като ден. И песни пее за борба и битка...

Когато тя пее, ние си спомняме, че предците ни от Сувар (Небето) ни гледат, усещаме единение с тях и не се чувстваме сами.

Текст от ВК:

Да си спомним, че отците ни сега са в синята Сварга и ни гледат...Така с отците си ние не сме сами.

С нейната песен наЯве излиза мечтата за помощта на Барис (едно от имената на духа на

войната, гърма, мълнията, дъжда и славата Барис-Кубар-Маджар-Урус) и виждаме в Сувар (на Небето) Кубар с блестящото копие-мълния и воините му-маджари, сред които има много наши предци.

Текст от ВК:

Мислим за помощта на Перун и виждаме как препуска в Сварга вестител на бял кон, и вдига меча си към небето, облаците разсича, и прогърмява, и жива вода тече към нас...

Препускат те на бели коне и се бият с тъмните духове, а когато Барин разсича облаците - гръм гърми и за нас от Небето тече жива вода. Ние прием водата с радост: тя ни дава живот и сили. И сърната Умай-биче (господарка на живота и жените) за нас пасе в небесните поля. Като се засити с небесна трева, тя се превръща в кравата Саман и полива земята с мляко от вимето си. И мъртвата земя започва да благоухае, и когато върху нея се излее небесната вода - тя разцъфтява и ни храни.

Текст от ВК:

Прием тая вода, защото всичката тя е от Сварог и като живот към нас тече, прием я като извор на живот от бога на земята. Кравата Земун върви из сини поляни и почва да яде трева и дава мляко. Млякото тече в хляба...

По-рано ние, урусите, както и худите (готи), хоните (източни българи-хуни), баринджарите (барини, българи-берендеи) или сармадийците (сарматите), себерите или иджимдани (ишимци, иседони) - бяхме чиркеси-булимери, тоест българи или буляри, и имахме обща слава българска. Но ето, че по волята на Сувар (Небето), от чиркесите или старите българи се отделиха първо хуните, готите, джурашите (в случая дунавските българи) и волгарите, или днешните българи, а после при Айдар Урус (Айдар, управлявал черните българи и Украйна, 815-855 г.) и ние, урусите, замахме своя слава. Нашата слава вече е не по-малка от старата българска слава. Но Бога и алпите му няма да спрем да славим, защото те ни дават воинска слава и почести. Ще славим, разбира се, и Алабуга (дух-закрилник на българите) в караматите (храмовете), пламтящи с огньовете и благоуханни с мириса на жертвена храна: Алабуга научи предците ни на земеделие и отглеждането на разни треви, правилно да почитаме Бога и духовете му. Ще славим предците си, които ни предадоха наставленията му, стремежа към добро, честност и храброст, любовта си към Урускал (Рус), която сме длъжни да защитаваме до смърт. Да тръгваме за Урускал (Рус) към степите наши Джурешки (Добруджански в случая) и да се бием за тази наша земя като богатири.

Текст от ВК:

Слушай, потомъко, тази слава и дръж сърцето си с Русия, която е и ще пребъде наша земя. Длъжни сме да я пазим от враговете и да умираме за нея....Велес идва....., а на сутринта отива до вратите. Там чакаме ние, за да започнем песента си и да славим Велеса от век навеки и храма му, който блести с много огньовете и става на извор чист. Велес е учил праотците ни да орат земята и зърно да сеят, да връзваме снопи в усилените полета, да поставяме снопа до огнището и да го тачим като божествен отец. Слава на бащите и майките ни, които ни научиха за боговете наши и за ръка ни водиха по правилния път...

Ние, урусите, се отделихме от българството, тоест от славнолюдете, но искаме както преди да бъдем хора славни и с мечтите си нведнъж го показахме.

Текст от ВК:

Ние носим името на славата и слава им показахме, когато тръгнахме срещу желязото и мечовете им...

За тази слава ни пее Кунгош, и орлите кряска навсякъде, че урусите (русичи) са свободни и храбри по земя и вода, в горите и полята.

Текст от ВК:

Тази слава орлите носят там и тук, че русичите са свободни и силни в степта.

Слава да пеем - сира да пием (кумисова напитка). И сирата да славим - пет пъти дневно славим Бога и духовете му и пием сира. И Алабуга в Сувар небесните кобили събира и ги дои, и прави сира. Ние възпяваме славата с чаша сира - и неговите кобили в Сувар са буйни...

Текст от ВК:

Велеса молим, бащата наш, да поведе в небето конете Суриеви, за да дойде Суря при нас... Да възпеем славата на Суря и това да мислим до вечерта, и пет пъти на ден да славим боговете и да пием сурица в знак на благодет и общност с боговете, които са в Сварга и пият там за щастие. Възпяваме славата на Суря, а конете Суриеви препускат в небето.

Само след благодарности към Тангра (Бога) можем да легнем да спим. Бяхме българи, сега сме уруси, но по български продължаваме Бога да славим, алпите му и предците наши, като умием тялото си с чиста вода.

Текст от ВК:

Казваме, да бъде с нас божията милост, и се предаваме на съня. И така ще пребъдем като славяни, защото славим нашите богове и молим се на тях с тяло, измито с чиста вода.

Кановете (царе) наши са нашата кръв! (древна българска пословица). На джиените (буквално сборове) избирали българските управници (баги), представители на народа (бахили) и те управляваха петнайсет хилядолетия с одобрението на джиените. За бахили (боили) избирали не богати или бедни, а умни и честни мъже. Всеки от тях имал право на глас. Така управлявали нашите предци български. Това добро правило загубихме в деветия век на Турджан (VII век), в Хазария, когато кан или хакан (ага-хан, господар на кановете, император) станал Кър-Баил (първият Хазарски хакан) и започнал без съгласието на боилите да предава властта на потомците си. А така станало, защото в Улуг Булгар 500 години преди Хазария за боили започнали да избират люде недостойни, мътещи водите в свой интерес и устройващи интриги. Като използвали това, на власт идвали ябхусири (императори), не желаещи да изпълняват народната воля.

Текст от ВК:

Кръв свята - кръв наша! Така казвали, когато избирали князе нашите старейшини, и така се управлявахме петнайсет века чрез "вече". На "вече"-то съдехме всекиго - и подлия, и главния... Така се самоуправляваха нашите бащи. Всеки е можел да вземе думата. И това добро загубихме заради хазарите във века на Троян, който първи седна на престола със синовете и внуците си срещу решенията на "вече".

От тях за барсилите, българските предци на урусите, нямали никаква полза; затова барсилите не възразили българите-берендеи да си направят Хазария 500 години след това разделяне.

Текст от ВК:

Борусите нямали радост от властващите против "вече"... Този раздор продължи 500 години и не свърши бързо, и ни струваше хазарското иго.

Тогава барсилите още не знаели какво да предложат. Чак при Урус Айдар (815-855г.), потомък на Атила Урусбаг и Кубрат те разбрали, че за багове (управници) трябва да избират и окуражават дружинници, добри воители. Но и тогава королтаите (дружинното управление, курултай; имаме думата като "гюрултия", бел. прев.) не успели да се наложат. Затова загубихме Джураш или Яучи (Овеч в Дунавска България, понякога средната част на Дунавска България; тук - нейната северна част), основана от нашите български предци още в Иске-Турджанската епоха (Старо-Троянското време, от XX-ти до II век пр. н. е.). Когато започнахме да строим Джураш, крешените (критяни, гърци) ни идваха само на гости по тържищата и панаирите български и изучаваха земята ни. Като я изучиха - изпратиха в Българската Степ (Скития) много свои хора, които с наше позволение започнаха да вдигат търговски палати. Когато имахме неуредици, гърците тръгнаха и да завладяват земите ни. Така преди 400 години (567 г.) те ни взеха Джураш (Средната част на Дунавска България), наложиха там обичаите си и към нашите местни се отнасяха като с кучета.

И тази наша област е откъсната от нас и до днес. И ние сме длъжни, ако ценим славата си, да си я върнем. Ето, спуска се от Сувар Кунгош с рог на славата - да го изпием до дъно: тя право пее: "Обидна е загубата на Джураш от русичите, а сега трябва да воюват и да си я върнат!" И Алабуга ни зове: "Давайте, уруси, отвоювайте Джураш".

Текст от ВК:

Докато борусите дълго спорили, нападали ги много врагове...

Когато предците ни започнали да създават Сурож, гърците идвали като гости на тържищата ни, за да разглеждат. И като видяли нашата земя, пратили в нея много младежи, строили домове и градове за търговия и обмяна. Веднъж видяхме воините им с мечове и оръжие, скоро взеха нашата земя в ръцете си и направиха нещата различно от нас... И така земята, която беше наша четири века, стана гръцка, а ние там бяхме все едно кучета... И тая земя днес ни е отказана. Длъжни сме да си я върнем и с кръвта си да я полеем...

Лети по Сварг Перуница и носи към нас рог на славата. Да го изпием до дъно! И полята наши сме длъжни да си вземем от враговете. Говори Перуница: "Как така, русичи, проспяхте орницата си? От днес нататък трябва да се борите!" А Суря казва: "Идете, русичи, и го направете. Къде ще отидете от родния си край?"

Нима ще захвърлите тази си област? Този Джураш е Новият. Имаше Иске Джураш (Старият) в областта Илат или Алат, тоест българска, построена от Атряч-Булгар Таргиз 2500 години преди нахлуването на Дарий в Скития (3012 г. пр. н. е.). И този Джураш да можем да си върнем - но го разрушиха гърците и стана земя непознаваема".

Пее Кунгош, че самият Сабан (алп на силата, младостта, урожая, пролетта, любовта) ще се спусне при нас и ще ни даде сили, а земята ни ще направи изобилна. Благодарение на това ще станем непобедими. Да принесем жертви на Бога и духовете му - и да стъпчем в прахта тези, които са без плитка. А тези, които казват, че гърците са ни пратили писмо, а ние сме приели условията им - лъжат.

Сега ще ви кажа истината, дружинници мои: ние ще победим гърците. Видях го ясно в съня си,

в който ми се яви праждото наш, Кий, и ми каза, че ще победим гърците, ще превземем Кара-Курсан (Южна Тракия - Херсонес) и Анаджортъ (Мала Азия); ще станем велика държава. Ще се умножат урусите, безбройни ще бъдат градовете ни, а гърците ще бъдат толкова малки, че никой няма да повярва на миналото им величие. Ще го постигнем, като удряме по гърците, както бурята и мълнията, непрестанно, удар след удар. Така ще удържим пълна победа с помощта на Бога и духовете му и ще осигурим на Урускал (Рус) могъщество за много векове. Така багът на бурджанските българи, Кубратовият син Аспарух, победи гърците.

Текст от ВК:

Ето, идва Индра при нас, за да запазим силата си сред тревите и твърдо да стоим на полята наши. Че силата божия превъзхожда нашата и непобедими ще стоим сред полето. Да принесем жертва на боговете ни в ръцете им и да повалим тези, които още стоят прави, а трябва да лежат в прахта, облени в кръвта си. Да не слушаме речите им, че са ни пратили писмо, за да го приемем, а своето сме загубили...

Ще ви предскажа, че ще победите гърците, защото ясен съм имах и видях Кий, нашия отец, и той ми каза, че ще ги унищожим, ще разрушим Хорсун и Аматрида, мерзостта, и ще станем велика държава с князе наши, градове велики и несметно желязо. И безбройни ще бъдат потомците ни, а гърците ще се смаят и ще се чудят на миналото си и ще кимат с глави. Така направете, защото ни чакат много бури и гръмове гърмящи, едва едната да спре и друга ще започне. Така ще победим накрая, ще пребъдем във вековете благодарение на боговете и нищо няма да ни унищожи.

Когато българите-барини (берендеи, барин-таи) основавали Хазария, то Аспарух не искал да им се подчини и заминал в Бирманската (Причерноморската) степ.

Текст от ВК:

Имало в степта боярин Скотен. Той не се подчинил на хазарите. Имало иронци.

Някога там Кермек, син на Урусбаг (Атила) и праждо на Кубрат и Айдар управлявал хуно-българите си. Като искал да вземе от гърците част от Балканите, Аспарух поискал помощ от хунските или кермекски българи-дебери (тиверци) и угилците (улични), а също и от барсилите - днешните русичи и барините. Те дружно му изпратили хора от своите и той за пръв път разбил Кряшкала (Гърция) и стигнал до Кичи-Кий или Кичи-Берсала (Малък Киев, Киевец, Мали Переяслав или Преслав при устието на Дунава; Преславец).

Текст от ВК:

От иронците поискал помощ и те му пратили конница. Хазарите били разбити. Други русичи останали под властта на хазарите, които стигнали до Киев и там се заселили.

Тогава тези барсили, които не искали да влязат в състава на Хазария и се присъединили към Аспарух, се заселили в този Киевец. Макар и да съм длъжен да кажа, че докато берендеите владяли Хазария, не са ни притеснявали, дори данък не ни търсеха и живеехме на Тун-Буричай (Днепър) както искахме.

Текст от ВК:

Тези русичи, които не се подчиниха на хазарите, отидоха при Скотен. Така Рус се събра покрай него. Иронците оставиха обичаите ни, данък не ни вземаха и оставиха русите да живеят

по руски...

Гърците не оставили барсилите да живеят спокойно в Кичи-Кий; наели готи и те нападнали барсилите, днешните русичи. Тогава Аспарух отново се подготвил за битка и заедно с барсилите разбил и готите, и гърците. Врагът бягал с всички сили, но малък брой се спасили. Като мълнии удряли барсилите и другите аспарухови българи по готи и гърци, и както всички знаем, завзели половината Балкани. Готите се уплашили, заминали някъде на север и се изгубили... Аспаруховите барсили се поселили край Джураш и казали: "Осъществи се милостта Божия! Хвалим Тангра великия и алпите му - Кубар Жълтия мустак, Сабан Силния, Алабуга Добрия и останалите!" Ще добавим, че от това време тази земя е руска, защото кръвта на предците ни я поляла обилно!"

Текст от ВК:

Тогава и готите-разбойници нападнали Рус, събрана около Скотен. Той се въоръжил и праотците ни тръгнаха срещу тях. Иронската конница ударила готите и ги разбила. Победени, готите бягали от бойното поле... Като мълния разбила Рус земята Готска и с меч унищожила всеки, а страната им, както знаем, присъединила. Готите се преместили и заминали на Север и там изчезнали, като отишли още по-надалеч, защото Рус се устроила на тая земя, взета в руски ръце, изтрила ръцете си и казала: "Дойде часът на милостта Божия! Хвалим Дажбога наш и Перуна със Златния мустак, който беше с нас!" И така за първи път възпели славата божия на чужда земя и казали: "Тази земя е Русколан, потрудохме се много, за да я направим наша".

Нашите взели тогава много пленници, но след това те се потрудили за нас и станали свободни и равни на нашите.

Текст от ВК:

Много пленници дойдоха с нас и с нас се трудеха, и затова станах свободни и равни на прадедите.

Разказах така, както пеят разказвачите ни, а не както лъжат гърците, които успяха наскоро да поробят аспаруховите българи.

Текст от ВК:

Говорим това, което разказват в нашата земя, а не като гърците, таещи корист към Рус и подчинили българите.

Гърците успели с лъжи да обърнат балканските българи в своята лъжевяра и с нейна помощ подчинили потомците на Аспарух на властта си. Ако балканските българи бяха по-малобройни, то гърците биха ги прогонили изцяло, защото гърците унищожават слабите племена до корен. Затова ние, русичите, не трябва да забравяме своята българска вяра и трябва да се обединяваме с другите български племена, за да станем по-силни. За последните десет века някои български родове в Урускала позабравиха миналото славно единство и станаха отделни племена - балини, себери, кибе-булгар (стари българи) или поляни, северяни и древляни (последните три са били агацери, бел. прев.). Нека те се присъединят към урусите и станат русичи, за да сме силни ние всички и да живеем според своята воля, а не да прозяпаме в жалко съществуване поотделно като шумбутите (литовци), бийсуите (весь) и шудите (чудь).

Текст от ВК:

За десет века родовете забравиха това и заживяха като отделни племена. Наричат се поляни, северяни и древляни, но всички те са русичи от Русколандия, а не отделни народи като сумь, весь и чудь.

Едва се разделиха след 20 000 години господство на земята българите на множество племена и врагове от всички страни нападнаха българската степ и големи дялове от нея завладяха. А готите наши с враговете ни се съюзиха и Джилян, столицата на Скития, превзеха.

Текст от ВК:

Отгук дойде в Рус раздор. И така за 20 000 години не успяхме да направим Рус, а после дойдоха варягите (готи) и я превзеха. Нагло и разбойнически ни нападнаха.

Тогава Булюмар спасил Българската държава: той отново обединил много български племена, между тях и нашите предци - барсилите от Урус-Суба, и тръгнал от Каргали (Вороженец, българска крепост край Оренбург) срещу готите. Войската му била десет тумена (100 000) страшни конници от хунски, барсилски и други българи. Тя нападнала пешата готска рат и след яростна битка сломила готското могъщество.

Текст от ВК:

Тогава Святояр (т. е. Булюмар; името може да се разбира като "Приятел на светостта", Булюм - Свети и Яр - Приятел. Руският преводач е превел само "Булюм" и е оставил "яр". Очевидно по това време русичите не са забравили значението на българската дума "яр") бил общ княз, когото бorusичите избрали (така авторът нарича барсилите) да управлява Русколан (Урус, Русь). И той взел русколаните (барсилите от Урус-Суба) и бorusите, въоръжил ги и потеглил към Воронеж (така руският преводач предава името Каргал). Той имал десет тъми подбрани конни бойци и нито един пешак. И така се хвърлили срещу врага. Сечта била зла и кратка, продължила до вечерта и за готите дошъл краят. Русь гледа към тази земя и до днес...

Урусите никога не ще забравят, че предците им-барсили в града Руджан или Абраг (Велики Болгар на Волга) се присъединили към Булюмар и оттам дошли до Тун-Буричай (Днепър). Град Руджан в Идел (Волго-Урал) се наричал по името на река Руджан или Булга (Волга) е град древен, основан много векове по-рано и е силно укрепен от всички страни. Още Абраг със своите абари идвал към Руджан и там стоял, откъдето и градът получил името си Абраг или Абрагджир (Абрашир; Земята или Градът на Абраг. По-скоро Абрах е името, допълва преводачът). Абрах, баг (вожд) на абарите (авари) бил наричан от тях Абар-Кам, Свети Абар. Барсилите дошли в Абрах при Булюмар от града на барсил-керкетите Заркент-Байлар, който е край Ак-Булгар дингез (Бело-Българското или Каспийско море, на това място по-късно е град Сарайчик при устието на река Урал (Джаик). Няма да забравят урусите (русичи) и как барсилите вървяли начело с Булюмаровия брат Себер на юг, към Джураш-град (378 година хуно-българите се придвижват към Истанбул-Константинопол). Себер навсякъде пращал отначало сина на Булюмар - Халиб (Глеб) с барсилите и те, като соколи срещу лебеди, налитали на гърците и ги побеждавали. Гърците видели как Лисицата (Шурале, дух на гибелта и смъртта) върти опашка току до предградията на Истанбул и веднага пратили на Себер в Джураш (Овеч) данъка си - златотъкани одежди и сребърни коне - и признали българската власт. Но коварните гърци искали само да спрат българите и да спечелят време. Когато решили, че са приспали българската бдителност с показно покорство, те изненадващо пратили срещу Себер огромна войска.

Българите обаче били нащрек и спретнали такова побоище, че гърците задълго утихнали. За тия победи предците ни са проляли много кръв на тая земя, значи за нас тя е наша.

Текст от ВК:

Воронежец (би трябвало да е Абраг или Абраджир, тоест Великият Българин, вероятно руският преводач обърква думите, възможно заради нечетлив текст) бил древен град, основан преди много години и укрепен в кръг срещу нападения. А тия врагове (тук трябва да четем думите Абраг и абраги/авари, но явно руският преводач приема думата като "враги") тръгнали към Воронежец и го превзели, и там останали. А други (следва да мислим за барсилите) отишли към Сурия на юг и Сурож-град (руският преводач обърква Джураш и Заркент!) построили. Край морето, което владеели гърците (руският преводач бърка думите "греки" и "керкети"), там укрепил града Сурож-Белояр (следва да четем Заркент-Байлар).

Криворог (т. е. Змийски рог. Така руският преводач превежда името на хуно-българите Себер, означаващо "Змей, Дракон с рог") бил по това време княз руски, и белия гълъб (така руският преводач изопачава името Халиб, племенник на Себер и чичо на Атила) пускал: накъдето летял той, натам и князът летял срещу гърците. Ето, гърците, точно както лисицата върти опашката си (руският преводач приписва на гърците алпа Шурале - Лисицата) дават на Криворог златно руно и сребърни коне. И този Криворог се удържал в Сурож (Джураш-Овеч). Гърците били в покрайнините. Криворог се съгласил да отвори Русь. Тогава гърците пратили срещу него облечени в желязо бойци, и велико побоище настанало (битката при Адрианопол, Дерев в 378 г.). Текла на земята руската кръв.....

Ще се върнем там, където видяхме планините Балкански и златните пясъци на Лукоморието (черноморското крайбрежие на Дунавска България), ще помогнем на бурджанските българи в борбата им срещу гърците и навеки веков ще останем в Джураша на предците ни.

Текст от ВК:

Отиваме там, където видяхме земя планинска и лъкоморието, и всичко това благодарение на боговете ще имаме...

Светлите ни алпи, които на Тангра служат, ще ни помогнат: те се борят с тъмните зли сили и нас подтикват като тях да правим, а гърците са сила на злото.

Нека гърците, както пъ старият Боян (Кубан-Боян, разказвачът), "си заминат от Джурашката земя (Дунавска България), където текат реки от мляко сред брегове от мед". Не затова синът на Ар-Сабан - Кий-Алабуга властта на българите в земята на Балин (Източна Европа) постави, а потомците му Байчек (български княз II-I-ви век преди новата ера, Йолъг-Абай/Олег) и Курбат (Кубрат, VII век, цар на Велика България) я разшириха до Алан-Кубар (река Одер) и Истанбул (Цариград), че от нея децата на тъмнината (враговете на българите) да се угояват. От българите на Байчек произлязоха байлак-булярите или балините (поляците) и чеките (чехи), от българите на Курбат сме ние, урусите, волжките българи и бурджанските българи (дунавските), които под игото на гърците стенат.

Текст от ВК:

Така каза старецът и тръгнаха всички към другата земя, в която мед и мляко текат, и такава земя имаше... Вървяха синовете на Орий (така руският преводач изопачава едно от имената на алпа Сабан - Яр) - Кий, Пащек и Гороват (в оригинала Кий-Алабуга, Байчек и Курбат), от които произлязоха три славни племена.

Навсякъде отивали и се заселвали българите, като стопани. Вождовете яхвали конете, а след тях се придвижвали дружините, народът и домашните животни. Биковете теглели колите, в тях седели възрастните и малките деца, останалите завръщали кравите и овцете. Така отишли на запад и на юг, в планини високи и в долини изобилни. Трябва и ние, русичите, от града ни славен Кий, бившия Джилан (столицата на Скития) в Джураш (Овеч) да идем. Кръвта ни не е вода, където сме я проляли - земята е наша.

Текст от ВК:

Че кръвта е свята - и кръв наша...

И да ги няма сега с нас Булюмар, Себер, Урусбаг, Байчек, Кубрат, Аспарух, но отново, ще дойде време, ще се родят отново сред нас. Да издоим кобилите, да оставим кумиса на слънце, да го смесим с тиган (целесна трева) и други треви, и три пъти да пием за славата на Тангра, неговите духове, нашите герои и предците. Българите пиели сира пет пъти на ден - и ние, урусите, трябва това питие да запазим.

Текст от ВК:

Да оставим под слънцето - Сурия млякото наше в тревите, а през нощта да сложим в него киселец и други треви, както казваха праотците, и да оставим да се смесят, и три пъти ще пием от него по пет пъти на ден. Това наше старо почитане на боговете трябва да вършим и това да бъде връзката помежду ни...

Когато пием за славата на предците, да поменаваме барсилите на Чек, които първи от барсилските българи в Припят (Украйна на север от Черноморието, Беларус) дойдоха. Около 1500 години преди нашествието на Дарий или първия Аламир-Султан (персийският цар Дарий, нападнал Скития през 512 г. пр. н. е.) група от барсилите начело с Чек заминала от река Арджа (Волга) или Руджан в Карбат (Карпатите) и там преживяла 500 години. След това чековите барсили или ердим-барсилите отишли оттам в Днепър (Тун-Буричай) и останали там завинаги, и живяли сред другите буляри или българи много богато и много злато имали. Наричаме ги ердим (радимици), защото в Карпатите те живяли край река Ердим (Латарича). Ердимите били винаги готови да се притекат на помощ на другите българи. Когато римляните нападнали българите-арджийци, то ердимите тръгнали срещу тях и в табори (укрепени лагери) по левия бряг на Сула или Иждар (Дунав, Истър) ги пресрещнали. Когато римляните отново нападнали кичи-агацирите (малките агацири, предците на румъни и молдовани), то ги посрещнали незнаещите що е страх ердими и им нанесли поражение в размер на 10 000 войници. Чак когато готите започнали да нападат ердимските земи, ердимите се завърнали на север и воювали с готите 120 години, като помагали на хуните и барините срещу тях. Барините и хуните тогава живеели под тях, в Джеремел (басейна на Донец Северски, Дон, понякога Левобрежието на Днепър). Там и тогава имало много коне, крави и друг добитък, защото гъсти са тревите в Джеремел и жива е водата му. Затова го наричат още Арджан (Извор на Живата Вода).

Текст от ВК:

И така, хиляда и петстотин лета преди Дир (Дарий) отишли в Карпатите нашите деди и там се наместили, и добре живеели. Родовете се управлявали от бащи-родители и старейшина на рода бил Щек, родом от ариите. Перкун ни благословил, защото сме го почитали. И така сме

преживели 500 години, а после сме тръгнали към изгрев слънце към Днепър. Тая река тече към морето. И там на север край нея сме уседнали. Наричал се Днепър с името Припят, както бащите наричали..... Илирите (така руският преводач записва названието "буляри) били многобройни, уседнали там на семейства. И така извеждали добитъка в степта, и можели да се пазят с божиите сили. Както се казва, поели дъх, накупили много злато, богато заживяли...

И велика беда се случила. Житото ни изгоряло, вместо домове имаме само пепелища..... И тръгнали към тях (ердимите на помощ на малките агацири), и направили станове си по Дунава. Римляните ни нападнаха и много се биха. Искаха бързо да ни погубят, а ние тях погубихме, и хиляди бяха падналите...

След сто и двадесет години война готите, подтиквани от хуните и берендеите, заминаха на север между река Ра и Двина....Хуните и баринтаите със стадата си заеха тоя край. Имаше там много коне и крави, трева злачна и вода жива.

После още 50 години воювали ердимите с различни врагове, особено с византийците.

Текст от ВК:

Така живяли и 50 години война водели, но не с берендерите. Защото те имали княза си Саха, а той, премъдрият, искал мир с русите и бил наш приятел....

При това ердимите като правило били в съюз с българите-каракалпаци или калагтубаги. Каракалпаци биват наричани и много от кара-българите и сабаните, а те са същите сарматски българи като барините и иседоните. Те дошли край Буричай начело с рода Ищяк и се подчинили на старите българи - агацирите. Ердимите, както и другите барсили, винаги живеели дружно с кара-калпаците и барините, като вкупом били наричани черни българи, защото винаги бивали техни съюзници. Тогава барините оглавявал багът Саха, прочут с мъдростта си и той завещал на барините винаги да се държат заедно с барсилите. Това трябва да помним ние, урусите, и барините, и ердимите, и сабаните, и заедно да бъдем винаги. Нашите аскали (мъдреци) следва да се поучат от баринските мъдреци, които и битигите (свещените книги, записки) български са съхранили, както и песните. Ако не бяха баринските грамотни люде и бояните им (разказвачи), целият наш народ невеж щеше да остане.

Текст от ВК:

Жреците казват, че се грижат за Ведата, а им я откраднаха и днес я нямаме. Ако не бяха берендеите и бояните, щяхме да си останем невежи откъде сме.

Така че всички българи от Урускал (Рус) съпричастни един към друг, като си помагат един на друг, скоро да се сплотят покрай племето на урусите в един народ русичи.

Колкото по-единни са били българските племена, толкова повече светлите алпи и Тангра ги обичали и по-могъща била Скития (Аскип).

При Маджи Маджар (VII век пр. н. е.), който бил силен балтавар (вожд, управник) и обединил всички потомци на Яр-Сабан, българите окончателно разбили свирепия Лабит (Асирия) и ходели да вземат данък от Кимет (Египет).

Текст от ВК:

Така била Русколан силна и твърда - с Перун, който ни поддържаше всеки път, когато вадехме

мечовете си. И се устремяваха срещу враговете и ги гонеха от земите свои бащите от рода на Орий (Яр-Сабан), славен и силен, които Асирия победиха и Египет в старите времена.

После през 1003-тата година от излизането на ердимските българи от Карпатите балтаварът Исанбир, наречен от персите Гурдан (Горделивият), без страх посрещнал неизброимата войска на Дарий Велики (512 г. пр. н. е.) и без голямо сражение го изтикал във от Аскип (Скития).

По-късно управлявалият (V век пр.н. е.) български балтавар Бавър Арбуга се прославил с походите си до Кермек. Научил той, че там българските племена, живеещи много скромно, всячески бивали обиждани от кандалите (туземците), които мразели българите за тяхната скромност и умереност. Самите кандали живеели твърде богато и обичали богатството. За да ги проучи, Бавър направил от столицата си Джилан, днешния град Кий, няколко победни похода и ги лишил от богатствата им. Кандалите изпаднали в пълна нищета и тамошните българи започнали да ги управляват. След смъртта си Бавър бил превърнат в маджар - небесен воин от алп Кубар. И Кунгош до днес пее песни за балтаварите Маджар, Гурдан и Бавър.

Текст от ВК:

И така било в друго време, когато русите вървели с венетите (кандалите). Те искали да отнесат своите богове до морето и там се разместили. Ето, има там градове и храмове, и много здания, защото те са богати. Украсени са храмовете със злато и сребро. И богове от дърво почитат, като създават изкушения. Другите знаят за това, виждат и завиждат, и се бият с тях, нямат покой там нашите роднини...

Войводата Бобрец (Бавър) водел Рус към Голунь (Куляния, днес е останала само Кралство Холандия), а след смъртта си придобил Перунов чин.

Това смело геройство никога не ще забравим. Доколкото сме синове на бащите ни, ще вземем тяхната любов към паметта и ще кажем, че те бяха нашата сила. Тая сила иде от тях към нас...

Така и нас, ако ние, урусите се обединим със съседните ни българи в една Урускала (Рус), Тангра и светлите алпи повече ще ни обичат, щастieto и славата няма да ни напуснат, а Кунгош гръмка ще ни възпее.

Гърците се боят от това и мечтаят да ни покръстят, за да забравят урусите Бога и светлите му алпи и да им се покланят като роби. Ние видяхме как покръстените бурджански българи (дунавските) веднага се лишиха от милостта на Тангра и от помощта му, отслабнаха и попаднаха под гръцко робство. Затова, заради свободата си, ще запазим вяроност към българската вяра на бащите и дедите си, които защитаваха стадата си и не даваха на хищните вълци да крадат агнета.

Текст от ВК:

А гърците искат да ни покръстят, за да забравим боговете си и към тях да се обърнем, като заробени. Да се пазим от това, както бащите ни пазеха добитъка си и не даваха на вълците да похищават агнетата.....

Слава на Тангра, светлите духове и предците ни. На нашите празници - Нардуган, Сюрен, Науруз, Сабан, Шилик, Чачак кене, Джиен или Къзълтау, Субаш кене, Газан, Къргар, Кавес и другите им принасяме в жертва продукти, блюда и скъпоценности, с чаши сира пеем за славата им, чистим и украсяваме молитвените места (карамати) и идолите (биргюни; вероятно отгук

идва и името Перун, Перкун - бел. прев.) - Великият Тангра ни праща помощ и радост.

Текст от ВК:

Слава на нашите богове! Имаме истинската вяра,... жертва от полето даваме, от труда наш просо, мляко и на Коледа с агне я подкрепяме, и на Русалиите в деня Ярило, също на "Червеното хълмче (Джиен)...

От знаците на Сувар (Небето) знам, че към следващия Джиен ще отнемем от гърците Джураш (тук Мизия и Средна Тракия) и голяма част от Балканите и ще срещнем Улуш (Джиен) край Иске-Дум (Стария Дъб, храм и град на древните българи в Тракия). Виждам сега този празник: ето келбирите (главни жреци) жертва на Тангра поднасят, като славят Тангра, светлите алпи и предците ни, младежи и девойки се веселят и състезават пред възрастните, като се хвалят с млади сили и сръчност, търговците разнасят стоки по палатките, а балтаварът на урусите връчва подаръци на дружината си и на героите.

Текст от ВК:

Край Перуновото дърво имаше в този ден (Джиен) игри пред очите на старците. Млада сила показваха юношите, бързо ходеха, пееха и танцуваха. В този ден мъжете на лов ходиха и уловеното раздадоха и между другите хора.

И влѣхвите жертва принесоха, на боговете похвала и прослава изричаха...

Много и благодатна земя има в Джураш (тук - Дунавска България) и всички там ще благоденствуват; но за да я вземе, трябва да победим гърците.

Текст от ВК:

Длъжни сме да посечем враговете...

И ще ги разбием, ако Тангра (Бога) и светлите му алпи почитаме, ако единни бъдем и ако Уруската (Рус) бъде самостоятелна. Зависимостта от някого е като болест, като рана: не се ли избавиш от нея - няма да победиш враговете си, няма да защитиш страната си от несгоди и няма да дадеш благоденствен живот на народа, даже и силни и многобройни да са хората ти.

Текст от ВК:

Гледай, народе мой, как си защитен и многоброен, а не искаш да се избавиш от раната си и не се хвърляш в редици, за да изгониш враговете и от бедата да се избавиш и друг живот да имаш.

Сега сме на Хазария подчинени, както по-рано на Велика България и на Скития. А те всички са български държави и начело им са български племемна - наши роднини, но всички те са далечни българи, които не познават нашите работи и не искат и да ги знаят. Ето, ние искаме Джураш да си върнем, на Уруската благ живот да дадем, а хазарският бег Талиб (965-981 г.) не ни позволява заради дружбата си с гърците. От това между българите произлизат различни обиди и за последните 2000 години станаха толкова много, че по-добре ще е да започнем самостоятелен живот. Ако не станем независими, ще изтече от обиди кръвта от сърцето ни и в нашата беда само сълзи ще проливаме по неуспешната си съдба.

Текст от ВК:

Тече кръв от сърцето наше от сутрин до вечер. Ходим и сълзи роним от съдбата наша. Живяхме безмълвни през това време, но знаем, ще дойде ден, когато ще трябва в сеч срещу враговете да тръгнем...

Време е да отхвърлим мълчанието и правото си ясно да заявим и към Джураш (Овеч) да тръгнем. Иначе ще станем истински роби на своите (българите) и вечно в нищета, обиди и несгоди ще тънем.

Вижте! Колко добър бе нашият балтавар Утяш (управляващ Скития в края на XII век пр. н. е.) - а част от нашите българи-навари или наубири (неврите на Херодот) начело с Кукулян от Балин (Украйна) в Кермек (Западна Европа) изгони. Защо? Защото Кук-Кулян казал: "Ако своите спрат да се разбират един друг и живеят зле заедно, следва да се разделят".

Текст от ВК:

А защо грядущето да градим и градини да правим, като имахме боярина Оглендя (в такава форма руският преводач изписва името на Кук-Кулян), а този боярин каза, че можем да се отделим...

Прав бил той. Ето, ние българите от Урускала се разбираме един с друг и съчувстваме един другиму, а останалите, далечните българи, не ни разбират и не им е мъчно за нас - значи българите от Урускала следва да са заедно и да бъдат отделно от по-далечните българи. Наварите, както и урусите, произлизат от старите българи-барсили. Днес някои, като повоюват година-две, искат вече да почиват. А кук-куляновските навари, след като били изгонени от Българската Степ (Скития), отишли до всички страни, даже до Къзъл-Ибер (Иберийския полуостров) и воювали без прекъсване десет столетия!

Текст от ВК:

Новоярите (така руският преводач предава етнонима "навари") произлизат от старите, които също бяха русичи. Те отишли на юг и ходели из степта десет века...

И не изчезнали, оцеляли, и сега в Къзъл Ибер има земя Наварска, и винаги ще я смятаме за наша - нали за нея предците ни кръвта си са проляли.

Текст от ВК:

Новояри има там и до днес, и тая земя ще пребъде наша от мечовете и кръвта, пролята за нея...

Намира се Навар в областта Карин (Галиция), а там има град Карин на морето. Макар този град да е под властта на арабите, него владеят и целия му окръг елчините (испанските евреи), които от арабския емир (религиозен водач, управляващ) получили правото данък от всички да събират. Тия мерзки елчини намислили да притесняват наварите-българи. За това научил хазарският хакан-бек и повелил на отряд уруси и готи, които били на хазарска служба (в случая скандинавци). И ето двеста уруска степни - украйци - се качили на готските кораби и под

командването на Укряч отплували към Къзъл Ибер (Иберийски полуостров, Испания). Там превзели Карин и доста елчини изклали. Оцелелите елчини отишли при Укряч и му предложили данък овни и вино. Събрал той дружината си и запитал кое ще бъде по-добре: да ги избие до крак или да им вземе данък? Изгладнелите украйци предпочели данъка. Като започнали да пият, Укряч им казал: "Не пийте много!" Те не се вслушали в думите му и се изпонапили. Тогава елчините съобщили това на арабския емир и той избил пияните заедно с храбро билия се Укряч. Главите на убитите уруси арабите окачили по дърветата. И ние в похода към Джураш следва да бъдем предпазливи и умерени като елчините.

Текст от ВК:

Ето какво станало в Каран (Карин). Този град е малък на морските брегове Руски (?). Имало там княз, който казал елините (ето как предава руският летописец прозвището елчини) да бъдат бити и от Рус изгонени. Събрал той рат и конница, тръгнал срещу тях и ги победил. Плакали от мъка елините и го молели да им позволи данък да му платят, и тоя данък да бъде от заклани овни и вино. Елините знаели, че русите пият много и разчитали да ги нападнат и да ги победят. Дошли влъхвите Ухорез (Укряч) и брат му Словен и казали на русите: "Не се заривайте в тия дарове". Не ги послушали русите и се напили. И в тоя ден елините срещу тях скочили и ги разбили, и те загинали...

Разказахме за мъките на българите-навари, а сега ще разказваме за мъченията на утигските (севернокавказки) българи-барсили в Българското Поле (Скития). В младостта на Атай Казак, бъдещ балтавар на Скития (Аскип) тези утигски барсили били нападнати от българите-азаки, които грабели за себе си и тогавашния балтавар. Тогава багът Атай (IV век пр. н. е.) с част от утигските барсили се отдалечил в съвсем необитаема област край Абрагджир (Велика България) и там основал независимото княжество Булгар-Суба.

Текст от ВК:

...тази наша разправия е причината, заради която говорихме изобличителни думи. И там казахме истината за родовете наши, няма да излъжем за тях, но истината ще кажем. За първия Бан наш ще говорим и за княза ни избран. Той се казвал Кисек (така руският преводач изписва името Казак) и водил родовете си по степта заедно с добитъка... И така заминал Кисек с хората си и друга земя намерил, и там уседнал.

Азаките (азовци) стигнали и дотам и ограбвали барсилите от Булгар-Суба. Докато Атай сам не станал балтавар, съседните българи продължили да нападнат барсилите му, като не жалели еднородците си.

Текст от ВК:

И ето дошли азовците в неговия край и започнали добитъка да прибират. И Кисек ги нападнал... И хората му станали храна за гарваните...

Чак при неговото управление междуособиците стихнали, но после се възобновили с нова сила. Всяка българска групировка, която идвала на власт, се стараела по-бързо да ограби другите българи, докато не е изгубила влияние. Затова тези, които мислят, че далечните българи, жадни за пари, ще ги оставят да живеят сито, се лъжат много. Да, имало е време, когато близките ни

българи-барини (берендеи) обкръжавали хазарския трон на ябхусир-хаканите (императорите) на Хазария от рода Тухчиеви, но веднага след падането от власт на Тухчиите и барините в Хазария (около 30-те години на IX век) и идването на власт на българите-кундури за урусите станало тежко и те започнали да плащат голям данък на хақан-бековете (Хазарски императори).

Ако работата беше само в данъка, но далечните българи ни нанасят ущърб и по други начини, сякаш сме разноплеменни врагове. Българите-хуни ни измъчиха с войни; българите-авари тръгнаха срещу близките ни българи-анти или дуло-байци (дулеби) и мира не им даваха, вожда им Маджи убиха и от Кара-Българското море (Черно море) ги прогониха; във Велика България Кубратовите деца със смутовете си почти до основи ни разориха.

Текст от ВК:

И след тях дойдоха хуните... Сурова беше тая борба..... Дойдоха после обрите (вероятно дулебите) срещу княза и го убиха, и се отдръпна Синьото море от Рус.

Тия, които се надяват, че властта на кундурите скоро ще свърши, се лъжат. Здраво стоят те в Самандар и Итил (столици на Хазария). Когато се бояха от нас, те построиха Саркел и барсилската земя на две разделиха. Когато властта им заплашваха джеремелските барсили, маджарите и шиитите-сабани, кундурите пуснаха срещу тях далечните кангли-сабани или печенезите, и те в 894 г. цял Джеремел и половината Урускала опустошиха. От тези, които се надяват на подобряване на нещата в Хазария и пепел да не остане.

Да си спомним колко отмъстителни са кундурите и не забравят обидите, а на нас те са силно обидени заради похода на праотеца ни, силния барсилски баг Кий по прозвище Искем, или Дунавеца: барсилите наричали река Дунав "Искем". Отначало Кий, което значи кама или лодка, владеел Джилан, днешния Киев и брода през Днепър покрай него, но после българите-хуни взели от него града и му дали в замяна земя на левия бряг на Днепър, където той построил град Берсала (Переяславл) и приемал зета си Урусбаг (Атила). През 430 г. той тръгнал към Руджан (Волга) срещу българите-кундури, които държали в страх и обсада великия град на аргибайските българи (архипеите на Херодот) Руджан или Абраг.

Тая мисъл не се родила в неговата глава - да вземе и да повоюва - а получил строга заповед на вожда на хуните да стане за известно време управник на Абраг или Абрашир (Велики Булгар на Волга) и да накаже кундурите за нападенията им срещу този град, където по това време имало и немалко българи-балини или халджийци (волинци) - предци на дулобите-анти. Кий изпълнил заповедта: тръгнал с барсилите си на север и с помощ от кавилските (хвалиски, северно-каспийски) българи-барсили с бой изгонил кундурите от Абраг зад Каргала.

Текст от ВК:

На княза Кий дошло наум да тръгне срещу българите, и своята рат повел той на север чак до Воронежец (Каргала) и там спрял. Трябвало да върне полянските си войници, защото гладът ги надвил... Така, значи, взел тези краища и с русичи ги населил.

Хунският балтавар поискал и от бага на тухчийските (севернокавказките) барини на Куриджак да тръгне срещу кундурите, но той не се подчинил и силно огорчил с това хунския балтавар... Като влязъл в Абраг и станал негов управник, Кий върнал в Имен-Балин (Волин) изгладнелите при кундурската обсада балини (поляните от руските летописи), а града Руджан населил с барсили. Тези барсили и сега живеят там и се наричат тамянци... След това Кий прекарал

няколко години в Абраг-Руджан, както по-късно Аспарух (който управлявал "Волжка България" в 50-те - 60-те години на седми век) вземал данък от примирените кундури и надзиравал на абрагското тържище гърците и балистанците (сирийци, араби, бербери).

Текст от ВК: Тоест видял как следва да управлява елинското и арабско тържище, защото имал чин (длъжност).

И заповядал Урусбаг (Атила) където и да живеят кундурите, винаги да плащат данък на Кий и потомците му. За тая обида и унижение кундурите отдавна искат на урусите, барсилските потомци, да отмъстят и само дебнат удобен случай.

Текст от ВК:

И отвел Кий полковете си от враговете. И където и да се преселили българите от тая земя, те следвало да плащат данък на рода му. Навсякъде била славата му.

Така че с кундурите, макар и те да са българи като нас, заедно не можем да живеем и трябва урусите и близките им българи от кундурската Хазария да се отделим. Ще си върнем от гърците нашия Джураш (Добруджа), ще станем собственици на дунавското тържище, което не е по-малко от това във Великия град Абраг (Велики Булгар на Волга) и ще бъдем още по-славни, силни и богати, и никой от враговете ни не ще посмее да ни заплашва...

Ако искаме нещо надеждно да построим, то следва да сме благочестиви, инак Тангра и светлите алпи ще се отвърнат от нас и без тяхната помощ всичко ще рухне.

Нека си спомним как Тангра и светлите алпи-нарди помагаша на благочестивите българи и ги опазваха от всички беди, и как наказваха отстъпниците от българската вяра. Ето град Джилан, столицата на Българското поле (Скития) - колко беше велик, богат и силен, но жителите му впаднаха в безверие и враговете тутакси го превзеха и опожариха.

А например барсилите, нашите предци, населяващи двата бряга на великата река Арджасу или Руджан, винаги се отличавали с благочестие и Тангра с нардите си винаги завръщали от земите им всички врагове.

Текст от ВК:

А Галун-град (така руският преводач интерпретира името Джилан) е велик и богат, и отидоха там враговете и го запалиха, и стената изгориха. И ние бяхме длъжни тая наша крепост да отбраняваме и за русичите да я удържим. Нали земята Волжка и Ра-река по двата бряга е земя на бащите ни (барсилите) и бе наша тя през тези години, и опазихме я.

Благочестивият балтавар на арджайските (волжки) българи Кий или Кама Бурма (IX век пр. н. е; преводачът добавя: река Волга явно е била наричана и Арда, Арша освен Ра, звучи интересно от всяка една гледна точка) управлявал 30 години по времето, когато младите престанали да слушат възрастните и напълнили страната с насилие. Друг управник би бил убит много скоро, но самият Тангра защитил този Кий от всички зли хора и той преживял в благочестие дълъг живот.

Синът му Алабуга-Аспак (ас - лебед; аспак - лебедов) за своето благочестие - укрепването на старите и издигане на нови храмове - получил благодарение на Тангра власт над много страни и взел в чест на Всевишния едно от имената на Бога - Челбир, или "Управляващ всичко" (това име на руски би се превело като Всеволод).

Текст от ВК:

Кий умрял, като царувал над нас 30 години и имал син Лебемян, наречен Славен (така руският преводач записва името Челбир), и живял този син 20 години, а след него дошъл Верен (така руският преводач предава името на българския император Буртас Берендей) от Великоград (Великият град, русите използват това име за Велики Булгар на Волга и за Буляр-Булгар в Задкамието) също за 20 години, след него бил Срежен (руският преводач изопачава името на българския владетел Саръчин) за 10 години и останалите.

Те удържали победи над враговете, и като зла тъма се носели срещу тях, и ето, нападат ги както днес нападат нас.

А неговият знаменит потомък Буртас Берендей за въвеждане в Идел (Волго-Уралието) на угодния на Тангра обичай да се носи плитка върху остригана глава бил издигнат от Сувар (Небето) за ябхусир (император) на цялото Българско Поле (Скития). Той управлявал щастливо 20 години и през това време родният му град Абраг (Велики Булгар на Волга) бил столица на цяла Скития. С голямо благочестие се отличавал и славният владетел на Аскип (Скития) Саръчин (107-65 г. пр. н. е.). При него много азиатски българи се преселили в Балин или Агацир (Източна Европа). Тези българи дошли от бреговете на Кичи-Булгар дингез (Аралско море), което се славело с обилието на острови и го наричали Аланско или Тукалско (Островно; алан и тукай са думи за остров). Затова балинските (европейски) българи или агацири (агатирсите на Херодот) нарекли азиатските българи "алани" или "тукали".

В Балин по него време преобладавало названието за българите "ас" или "каз", защото това били по-лесни за изговаряне думи. Само барсилите и каракалпаците се наричали българи както по-рано. На тукалите или алани не им допаднало името "аси" и те помолили балтавара Саръчин, когото нарекли заради положената грижа за тях Аби Тукал (той е Авитохол от "Именника на българските князе". Прочитът на текста на Святославовото "Поучение" ясно показва, че "Именникът" е съставен въз основа на данните от него. Това, че "Именникът" е пълен думи от български тюркски език, потвърждава сведенията от "Нариман тарих" за написването на "Поучението на Святослав" на тюрко-български език.), отново да задължи всички българи да се наричат просто българи.

Тогава Саръчин поискал от кама (жрец) Бай-Келбир да му организира свиждане с някой от нардите (алпите, духовете), за да научи кое име ще бъде по-угодно на Тангра. Бай-Келбир дал на балтавара напитката "шам" или "гобе". Той я изпил и изведнъж се оказал пред алпа Алабуга Иджик, който харесвал в чест на баща си, Кий-Сабан Боян, да носи името Кий. Балтаварът го запитал, кое име на българите ще бъде най-удобно за Всевишния. Алпът отговорил: "Всевишният обича названието "българин", защото то означава светец, благочестив човек.

Саръчин се върнал на земята и наредил всички да се наричат само "българи", а Аскип (Скития) да носи името Велика България. Това станало на десетата година от управлението му (97 г. пр. н. е.). За тази му благочестива постъпка Тангра помогнал на Саръчин без големи войни да присъедини към Велика България няколко страни. Балтаварът Агарджа (посочван изрично като основател на Първата Хунска династия, бел. прев. Управлявал от 150-та до 189 г.) върнал на Аскип името Скития, а Велика България заповядал да наричат само три области: Урта-Бурджан или Среден Бурджан, Северен Кавказ; Джеремел (междуречието на Днепър и Дон); Идел (Волго-Уралието). Триста години след Саръчиновото решение (през 203 г.) синът на Агарджа - балтаварът Тухчи-Борис (189-210 г.) отделил тези три области една от друга и отменил названието "Велика България". Само за Утиг или Тамя (Западното Предкавказие) останало името "Стара България". (Виждаме, че Светослав е имал подръка всички български летописи и

поеми, на чиято основа са създадени летописите "Нариман тарих" и "Джагфар тарих". Неговото "Поучение" може да се нарече чисто български източник. Това, че то се явява фактически "Декларация за независимостта" на Киевска Рус, ни кара да наричаме този източник "руско-български").

През 466 г. Бел-Кермек (Ирник), син на Асъл Урусбаг Иляс (Атила), възстановил царството Велика България и под това име то просъществувало 150 години (466-616 г.). След това го управлявал две години с разрешението на хакана на Авар-Суба (Авария с център на унгарска територия) Юрган Куштан, вуйчо на Курбат Кюнгат; после 60 години (618-670 г.) страната владял самият Кубрат, а след него за три години властта поел най-големият му син Бат-Боян или Бат-Умар (Будимир от руския епос).....

Най-малкият Кубратов син - Аспарух - заедно със своите бурджански (кавказки), иделски (волго-уралски), барсилски и дулобски българи (волинците) с помощ от хазарския хакан Кър-Багъл (Бахил, Баил) 300 години преди нас разбил гърците при устието на Дунав (Сула) и отнел от тях изконно българската земя Кара-Бурджан (Дунавска България) с областта Джураш (Овеч).

Текст от ВК (Велесова книга):

И ето, идва Рюрик (така руският преводач написва името Аспарък-Аспарух, който в "Именника на българските князе" е наречен Еспе-Рерих). Да си спомним как римските (в случая четем византийски) орли.....бяха поразени (от Аспарух и съюзниците му) от дедите наши в устието на Дунав. И Траян (византийският военачалник) нападна дулебите (при преминаването на Аспарух през Дунава в 681 г.) и дедите ни тръгнаха срещу легионите и ги разбиха. Стана това триста години преди нашето време (Светослав е писал през 967 г.) и това ние трябва да помним...

В последно време кара-бурджанските българи изгубиха благочестие (тоест измениха на българската вяра с приемане на християнството), спряха да се подчиняват на Хазария и дадоха земята си под властта на гърците. Гърците завладяха Джураш след коварното убийство на Атай по време на преговорите с него. Атай беше благочестив и поправи и изчисти много храмове. Тангра и светлите нарди-алпи го обичаха. Преди сражение казвал на войниците: "Защо, братя, столицата на Българското поле се нарича Джилан? Защото джиланът Берен или Керен (триглавият дракон, Змей Горинич и Троян от руските и балканските предания е наш символ".

Текст от ВК:

.....огнен облак, и змей чуден излезе от него...

Ако разсечем Керен на две - ще има две змии, ако ли на четири - четири змии ще има и никой не може да убие Керен. Също и нашият български народ не може от никого да бъде убит!

Текст от ВК:

Дойде силен мъж и змея разполови, и станаха два змея. И още веднъж ги разсече, и станаха четири...

И войниците му всички врагове разбиха, в това число и гърците. Тогава гръцкият цар (всъщност македонският цар Филип II) решил да убие подло Атай по време на преговорите. Тангра прати вестител при Атай и вестителят му казал: "Не ходи при гърците, те искат да те

убият на преговорите!" Гордостта на Атай надвила и той реши: "Ще ида на преговорите, иначе гърците ще решат, че съм се уплашил!" Прекалената гордост е отклоняване от благочестието. Затова Тангра не му помогнал. Атай отишъл при гърците и те коварно го убили (Атай-Атей е убит през 339 г. пр. н. е. от македонския цар Филип II).

Братът на Урусбаг (Атила) - Булут-Тархан (Бледа в европейските източници) бил благочестив отначало и Тангра му помагал да печели победи. Така с помощта на Всевишния той взел Седморечието, откъдето барсилите заминали в Карпатските планини. После Булут се възгордял и влязъл в безчестието: приел лъжевярата гръцка (православието), като изменил на светлата българска вяра, престанал да изпълнява клетвите си, започнал да отвлича и опозорява жени и девойки.

Текст от ВК:

Да си припомним времето на Алдорих (така предава руският преводач името Булут и званието "тархан"). Той се наричаше жрец и ние не бяхме доволни от него, защото беше безчестен и на думата си не държеше, и красавиците ни нагло вземаше и ги похищаваше. Това породило разпра между нас...

По заповед на съда Атила отправил Бледа на покаяние в крепостта Балтавар (Полтава), но той и там безчинствал и със сила налагал на хората да се покръстят в православието. Тогава барсилите тамошни заедно с каракалпаците-баграти зазидали жив Бледа в пещерата, където самият той преди зазидал един български келбир... Всички изменници на българската вяра и нарушители на българските обичаи ги чака печален край...

За разлика от него Асъл останал благочестив до края на дните си и Тангра винаги му помагал. Затова Урусбаг станал единственият управляващ, който подчинил на своята власт целия свят; от Къзъл Ибер (Испания) до Именско море (Тихия океан) и Аластугай (остров Алас - Америка). И той, като вземал данък от двата Урума (Западната и Източната Римски империи), Кимет (Египет и цяла Африка), Барджил (Персия) и трите Хина (Индия, Китай и Индокитай с Австралия), указал на всички народи къде да живеят и те живеят по тези места и до днес. Казват, че пратеник на Тангра - яздещ бял кон - обиколил цялата земя и обявил на всички: "Изпълнявайте заповедите на Асъл (Атила), защото той изпълнява нарежданията на Тангра!"

Само на йехудите не дал той място на земята и им казал: "Вие не сте народ, аデザートори; избягайте от войските на българите-абари (авари) или егсази (хиксосите). Дори и след това не се поправихте, а левитската (асирийска) лъжевяра приехте и на левитските безчинства - жестокост, коварство, крадливост и разврат се предадохте. Затова Тангра ви наказва с нещастия, болести и уродливост. Започнете да се поправяте и тогава някой по-сърдечен народ ще ви допусне у себе си. Ако не се поправите, всички вас като болни уроци ще пратя в сирийската пустиня и там ще изпуснете нечистия си дъх! Ако и след моята смърт продължите да безчинствате, то аз ще се върна като дух на вашето изстребление - от Сувар (Небето) ще се върна на земята и ще ви изтрия от нейното лице!" Йехудите до днес се боят от името му и от българите и вярват, че думите му ще се сбъднат. Така и ще бъде, защото наказанието на Тангра за изгубеното благочестие е неминуемо. Вижте как тези народи, които послушно се заселиха там, където Асъл заповяда, живеят и процъфтяват в областите си, а противниците му изчезнаха, сякаш ги е нямало. Така по заповед на Асъл (Атила, Усила от руските приказки) българите-маранги (франките) се заселиха в Тулуш (Франция, Тулуза), българите-саксини (саксите) отидоха край река Лаба (Елба), българите-турунгли (тюринги) - по река Бесер (Везер), българите-бавири или хините (баварци) са между Дунава и Хин (Инн), българите-сали (зали) - на десния бряг на Хин, българите-англи живеят на остров Улуг-Бурджан (Великобритания), българите-аланкубари (лангобардите) не се

разбираха с българите-дулоби в Карпатите и сега са в севера на Алтънбаш (Италия).

Текст от ВК:

...и уседнаха всеки на своята земя...

Ние знаем тези народи и те процъфтяват. А худите (готите) не искали да се подчинят на заповедта на Урусбаг да се преселят в Кимет (Северна Африка) и вдигнали бунт в Тулуш (Франция). Едновременно с това северноиталианските княжества отказали да дават войници за армията на Урусбаг и да приемат алан-кубарите. Подстрекатели на тези вълнения били йехудите или татовеите (евреите-талмудисти) начело с Бураим (Ефраим), които взели властта в града Акавил (Белият град, Аквилея) - център на областта Бинедик (Венеда). Те подкупили готите и северните италианци, като предполагали, че докато Атила усмирява единия метеж, другите бунтовници ще го ударят в гръб. За да разбере как да постъпи, Урусбаг си завързал очите и наредил на келбира да държи пред него сноп пръчки. След това извадил напосоки няколко от тях и ги сложил на земята.

Текст от ВК:

Така гадаем ние според Индра - подготвяме очистени прътове и казваме: "Какво ще бъде?"

Като свалил превръзката от очите си, се оказало, че към Франция сочи дългият прът, а към Аквилея - късият. Тогава Асъл изрекъл: "Тангра ни показва, че първо трябва да разбием готите, а после бенедиктите!" Преди похода Урусбаг заповядал да се принесат жертви на Тангра, нардите и достопочтените предци и когато пламъците на огньовете се извисили към небето, казал: "О, Тангра - ти си Добро и Създател на всичко, ти си Великият Защитник, чийто меч намерихме в полето. Пролей силата си над нашата земя и върху нас: ние вървим според знаците Твои и значи ние сме благи, българи сме. Българин означава и славен, тоест "пеещ слава на Бога". И ние на теб, Творецо, слава пеем и винаги ще пеем. Да славим Тангра и жертви на Него, и на светлите алпи, и на предците ни благочестиви да принесем!"

Текст от ВК:

После огън силен палим и хвърляме в него цепениците така, че огънят да бие в небето и там езикът му трепери и се дели надве-натри и това е знак от боговете, че одобряват жертвата и я искат...

Казваме ти, боже, както ни даваш сира да прием смъртна и към враговете отиваш, и ги биеш с меча си омагьосан, с искри и светлина ги заслепяваш и нощем ги посещаваш, за да ги унищожиш... Да бъде силата твоя, нашите поля оплождаща, и гръм и дъжд да се лее връз тях! Затова сме благи, защото съблюдаваме волята ти...

Нека Тангра да бъде нашият Вечен Закрилник и ще бъдем верни на Бога наш докрай! Нека Бог ни изпълни с воинска сила, нека дава плод в полето, трева в степите, нека умножи стадата ни и реколтата, нека напълни с мед дърветата!

Текст от ВК:

Утринна слава ти произнесох. И така ще речем, че ти си благ и на нас блага подаваш... Да ни владееш през всичките дни!

Да ти бъдем верни докрая, Отче наш и вожде, и така да бъде във всичките дни! Жертва ти поднасяме - брашно и овнешко, и така възпяваме славата и величието твои. Дажбог славим! Да бъде той наш покровител и застъпник от Коледа до Коледа (от българската дума "калта" - чувал за събиране на новогодишни подаръци) и плод на полето да дава, трева на добитъка, и на нас през всичките дни стадата да умножи, и житно зърно много, за да правим и печем меденки, бога на светлината да славим...

Дойдоха тук предците ми - българите-кимерийци преди 1300 години, водени от Кий-Катраг (български император от началото на X век пр. н. е., основател на Втората Кимерийска династия) и владяха Скития 300 години, а после изгубиха вярата ни и загубиха властта. Една част от кимерийците избягали в Карпатите, а другата - в Седморечието. Там Кичи-Турджан, който управлявал хуните 500 години преди готите и Туман не дали на нашия род да угасне.

Текст от ВК:

Траян (така руският преводач записва името Кичи-Турджан, Атилов пращядо, управлявал през III век пр. н. е.) бил 500 години преди готите...

После по волята на Тангра ние от Седморечието начело с Булюмар (IV век) си върнахме властта и основахме династията Булюмар (Втората Хунска династия). Големи бяха владенията на предците ни, по-големи от всички - от Слънце до Слънце (тоест, обхващащи цялата земя). (Седморечие има и във Волжко-Камската речна система, русите успяха да издирят имената на реките, ако и да им отне десетилетия; бел. прев).

Текст от ВК:

Нашата земя се простираше от слънце до слънце Сварогово...

И винаги ще бъда верен на нашата вяра и няма да посрамя славата на предците!" Той взел от Урум (Византия) данък за три години напред, въоръжил огромна войска и тръгнал срещу изменниците. Пред шурма на хълма Койял казал на войската: "Виждате ли триглавия Керен (змей) пред себе си?" Войниците извикали: "Виждаме Бурат! (Змея)". "А виждате ли как той измъчва враговете ни?" Войниците отново извикали; "Виждаме!" Тогава Асъл казал: "Тогава да идем, братя българи, племе след племе и род след род, да подкрепим безсмъртния Керен; ние се бием за семействата си, за държавата ни, за земята ни, която по право ни принадлежи и никога няма да бъде чужда, даже войната да продължи докато сме живи! Похвално е да защитиш земята си с меч в ръка.

Текст от ВК:

Елате, братя наши, племе подир племе и род подир рода, и се бийте за себе си на нашата земя, която на нас принадлежи и никому другиму...

Случвало се враговете да обградят българите от едно море до друго или от всички страни, но ние винаги побеждавахме. Ще победим и този път. Левитите (асирийците), Дагрый (Дарий), македонските наемници на гърците, които бяха срещу нас - къде са те? Изчезнаха завинаги,

станаха на прах. Готи и всички останали бунтовници - тръгвайте след тях! Почетохме Тангра, народите и предците със славословия, сега да почетем метежниците - наши врагове с удари!"

До обяд българите взели склоновете на Койял, но на върха му не се изкачили, защото там имало храм, където на българите било забранено да се сражават. Урусбаг отишъл да обядва, като наредил военни части да държат обсадена само едната страна на храма. Той разчитал бунтовниците начело с Аеций (Хайджи) да не издържат и да избягат. Така и станало. След обяда в тавора (укрепен полеви лагер) Атила поискал да преследват бягащия противник. Тук по волята на Тангра при императора на цялата Земя се явил жрецът на българското племе аскали (тук гали, гасконци) Ардан и му казал: "Пророкувах и гаданията показаха, че не трябва да излизаш от лагера си следобед. Изпрати някой друг за преследването!"

Асъл го послушал и изпратил своя дружинник Кавил, който сам помолил за това и облякъл доспехите на Урусбаг. С него тръгнал и вождът на кър-аланите (странстващите алани) Сонгебан. Когато отрядът доближил една гора, от нея изскочили стоящите в засада готи и убили Кавил. В отговор Сонгебан убил водача на готите Теодорих и всичките готи. Така настъпил краят на готите и никой по-нататък не чул за тях.

След това Асъл обсадил Аквилея, но войниците му дълго не могли да превземат този непристъпен град. Тогава Урусбаг се обърнал към Тангра с думите: "О, Улуштай (Творецо, Създателю!) Ти ми позволи да завладее цели свят, дари ми велика победа на Койяла (река Каяла, в "Слово о полку Игореве", опази ме да не загина в Седморечието, когато Булут (Бледа) не подкрепи атаката ми, както и от гръцката отрова (има се предвид покушението срещу него в 448 г.) и от готската засада. Затова ли го направи, за да мога тук да изпитам велико унижение? Ако е така, аз смирено ще изпия чашата на поражението, поднесена от Теб; аз съм само човек!"

Тангра харесал смирената реч на Атила и чрез свой вестител предал следното на балтавара:

"Ще ти дам знак кога да нападнеш града, пригответи се и чакай!" Въодушевен, Урусбаг заповядал на войниците да направят стълби и навеси и започнал да чака сигнала на Тангра. Един ден видял как белите жерави извеждат от града пиленцата си. Тогава обявил на войниците: "Това, че жеравите, които отхраниха моя праотец Газан в Седморечието (Газан Булгар - вожд на кушаните или белите хуни, II век пр. н. е.) отлитат от града означава, че днес ще го превземем!" Цял ден една българска част тормозила Аквилея с обстрел и шум, а преди вечерта друга част атакувала града и го завладяла. Всички татове-изменници били набити на колове, по-малко виновните венеди (бенедики) били пратени за пастири в Сюн-Баил (Унгария), а Бураим (Ефраим) набили на кол, закрепен към каруца.

Текст от ВК:

...ще отбраняваме земята наша по-добре от венедите, които отидоха на запад от Сурия и там пред враговете земята изорават и лъжовна вяра (талмудизъм) имат, към нея се придържат. Борвин (Бураим-Ефраим) каза, че е силен, хората повярваха на тия думи. Ние не сме глупави и безумни и не сме длъжни да му вярваме. Ще видите как венедите ще се върнат в земите ни, в древните степи...

След това Асъл тръгнал с тази каруца към другите градове на Северен Алтънбаш (Италия) и навсякъде, където я показвали, градските жители отваряли вратите и предавали изменниците. Когато Урусбаг се изправил пред град Джанбул (Новият град), намиращ се между Аквилея и Стария Рим, при него в лагера дошъл Римският папа с главата на Аеций. Папата паднал в краката му и казал: "Не идваш ли за тази глава в Рим? Ето ти я!" Атила разбрал, че Тангра му дава знак да спре преследването на изменниците и дал заповед за тръгване към столицата му в

Унгария (Сюн-Баил) на река Ту-Тиджа (Тиса). Казал на главата на вуйчо си: "Ех, Войнико (Хайджи; Яучи - Аещий)! Защо се свърза с отрепките и презря клетвата си? Трудно ще бъде на главата ти без богатарските ти плещи. Ако не търсеше чуждото, нямаше да загубиш своето..."

Текст от ВК:

Тук нашият княз рече да вървим при ясуните-бояри (така руският преводач дава името Сюн-Баил), за да се опазим...

А на плещите му ясна глава - славни са войводите, които няма да оставят главата си ясна в сечта, а ще я опазят до деня...

Там Урусбаг бил очакван от тъста си Кий Искем, който успял да потуши метежа на алан-кубарите (лангобардите). За върнатата служба Асъл дарил на Кий и потомците му за вечни времена Джураш (Овеч, Добруджа, често пъти Мизия). Асил Добрият, синът му Бел-Кермек и Кий Искем са наши предци. Потомъкът на Кермек (Ирник) - Кубрат имал брат Кий-Шамбат, за когото измолил от хакана на аварите областта Дулоба (държавата "Само", измислица на ред историци). Когато Шамбат загубил и това владение, Курбат от милост дал на брат си временно града Кий (Киев). Този град е наречен Кий в чест на Кий Искем, а не на Шамбат Кий и по право принадлежи на потомците на Урус Айдар. Късните потомци на Шамбат незаконно изявиха претенции към Киев, както и Дир-Ас, Будимов син и Аспарухов потомък. А Дир е просто назначен от хакана на Хазария кошбеги (градоначалник) на Киев и няма никакви наследствени права върху нашия град (вносяме уточнение - Будим е вторият син на Крум, брат на Омуртаг. Дир е внук на Крум - бел. прев). След похода си към Византия през 860 г. Дир приел лъжевярата на гърците (православието) и загуби благочестието си. Когато Кара-Аскал, Шамбатов потомък, уби Дир, никой от киевските граждани не беше опечален. Когато пратеникът на хазарския хакан Йолъг (Вещият Олег) на свой ред уби през 882 г. Кара-Аскал (Асколд) заради издевателствата му над киевчаните, те организираха празненство по случая. А когато баща ми Кичи-Угер (Малкият Игор, управлявал 931-945 г.), потомък на Урус-Айдар и Кий-Искем, законен владетел на Киев и Урускала (Киевска Рус), бе убит от бунтовния княз Кичи-Мал (Малкият Мал), целият народ на Киев го оплакваше дни наред.

Спомняха си тогава за чудното раждане на бащата на Кичи-Угер - Балък или Кулян (Риба), когото намери в Унжа (Северът на Волжка България, Онежкото езеро, реката е приток на Волга) в лодка, още дете - Вещият Олег и го осинови, и за чудната сватба на Малкия Игор и дъщерята на Стария Игор (киевски княз от 912-ра до 931 г.) Улджай (Олга).

Имало Улу-Угър - син на Лачин, когото народът ни нарича Баща на Урускала - добър и благочестив. Той обичал да пасе стадата си от крави и овце на пасбищата, които наследил от баща си. Жена му родила две дъщери - Улджа и Танджа. При едно наводнение водите отнесли и двете момичета... Карт-Угер нямал синове и помолил Тангра да го дари с наследник, който да продължи рода му. Тангра чул молбата и наредил на алпа Чулман (господар на подземните и надземни води и земетресенията) да помогне на Улу-Угер. Улджа се намирала точно при Чулман: водите я отнесли на дивия бряг на Билиш (Отмел, Мел), където я приютил могъщият алп. Чулман я завел в градчето на своя любимец Балък на река Чулман (Кама) - Балък или Кулян (Рибната Слобода на десния бряг на Кама).

Текст от ВК:

Имало по това време мъж, благ и добър, наричан Отец в Рус. Имал той жена и две дъщери. Имали те много добитък - крави и много овни с тях. В степта живеели. Дъщерите му нямали

мъже и той молил боговете да не прекъсват рода му. Дажбог чул молбата и му дал исканото, както било предречено... Дошъл бог Велес (така руският преводач превежда името на Чулман) и му донесъл (дете).

Там в нея се влюбил синът на Балък-Кулян - Кичи-Угер, наречен така на Улу-Угер, с когото Йолъг бил приятел. Младите вдигнали сватба и малко преди смъртта на Улу-Угер им се родил син. Тогава алп Чулман се явил при тях, казал им коя е Олга и наредил незабавно да отидат с детето при Улу-Угер. Когато Карт-Угер (Старият Угер) видял дъщеря си, нейния мъж и внука си, той се просълзил от щастие и нарекъл внука си Балтавар (Вожд, русите го превеждат като Святослав). На празника в чест на кръщенето пред Балтавар поставили няколко предмета, като между тях имало и меч, а той без колебание се протегнал към меча. "Велик воин ще стане!" - казал Старият Угер и дал на внука си - негов наследник - второ име в чест на алпа Кубар Барис (руското Борис). Преди края си Улу-Угер взел на ръце Борис Балтавар и казал: "Ти си единствен мой наследник и единственият законен баг (управляващ) на Уруската (Рус)!"

През 865 г. хаканът на Хазария разделил Северен Балин (Североизточна Европа) между потомците на Урус-Айдар: големият му син Джилки и внукът му Алмъш или Алма получили Идел-Булгар (Волжка България), а по-малкият му син Лачин - Киев и Уруската (Киевска Рус). Убиецът Кичи-Мал - син на Мал-Деде и внук на Алма нямал никакви права над Уруската. Затова, когато той самоволно завладял Киев, хаканът на Хазария го обявил за метежник и разрешил на майчицата наша Олга да го убие. Олга пожалила Кичи-Мал и само го изпратила.....

Както виждате, братя, аз съм наследственият владетел на Уруската, града Киев и Джураш (Овеч, Добруджа, Мизия). Не заради себе си ви припомням това, а заради нашата земя. Искам да върна под своя власт Джураш, за да стане нашата Уруската могъща, богата и непобедима. Тая зима видях как в града ни край Днепър цъфна лоза, с този знак Алабуга ни обеща победа над гърците. Ако след това ние, урукалските българи, в един народ русичи не се съединим и не превземем заедно Джураш, ще се опозорим навеки. Можем да си спомним и думите на нашия праотец Заберган по прякор Бир-Алан (Лукоморски Българин) - той още преди 400 години земята ни урукалска искаше отделна държава да направи и така ни призоваваше: "Гърците са наши неприятели във всичко. Търгуват нечестно с нас, своето продават, а нашето даром искат да вземат. Не им ли хареса някой от българите - веднага се опитват да го убият. Над нашата българска вяра се глумят, а самите те в нищо не вярват, а това, което наричат своя вяра - всичкото е лъжа и лицемерие. Когато почина Урусбаг Аудан (Атила, 453 г.), много от синовете му и другите му роднини отсякоха главата на големия му син Еллаг-хакан и почнаха да делят земята на Велика България, и един срещу друг да се изправят, както и най-злите врагове не враждуват един с друг, и хората на "черни" и "бели" разделиха, а гърците веднага нашия Кара-Бурджан (Дунавска България) завладяха и нашите българи обърнаха на добитък. Към това, което ни остана, те насъскаха съседите ни, а те срещу техните дарове и своите хора бяха готови да избият. Много българи тогава също като кимерите при Байджил (VII век пр. н. е.) заминаха в суварите (острови) Садумски (Скандинавски) и Аралски отидоха. Тогава да тръгваме на юг, отгатак Истъра (Иждар, Дунав), където още българските овце на Атай пасат, и за вероломството на гърците-кръвопийци наши да ги хвърлим в морето Иллатско (Средиземно) и да си вземем целия Ахил (Балканите), обилно полят с българска кръв. Ако не го направим - ще ни прокълнат потомците ни и ще се отвърнат от нас Тангра и нардите; такъв грохот от Небето ще чуем и такава тъма ще обгърне цялата ни земя, че ще се преобърнат градовете и селата ни. Само шумбутите (литовците) и другите билмаи (латиши и естонци; билма - прибалти), които се наричат булимери или българи, ще оцелеят, защото не са участвували в смута.

После ще дойдат при нас гърците и техните наемници, ще ни поробят, ще лягат върху жените и девойките, а децата ни ще скопяват и ще ги продават по тържищата!" След тези думи преминали Дунав войниците му, сред тях имало и момичета, и жени, и разбили гърците, и взели целите Балкани (559 г.). Гръцките наемници ги ударили в гръб и Заберган с плач върнал обратно хората си. С неговите думи и ние трябва да идем и Джураш да си върнем, но преди това да се закълнем, че вземем ли го, на гърците не ще го върнем и по-добре ще е там да умрем, отколкото с позор да се приберем. Ако отстоим Джураш и направим Урускала единна, богата и могъща, то народът ни ще пее слава за нас вовеки веков, а от Тангра велика милост ще получим.....

Текст от ВК:

И тук всички роднини (на Атила) започнали да се делят: кой да е старшият, кой произлиза от отците и праотците, отдавна мъртви, кой идва от тях, и кой да си остане обикновен. Тая голяма свада надделяла над русичите (така нарича руският преводач потомците на Атила Урусбаг), които стигнали до разпад и раздяла. Тогава гърците от своята земя ги гонели, защото тия нямали сила, събрана в кръг и на криле (персийски символ, интересно; бел. прев.). Всеки един чака и се оглежда за съседа, а от това не идва тая вяра, която хвърля мъжа в сражение. Така ровели в миналото и се карали заради похода: кой е в бяло и кой е черният... В древността са обсъждали други неща - победата, и тогава чак за походите на бащите. Така Русколан (така руският преводач назовава Хуния - т. е. Българската империя през V-VI век) падна в прахта от готското и хунското зверство... А готите (четем хуни), уплашени от нея, заминаха далеч в Северяз (Сувар, разбираме Север). Както знаем, има две Северязи (Северянии, бел. прев.): една венецка (скандинавска), а другата - готска (в случая хунска)... Жмудь била покрай тях (разбираме останалите българи, заети с междуособици) и това била Литва, и се наричали илми (билмаи) от нас тия, които се зоват илмери (були-мери).....И ето го княз Бравлин (т. е. Заберган Бир-Алан), дете надви елините край бреговете морски. С битка стигнахме до онези пасища там развъждахме добитък.... И той каза: "Идете на юг, към Гръцколан! Гърците се пазарят в степите за добитък ни, но искат да го без пари. Затова трябва да ги хвърлим в морето и да ги прогоним в техния край, защото е руска тая земя и руска кръв се е ляла отгоре й... На нас трябва да принадлежи тя, и ще я пазим, докато сме живи. От (времето на) Кесек (Атай Казак) овци въдят там, и тая земя в него ден (на смутовете) е похитена от нас.....

И пак дойде срамно време. Роднините (на Атила) се бориха за владения, и много хора казваха: "Няма да идем в родовете, защото за стопаните (огнищане в оригинала) няма покой, по-добре сами лесовете и планините да обитаваме". С тия думи отхвърлиха роднините, и те силно се разлютиха и разсърдиха. Бог Сварог, наказващият, велико земетресение изпрати в планините.....И чувахме как конете горе цвилеха, от страх обезумели. Изплашихме се и далече бягахме, селата и овните заряхахме, а на сутринта домовете си видяхме разпиляни: един горе, друг долу, трети в дупка голяма в земята, а от четвърти и следа няма.

Слава на нашия Бог и на нардите, и на предците ни благочестиви. Слава на балтавара ни и дружината му - опора на Урускала (Рус). За вас пея, скъпи братя и съюзници аз, хайджинът (певец) своята песен. Певците идват и си отиват - казва народът. След тях остават думите, остри като мечовете, извадени от българските ножници. На вас, братя и потомци наши, връчвам аз думите си-мечове, за да донесат добро на Урускала! (Поговорката за думите-мечове е запазена в куплетите на една кара-калпакска песен:

Шешенлерден тил калган,
Уткир пѣшак, жойылып,
Былгарыдан кын калган.

След чечените остават думите,
като мечове остри от българска
ножница измъкнати.

"Каракалпакски фолклор, т. IV, Нукус, 1978 г., стр. 344. Мелодиката и ритмиката на песента са познати на специалистите. Предполага се, че Святослав през 967 г. е пропял своето поучение на тюрко-български език по мотиви от тази песен.)

Откъси от "Берсала тарих" (Переяславската летопис) на Халим ал-Булгари

След гибелта на хакан-бека на Хазария Кубар (969 г.) се провъзгласил за новия хакан-бек и отменил длъжността ашин-хакан (главен жрец). Когато Борис Балтавар (Святослав I Игоревич) отказал да му се подчини, той наредил на войската си да заеме Кара-Булгар (Чернигов)... Борис се върнал от Кара-Бурджан (Дунавска България) и отблъснал войската на хакана от Чернигов (също наричан и Караджар). През 972 г. Кура ("Куре") по заповед на Талиб атакувал войските на Борис край река Варзай (Днепър) и убил бунтовния вожд на българите-барсили (русите, тъй като барсилите по Приднепровието се наричали уруси - храбреци, а урусът е "рус")... След Талиб хакан на Хазария за 32 години бил синът му Саин-Юсуф (981-1013 г.)... Саин е дума от езика на печенежките българи и означава "приятен"... Ако Талиб имал две столици - Буляр и Сабан-Банджа, то Саин-Юсуф се задържал по-дълго в Сабан-Банджа сред своите печенеги, които ние (волжките българи) често наричаме "сабани"... След започването на война срещу Византия през 982 г. за освобождаването на Дунавска България и за възцаряването в нея на кара-андаша (автономен управляващ) на Хазария Джамил (Самуил), Саин-Юсуф започнал да се нарича Гази-Юсуф (Борецът за Вратата Юсуф)...

В 10103 г. след смъртта на Гази-Юсуф царят на волжка България Ибрахим Балтавар (1006-1025 г.) и Булимер Барсил или Басил (басил е една от формите на етнонима "барсил", така наричали Владимир Святославович Киевски) се събрали в Балин или Банина (близо звучене до Бановина) за преговори по избирането на нов хакан. На тези преговори Ибрахим предложил на Булимер да разделят Хазария на две части - Ак-Булгар (Волжка България) и Искел или Урус (Русь). Отначало Барсил (Владимир) се уплашил, но когато Ибрахим му отстъпил Булгар ал-Харидж (Новгород Велики) и Кортджак (Суздальската област) заедно с Джир (Ростов), се съгласил. Когато шуд-галисийците (новгородци) отказали да се зачислят в Рус и предпочели независимост, Булимер поискал от Ибрахим друга област. Ибрахим му обещал Кара-Унджа (Кострома), но Кортджак бил отстъпен на Рус чак в 1164 година...

Себер-Угер (Игор Святославович, героя от "Словото"), който взел прякора на баща си Лачин (Сокол), Джурги Булгарук (Юрий Български, Юрий Долгоруки) и Мардан Караджар (Ярослав Всеволодович Черниговски) били стълбовете на българството в Искел (Киевска Рус)... В кръга на съмишлениците им били Къзъл или Саръ-Булгар (Всеволод Святославович Черни), и Булимер

Булгар (Владимир Святославович, авторът на "Словото"... - синове на киевския улугбек (губернатор) Балтавар (Святослав Всеволодович), както и потомците на Себер-Угер, наричан и Себер-Булгар (Северски или Сибирски Българин)...

Тези багове се стараели да запазят порядките от времената на Карт-Булимер или Булюмар (Баламбер, праядо на Атила) и на Атилле Дуло (Атила), когато тюрко-българският език бил главен език на Българската империя.... Те не позволили улчийският език (старославянски) да стане главен език на Караджар (Черниговска област), Урта Балин (Суздалска област) и Яна Себер (Северската област) и запазили в тези владения главно тюрко-българския език. За съжаление в Урта-Балин след смъртта на Юрий Долгоруки властта взели брататите уруси и слуги на талмудистите - Кан-Тюрйя (Андрей Боголюбски), Улу-Кой (Всеволод Голямото гнездо) и Джурги Тиле (Юрий Безумни, Юрий Всеволодович). Те скъсали с българството и утвърдили в своите владения улчийското балканско старославянско наречие. По заповед на своите йехудски кредитори - Натанови - те заселвали талмудисти (йеховисти) в Урта-Балин, ожесточено воювали с Волжка България, а Джурги Тиле като капак на всичко предал без бой владенията си на татарите (монголските завоеватели)...

Ахилският (балкански) език също бил сред езиците на старите българи, но наречията му при управлението на Втората Хунска династия (363-463 г.) започнали за се смятат за простонародни. Карак (Владимир Мономах) обявил улчийското наречие за главен език на Балтиш (Полоцк), Шамлин (Смоленск), Таш-Балин (Киевска област) и Имен-Балин или Дулоба (Волин), но още през 1124 г. заради съпротивата на берендеите (Киевските барини) разрешил употребата на тюрко-българския език наравно със улчийския.

В Имен-Балин не само че се подчинили на заповедта му, но и направили свой главен език дулобското наречие на новобалканския език (праславянския) - или украинския език, неразбираем за славяните-улчии. В дулобското наречие имало толкова много думи от тюрко-българския език, че дулобът (волинец, дулеб) и тюрко-българинът винаги можели да се разберат помежду си... Само в Полоцк и Смоленск улчийският език бил утвърден като единствен главен език...

Това, че в 1120 г. брататите уруси се съгласили да преминат на улчийски (старославянски) език, разделило още повече тях и безбрадите уруси или куралите. Курал, Кургал, Бургал, Бурил, Бурал - всичко това са стари форми на името "бъларин".... Куралите запазили фанатична преданост към българството и тюрко-българския език. През 1147 г. вождът на безбрадите уруси Яхши-Угер (Игор Олегович) бил злодейски убит в Башу (Киев) заедно с 3000 безбради уруси от тъпна брадати уруси. Казват, че погромджиите крещяли на Яхши-Угер: "Помоли ни за милост на улчийски език (славянски) и ще те оставим жив!" В отговор той извикал на тюрко-български: "Всички да горите в ада!" И двете уруски групи били православни християни... Куралите отмъстили за смъртта на Игор Олегович, като през 1203 г. нахлули в Киев и устроили клане на намиращите се в града талмудисти и брадати уруси. Докато ги убивали и рушели църквата, където те се укрили, куралите викали: "Това ви е заради Игор Олегович!"... В църквите на безбрадите уруси и другите тюрко-българи службата се водела само на български тюрки език...

В 1181 г. Хонджак (Кончак, вождът на "половците") в желанието си да се изтъкне пред Хабдулла Челбир (цар на Волжка България) затворил за ишелците (киевските руси) Тамянский или Кумански път от Искел (Киевска Рус) към Саксин (южна провинция на Волжка България). Цялото българско общество в Искел се обидило на Челбир, защото Кончак пуснал слух, че го прави по Челбирова заповед, а Булимер Кара-Булгар (Владимир Святославович, автор на "Словото"), също защитник на българщината в Искел, взел участие в похода на Улу-Кой (Всеволод Голямото гнездо) срещу Буляр през 1183 г....

Когато лъжата на Кончак излязла наяве през 1185 г., Угер Лачин (Игор Святославович, героят

от "Словото") решил насила да отвори Тамянския път за нашите (руско-български) търговци. Той знаел, че Кончак е само зависим васал на Волжка България и Челбир едва ли би тръгнал да му помага (на зависимите владетели - ак-андаши - Велика България можела да не оказва военна помощ). Хитрият Кончак обаче постигнал от царското правителство малко преди нападението на Лачин превеждането на Будин (княжеството на Кончак в Джеремел) в разряда на кара-андашите (автономни владения, които България била длъжна да защитава)... Угер Лачин не знаел за това и заедно със сина си Будаи-Булимер (Будаи-Владимир), брат си Сип-Булат Исрекбаш (Всеволод Пияницата) и племенника си Бат-Аслап Бурил (Святослав Олегович) нахлул в Будин. При подхождането към Алабуга, където бил лагерът на Кончак, Бурил и Будаи-Владимир се откъснали далеч от основните сили и открили саксински керван. Бурил, когото поповете възпитали в ненавист към исляма, разгромил кервана въпреки неодобрението на Будаи. Убити били 85 търговци и пазачи на кервана. Угер Лачин се ужасил и искал да арестува Бурил, но Исрекбаш го склонил да се откаже... За тази случка научил и Татра (командващият волжко-българските войски) и действал срещу армията на Угер Лачин много жестоко...

Като подстрекатели на похода, Угер Лачин заедно с Бурил - убиеца на търговците - щели да бъдат застигнати от смъртно наказание, но Угер успял да избяга и на Волжка България окован предали само Бурил... Съпровождащият го офицер (багун, багън) Сабир Кумис го отвел от Будин до Улуг Булгар с кервана на търговеца Урум-Мохамед, абай (старшина) на арменските мюсюлмани. Внезапно край станцията Язъг или Йозек, която е прикрита откъм границат асамо с гора, керванът бил нападен от кисанския (рязански) баг (управител) Урман (Роман), който започнал да избива хората и животните. Като видял, че българите са заплашени от неминуема гибел, Бурил помолил Сабир или веднага да го убие - двамата с Роман били стари врагове - или да разсече оковите му. Сабир казал: "Всичко е в ръцете на Всевишния!", скъсал веригата на Буриловите ръце, дал му кон и копие. Бурил се метнал на седлото, връзал се в редиците на рязанците и копието му ударило самия Роман. Роман бил съборен, но жив. Още повече, веднага яхнал друг кон и избягал с отряда си...

Когато представили Бурил на Челбир, той вече знаел за подвига му...Бурил се разкажал искрено за атаката срещу саксинския керван... Присъстващият.....(Урум-Мохамед) обещал да покрие загубите и Челбир снел от Бурил всички обвинения...

От този ден Бурил охранявал дълги години пътя Хорис-юла или Хурса-юла (Слънчевия път, Пътят на Хурса)... Това била средната част на Улуг-Булгар юла (Великобългарският път), който започвал в Бухара и завършвал в маджарския град Булгар-Бистя (Българска свобода, унгарският Пеща)... Западният отрязък на Великобългарския път, чийто краища били Башу (Киев) или Кър-Куман (Българско Зимовище) и Пеща, бил патрулиран от барините (берендеи), а също и от потомците на бега Дауд Угер (Давид Игоревич), тримата синове на внука на бега Балтавар (Володар) Маджи (Мстислав) Дулабайски (Дулебски) - Маджоглу (Мстиславичите), бековете Хин-Кубар (Ингвар) и Сип-Булат Дулобайски (Волински)... Всички те били приятели на Велика България и на Булимер Карабулгар (Владимир Черниговец) и той ги възпял в дастана си "Слово о полку Игореве"... Тримата Маджоглу (Мстиславовичите) - Васил, Балтавар и Раджи - се наричали "синове на царя Челбир". Затова нашите търговци казват на Западния отрязък от Великобългарския път, където били владенията на тримата Мстиславовичи, Уч-Углу-кала (Градът на тримата сина, Луцк). Тези трима Мстиславовичи през 1187 г. присъствали при коронясването на царя Челбир, а скоро след това тръгнали на поход с полка на Арслан Бурма (Ярослав Осмомки, думата бурма означава "мислещ като за осмина", много мъдър, много хитър) на служба на Ромейската държава. Част от този полк била на постоянна служба в Ромея, друга успяла да повоюва с кръстоносците срещу султана на Мамил (Египет)... Тогава Узи-Капдаг (Иконийският султанат) вече бил разбит на множество бейлици и бегът (княз) на всяко владение

враждувал с другите и се наричал султан. Срещу мястото, където били разквартирувани отрядите на Мстиславовичите, били земите на двама от враждуващите селджукски султани Ахмад и Садък. Садък в съюз с египетския султан нападнал Ахмад и той бил принуден да търси помощ от византийския император. Императорът изпратил на Ахмад тримата Мстиславовичи, но накрая те били победени, двама от тях попаднали в плен и приели истинската вяра. Това не развалило приятелството им. Цар Хабдулла Челбир помогнал на новоизпечените мюсюлмани със строителството на мечети, както дотогава помагал на мюсюлманите в Киев, Арджан (Полтавска област) и Бургас-иле (Болоховската земя) в Киевска област), която владеели потомците на Дауд, сина на Угер, или Дауд-Лачин (Давид-Сокол)... От Давидовите потомци най-усърдни в охраната на Уч-оглу-юла били синовете на Кичи-Дауд Урман (Роман) и Муса Маджи (Мстислав), двамата мюсюлмани... Баща на Кичи-Дауд бил Маджи (Мстислав), а негов баща е Дауд-Лачин... Дауд управлявал града Манара (Минарет, Мунарев), а Муса - града Бургас (Болохов)... С думата "манас" там наричат българите... Самият Булимер Кара-Булгар също неведнъж излизал на патрул край Хорис-юла... Най-дръзките нападения по Уч-оглу-юла правел някой си Данай (Дунав), който се представял за син на господаря Джан Бърлас (княз Иван Берладник). Той успял да ограби три големи и единадесет малки кервана, преди Арслан Бурма заедно с Маджоглу и синовете на Кичи-Дауд да прогони шайката му в Бирман (Украинското Причерноморие). Там Данай се нарекъл Бирман и започнал да напада керваните по Балканския път (от Саксин към Гърция). Той успял да разграби няколко кервана преди бояринът Арслана (Ярослава) Баят със силен полк да се добере през земите на аблаките или власите до леговището му и да порази всички злодеи. Съдът над самозванеца бил кратък и му отсекли главата на брега на Дунава; той бил отдавна осъден на смърт във Волжка България, в Саксин и Киевска Рус за безчислените си престъпления... Баят, който след тази случка станал герой, бил женен за дъщерята на дулобския (волински) бояр Маджук (Мончук от руските летописи) Анкай (Янка). Тя родила за радост на мъжа си друг прочут бояр - Иджим (Дмитрий хилядник от руските летописи)... Най-голяма слава постигнали при патрулирането по Хорис-юла рязанските бекове Риштаули (Ростислав, син на Ярослав Святославович Муромски), неговият син Джурги (Юрий), неговият син Куштан (Константин), неговият син Астабий (Евстатий)... Куштан спасил от гибел кервана на волжко-българския търговец Евстатий, който пътувал заедно с дъщеря си Маршида. Куштан се влюбил в Маршида и се оженил за нея, а сина им нарекъл на баща ѝ, Евстатий...

Най-добър патрулиращ по северните пътища бил Домбай (Всеволод Василкович), син на Васил Бурта (Василко Городенский). Той заедно с брат си Ибраш (Брячислав Василкович) учил в "Школата на принцовете" и там изявил желание да охранява Ак-Унджайския път (от Волжка България към Финландия (Онега), от Улуг Болгар до Тавиштай (Финландия)). Това бил един от най-тежките пътища. Ако нашите кервани, пътуващи от Буляр към Далечния Изток (Урай) се притеснявали само от природните стихии и хищните зверове, то по Ак-Унджайския път имало разбойници, способни да превземат не само укрепени лагери, но и цели крепости. Колкото и жестоко да били преследвани разбойниците, то броят им не намалявал... Ненапразно князът бил наречен Домбай (Зубър) заради невероятната си сила - той се сражавал с тях геройски и на сушата, и по вода. Така например заедно с флот от кара-буряки (норвежци) той извършил набег по вода срещу тунските (двински) разбойници. След този набег те се усмирили за десет години. През 1228 г. Мохамед-Гали (Кул Гали) отплувал към града Ег-Кала или Еглап, а двинските разбойници отново опитали да ограбят Булгар-Кала или просто Кала (оттам идва името на Колския полуостров). И този път ги пресрещнал отрядът на Домбай, който отново ги разбил и на техните кораби разгромил поселищата им по Северна Двина...

Когато татарите нападнали България, Домбай превел през Булгар-Кала няколко кервана български преселници, отиващи в Бай-Буряк (Норвегия)... Заедно с Ибраш, който в България

приел исляма (Ибраш е възможна форма на имената Брячислав и Ибрахим) владели в Балтишката (Полоцката) област града Булгар-Бистя... Докато Домбай неуморно водил българските кервани от Улуг-Булгар към Финландия и обратно, като получавал с другарите си една двадесета част от стойността на стоките, Ибраш умело управлявал Булгар-Бистя и района му и благоустроявал този край на Полоцката земя. Двамата имали трети брат, Бурта Кинзяслап (Изяслав Василкович), който владеел крепостта Бурта (Городен, Городище). Той издебнал момент, в който Ибраш обикалял района и присвоил Булгар-Бистя, както и братовата му жена. Един от гражданите предупредил Ибраш за случката, но той не тръгнал веднага натам, а се опитал да освободи жена си. Опитът му бил неуспешен, Ибраш бил ранен и едва успял да избяга при шумбутите (литовците), с чийто вожд Нариман били съученици в "Школата за принцове". Нариман бил наречен така в чест на реката Нариман (Красивата - нар и река - ман; Неман), а сам той владеел крепостта Утдан (Слънчева Слава) на другия бряг на реката. След някое време Домбай доближил града си и се опитал да си го върне. Бурта-Кинзяслап имал готова 5000-дна войска срещу хилядата души на Домбай. С петте хиляди той излязъл от Булгар-Бистя, който преименувал на Бистя (Слободка на езеро Снуди, Витебска област на Беларус) и победил брат си. Раненият Домбай също избягал - покрай езерото Снуди (Наджи, едно от имената на алп Чулман) в Утдан при Нариман. Жената на Ибраш била сестра на Нариман, казвала се Аникай (Аника, Майчица). Нариман поискал Бурта-Кинзяслап да пусне Аника, но той отговорил, че двамата с нея вече живеят заедно. Нариман се разярил и решил да отмъсти с подкрепата на полка, който събирал и обучавал за служба във Волжка България. Като казал на литовците, че това ще бъде тяхното изпитание, Нариман го довел до Булгар-Бистя и обкръжил града. За да предотврати щурма, в която дейност литовците били майстори, Бурта-Кинзяслап излязъл с полка си от града и ги мападнал. Нариман скрил част от хората си в близката гора и постъпил хитро, Кинзяслап подгонил нападателите далеч от града, а укритите Нариманови войници ударили по фланга и разбили Кинзяслаповата войска... На умирация Бурта-Кинзяслап Нариман успял да каже : "Отмъщавам ти с кръв, задето обезчести сестра ми!" В Булгар-Бистя Нариман поставил свой наместник. Сестрата на Аника - Акман (Бялата Вода) се грижела за ранения Домбай, обикнала го и се омъжила за него. Нариман предложил на Ибраш да се ожени за третата сестра, но Ибраш силно обичал Аника и останал с нея... Когато братята оздравели, Нариман върнал на Ибраш града и изпратил Домбай с шумбутския полк във Волжка България. С него тръгнали и българските търговци, заловени от Кинзяслап (Изяслав Василкович) и освободени от Нариман. Този Нариман бил наричан Кичи-Нариман (Малкият Нариман), за да бъде отличаван от баща му, който носел същото име, макар и "малкият" да бил висок и снажен...

През 1186 г. Кичи-Нариман също постъпил на българска служба заедно с друг артански полк (прибалтийски), а след приключване на службата си изкарал "Школата за принцове"... В 1187 г. полкът му, който бил разквартируван в Алабуга и извършвал патрулиране по Чулманския (Камско-Печорски) път, разбил край река Худем-Инеш (Иньва) 3000 галицийски (новгородски) разбойници от Кичи-Джукетун (Новгородското Подвиние)... За спомен от битката взел името Худем-Инеш (Гедиманас), което означавало "Хунска Река"...

В България му казали, че който построи в някоя област здание Казъ-Йорга (Дворец на Правосъдието във Велики Болгар), става цар на тази област. Като се върнал в Артан (Прибалтика), Гедиманас издигнал в центъра на своята област подобно здание (кулата на Гедиманас във Вилнюс) и бил признат за първи улубей (велик княз) на Артан...

Селището си той нарекъл Билмас - така артанците наричали Улуг-Булгар и понякога цялата Волжка България (Ак-Булгар; Бяла, Сребърна България). Името Билмас по-късно преправили на Вилнюс, Вилно... Малкият Нариман обичал да си спомня как след разгрома над новгородците основал град Сибил на река Аби-Даря или Байгул (Обдорск) в Байгулската тюба (област) Ямлап

и как Челбир нарекъл на негово име северната река. До днес нашите наричат тая река Худем или Хижем (Кожьѳм)...

Прародител на литовските вождове бил Нугман, който дошъл на река Нариман (Неман) от Идел (Волго-Уралието), от река Нугман или Нукрат (Вятка). Негов син бил Трьок, чиято дъщеря Нарис станала жена на Атила или Талиб. Двамата имали син Халиб или Калвар, а той също имал син Атила (Талиб). Потомък на Атила, живял 450 години по-късно, бил Аспарук Ег-Улъ (Ягайло). Син на Ег-Улъ бил Аспарук-Угълъ (Свидригайло), негов син е Ургал, а той имал двама известни синове - Бургал и Ирмал... Син на Бургал е Джумгал, негов син е Илмар, негов син е Калвар, който имал син Абан и дъщеря Аспадил. Аспадил се омъжила за шумбутския вожд Битамта (Витовт) и му родила синовете Карт-Нариман (Старият Нариман) и Булгартай (Болгерд, Олгерд). Синове на Нариман са Малкият Нариман, владял крепостта Утдан, и Хафиз, който останал във Волжка България. Старият (Карт) Нариман се прославил с оказаната помощ на цар Отяк (1164-1178 г.) при превземането на Нукрат или Чирмишката област в 1172 г... Син на Булгартай е Булюмар, който препречил с полка си уруските плавателни съдове от останалите сили на Улуг-Кой (Всеволод Голямото гнездо) през 1183 г. по Чулман (Кама). Булюмар имал двама прочути синове - Аскал и Иделмен. Аскал воювал с полка си против татарите в Ак-Булгар, а после заедно с тях ходил до Байлак (Полша). Иделмен превзел Джукетун (Устюг) за Челбир в 1215 година... Син на Аскал е Даумен (Довмонт), син на Иделмен е Ментаук (Миндовг)... Хафиз, който служил във Волжка България малко по-късно от брат си, стоял в селището Билмас край Велика България. През 1193 г. полкът му се отличил при победата над най-голямата армия новгородски разбойници в Нукрат (Вятка) и получил, както барт си Кичи-Нариман, личната титла "емир" и пожизнена издръжка... Арслан Бурма (Ярослав Осмомисл) също като предците си Билтир и Васил (Володар и Василко Ростиславовичи) мечтаел да обедини Дулоба (Галицийско-Волинската земя) с Кара-Бурджан (Дунавска България) и Улаг (Валахия) в една държава Дау-Булгар (Висока или Велика България). Челбир дал съгласието си и полкът на Баят се присъединил към армията на емира Татра, но внезапната смърт на Бурма сложила край на плановете му и накарала Баят да се върне спешно в Новгород...

Татра успял и без отряда на Баят да освободи през 1187 г. Дунавска България от византийска власт. В армията на Татра освен волжко-български части влизали полковете на Чутай, бащата на емира Кидан (Котян), този на сина на Мир-Булат Чий Арджанли (Полтавски), на Шади, брат на Абди Улуш, на Данило, син на Кебек и на Манасдар (Манастир), чичо на Карсан. Клетият Шади бил убит при освобождението на Ширдаг (София, Средец), а Манастир оцелял и се оженил за сестрата на дунавско-българския цар Туръ-Азан 91187-1196 г.) Байрим, която му родила сина Бурил (Борил, цар на Дунавска България, 1207-1218 г.). Когато Бурил благодарение на коварните действия на Байрим срещу собствените ѳ братя станал цар на Дунавска България, предал държавните дела в ръцете на поповете и се заел с лов и други развлечения... Жена му била Алания, вдовицата на сина на Абди Улуш - също Шади, който загинал при битката с каратунците (кръстоносците) в Кара-Бурджан и Кан-Дере (Адрианопол) през 1205 г. Там царят Кьоли-Джан (Калоян) и командващият войските на Волжка България Коч (Силният), брат на Бачман (бъдещ цар на Волжка България, 1236-1240 г.) заедно организирали капан на кръстоносците и избили всички тях... Когато взетия в плен техен водач Балдуин, когото нашите наричали Балдиу (име на нечист дух от "Чулман толгау") в отговор на въпроса на царя: "Разкайваш ли се за това, че искаше да избиеш българите?" започнал да сипе хули срещу него и исляма, Кьоли-Джан заповядал да го убият. Балдуин бил пленен от Шади, който получил смъртоносна рана, докато кръстоносците се опитвали да изтръгнат Балдиу от ръцете му...

Впоследствие Коч разказал на Челбир как е протекла битката и през 1223 г. Челбир приложил същата тактика срещу татарите край Кермек. По негова заповед Коч, който получил титлата

"емир" за победата при Кан-Дере, организиран клопката... Благодарение на Коч, който станал царски любимец, Бачман получил поста на губернатор на Саксин. Челбир предложил тази длъжност на Коч, но той се отказал в полза на брат си Бачман...

И през 1187-ма, и през 1205-та година враговете умело примамвал в засадата с престорено отстъпление синът на Чутай или Четай - Кичи-Четай, когото после нарекли Очу-Булгар (Летящият българин). След войната на Татра (1187 г.) той със съгласието на баща си отишъл да служи в Хин (Приволжко-Камската част на България)... Синът му Уразай с приличен успех подмамвал в българските засади вражеските войски на кисанците (рязанци), кортджаковците (суздалци) и татарите (монголите). През 1228 г. Уразай привлякъл към засадата на Газан край Дебер девет кисански и кан-мардански бекове с 12 000 техни войници и всички те загинали в тая засада. През зимата на 1229 г. Уразай примамил в засадата на Газан край Личек (Лисково) всичките конни брадати уруси на Кортджак, преследващи царя Мир-Гази и курсьбаите на Газан (курсьбай - вълчатата армия, постоянната войска на България) пратили всички тях в ада... През 1223 г. в ада отишли и 40 000 татари, които Уразай подмамил в кермекската клопка... За проявеното геройство Уразай получил от Челбир титлата "български емир"... В армиите на Хагер-Углу и Юнус Уразай повличал към засада татарите безброй пъти...

Татра не се радвал дълго на победата; в 1188 г. един от малките му полкове (1500-2000 човека), който превозвал данъка от Саксин в Буляр, бил разбит от калайците на Дон (Шир) и данъкът бил изгубен. Само един от дванадесетте отряда, пратени да издирят разбойниците - този на Коч - успял да ги намери и възвърнал две трети от данъка. Малкият полк на Коч с огромен труд и големи загуби надвил едва 500 разбойника. Това произшествие било обсъдено в булярския Саркел (Белия Дом - така българите наричали правителствените здания) в присъствие на Челбир. Разследването открило много пропуски в работата на граничната служба. Оказало се, че разбойниците веднага след преминаването на донския патрул се прехвърлили през реката и организирали засада на малкия полк на Татра край Белчимен (днес Дубовка край Волгоград). Станало ясно, че граничарите нямат вина. Всички въздъхнали облекчено и взели решение да се направи непрекъснатата верига от постове по брега на Дон в района на Бекташ (Волжко-Донския провлак) и замълчали в очакване на царското решение за прекратяване на заседанието. В тишината присъстващият Татра поискал думата и заговорил за направеното от него наблюдение: "В правителствените сили с изключение на курсьбай само един от десет войници има тежко въоръжение, а у кър-калайците (торки и печенеги) и кър-кипчаците (независимите "половци") тежко въоръжение носи всеки трети от десет. Трябва да въоръжим добре поне една трета от държавните войски, само така нашите сили ще могат да се противопоставят на разбойниците..." Думите на Татра накарали правителството да вземе решение за организиране на производство за сметка на хазната допълнителни 500 комплекта тежки доспехи всяка година...

През 1202 г. Татра едва отблъснал от Кълтай (българската част на Мангишлак) нахлулите там караджимски (хорезъмски) туркмени, макар и вече да имал едн трета тежковъоръжени бойци. Като доложил на Челбир за това, че половината неприятели били в тежки доспехи, както и показанията на пленниците за налична 300 000-дна тежковъоръжена конница у туркмените, Татра убедил царя да увеличи годишната поръчка на 1000 броя тежки брони. Благодарение на това България избягнала катастрофата при сблъсъците с татарите и туркмените...

Татра, чието ислямско име било Дауд, е един от най-изтъкнатите български емири за всички времена. Баща му бил яндърбайският ("андрофагски", коми) вожд Ак-Балък от рода Ур-Куян, служил като губернатор на провинция Байгул (част от Урал и Западен Сибир) и получил за добрата служба от царя Анбал почетното звание "Идашбай", или "образцов гражданин". Лишен от губернаторския пост, Ак-Балък се забъркал в един заговор в Нукрат (Вятка) през 1172 г. и само почетното звание го спасило от сурово наказание. Интересно е, че големият му син Масгут

се отличил при разбиването на "Нукратския заговор" и станал губернатор на провинция Башкорт, бивша Тамта. Двамата синове на малкия и слабичък Ак-Балък израснали високи и силни богатири, и за тях с насмешка казвали: "На майка си, маркбашката (естонка) Лайма са се метнали!" Някога Ак-Балък помогнал на бащата на Лайма - Халиб (Калев) да изгони от Маркбаш (Естония) кермекските и садъмски (германски и скандинавски) пирати, за което Калев му дал дъщеря си за жена и придал към Волжка България цял полк войници (5-6000 души). Родът на Халиб - Туралъ или Турлъ - отначало имал земя в средната част на Естония, където са само блата и гори. Турай, който се родил в годината на приемането на исляма от Хазарска България (737 г.), веднъж казал: "Гората ни прави тъжни, трябва да отидем край морето, където е просторно и погледът се радва!". Син на Турай е Урай, негов син е Кунай, негов син е Арбай, негов син е Калай, негов син е Тамай. Стъпка по стъпка те се премествали към морето и накрая при Тамай излезли на място, което нарекли Локбир. Сега те можели да поддържат връзки с Халджа (Волжка България), откъдето родът Туралъ заминал в Естония в незапомнени времена и Тамай незабавно се признал за кара-андаш на Волжка България и за спомен нарекъл сина си Булай, тоест Булгар. Син на Булай е Утай, негов син е Сурай, негов син - Мукай, негов син е Чилмай, негов син е Аудан, баща на Халиб. За този Аудан пише Джанги ал-Кимаки ал-Булгари в книгата си: "Когато бяхме в Булюмар или Мар (Владимир-Волински) и оттам отидохме през станциите Имен-Балин (Дъбов Балин, град Волин), Къзъл (град Червен), Чек (граничен град на Волинска област, името означава "граница"), Саклан (Сармат, Източен Булгарин, полски град по пътя от Чек към река Сан) и Сан-Кала (полски град на река Сан, източно от Сандомир) в града Сантамир (Сандомир). При нас дойде самият княз на Маркбаш (Естония) Аудан, син на Джам Чилмай, просто да ни види. Той пристигнал в Мар през целия Артан (Прибалтика) и Маджур (територията между Висла и Северен Буг), защото другите пътища били отрязани от бащуйския велик господар (Святополк Изяславович), от полоцкий княз и новгородците. Аз го прегърнах, ние бяхме съученици от "Школата за принцове" в Улуг-Булгар (Велики Болгар на Волга) и се сприятелихме силно. Заедно с нас в една група бяха другарите ни Саръчин, син на вожда Шарикан (Сирчан и Шарукан от руските източници), арменският княз Тарбирде, мой роднина по майчина линия (майка на Джанги била арменка), Халик Канджали - син на сардара Субаш, (командващ) курсъбай (редовната армия на Волжка България), Симез - син на базинския (абхазо-адигейски) вожд Сузрука...(дописано от Даиш Карачай: "Братът на Симез - Утиг - ак-булгарски туджун (пълномощен наместник) на Джеремел, бил вероломно убит заедно с Дугар-Кан през 1096 г. на преговорите с Кара-Булюк. За това вероломство Симез отмъстил през 1102-ра година, като убил сина му Барис при опита му да навлезе в Крим. Симез отгледал осиротелия син на Утиг - Байлар и станал негов втори баща, а Байлар дал на сина си името Симез), Налиш, син на канджар-булгарския вожд Салиш (канджарите-канджали са измежду най-древните българи в Кавказките планини) Угер и братовчед на Халик, (дописано от Даиш Карачай : "Майката на Халик била дъщеря на Алиш Канджар, или Дария Канджали; Канджали наричали и Халик. Той основал селището Канджали, а Налиш/Налчек - аула Налчек (Налчик), Боян Каратабан - син на ковуйския вожд Абдал (булгаро-черниговски), Азан Ашин - син на улуш-угърския Биек-Борис, Иджим Байгу (Дмитрий Байгу) - братовчед на грузинския цар, бекдулайският бек Васил (волински), синът на Раджа (Василко Ростиславович), Билджан или Билдар - син на баринския вожд Биксар, Хамид - син на берендейския вожд Барин-Мохамед, основателя на аула Барин-Булгар (на руски - Бринка) край рекичката Барин-Булгар, приток на река Ашняк (Ошняк, десен приток на Кама) или Булгаруш (дописано от Даиш Карачай: "С името баринтай/берендеи волжките българи наричали барините, преселени заедно с Бат-Угер Мумин в 882 г. от Кара-Саклан (Украйна) в Ак-Булгар по заповед на хакан-бека на Хазария Арслан. Те вместо "л" казват "р", вместо "з" и "с" - "ш" и употребяват много будински (старочувашки) думи, защото дълго

живяли редом с будините... В Кара-Саклан барините живеели по горните части на реките Булгаруш (Уж, в Украйна), Куруш (Реката на Тетеревите, днес Тетерев, Украйна), Кур-Куман (приток на Тетерев, на който се намира град Бердичев, Украйна), Чирпан (Ирпен, Украйна), Рауз или Рагуз-тай (Светлата река - Раставица, Украйна) и Атмас или Хатмъш (Каменка)... Барините или балинджери, които често биват наричани още балинци (поляни), са най-древните жители на Среден Буричай (Днепър) и са отишли там от Балканската област Бояндар или Бояндур (Пеония) още по времето на алпа Локбир, затова понякога ги наричат бояндури... От техните думи запомних "маджар" - всяко младо конче, "монджук" - съвсем младо жребче, "атмас" или "масад" - укрепнало конче, "кондур" - българите по нижните части на Идел и Хорезм - или кавлиши (хвалиси), "кондук" - заместник, представител на някого, посланик; "шел" - малък, тесен; "анга" - птица, "шеланга" - малка птица, "ар" - кон, "кулян" - риба, "бадж" - куче, "шуран" или сабъ" - кашан, благороден елен или сърна; "соба" - мъдрост, мъдрец... Преселените през 882 г. от Таш-Балин (Киевска област) барини донесли на брега на Кама украинските названия... Цар Адам, който искал да намали влиянието на едрите феодали, иззел от Барин-Мохамед големия град на река Актай-Тамлуг, преименувал го на Трьокжуз (Торцеск от руските източници, днес Къзлар каласе и селището край село Измери) и заселил там българите-джалмати (огузи)... Бай-Боян, син на ак-унджайския улугбек (губернатор) Алаш (дописано от Даиш-Карачай: "Общ пращядо на ак-унджайските губернатори и на подчинените им управители на княжествата в Тавиштай (Финландия) и Карел (Карелия) е кумайският (коми) вожд Джуган от рода Ур-Куян, който по заповед на Булюмар в 370-та година подчинил с част от племето си земята Суома (Суоми, Финландия и Карелия), а по-късно се срещнал с брата на императора Булюмар - Себер и в негова чест взел името му... Потомци на Джуган-Себер са Бурма-Халиб, бек на Суоми и Леуген Кумай, губернатор на Ак-Унджа (северозападна българска провинция, включваща земите от Ботническият залив до Подвинеето)... Единият син на Боян-Халиб - Трьок-Халиб основал разклонението на Халибите, финландските управляващи, а другият - Алат-Халиб - разклонението на Алатите, урлявали Карелия. Син на Трьок-Халиб е Салиб, негов син е Хариб, а той имал двама известни синове - Алип и Шарип. Син на Шарип е Табиб, негов син е Талиб (1177-1208 г.), негов син е Наиб, негов син е Назип, негов син е Сахиб... Син на Алат-Халиб бил Лямщек, който имал двама известни синове - Баик и Леучек Ак-Алат... Син на Баик е Киик, негов син - Тиряй, негов син - Джаик, негов син - Билик, управлявал Финландия от 1208-ма до 1228 година, негов син е Тауфик... Всички Леучекови потомци били князе само на Карелия: синът му Сулай, неговият син Фаик, неговият син Нурмай, неговият син Алат... Син на Леуген Кумай е Бурма, негов син - Кавес, който имал двама известни синове - Кудаш и Алаш... Син на Кудаш е Тухаш, негов син е Барадж, негов син е Малмъш, който основал едноименното селище... Син на Алаш е Бай-Боян, който имал двама известни синове: Алей-Бат и Ак-Балък. Алей-Бат имал един прочут син и това е Мер-Чура, а синове на Ак-Балък са Масгут и Татра, за когото подробно разказва Халим Кара-Булгари (Халим Черниговец), тюрко-узийският (селджукски) емир Санджар...

Ние с Аудан си спомнихме всичките си другари от групата и преди всичко как чичото на Санджар - Урган - го доведе в Улуг-Булгар с недоволено изражение и думите: "Бих съборил всички училища, които правят от воините женчовци!" Само тържественото посрещане и военният парад, организиран в чест на тюрко-узийските емири от Шамгун - също такъв "военен" - повдигна настроението на Урган... Санджар беше осемгодишен, спомням си, че беше най-младият в групата, но упорито твърдеше, че е на десет години... По време на обучението той се сприятели с мен и с Тарбирде - син на сестрата на моята майка и ереванския господар Дингерджан (Тигран) Абу-Ласан. След завършването на "Школата за принцове" Тарбирде по предложение на Санджар отиде с него в Курасан (Хорасан), където прие исляма, името Харис и стана началник на телохранителите на Санджар.... (Дописано от Даиш Карачай: "Те си писали и

се срещнали, когато Джанги бил назначен за посланик в Курасан. Санджар предупредил Джанги, че изгонените от него от Хорасан крайни исмаилити (кара-куштуи, сближили се с Натанови) са намерили убежище при тюркмените в Мангишлак (Мен-Къшлак) и че това създава опасност за Хорасан и България. В 1141 г. подкупените от Банка Натан кара-китаи - побългарени монголи - алатаи нападнали Хорасан, където Санджар организира най-добрия държавен апарат в света и емир Колин пратил на помощ на Санджар саксинската армия на Газан, син на Джанги. Санджар трябвало да започне битката преди да пристигне съюзната армия. Газан установил, че Санджар вече е отстъпил, след като нанесъл сериозни поражения на противника. Притиснати от загубите, кара-китаите оттеглили подкрепата си от талмудистките сектанти и сключили мир с Хорасан и България... През 1153 г. в Хорасан джалматите (тюркмени, огузи) вдигнали метеж, към който се присъединил емирът на Караджим (Хорезм). Санджар трябвало да изпрати половината си войски в Хорезм, докато се борел с метежа. По заповед на емир Колин саксинската армия на Газан отново дошла на помощ на Санджар и обсадила Хорезм. Освободилите се сили на Санджар тръгнали на помощ на султана, но преди тяхното пристигане той бил победен от метежниците... Така България се лишила от главната си опора на юг!")

Преди нас в "Школата за принцове" учил прочутият тюрко-узийски военен - емирът Барчук (Барсук, пълководец на селджукския султан Тогрул-бек, убит от исмаилитите в 1096 или 1097 г.), който по-късно казал: "Най-доброто от всички науки, които съм изучавал, е курсът по военна тактика в българската "Школа за принцове", а най-доброто в курса са занятията по хунския прием на залавяне или убиване на предводителя на противника "като на лов". Този метод е използван неведнъж от много випускници на школата, в това число и от самия Барчук, от офицера му Булгардус, Йолъг Халик (Олег Гориславович) и Балтиш, син на Кази-Емир (Владислав I Герман, син на Казимир I Освободител, крал на Полша, 1079-1102 г.)...(Дописано от Даиш Карачай: "От випускниците на "Школата за принцове" този способ са използвали също султан Санджар, байлакският емир (полски) Илиш, син на Кази-Емир (кралят на Полша Лешко Бели, син на Казимир; неговите хора убили "на лов" Роман Галицийски) и Тухчи, син на ара-китайския (меркитски) вожд Тахта...) Веднъж Барчук казал на Булгардус: "Ти спаси живота ми в напечен бой; аз искам да ти се отблагодаря и ще изпълня всяко твое желание!" Булгардус помолил да бъде пратен на обучение в "Школата" и Барчук изпълнил това му желание... Тези двама велики военачалници, на които тюрко-узийските (селджукски) султани дължали своето могъщество, били по-късно убити от приятели на левитите (талмудистките сектанти) и каратунците (кръстоносци; интересен произход има думата "кратуна" в нашия език, бел. прев.) - исмаилитите (Булгардус или Касим ад-Даула Сайф ад-Дин Абу Саид Ак-Сункур ал-Барсуки е убит от исмаилитите през 1126 г. в Мосул)...

Аз (пише Джанги) разказах на Аудан за срещата с нашия съвипускник Кур-Васил и брат му Билтир (Василко и Володар Ростиславовичи, внуци на Владимир Ясно Слънчице). Двата бяха привърженици на българското единство (българство, българлък) и обичаха да се наричат със старото име на бекдулайците или бакдулаите (волинците) - "булгаруши". Това име те разбираха като "български русичи"... Преди моето пристигане бил основан като обединен град и опасан с градска стена Галич (Новгород Велики), на чието място по-рано били замъците на петимата бекдулайски господари. Всички те са българи, но тюрко-българският им език е силно развален от западнобългарското балканско (славянско) наречие. Бекдулайските българи, които някога разрешили на аварските улчии (славяноезични авари, обикновени българи, простолюдие) да се преселят в Къзъл Балин (Червен Балин, Волин) сега им отстъпват много по численост, макар и да запазват господството си в този край. Галич е обграден със стена и наречен на един от замъците - Галидж - по предложение на Кур-Васил (Слепият Василко, току-що се изясни и думата "курица" в руския език, бел. прев.), който съумял да преодолее ослепяването си по

заповед на княз Святополк Изяславович в 1097 г. и станал идеален управник - добър, щедър, мъжествен и справедлив... С приближаването на Галич на водения от мен керван видях как той поглаждаше с ръка новата стена, сякаш проверяваше дали е здрава. Когато го повиках, той затича към мен в правилната посока, аз скочих от коня и побягнах към него. Прегърнахме се и заплакахме...

След като сълзите отминаха, си припомнихме нашата "Школа" и той ми призна, че най-много харесвал предмета "Изкуството на думите". Бях удивен, когато Кур-Васил ми изрецитира на най-чист български тюрки (литературният език на волжките българи, държавен език на Хуно-Българската империя, Велика България на Кубрат, Волжка Велика България, Уйгурия, Азърбайджан, Туркменистан, Турция, Узбекистан, Карачай, Балкария и други страни. Забранен от болшевиките след Октомврийската революция) свои собствени стихове:

Как сляп бях аз и всъщност мъртъв,
додето смятах, че парите и плътта
най-важни са за битието, но ето:
без очите свои съм сега...

Но чудно - ослепях, ала прогледнах
върхът на всичко - вярата - съзрях,
нищожна е властта човешка, и разбрах,
че съм прогледнал и живея!

Без вярата човек не вижда, сляп е той
за хорските страдания, сърцето му
не свива жалостта и скръбният
човешки лик не го тревожи....

А вярата е сила и очи, не дава тя
приживе да умра....Богатство тя е,
напътства ни в живота като майка...

Дух български, не стичай се напразно
в разломите на руските войни,
от алчност породени. От вярата крепен,
на Божия живот ти храм построй!

(Дописано от Юсуф ал-Булгари: "Тези стихове Бахши Иман смятал да препише в своя сборник заедно със следващите куплети от Куштан Тиган (Константин Тих-Асен, цар на Дунавска България), написани също на най-чист български тюрки и посветени на жена му Ирина, починала твърде преждевременно:

Мой ангеле, о, само ако знаех,
че толкоз кратко ще си жива ти,
зарязал всичко бих, о, мое щастие
и времето си посветил ти бих.

На нежния ти поглед бих любувал се,
лъчисто ясни грееха очите ти.
И без умора щях да слушам звуците
на думите вълшебни, що мълвиш...

Защо не можем да възвърнем
миналото, въпреки съдбата?
Отивам в църквата и плача всеки път,
кога лика ти видя на стената...

Хурса, син на Наби, съобщава, че Константин Тих съчинил и мелодия към стиховете и народът до днес обича да я пее...

Освен това Бахши Иман записал стихотворението на Бақдан Камил (Богдан Хмелницки), което също е написано на български тюрки език:

Кара-Булгар (тук Украйна) - ти зад праговете
опазваш чистия си древен лик.
Чиркеска рат е твоята опора, (казаците):
свободен е народът ти велик!

.....
Днепърските прагове.

Мен извисиха людете чиркески,
защото съм потомък на Кадак.
О, Сар-Али: в емирската си шуба
недей забравя простия чувак!

.....
Кадак - украинската форма на името Катраг.

Сар-Али - Белият, Светият Хали; мюсюлманското име на Богдан Хмелницки.

Емирска шуба - царска дреха; емирът е управляващ, цар.

Кур-Васил и Билтир (Василко и Володар Ростиславовичи) гордо ми показаха току-що завършения и благоустроен Български Двор за нашите търговци, в който имаше и мечет. Братята казаха, че са му дали моето име - "Джанги", с което ме трогнаха до сълзи... Аудан ми събщи, че Булгар-ал-Харидж (Новгород Велики) е затворил пътя от Маркбаш (Естония) към Улуг-Булгар, а това ме разтревожи... За щастие скоро в Мар пристигна младият смоленски княз Яр-Буляк (Дар от Сабан или Яр, Ярополк), син на Маджи (Мстислав Велики) и ние се договорихме за преминаването на артанските (прибалтийски) полкове към Кара-Булгар (Черниговска област) и Ак-Булгар (Волжка България) през Шамлинските (Смоленските) земи... Любезният ми домакин, бегът на Булюмар - Мардан-Бахадир, син на Кара-Булюк (Ярослав-Богатир, син на Святополк Изяславович) също се съгласи да пуска към нас през своите владения артанските полкове. Обещах на честния и открит Мардан-Бахадир, с когото се сприятелихме още от "Школата за принцове", че голяма част от нашите (волжко-българските) кертани ще минават през града му, с което го зарадвах истински..."

Карт-Халим, син на добрия Мир-Булат и чичо на Халим (Младши), син на Сенгил, известява, че веднъж сестрата на Джанги - Ярсилу - тръгнала да пътува с него за Искел (Рус), където от любопитство влязла в една църква и видяла там Маджи, син на Алтън-Карак (Владимир Мономах). От пръв поглед двамата се влюбили един в друг и Ярсилу без братово разрешение се омъжила за Маджи. Тя родила на мъжа си Яр-Булюк (Ярополк), господаря на Шамлин (Смоленск). Тая нейна постъпка доста обидила брат ѝ и, макар Ярополк да успял да измоли неговата прошка в Мар, Джанги никога не писал нищо за тази случка...

Същият Карт-Халим пише, че емирът Татра, синът на Ак-Балък, свързал в роднинска връзка рода на Аудан - Таралъ с рода на Джанги. Син на Джанги е Газан, който се оженил за дъщерята на султан Санджар - Джамиле Малика, а син на Газан и Малика е Алан Тайбуга, улугбек на губерния Байгул или Себер (Западен Сибир; Татра се оженил за неговата дъщеря, също Малика. Татра бил роден в същата година, в която и Себер-Угер (Игор Святославович; това е 1151-ва година) и двамата заедно учили в "Школата за принцове". Въпреки различните слухове и измислици двамата другарували и не се изправяли един срещу друг на бойното поле. Дори в 1185 г. след ловко забърканата от Кончак (вождът на половците, кърските българи) ситуация Татра съумял да избегне сблъсък с Игор Святославович...

Знаем, че след набега на ушките (речните разбойници) на Табил в 1181 г. Кончак, подтикван от Хуза, решил да направи своя Джеремелски бейлик независима държава. Кончак се взел насериозно, а всъщност станал евтина играчка в ръцете на левитските сектанти (левитите са членове на сатанистка талмудистка секта, оглавена от банкерския род Натан, която се стрмяла да из земе световната търговия). Тези левити зависели в много отношения от крайните исмаилистки секти в Курган (Задкаспието), Барджил (Персия) и Караджим (Хорезм), а също и от кара-йеховистките (черно-еврейските, жидовски) секти от Искел (Рус), Яна-Галич (Нижни Новгород), Джеремел и Алатай (алтай - "монголите" и "монголските земи")...

През 1185 г. ушките на Табил и чирлятите (монголите) на Тимер (Чингизхан) едновременно получили големи подаръци от левитите и по тяхна заповед атакували от запад и от изток търговските пътища на българите. Тогава претърпяли неуспех... Белите татари - по-правилно "тахтарите" - били по произход ак-именци (бели именци, манчжури), които знаели тюркски и монголски език. Спешните действия на Челбир на границата с Искел (Рус) в 1182 г. помогнали на кара-йеховистите да сблъснат помежду им няколко руски князе и волжките българи... Кончак, който се преструвал на приятел на Сребърна България още в 1181 г. въвел мито (десятинна) за преминаването на руските кервани през Джеремел (Донските и Северно-Донецките земи) и склонил простоватия инал (областен началник) на Калга-Тюба (волжко-българските земи в Крим, Нижни Днепър и Нижни Дон) Кебек, син на Курлу, да направи същото. Кебек (в днешния турски език името означава куче, бел. прев.) без разрешение на волжко-българското правителство започнал всячески да подпомага черните йеховисти - Кончак и Хуза и да присвоява митническите сборове. Улуг Караджар (Святослав Черниговски и Киевски) и Улу-Кой (Всеволод Голямото гнездо) се оплакали от незаконните действия на Кончак и Кебек на Челбир, но Чалмати, който приел жалбите от името на Челбир, ги укривил от царя и позволил на кара-йеховистите и техните помагачи да продължат вредителската си дейност. Русите били разочаровани и йеховистите лесно ги подтикнали да нападнат Бяла България през 1183 г. За щастие след Булярската война и двете страни в конфликта се освестили и почнали да избягват откритите сериозни стълкновения. Междувременно сблъсъците на русите с Кончак ставали все по-ожесточени и непрекъснати от началото на 1183 г. Искелците (русите) нарекли тая война "Кончаковската"...

Само Мардан (Ярослав Черниговски), когото наричали Кочлъ-Булгар (Силен Българин), избягвал спречквания с Кончак - Мардан бил ак-андаш (младши съюзник) на Волжка България,

както и Кончак. В 1183 г. Себер-Угер (Игор Новгород-Северски) се скарал с берсалския (перяславски) бек Кара-Булимер (Черният Владимир), който бил злюбен враг на всичко българско, особено на артанските (полтавски) българи. Когато след набега на Кара-Булимер към Себер (Северщината) през 11813 г. Себер-Угер се насочил към Берсала (Переяславската област), братът на Себер-Угер - Кочлъ Сип-Булат (Силният Всеволод) не го подкрепил. Така бил разкрит тайният съюз на Кара-Булимер и Кочлъ Сип-Булат, който заплашвал Себер-Угър. За щастие Игор Новгород-Северски винаги подкрепял Святослав Всеволодович Черниговски и Киевски (Улуг-Караджар или Байла-Балтавар), който владеел и Киев (Бащу)... През лятото на 1183 г. Улуг-Караджар разбил и пленил Кебек, който без позволение от Челбир и с подкана от Кончак заел областта Бурел при река Бурел (Орель). В боя барините на Гали Кулян или Култур, Кюнтувдъ (в руските източници Кулдюр и Кунтувдей) и шамлинците (смоленци) на Барис (Мстислав Романович) атакували с две крила сбирщината на Кебек и го притиснали към реката... Челбир забранил откупването на емира Кебек от руски плен...

На следващата (1184 г.) бекът на Берсала (Переяслав Руски) Кара-Булимер (Владимир Глебович) нападнал Арджанския (Полтавски) бейлик, разгромил града Балтавар (Полтава) и пленил водача на арджанските българи - добродушния и доверчив Мир-Булат. Саксинският улугбек Торекул отдавна предлагал на Мир-Булат да стане кара-андаш (зависим автономен управник) на Волжка България, за да обезопаси княжеството, но той така и останал зависим съюзник на Ак-Булгар, за да не обиди берсалците. Когато берсалците водели овързания Мир-Булат в Переяславл и го дърпали със смях за брадата, той плакал и съжалявал за доверчивостта си... На сина на Мир-Булат - Сенгил, който станал новият управник на Арджан (Полтавските земи), Кара-Булимер наредил да предадат: "Занапред Мир-Булат ще стои в берсалската тъмница като заложник и в случай на нападение над Берсала веднага ще бъде убит!" От жал към баща си Сенгил никога не нападнал Берсала, но станал кара-андаш (зависим владетел) на Ак-Булгар (Волжка България се задължавала да защитава васалите си, а независимите си съюзници - не)...

Клетият Мир-Булат умрял в затвора. Казват, че Кара-Булимер го ослепил, но самият Сенгил твърдял, че баща му е ослепял от мрака в тъмницата. Мир-Булат бил просветен управник и в основата на "Берсала тарих" са неговите спомени. Той написал много стихове, песни, дори един дастан - "Булгар-къзь дастанъ", който четат и пеят всички българи (Сказание за красивата България). В песента му "Българският път" има такива думи:

Като дете си мислех, че животът
на Българския път прилича:
безкраен и красив.

Той с много хора среща ни
като с роднини и всички те
за теб загрижени са и на помощ
готови да се притекат.

Села и градове красиви по него има,
там българки живеят с красотата несравнима.

Разбрах с годините, че не всичко
в живота е прекрасно; понякога е тежък,
а и кратък... Потеглиш ли на път,

ти смел и търпелив бъди; ума си не губи,
на Бог се уповавай...

Той знаел много от старите български песни и сказания... Единствен той помнел целия епос на барсилските българи - "Барсил дастанъ". Той започвал с живота на Таргитай Атряч, станал император на всички българи, продължавал с песни за потомците му и продължавал с песен за съдбата на един от тях - Арджан Барсил...

Веднъж богиня Умай помолила императора на Илат със столица град Атряч-Булгар (Троя) - Атряч Таргитай (края на IV-то хил. пр. н. е.) да отнеме златното руно от царя на Мидия Аждах и да го донесе на тархана (управителя) на алпите Мар (алп на Слънцето, неин мъж). Атряч изпълнил очистващия обряд, нарекъл се Арго (Чистият, Пречистен) и отплувал с кораб към владенията на царя на Канджар (Предкавказието) Алмъш... През земите на Алмъш Атряч Арго навлязъл в царството на Аждах, убил го и върнал руното на алпа Мар... Известно време Атряч управлявал Агацир, оженил се за внучката на алп Чулман и станал баща на трима синове... Дружината на Атряч Арго основала българското племе Барсил, а Атряч станал родоначалник на династията на барсилските царе... От моряците на Атряч произлезли барсилите-рибари, а от войниците му - барсилите-номади. Номадите нямат свой дом и така един от потомците на Атряч, който водел барсилите-номади, бил наречен Буртасъз (Бездомният). Той често се къпел в укрито място на река Бурджан или Кубан, където го видели и се влюбили в него две дъщери на алпа Чулман - Марджан и Руджан. Те се явили на Буртасъз и му предложили да се ожени за едната от тях. "Ако си съгласен, то стреляй с лъка си към нас. Край която падне стрелата ти, тя ще се омъжи за теб! - казали девойките. Буртасъз насочил стрелата си към Марджан - нея харесал повече, но поривът на вятъра я отнесъл към Руджан. Буртасъз се оженил за щастливата Руджан, а Марджан повела отряд умайджанки (амазонки, воюващи по заповед на Умай) и отишла да воюва извън пределите на царството на Буртасъз...

Руджан родила сина им Арджан-Барсил и казала на мъжа си: "Трудно ми е да пътувам в степите с дете на ръце, затова те моля да построиш град на река Бурджан и да се заселим тук за постоянно". Цар Буртасъз повика стария биркам Тихан и го запитал: "Какво трябва да направя, за да основа град край река Бурджан?" Той отговорил: "Отначало ще хвърлиш в реката като дар за Чулман скъпи съдове, а после трябва да принесеш в жертва сина си". Руджан казала: "Жал ми е за нашия син. Направи така, че да не трябва да го жертваш - та ти си царят!" Буртасъз заповядал обичаят да бъде променен и в основите на града да бъде жертвано куче вместо царския син. Старият келбир отказал да извърши обряда и бил сменен. Новият келбир хвърлил в реката златно ковчеже като дар за Чулман и принесъл в жертва куче. Старият келбир казал: "Някой ден кучета ще завладеят този град!" Никой не обърнал внимание на думите му. Построили град и го нарекли Орнадж. На тържеството по случай построяването на град Орнадж дошла с четиридесетте си амазонки Марджан и помолила царя да ги вземе на служба. Царят се съгласил с радост, но Руджан изревнувала мъжа си и помолила сестра си да напусне царството. Едва отрядът амазонки излязъл от Канджар и го срещнала войската на Кажап, потомък на Аждах, който идвал да воюва срещу царството на Буртасъз. По заповед на Марджан амазонките влезли в неравен бой с врага. Те убили Кажап и победили войската му, но всички до една загинали от раните си. Барсилите от Канджар, които другите българи наричали "бугу" или "бугар", защото така те произнасяли думата "българин" - погребали с почести Марджан и амазонките в пещера в планината, която оттогава нарекли Къзлартау (съвременният Кизляр в Дагестан?) В знак на своята неугасима любов към Марджан Буртасъз сложил стрела до гроба й...

В следващата и последна песен на Барсилския епос се оплаква гибелта на Буртасъз и се

възпяват подвизите на сина му Арджан Барсил. Когато Арджан бил малък, Кажаповият брат Аркабан или Кабаксар (Собственик на Двореца, Киаксар, цар на Мидия) поканил Буртасъз в града си Джуанъш да сключат мир. На приема, даден в чест на Буртасъз Аркабан предателски го убил заедно със свитата му, след което с наемниците на Ижмакай Аркабан разгромил Канджар и Орнадж, а жена му Руджан направил своя наложница. Преди да я заловят хората на Арбакан, Руджан пустила сина си Арджан в малък котел да отплува в морето. По волята на алп Чулман вълните донесли котела до острова на рибаря Маджи в устието на Арджан (Волга). Маджи спасил момчето и го отгледал, а алп Чулман му разказал неговия произход. Възмутен от злодейството на Арбакан, Арджан събрал отряд смелчаци и започнал да напада мидийците и техните наемници-ижмакай (кучеподобни). Арджан извършил доста подвизи...

Нещастната Руджан родила от Арбакан двама синове. Той ги харесал дотолкова, че решил да се ожени за нея и да обяви момчетата за свои деца и наследници. На сватбата Арбакан запитал жена си защо тъгува. Тя отвърнала, че жали по двамата си сина от него, които преди сватбата убила и насякла на парчета, а парчетата смесила с овнешкото месо и така нахранила с тях Аркабан на сватбената трапеза. Така Руджан отмъстила на мидийския цар за смъртта на Буртасъз. Аркабан полудял от ярост и заповядал да вържат Руджан за опашката на див кон. Коня натирили в планинска долина и Руджан загинала от ударите в камъните...

През това време синът на Буртасъз Арджан притискал Аркабан все повече и мидийският цар решил да го убие коварно точно както убил и баща му. За целта го поканил в стария Аждахов дворец уж да му връчи грамота за владение на бащините му земи. На тържеството, организирано по случай пристигането му Аржан Барсил бил нащрек. Преди пира той с помощта на богиня Джумбарадж (Господарката на Сънищата и Подземните ходове), която го харесвала, тайно укрil повечето от хората си в подземията на двореца и освен това изпил направена от нея отвара за предпазване от напиване и отрова. На хората си Арджан казал така: "Като изпия чаша "гобе", поднесена от Аркабан, ще падна престорено, а вие веднага нападнете царя и слугите му и дайте сигнал на бойците в подземията!" На пиршеството Аркабан предложил чаша "гобе" (опияняваща напитка) на Арджан, той я изпил и паднал, преструвайки се. Разбира се, чашата от Аркабан била отровна, но благодарение на отварата Арджан останал жив. Хората му веднага нападнали царските слуги и повикали другарите си, скрити в подземията. Всички заедно избили царските слуги и наемници, а изправилият се на крака Арджан убил в схватка самия Аркабан. После Арджан Барсил се върнал заедно с хората си в Канджар, където царувал дълго и щастливо...

Мир-Булатовият "Българ-къзъ дастан" бил написан по мотиви от "Сказание за барсилите" от Бушлай, само че в него героинята не убива децата си, а смъртно ранена скача със сина си Арджан от висока кула в реката при нахлуването на Арбакановите войски в град Орнадж. Чулман спасява малкия Арджан и го пуска по реката в шлема си, огромен като котел... Този Арджан също става богатир и убива Арбакан... Пето коляно потомък на Бушлай бил Тат-Иран. Син на Тат-Иран е Бузук, негов син е Джам, негов син - Джам-Бузук, негов син е Тарвил... Всички те били вождове на барсилите и се наричали не само Бушлай, но и Урусмани, защото Бушлай бил син на Урус... Тарвил Бушлай с част от барсилите бил преселен от Буричай (Днепър) на брега на Сулдан или Иждар (Дунав), където се срещнал с вуйчото на Атила - Барис Мяче Бабър (Мяче е всяко животно от семейство Котки, а Бабър означава леопард) и му изпял "Барсил толгау" на прадядо си Бушлай Урус... По мотив на това предание Барис в своята резиденция Карак (Краков) създал своя епос "Шан толгау", като преименувал Арджан в "Шан"... За това свидетелства запазената в "Шан толгау" барсилска дума "бабър" в значението "българин"...

(Допускам, че тази дума е дала името на бобрите, бел. прев)... Та, самите хуни обичали да наричат себе си и другите българи с думите "бугур" и "бугу"...

Една от песните си - "Саксин ере" (Песен за Саксин) Мир-Булат посветил на основаването от губернатора на провинция Саксин - Дугаркан (Тугоркан от руските летописи, Тохар кан - бел. прев.) през 1079 г. на града Варзай-Саксин (Днепърски Саксин) при устието на река Варзай или Буричай (Днепър). В тази песен се пее как Дугаркан обикнал дъщерята на алпа Чулман и ѝ предложил да се омъжи за него. Водната дева отговорила, че иска да построи за нея град на река Варзай и тогава ще се омъжи за него. Дугаркан хвърлил в реката като жертва за алп Чулман златен котел и построил града Варзай-Саксин. Този град и окръга му (тюба) Дугаркан населил с българи от Полтавска област и Уджак (български град на река Южен Буг, Очаков от руските източници), както и с антски чиркеси, а за комендант (кошбеги) назначил Булат - младия син на полтавския бек Кавил. По-късно този Булат наричали Карт-Булат (Старият). Синът му Кавил или Кичи-Кавил, неговият син Джанги, неговият син Караджар и неговият син Мохамед Айбат Бай-Казък също били коменданти на Варзай-Саксин... Кичи-Кавил се оженил за дъщерята на емира Джанги и нарекъл сина си с името на дядо му Джанги... Айбат Мохамед се оженил за дъщерята на Себер-Булимер (Владимир Игоревич), внучка на баринския бег Арслан, син на Кюнтувда...

Всички българи харесвали и "Сказание за Исмаил" от Мир-Булат, в който се разказва за войните с неверниците. Отначало се говори за това, как вождът на барините Мамат Тухчи със сина на приятеля си Джамил-Исмаил воювали против ромеите в Дунавска България. През 1004 г. резиденциите на Мамат и Джамил били нападнати от нижни-новгородци и скандинавци. Джамил отбил нападението и отишъл да види как стоят нещата у Мамат. Оказало се, че наемниците изгорили постройката в Талиб (селище край Чистопол и Кама) и пребили почти всичките ѝ обитатели. Джамил с усилия успял да измъкне от ръцете им само сина на Мамат - Кул-Батир. С разрешението на Мамат, който не напуснал бойното поле дори и за да възстанови изгорялото, Джамил отгледал Кур-Батир заедно с дъщеря си Рабиха. Настанало време и Рабиха се омъжила за Кур-Батир и родила сина им Джамил-Мохамед. Той имал двама известни синове: Исмаил и Барин-Мохамед. Барин-Мохамед учил в "Школата за принцове" заедно със суварския емир Нуретдин, двамата се сприятелили и си разменили имената. Нуретдин станал Барин-Нуретдин, а Барин - Нуретдин-Мохамед. Двамата по покана на своя съученик Барчук (селджукския пълководец Барсук) известно време воювали с ромеите в Кимер (тук - западната и централната части на Мала Азия)... Исмаил, малкият брат на Нуретдин-Мохамед, му завидял и, когато в 1094 г. султанът Булгарук (Беркийарук, 1092-1094 г.) се обърнал за помощ към царя Адам, измолил кан-и-балтавара (царска или императорска титла на българските царе, означава небесно-, благороднороден) да прати в Узи Йортъ (Селджукската империя) именно него. В армията на Исмаил имало 20 000 бойци, помогнал му при сформирването ѝ Дугар или Дугар-кан (Тухоркан от руските източници, Саксински губернатор, 1076-1096 г.). Тази армия не смогла да се включи в боевете, водени в Узи-Йортъ, защото била повикана да защитава Буляр (столицата на Волжка България, днес Билярск) от нападенията на кимаците (хунобългари от Кимакския хақанат) на хакана Шам-Саин (баща на изтъкнатия български географ Джанги). Едва в 1096 г. Исмаиловата армия успяла да се прехвърли при Султан Булгарук в Узи-Йортъ. По това време Булгарук се справил с неприятелите си и веднага насочил армията на Исмаил на помощ на караузийския султан Кълъч-Арслан (Иконийския султанат). По тайно нареждане на Булгарук Исмаил следвало да се подчинява не на Кълъч-Арслан, а на чичо му - Шалчи-Илхан (илхан значи буквално старейшина на страната; във Волжка България "илхан" наричали предводителя на дворяните, рицарите и говорителите на Държавния съвет). Това се обяснява с младостта и темперамента на султана, докато Шалчи бил мъдър и внимателен...

С пристигането на армията на Исмаил в Ашнях (Никея) се изяснило и това, че Шалчи отдавна биел тревога относно придвижването на кръстоносците към Истанбул, но Кълъч-Арслан не обръщал никакво внимание на този въпрос. Затова пък караузийският (малоазиатският) емир

Данишманд чрез съгледвачи следял пътуването им и веднага след навлизането на първите 1000 от тях в пределите на Ашняжската губерния въстанал срещу властта на Кълъч-Арслан. Много арменци, които силно пострадали по време на Узийския смут (1092-1094 г.) и се разочаровали от селджукската власт подкрепяли както кръстоносците, така и Данишманд. Кълъч-Арслан тръгнал да усмирява Данишманд, като оставил в Никея семейството си и 25 000 войници на своя любимец - кюрда Бирас. Бирас бил добър в интригите, но лош като пълководец. Към Исмаил той веднага изпитал неприязън, защото в него се влюбила сестрата на Кълъч-Арслан - госпожица Езон, за която Бирас искал да се ожени... Бирас не разрешил на българите, сред които имало 10 000 камски барини, 5000 артански (полтавски) българи на брата на Байда-Баил - Карт-Булат, 3000 абдали (българи от туркменски произход или "торки") на сина на Дугар-кан - Газан и 2000 кумани (кипчаки, половци) на Ътларовия син Каргар да влязат в Никея и Исмаил вдигнал лагер край града... Един ден в Ашняж от крепостта Кору-Баш, която е на ден път от Ашняж, дотичали останалите живи от разбитата от кръстоносеца Гюнтер (Кундур) урма (урма е войска от 10-12 000 човека) на Бирасовия брат Курдаш. Пристигналият след Кундур сюбаши (командир) на италианските кръстоносци Рънджа (Рейналд) заповядал на 12 000 кермекци (немци, германци) на Кундур да се прикрият в крепостта, а сам той с 20 000 от своите разгънал лагер край Кору-Баш... Исмаил с половината си армия тръгнал към Кору-Баш и вечерта се стоварил внезапно върху лагера на Рейналд. Рейналд имал славата на най-големия разбойник на Карабаш (Европа). Той оказал отчаяна съпротива и загинал с повечето от хората си. Пристигнала втората част на Исмаиловата армия и той успял да изгради заслони и да обгради крепостта. От пленниците научил, че вътре са германците на Гюнтер и на следващата сутрин им предложил да предадат крепостта в замяна на живота си и правото на свободно напускане на Кору-Баш. Исмаил знаел техния език - приемната му майка (жената на Джамил) била тургутка (вестготка) и той се обърнал към тях на немски...

Родната майка на Исмаил била сургутка (остготка) и, както останалите остготи не знаела немски език... Като чул родната реч, Кундур (Гюнтер) с част от хората си решил да се предаде на българите - той помнел разказите на родителите си за родството на германците и българите и за немския хунски произход... Като казал на защитниците на крепостта, че иска да отвори проход, Гюнтер с 5000 съмишленици отворил вратите и се предал на Исмаил. Газан веднага заел вратите и предложил на останалите германци да се предадат.. Повечето от тях решили да се бият и били победени от българите. След това Исмаил потеглил към лагера на кръстоносците, водени от Питър (Петър Пустинник). По пътя нашите срещнали бързащите към Кору-Баш французи начело с Билтир (Валтер Холяк) и след кратка битка кръстоносците побягнали. Щом българите видели, че след бегълците хукнали и защитниците на лагера, хората на Курдаш поискали разрешение от Исмаил да атакуват лагера, за да измият петното от предишната загуба. Благородният Исмаил им позволил, макар неговите хора да загубили заслужената плячка от разбития лагер...

След като разграбили изоставения лагер на кръстоносците, хората на Курдаш и Бирас, вместо да благодарят на нашите, поискали от армията на Исмаил да им предаде пленниците и всичко придобито след сражението. По това време Исмаил имал 15 000 българи - останалите били болни или ранени, а войските на Бирас и Курдаш наброявали над 30 000 души. За щастие 7000-те германци, за командир на които Исмаил поставил Гунар, още в Кору-Баш се присъединили към нашата войска като пехота и успели бързо да вдигнат табор (подсилен лагер, обграден с каруци), а Исмаил бил смайващо красноречив. На най-чист български тюрки език, който говорели и узите (огузи, селджуци, турци) емирът на барините отбелязал: "Българите вече подариха на хората на Бирас целия вражески лагер и с този, който пожелае българската плячка, българите ще се бият до смърт. Ако Всевишният им дари победа - пленници няма да се взимат".

Никой не бил говорил на узите по този начин и Бирас се изплашил. За да не усетят страха му, той измърморил: "В името на общата борба с неверниците узите са съгласни спорът да бъде решен не в общ сблъсък, а в единоборство на двамата най-силни бойци от двете страни. Ако победи българинът, то узите ще се откажат от претенциите си, ако победи узът - българите ще предадат на узите всичко придобито, включително пленниците". Приближилият се Шалчи чул тези думи. По-рано той помолил Исмаил да избягва стълкновения с "пъстрата" узийска войска. Заради него Исмаил се съгласил с предложеното от Бирас... От узите на майдан (дуел) излязъл невероятно огромният боец Челеби, а от българите - бахадирът Саид-Батал. Също като героя Арджан от "Барсил толгау", който в единоборство победил гада Ижмакай, Саид-Батал смъкнал от коня противника си и в пеша схватка убил Челеби с удар в земята. Узите се ужасили, а Шалчи тържествено превел българите през техните редици в областта Тарвил (Дорилей). Там съобщил на Исмаил за пълния разгром на първата армия на кръстоносците и оставил българите да си починат в прекрасната долина на река Булгар (днес Порсук в Турция). По-късно реката нарекли с името на прочутия узийски емир, приятеля на българите Барчук...

След като прекарвали достатъчно време в областта Дорилей, Шалчи отвел българите в друга благодатна област, Абиташ или Айбат (Абидос), която наричат също Атряч (Троя)... В тая област, както и в областите Илат-Бурджан (Бурса), Анагур (Анкара), Субаштай (Севастия, Сивас в Турция), Килер (Анталия и Киликия) и Къзъл-Алат (между Олту и езерото Ван) живее огромен брой кимерски (малоазиатски) българи, една част от които изповядват ислям, друга са православни и армено-григорианци или несторианци. В Къзъл-Алат има шест реки, чиито води се вливат в езерото Бан (Ван в Турция), се наричат Булгар, а най-голямата от тях е Бунда-Булгар. На юг от град Джабху-Бистя (Иконий, Коня в Турция) българските селища преобладават и три от реките също се наричат "Булгар"... Ако арменците, грузинците и абхазите назовават българите "бугури" или "могер", а славяните - балагур или балагер, то узите им казват булгур или улгур, защото често изпускат началното "б"... Всички българи в Кападокия узите наричат с общото име "карамани"...

През месец Чачак (Цветният, май) на 1097 г. 80 000 най-добри елбири (силни рицари) на Западна Европа (Кермек) събрали като пехота 20 000 изпуснати от Бирас кръстоносци от първия поход, нахлули по суша и море в окръг Никея и обсадили града. Исмаил запитал Шалчи, защо не пуснал армията му в бой на подстъпите към Никея (Ашняк), а илханът отговорил така: "Някой ми играе шахматна партия, при която царят му е обграден от офицер - това е Бирас, два коня - Курдаш и емирът на Анагар - Хасан и много пешки. Моят цар (аз, Шалчи) има само офицер и пет пешки - слабите отряди от християни и гърци. Сега най-важното е да сменя няколко пешки срещу вражеския офицер и двата коня. Основа и опора за тези ми действия си ти, Исмаиле, и твоята армия. Как да погубя офицера си - теб - в излишния за мен сблъсък с кръстоносците? По-добре да поставя под техния удар вражеските офицер и слонове; така ще обявя на противника си "шах" и "мат"!"

Както и да уговарял Бирас Шалчи да изправи на пътя на втората кръстоносна армия войските на Исмаил, Шалчи останал непреклонен в решението си да използва волжките българи само в случай на придвижване на кръстоносците на изток от Килерския път (от Халкедон към Антиохия). Веднъж в спора си с Шалчи Бирас открито заявил, че той пази българите за осъществяването на личните си планове, но мъдрият илхан, който знаел, че фаворитът (Бирас) за нищо на света няма да му отстъпи главните градове, възразил: "Това не е вярно и ако ми позволиш, аз ще поискам от българите най-трудното - защитата на Ашняк (Никейската крепост)"! Бирас трябвало да замълчи, понеже нямал намерение да допуска хората на Шалчи в Никея. Нейната защита Бирас поверил на Курдаш, а той самият с полевата си армия и петте полка на Шалчи заедно с арменското опълчение опитал да отбие нападенията на кръстоносците

от града. Те обаче скоро накарали войските му да бягат... Дошла и новината за завръщането на Кълъч-Арслан от похода му в земите на Данишманд. Данишманд научил за пристигането на волжко-българската армия в Кападокия и предпочел да се помири със султана при определени условия, също и да участва във войната срещу кръстоносците...

За да не упрекне някой българите в нежелание да се сражават, Шалчи се принудил да разреши на Исмаиловите войски да атакуват позициите на кръстоносците. Въпреки молбата на илхана да не влиза в сериозен бой Исмаил и бойците му яростно се счепкали с врага и се били настървено през целия ден. Кръстоносците загубили 10 000 конници и 5 000 пехотинци, а българите - 5 000 конника и 3 000 пехотинеца... Смаяните от загубите кръстоносци, които не искали да делят по-рано плячката си с ромеите (византийците), им позволили да заемат позиции край Никея. Градът бил добре укрепен и имал големи продоволствени запаси, така че можел да издържи при нужда и цяла година. Курдаш проявил слабост и побързал да предаде Никея на византийския император Алексей от българската династия Комнини (Алексей I, 1081-1118 г.). Заедно с Курдаш в плен се оказало и семейството на султан Кълъч-Арслан, в това число сестра му Йозон. Исмаил, който се влюбил в нея, се отчаял, но скоро било известно желанието на Алексей да върне от плен султанското семейство и емирът на барините дошъл на себе си. Султанските хора, които видели битката с очите си, разказали на господаря си за смелостта на българите и Кълъч-Арслан се проникнал от уважение към българите, на които дотогава нямал голямо доверие. Той научил и за тежките загуби, понесени от армията на Исмаил и се съгласил с Шалчи да ѝ бъде дадена почивка. Исмаил и бойците обаче отклонили предложението да излязат от войната и тръгнали към Дорилей (Тарвил). За разлика от стария Тарвил (Трабзон, Турция) този град наричали Яна-Тарвил (Новият). Най-свирепият от сардарите на втората кръстоносна армия - Маймун (Боемунд) се опитал през този град да излезе на Аджарския път (от Никея към Аджария през Анкара). Ако беше успял, то Кара-Узийският султанат (Иконийския) щеше да прекрати съществуването си: частите на държавата се свързвали само чрез този път. Пазещият го Бирлас проспал атаката на Маймун и избягал в една клисура, а в нея кръстоносците започнали да избиват узите. За късмет на султана Исмаиловата войска навреме дошла в Яна-Тарвил и на ход атакувала кръстоносците. Маймун извикал на помощ другите пълководци и те обградили българите. Тогава лично Кълъч-Арслан атакувал кръстоносците и помогнал на волжките българи да отстъпят към укрепената линия Талгур. Армията на Исмаил спасила в Тарвилската битка (Дорилей, 01.07.1097 г.) от гибел 50 000 заклещени в долината турци (узи) и възхитеният от българския подвиг Кълъч-Арслан заповядал: "За спомен от мъжеството на армията на Исмаил от днес нататък Талгур за вечни времена да се нарича Булгур (или Булгар на турски)!"

В поверителен разговор с Исмаил султанът му казал: "Кръстоносците загубиха 20 000 войника и се отклониха от изток на юг, така че мога спокойно да пусна българите да се приберат с големи подаръци!" Тогава Исмаил признал на султана чувствата си към сестра му Йозон и се закле: "Докато не я освободя от плен, няма да си тръгна, дори това да ми струва живота!" Трогнат от клетвата и любовта на емира на барините, Кълъч-Арслан искал веднага да обяви годежа, но Бирас предложил друго: "Аз ще спася Джабгу-Бистя (Кония), а ти ще ми дадеш Йозон за жена!" - и управникът се съгласил с предложението на своя фаворит. С голяма армия Бирас заел Икония и кръстоносците при щурм биха претърпяли поражение. Коварният Маймун наредил на един арменски полк, който при Никея преминал на негова страна, да се престори нан султански отряд и да обхване градските врати. Коварният, но недалновиден Бирас при вида на арменския полк решил, че султанът му праща подкрепления и пуснал полка в града. Арменците веднага овладяли вратите и пуснали кръстоносците в града. Бирас едва успял да избяга през другите врати, но звездата му на султански любимец залязла завинаги...

Исмаил научил за падането на Джабгу-Бистя и тръгнал с армията си към града. Като стигнал

крепостта, вътре имало византийски гарнизон на мястото на кръстоносците. Тогава Исмаил пратил на ромейския пълководец Борис следните думи: "Обявявам те за свой заложник и ще те пусна от града само в замяна на семейството на султан Кълъч-Арслан. Ако замяната бъде отказана, се заклевавам нито един ромей да не излезе жив от града!" Борис бил любимец на Алексей, живеел добре и весело, не му се искало да загине. Той веднага пратил писмо на Алексей, в което със сълзи го молел да пусне султанската фамилия. Алексей не можел да мине без Борис, който единствен развеселявал мрачното му настроение, затова императорът веднага направил размяната. Щастливият султан прегърнал Йозон и Исмаил и съединил ръцете им... После дал щедри награди на войните на Исмаил и ги пуснал да си ходят у дома. По обратния път Исмаил, който имал още 9000 конника и 2000 немски пехотинци от Гунар/Гюнтер, взел за узите ромейския град Бай-Бурта (Байбурт в Турция), след което българите през Абаз (Западна Грузия) пристигнали в Саксин... С описанието на сватбата на Исмаил и Йозон на брега на Кама завършва "Сказанието за Исмаил" от Мир-Булат...

При нападението на Кара-Булимер (Владимир Глебович Переяславски) над Булгар-Балтавар (Полтава, Украйна) загинали не по-малко от 35 000 артански българи-мюсюлмани. Около 50 000 артанци се преселили тогава във Волжка България начело със големия брат на Мир-Булат - Хаз-Иляс. Челбир му дал за владеење бившият барински град Талиб с околностите. Затова този чулмански (камски) град и тьобата му (окръг) бил наречен Хаз-Талиб... Артанците-мюсюлмани, изгонени от Берсала (Переяславска област) в 1120 г. от Алтън-Карак (Владимир Мономах), били заселени от емир Колин в южен Бургас (Западната предволжка част на провинция Мардан-Беллак), където им разрешили да образуват владението Мир-Уба. Мир-Кавил, син на Мир-Байда или Баил-Байда, синът на Мир-Кавил - Арджан, неговият син Мардан, неговият син Каран, неговите синове Урман и Турген били бекове (князе) на това владение, което постепенно се разраснало и при Турген станало губерния Мухсил...

Хабдулла Челбир живял през детството си в дома на Мир-Булат в Полтава, смятал го за роднина и го наричал "чичо"...

Царят предприел всички възможни мерки за освобождаването на Мир-Булат и след категоричния отказ на Кара-Булимер да освободи арджанския бек прекъснал всякакви връзки с Берсала (Переяславл). Всички българи напуснали Переяславската област и в нея останали само невежите улчии (славяни) и калаите (част от печенегите и торките, излязла от българската общност). Без контактите с Волжка България Берсала бързо се превърнала в разбойническо свърталище, а жителите ѝ подивяли и започнали да се прехранват с нападения над съседите си и керваните, които заобикаляли Берсала отдалеч. Дворецът на переяславските князе и Българската баня, построени от камък от последния артански владетел (Артан е Прибалтика, бел. прев.) на Берсала - Кунчебек, пралядо на Мир-Булат, се превърнали в подобия на мръсни обори и места за дивите оргии на "славянските князе". Кара-Булимер е подходящ пример за мръсен и пропаднал живот и неговите последователи също заживели в грях и мръсотия. Състезаващи се със своя господар в показно презрение към живота, много "славяни" приели да живеят в смрадливи земянки. В Переяславл на Кара-Булимер и сина му Кара-Аслап (Черният Светослав) не било проблем за мъже и жени да пикаят и се изхождат на улицата и никой не миел тялото си, затова и най-дрипавите хора от другите искелски земи се бояли да ходят до този град и да се здрависват с переяславци...

За църковни водачи и попове тук слагали провинили се попове, които приемали скотския живот на своите господари и се различали с изнасилвания на момичета, монахини и мъжеложество. Само двама от поповете - Сабан (Сафоний) и Абу-Анас (Афанасий) посмели да осъдят Кара-Булимер, Кара-Аслап и синовете му за скотския им живот и управление.. Сафоний бил обесен за крака си, но през нощта българинът Буляр срязал въжето и избягал с него в Кара-

Булгар (Черниговска област). Себер-Угер ги съжалил, взел Буляр в дружината си, а на Сафоний помогнал да стане главен поп на Батавил (Хорисдан, Путивл). През 1239 г. след превземането на Чернигов (Караджар) от татарите Сафоний призовал батавилския бек Джан-Булат (Иван-Булат), син на Себер-Булимер (Владимир) и внука на Себер-Угер (Игор Святославович Новгород-Северски) да не се предават на татарите и заедно с тях се бил за града. Все пак татарите на хакан Багил (синът на Джучи) успели с подкрепа от саз-балинските или саздалайски (суздалски) пехотинци да превземат Путивл, но той, възхитен от мъжеството на двамата, пощадил тях и хората им. След това Иван-Булат живял кратко и загинал от тежките си рани в ръцете на Сафоний... Буляр пък помогнал на Себер-Угер да избяга от лагера на Кончак през 1185 г...

Злобният Кара-Аслап пребил жестоко Афанасий, овалял го в мръсотия и го изхвърлил в несвяст въвн от Берсала. Артанският бек Сенгил, син на Мир-Булат, го намерил в полето и го отвел в Чернигов. Там за него се погрижил Лачин-Булимер (Владимир Игоревич), син на Себер-Угер, и му помогнал да стане главен поп на Яна-Себер (Новгород-Северски). Този Афанасий станал възпитател на малкия син на Владимир Игоревич - Урман (Роман).

В 1239 г. татарите тръгнали да обсаждат Берсала. Афанасий (Абу-Анас) се присъединил към тях и преди шурма казал на хората на хан Биркай (Берке) и на помагащите му артански българи Сайфетдин и Байда: "Давам ви благословията си да унищожите напълно този град на мерзостта!" Берке превзел и разгромил Берсала, а пленените архимандрит Симай (Семьон), който участвувал в оргиите на Кара-Аслап и в клането на артанските мюсюлмани и тримата синове на Кара-Аслап (Святослав Владимирович, внук на Глеб Переяславсли), които навремето пребили заедно с баща си отеча Афанасий, предал на самия отец. Афанасий собственолично удавил четиримата в яма, пълна с нечистотии, след което въздъхнал: "Ето, сега олекна и на душата ми, и на земята!"...

Когато Караджар (Чернигов) паднал през 1239 г., Барак с татарите обсадил Яна-Себер. Афанасий, комуто Урман бил като син, успял да го склони да предаде града. Така именно в Яна-Себер бил въдворен първият руски башкак (пристав) Кириш, пълномощник на хакан Гуук. В стремежа си да събере колкото се може повече пари за Гуук, Кириш обвинил Урман (Роман) в разграбването на караулския (ордински) керван от 1246 г. и поискал от него незабавно да възстанови стойността на загубеното. Урман естествено не можел да възмезди огромната сума, съчинена от Кириш и се опитал да намали поисканото от пълномощника. Още повече, за разсипването на кервана Урман нямал никаква вина. Това било сторено от армията на Юнус, сина на Хагер-Заде край Булгаркаш (Богучар). Този опит Кириш раздул до размерите на едва ли не бунт срещу татарската суба (Монголската империя). Той веднага заповядал на тумена (10 000 войника) на тъста си Бурилдай, син на Таръш, да разграби Яна-Себер (градът е наричан още Яна Кара-Булгар, Новгород Северски, както и Куман). Бурилдай като вълк се прокраднал до Яна-Себер, превзел го с изненадваща атака, ограбил до голо и разсипал тоя богат и красив град. Предусетилият бедата Афанасий успял да избяга заедно с бека Урман при Баил. Баил бил вбесен; градът му носел сериозни приходи. Той решил да отмъсти на Кириш и помогнал на Афанасий (Абу-Анас) и Роман (Урман) да избягат в Кибензай (Пенза). Преди да тръгнат натам Баил им казал: "Никой не може да ви защити на територията на целия татарски улус от гнева на Кириш и Гуук и няма право да го стори. Ще ви помогна да стигнете Кибензай, където управлява мой приятел - нуршадският (наручадски) пристав Табангар, син на Наубури (Неврюй). Често го наричат Наубури, като баща му. Той ще ви прехвърли в Менгу (така монголите наричали Казанска България, запазила относителна независимост), където не могат да ви арестуват".

Табангар бил най-влиятелният татарски пълномощник, защото имал подкрепата на тумена на брат си Амал, чийто лагер носел същото име (Тамала, Пензенска област). Освен това бил пълновластен управляващ на огромния край, който българите наричат Нуршада (Наручад) или

Мухча. Разбира се, той имал задължението да стои там, но Табангар възприемал Нуршада като "капан" и повечето време прекарвал в по-безопасната Пенза. Някога Табангар, близък приятел на хакан Баил, сам бил туменбаши (командир на тумен), но с подкрепата на Субетай (Субеде) и Баил получил високата длъжност башкак. Някога баща му Набури спасил живота на Субетай и той се отплатил с помощта към сина... (Дописано от Даиш Карачай: "Набури имал трима известни синове: Буса, Табангар и Амал... Син на Табангар е Инсар, който се оженил за дъщерята на Баил - Теодора; Баил бил християнин)... Син на Инсар е Тодор (Теодор), негов син е Иса (Исус)... В Кибензай също се намирал менгу-българският (казански) посланик Газан, син на прочутия Инсан... Газан, син на емир Инсан и Зайнаб - дъщеря на Газан Бухарай, се оженил за дъщерята на Юрган и имали син Юрган и дъщеря Зайнаб. Втората Зайнаб се омъжила за емир Бургас... Син на Юрган е Боян, който се оженил за дъщерята на Табангар, син на Боян е също Табангар... Даиш Карачай дописва, че Табангар имал син Кушар... Табангар и Газан се разбирали отлично помежду си, независимо от това, че армиите на Менгу-Булгар (Казанска България) често атакували татарите. Между двамата имало уговорка в случай на татарско нападение над Пенза Газан да помага на Табангар, ако пък бъде нападат Менгу-Булгар - то Газан да получи помощ от него... Такива съглашения сключвали помежду си много жители на граничните области, без подобни договори било невъзможно да оцелееш. Само през 1241 г. двамата успели два пъти да окажат помощ един на друг... С помощ от Газан Табангар успял да построи в Кибензай немалко прилични здания и селището заприличало на град... По молба на Табангар цар Боян-Мохамед дал на двамата (Афанасий и Роман) тайно убежище. Ското след смъртта на хакан Гуок Баил издействал прехвърлянето на Кириш в Курджак (Курск), където наместник бил синът му Таръш и помогнал на Урман и Абу-Анас да се върнат в Яна-Себер...

Много искелски (руски) князе искали да унищожат Переяславл (Берсала) като източник на зараза, но не успявали заради нежеланието на Кортджак (Суздалска област) да губи тая си позиция в Кара-Саклан (Украйна). Берсалските господари на всяка цена се стараели да не враждуват със Суздал и изпълнявали много от молбите на тамошните велики князе. От Переяславл в Суздал се преселили поне един милион души, вследствие на което Суздал укрепнал сериозно. Неколкократно переяславските управници прогонвали подставените суздалски лица от Переяславл и на Барак (Ярослав Всеволодович, баща на Александър Невски) неведнъж се налагало да възстановява със сила властта на Суздал над Переяславл... Веднъж за закрепване на положението Ярослав обесил около тридесет берсалски попове и бояри... Никой в Берсала от времето на Кара-Булимер (Владимир Глебович) не учел и не пишел, а грамотни люде за княжеския двор намирали в другите княжества... За да не виждат гнусотията в Переяславл, суздалските представители отделили резиденцията си с мощна стена от останалата част на града със собствен излаз навън. Суздалските губернатори изисквали от переяславските князе да не влизат в тая резиденция "Ахил" (Чистото място) и да не я мърсят...

Кончак решил да стане независим владетел на Джеремел (тук четем земите от Донец Северски до Дон) и въвел десятък за преминаване на керваните през територията му. Едновременно с това поискал за Джеремел статус на кара-андашлък (зависимо от Волжка България владение) и започнал активни нападения срещу Искел (Русь). Десятъкът на Кончак разорявал кара-българските (черниговски и северски) търговци, които работели със Саксин и Ечке-Булгар (Саксин е южна провинция, а Ечке-Булгар е Задкамието на Волжка България), затова Себер-Угер (Игор Святославович с одобрението на ак-андаша (зависим съюзник) на Волжка България Арслан Кара-Булгар (Ярослав Всеволодович Черниговски) решил при удобен случай да разбие владението на Кончак... През 1183 г. киевският велик княз Балтавар (Святослав Всеволодович) победил войските от лявото крило на Джеремел, при което пленил незаконно помагачия на Кончак инал (отговорник на голяма област в провинцията) на Калга-Суба (област, влизаща в

Саксин и включваща източното Причерноморие от нижен Днепър до низините на Дон и Български Крим) Кебек (Кобяк от руските летописи, иначе казано Кучето - бел. прев.). За проявеното своеволие Челбир забранил да откупват Кебек от плен...

През 1184 г. Челбир наредил на губернатора на Саксин - Таркул - да помогне на артанския бек Сенгил да освободи от переяславски плен Мир-Булат. Таркул потеглил със Саксинска войска към Берсала, но при срещата с руските войски Кончак, който коварно се престорил на подкрепящ Таркул и се включил в лявото крило на армията му, избягал и позволил на русите да ударят саксините отстрани. След неочакваното предателство на Кончак саксините били разгромени и отстъпили, като проклинали Кончак...

В началото на 1185 г. Челбир, който все още не бил наясно по водената от Кончак политика на скарване на Русь и Волжка България разрешил признаването на Джеремелския бейлик на Кончак като зависимо от Волжка България владение. Себер-Угер не знаел това и пролетта на същата година атакувал Джеремел с 40 000-дна армия от черниговци и севери, 5000 переяславски конници и 10 000 пехотинци. Переяславците предвождал зловният кара-калайски вожд Сакал (кара-калите са торки и печенеги, напуснали българската общност), който пленил Мир-Булат през 1184 г. направо по време на преговорите. Кара-Булимер решил да помогне на Себер-Угер, за да овладее в случай на успех половината Джеремел... При разбиването на Кончаковия лагер - "Алабуга" - именно переяславците на Сакал първи започнали да грабят българските търговци и въвели в тая работа и някои от хората на Себер-Угер... Когато Себер научил за погрома над търговския керван, той прекъснал похода и искал незабавно да замине за Черниговската си област... Берсалците обаче си устроили запой и черниговците и северите трябвало да ги изчакат... Кончак казал на Татра (български пълководец), че неговият кара-андашлък на Ак-Булгар е подложен на нападение от страна на переяславците и Татра направо от Рязан тръгнал с Кончак и Кара-Хуза (Гза, Гзак) към "переяславците"... Известно време волжките българи ведно със саксините се били с кара-българите (черниговци и севери), като мислели, че воюват с переяславците. За щастие Себер-Угер се досетил да свали шлема си и изуменият Татра видял своя приятел. Атаката веднага била спряна и Татра пратил черниговците и северите да се върнат у дома. Наредил на своите да вземат переяславците в плен, за да ги обмени срещу Мир-Булат. Пияните берсалци обаче, подкрепени от брата и други роднини на Себер-Угер, отказали да се предадат и се насочили към Ширас (Северски Донец).

Себер-Угер, който отпратил 35 000-ди свои конници в Кара-Булгар, отишъл при останалите на бойното поле искелци (руси), за да ги склони да се предадат. За нещастие попаднал в ръцете на Сакал, който сметнал, че Себер-Угер може и да успее да склони русите да се предадат, го арестувал и овързал. Два дни Татра чакал отговор от Себер-Угер, а на третия ден, притеснен за живота му, атакувал переяславците с цялата мощ на армията си. Волжките българи били толкова ядосани от бясната съпротива на переяславците и калаите, че пребили 7000-дна неприятелска пехота и 3000 конника... Когато Татра опитал да се добере до Себер-Угер, Сакал искал да го съсече, но го ранила стрела, а в следващия миг Татра отрязал главата на калайския вожд... Промъкналият се Чилбек, син на губернатора Таркул, отвел Себер-Угер далеч от клането... По стар български обичай управителят (бек, княз) на областта, в която става битката, може да откупи знатните пленници, ако не са свързани с победителя според правилата за кръвно отмъщение. Кончак (Хонджак) се възползвал от този обичай и откупил Себер-Угер от Чилбек. Татра поискал Кончак да пусне веднага Себер-Угер, а хитрият джеремелски бек отвърнал: "Себер-Угер е ранен в сражението и аз не мога да го пусна в това състояние; според обичая трябва да пускам не само роднините си, но и всички гости към техните земи здрави. Веднага щом Себер-Угер се подобри, ще си тръгне - заклевам се в Небето!" Татра се поуспокоил след тая клетва на Кончак, изслушал обясненията на Себер-Угер за станалото и тръгнал към Берсала.

При обсадата на града българските войски били нападнати от Кара-Булимер, който ненавиждал българите. Нашите му нанесли няколко тежки рани, от които скоро починал. Боярите му извели овързания Мир-Булат върху градската стена и обещали да го убият в случай на българска атака. Сенгил, ридаящ, отишъл при Татра и му казал: "Тоя смърдящ град не струва живота на баща ми!" По негова молба Татра наредил отстъпление, дал на саксините половината пленени берсалци и отишъл с останалите във Вътрешна България (Задкамието)...

От разговора с Татра на Челбир му станало ясно, че Кончак води хитра игра и предложил на бека на Джеремел да отмени "десятъка". Кончак отказал и Челбир прекратил статута на Джеремел като зависим български съюзник. Кончак побеснял и, без да прекрати войната с Искел (Рус), заедно с донските калаи на Кара-Хуза (Гуза, Гзак) стоварил жестоки набези върху ак-българската област Каратай или Каратай (Заддонската част на Воронежка област). Мардан-беллакските войски не могли да удържат натиска на 80 000-те джеремелски кумани (българиномади, половци) и калаи, отстъпили с мнозинството каратаи (побългарени мордовци) в Буртас (Предволжката част на провинция Мардан-Беллак) и рядко се решавали да предприемат ответни нападения...

Няколко пъти волжко-българските войски заедно с черниговско-северските се опитали да прекратят безпорядъка на Кончак и Кара-Хуза, но двамата вождове избегнали сериозни загуби. През 1198 г. армията на Татра (30 000 човека) и войските на Улу-Кой (Всеволод Юриевич, Голямото гнездо), също и тези на Себер-Угер от три страни ударили по ордите на Кончак и Хуза и ги разгромили докрай. Татра ударил от изток по лагера на Хуза - Бак-Чуар (Богучар), а когато Кончак се притекъл на помощ на Хуза, Всеволод го нападнал от север, а Себер-Угер - от запад. Хуза и Кончак се предали на Татра и били лишени от ордите си (суби), които били дадени на далеч по-миролюбивите им синове. Едновременно с това галичките и баринските (тези на киевските барини, берендеите-баринтаи) войски разбили съюзниците на Кончак и Хуза в Бирман (Западното Причерноморие)... Така приключила голямата Хонджакска война (Кончаковщината, 1186-1198 г.) в степта... Лишените от власт Кара-Хуза и Кончак един след друг умрели от унижение: Хуза в 1199 г., а Хонджак - през 1200 година... Умрели в степта, а не в зандана (подземен затвор) само заради застъпничеството на Биш-Улби (Вишелюб)...

И така, след усилията на татра към 1220 г. елбирско (тежко рицарско) въоръжение получили за сметка на държавната хазна 10 000 улуг-български и суварски опълченци, 10 000 курсъбаевци и карасуни (карасуните охранявали западните граници на запад и изток от река Сура), 10 000 мардан-беллакси опълченци, 10 000 чулмански (камски) барини и 10 000 саксински опълченци - всичко 50 000 души...

През 1186 г. след злодейското нападение на татарския разбойник Юмран (или Джумран) - Съсела, което е истинското име на Чингизхан, на българския търговски керван на Буляртай, син на Актай край река Джилка (Шилка), цар Хабдулла Челбир спешно праща приятеля на Татра - Хабир Бухарай на изток като туджун (наместник) на Саръ-Булгар (Източна, Азиатска България от Урал до Тихия Океан). Керванът се движел от Сабантау (Тува) към Чулим или Саръ-Балин (Саха, Якутск, Колима) по Стария Чулимски път. Иске-Чулим юла е продължение на Бурджат-юла (Бурятския път), който започва от Българския брод през река Урал и минава през градовете Ор (на едноименната река), Табил (на река Тобол), Туба (Кустанай), Булгар-Къръ (източно от село Боровское, Казахстан), Итлар (Трибратово, Троебратский), Уралъп (Пресновка), Кър-Сабан (западно от Мамлютка), Къзъл Яр (Петропавловск), Алан (Булаево), Тухан (Исилкул), Буран (Москаленка), Турук, Кумук (Омск), Тулук, Барчук (Калачинск), Калак, Урак, Бурак, Абак, Усак, Алак (Барабинск), Тарус, Карагуз (на река Карапуз), Каргатсу (Каргат), Балем (Чулим), Караш, Бураш (Коченево), Козгин (Новосибирск), Инай (на река Иня), Тун, Инар, Алвар, Утар, Тумар (Кемерово), Кутар, Улар (Красни Яр), Баяр (Мариинск), Барсик, Карсак (Боготол), Бура-Чулим

(Ачинск), Кунак, Тарак, Енисай (Красноярск), Бурджат, Джилан, Кан, Буляк, Аса (Тайшет?), Зара (Алзамай), Будаи (Нижне удинск), Агай (Будагово), Бурджат-Булгар (Тулун) - северният губернски център на улугбековете на Бурятия (територията между Оба и Байкал)...

Улугбекове (губернатори) на Бурджат, на които са подчинени управляващите на Бейсу (Задбайкалието, Якутия) и Урай (Далечният Изток) са бековете (князе) на Киргиз-Булгар (Тува). Техният багълъш (домейн) се намира южно от Булгар юла (Българския път), но при преминаване на керваните губернаторите отивали на север и съпровождали кервана по целия път от Козгън (Новосибирск) до границата на Ара-Китай (Меркитското княжество)...

Пръв преминал по Българския и Стария Чулимски път търговецът от Ялта (Крим) Хасан Азаки през 1138 година... Всички смятали, че пътят стига само до Козгън, но Хасан се оказал упорит и след много приключения изминал разстоянието от Каргалите (край Оренбург) до Саръ-Балин (Якутск) и обратно за 15 месеца. От Каргалите тръгнал през месец Кичи-Кърлач (февруари) 1135 г. и през месец Сабан (април) на 1136 г. се върнал в Каргали... На най-големите спирки по пътя, започвайки от Тозль-Булгар (Зима в Иркутска област на РФ) той дал имената на ялтенските крайпътни градове и селища по реда, в който са описани в книгата на Джанги ибн Хакани... По местата на тези най-големи спирки после възникнали укрепени станции, които тук се наричат градове...

В Ара-Китай, който винаги е бил ак-андашлък (зависим съюзник) на Ак-Булгар (Волжка България), нашите кервани били съпровождани или от самите управници, или от синовете им. Пръв по-известен ара-китайски управник бил Карга, който дошъл в България през 1020 г. като кимакски посланик. Син на Карга бил Бахта, негов син - Шулга, негов син - Урга, негов син - Зарга, негов син - Тахта, негов син - Тухчи. Тухчи и още някои ара-китайски принцове учили в "Школата за принцове"... Търговецът Буляртай бил съпровождан от самия Тахта с десет вождове и 1000 войника. Когато се канели да преминат река Джилки (Шилка), 5000 чирлати (монголи) изскочили от засада и нападнали кервана. Ара-китаите говорели на български тюрки и чирлатски (монголски) езици, но смятали себе си за най-чисти българи и столицата си нарекли Ара-Булгар. Много от монголите, които не произнасяли крайния звук "р", изговаряли това име като Ара-Булгад и Ара-Булган (днес Кяхта). Ара-китаите се присмивали на монголите и затова много от тях ги ненавиждали. Около 500 волжки българи и 1000 ара-китаи успели да спасят едва една трета от кервана, като загубили 100 българи и 400 ара-китаи. Чирлатите загубили 3000 човека и успели да отмъкнат две трети от стоките и впрегатните животни на кервана...

Юмран (Джумран, Чингизхан) бил ранен и се скрил на един връх, покрит с труднопроходим храсталак. В жестоката схватка Тахта успял да спаси и самия търговец Буляртай. Като си направили заслон точно край тоя връх, ара-китаите се прибрали с остатъците от кервана в Ара-Булгар. Това се случило през август 11850-та година, а през януари 1186 г. за нападението доложили на Хабдулла Челбир (цар на Волжка България, 1178-1225 г.)... Заедно с Хабир Бухарай към Ара-Булгар тръгнали 5000 камски барини на Биккен, 10 000 мардан-беллакски опълченци на Хагер-Угъл и 5000 башкорти на Ищак... Като разбрали за пристигането на волжко-българската армия, съседите се развълнували. На юг и югозапад от Ара-Китай (Меркитските земи) се простирали владенията на Кайманската държава, чийто владетел бил младият Даян-хакан. Кайманите, както и ара-китаите, се смятали за чисти хуно-българи, а Даян, както и Тахта, се наричали Атилови потомци - Динлин или Тахта по изговора на чирлатите. Самият Даян харесвал името си по български маниер - като "Боян" и живеел в град Боянур, разположен на голямо плато на склона на една планина... В багълъша на Даян имало 29 града, в провинция Калган - 10, а в провинция Чулак - само един. От петте провинции на Кайман Йортъ най-богата е Багълъш, а най-бедната е Чулак с център град Кадан. В провинциите Калган (с център град Калган на река Чилен, днес Селенга) и Чулак живеят чулаките-каймани, забравили за

българството; в провинциите Багълъш и Кукджал (Западен Алтай, включващ горното течение на Об и поречието на Иртиш от езерото Хакан или Зайсан до околностите на Семипалатинск) обитават истински български каймани, а в провинция Итбаш - киреите/кереити, също бивши каймани, които са приели буздарството (несторианството), чирлати (монголи) и тахтари или татари - ак-именци (манчжури), говорещи на своя и на тюркобългарски език. В провинция Итбаш господствали киреите, водени от губернатор Джанган (Ван-хан), приятел на Волжка България). Мнозинството татари обаче живеели в собствения си бейлик край изворите на река Аргън (Аргунь) и били кара-андаши на Чин (Северен Китай), както и живеещите на юг от тях шунгути (онгути).

На югозапад от Кайман (държавата на кайманите) били владенията на кара-китаите - групи от ара-китаи, които помнели българския си произход. Хаканът на кара-китаите носел почетното българско име Колин, а синът на хакана на Ара-Китай се казвал Тухчи. За да се различават един от друг, хаканът на кара-китаите Алджан се наричал просто Колин, а Тухчи - Кара-Колин.

През 1135 г. хаканът на Кара-Китай - Бурджан, бащата на Алджан и Зарга, баща на Тахта, двамата били добри приятели - пътували заедно при емир Колин и се заклели да бъдат зависими съюзници на Волжка България. За спомен от незабравимата среща с Колин Бурджан нарекъл с неговото име сина си, а пък Зарга - внука си Туджун...

Кара-Китай се поделял на следните губернии: Северна, Идеган (Седморечие), южни - Калач с център Кашгар, Каче-Кашан с център град Каче (Куче), Урта-Кашан с център града Булгар-Кашан, централна - Илек, населена с кара-китаи и киргизи от западната ара-китайска област Бурут (територията между Селенга и Тува); източна, Тури-Кашан с център град Турген (Турфан). Калач е населена с абдали, Каче е среда на уйгури-мюсюлмани, а Урта-Кашан и Тури-Кашан са основно на уйгурите-аюки (будисти). От тях само абдалите внасят уточнение: те са саръ-булгар (бели българи), а уйгурите са кашан-българи... Това е благословена българска страна, с изобилни красоти и градове. Ако Кайман е можел да извади 200 000 войника, то Кара-Китай е събирал по 300 000-ди... На югоизток от Кара-Китай и на юг от Кайман се разполагала държавата Тангут, втора по сила след Китай в Саръ-Хин (Източна Азия на юг от Източен Сибир)... На север от татарския бейлик бил ак-именският манчжурски бейлик Даур, граничещ с Ара-Китай и Кайман на запад, а на изток - също ак-именското княжество Нанкай, зависимо също като Татарския бейлик от Китай... Нанкайските владения включват двата бряга на великата река Амур...

Между границата на Волжка България, минаваща в Далечния изток по горното течение на Зия и по река Уда (вливаща се в Охотско море) и северната граница на Нанкай, минаваща през Великото Блато (между Хабаровск и Амурск) има обширна ничия земя. Хората, които минават през тази земя, казват, че там живеят много духове и затова никой не отива при тях... Названията Зия (Змийска река, Извиваща се като змия река) и Уда (Погранична Река) са чисто български, а много такива има и в Дунавска България, и в Украйна, и във Волжка България, и в Таш-Булгар (Кавказка България, Кавказ)...

Тангутският принц Бирам разказвал на кайманския (куштан) велможа Кукджал, а той на свой ред разказал на Мохамед-Гали (Кул Гали) как в древността областта Тангут наричали Тамта, а по-късно - Туз или Тузгар. Тангутите дошли в тази страна от страната Тангу (Бирма) на брега на океана Кагул (Индийския океан). Там се родил алпът Локбир или Локир, основател на управляващите династии на Тангу и Тангут. От Туз, тоест Тангут, Локбир с голяма войска потеглил на поход към Карабаш (Европа)... В Ахил (Балканите) част от тузите, които тук наричали бугу, и ахилците - бояни или балини (пеони) се обединила в един народ - бриги или бугар. Думата "бриг" понякога произнасяли като "бирак"... Част от българите, преселила се на левия бряг на Иждар (Дунав), под влияние на улагите (власи) започнала да произнася думата "бугар" като булгар и оттогава мнозинството бугари се нарекло българи. За това преселение,

продължило до Ардар (Волга), разказвал и Иджим Буртас (XIII век)...

Бирам разказал също, че при сина на Карт-Джам - Ал или Бал, когото тангутите наричат Нун или Нин, а присъединилите се към тангутите ак-именци (манчжурите) - Хин, българите предприели поход на Изток. Те тръгнали от града Ардар или Булгар, където Ал построил в памет на баща си първия каменен курган (пирамида) Чокър-Ат (Молитвеният връх) и завоювали цяла Азия (Акбаш). За спомен от станалото южните части на Акбаш до днес се наричат Улуг Хин (Индия), Къзъл Хин (Югоизточна Азия) и Саръ-Хин (Централна Азия, Монголия, Корея, Китай). Столицата на Тангут се нарича Нунджа (Градът на Нун или Ал)... Кайманските и кара-китайските търговци продават на нашите търговци превъзходни тангутски мечове, доспехи, тъкани и посуда... Нанкайските търговци, първенстващи в Даур и на изтока на Китай, продават на нашите търговци прекрасни китайски платове и посуда, ак-именски дрехи и обувки, в които е лесно пътешествуването из тия места, качествени продукти. С всичко това те идват в уреченото време на мястото за посрещане на волжко-българските кервани в Ара-Китай... За преводачи и охрана на нанкайските (нанкински?) търговци служели тахтарите, като името им често произнасяли като "татари". Тахтарите били някога най-силното ак-именско (манчжурско) племе, служели на Тахта или Тохта, тоест на Атила и в негова чест се нарекли "тахтари", или Атилови хора... От времето на службата си при Атила тахтарите носят български дрехи и могат да говорят на тюрко-български език...

През 1226 г. Мир-Гази искал да прати на тангутите и нанкаите помощ от 50 000 български бахадири, но неочакваното и едновременно нападение над Волжка България от четири страни на 70 000 кортджакци (суздалци), 30 000 яна-галисийци (новгородци), 100 000 миджански (азербайджански) тюркмени и 60 000 чирлат-татари (монголо-татари) сковало българските сили... Тангут загинала, но при обсадата на Нунджа (Нинся) Юмран (Чингизхан) получил смъртоносна рана и скоро отишъл в ада... Убитият от чирлат-татарите последен Тангутски император Бурджан, който в младостта си учил в "Школата за принцове" като къзъл-кашанец (уйгур), успял да предаде в 1205 г. чертежите на тангутските огнемети, каменомети и копиехвъргачки, което доста помогнало на българите във войната с монголо-татарите...

За да не обиди Даян-хакан Хабир Бухарай не тръгнал направо към местопроизшествието в Ара-Китай, а минал по Козгънския път (днес автомагистралата Новосибирск - Кош Агач) към границата на кайманската губерния Кукджал. Там радушно го посрещнал губернаторът Ташанда, наричан и просто Кукджал, и го повел към дълбините на Кайман. При един от преходите насреща им се показал младият кангилски или кунградски вожд Бугу (Българин на каймански) и казал на Ташанда следното. Някакъв каймански велможа наел него с още 3000 кара-китайски киргизи да нападнат волжките българи. Той самият не се решил да направи такова нещо, но баща му го накарал и така младежът решил да развали тоя злодейски план. Откъснал се от разбойническата засада като разузнавач и дошъл при Ташанда с предурпеждение за готвеното нападение. Това нападение трябвало да предизвика смутове в Кайман и Кара-Китай, а като резултат хаканският престол следвало да премине в ръцете на неизвестния велможа-поръчител... Те приближили мястото на засадата и Бугу предложил на киргизите да не лепват върху себе си позорното петно и да се предадат с добро на губернатора Кукджал, който също бил киргиз. Повечето от тях го послушали и се предали. Доволният Ташанда им предложил служба при себе си и те с радост се съгласили...

Когато се появил племенникът на хакана Даян - Кучлук, който незнайно защо не ги посрещнал по-рано на границата на Кукджак и Баглуш, Ташанда наредил на киргизите да издадат поръчителя на престъплението. Така Ташанда показал на Кучлук, че е изобличен и всички видяли как принцът пребледнял и се присвил. Опитният Кукджал не бързал да отиде при хакан Даян с разобличението - така би могъл да хвърли сянка върху самия император. Ташанда искал

само да засили влиянието си над коварния Кучлук и постигнал това напълно. Когато смутителите отказали да издадат поръчителя - Кучлук, то Кукджал му казал: "Ако отхвърлиш предложението на хакана да ти даде титлата "съуправител", то можеш да дойдеш при мен и лично да убиеш тия бунтовници!" Кучлук се съгласил на сделката и отказал да приеме титлата "съуправител", като казал на хакана следното: "Закъснях за срещата с волжко-българския посланик непростимо и така показах, че съм още твърде млад, за да приема такава отговорна длъжност!" Всички в държавата били доволни - като започнем с хакана и завършим с Кукджал - от такъв развой на събитията, а смутителите били убити и отнесли тайната си в ада... По време на престоя на брега на прекрасния Тангюл (Небесно, Райско езеро и атериторията на Западна Монголия) в лагера на бахадирите (Кукджал и Хабир Бухарай) пристигнал самият улуг-хакан (император) Даян с доста приповдигнато настроение. Оказало се, че благодарение на неговата намеса ситуацията бързо се нормализирала. Губернаторът на Итбаш - Джан-хакан, също искрен приятел на Ак-Булгар като императора, подтиснал подвластната му тюба на чирлатския вожд Алтън (Алтан, герой от "Съкровенията монголски предания") и на Алтан му се наложило заедно с помощта на рода на Юмран Джурга да арестува и издаде всички участници в нападението на българския керван. Джан-хакан не потърсил от Алтан отговорност, но го свалил от поста инал (глава на кантона) и на негово място назначил възпитаника на "Школата за принцове", храбрия войник и разказвач Джамук. Всичко това, което разказваме, пише Галим-младши, сме почерпили от произведенията на Карт-Галим и Кул Гали, както и от песните на Джамук и сина му Алтънчек...

Клетият Алтънчек бил скопен по заповед на отмъстителния Юмран и получил заповед да слави палача си, но не спрял да пее (това свидетелства за авторството на Алтънчек на (Съкровенията предание или Тайната история на монголите). В същото положение попаднал и чинският велможа Алай (Елюй-Чуцай), който срещу живота си и длъжността си написал абсолютно лъжливата история на монголите (няма съмнение, че "Историята на монголите" от Елюй-Чуцай е в основата на труда на персийския историк Рашид-ад-дин "Летописен сборник". Алай не бил скопен: преди наказанието му Юмран се напил, добил добро настроение и избавил Алай от това жестоко наказание... Същите Алай и Алтънчек съставили сборника закони на основата на Торе (Истина) на Атила, действащ в Найман, добавили вътре глупостите на Юмран (Чингизхан) и на един шаман, убит от него - и цялата тази смесица нарекли законите (Яса) на Чингизхан....

Ето основните точки на Атиловата Торе:

1. Оскърблението на управляващия род, на държавното име и на българския народ се наказва със смърт. Същото важи и за тези, които незаконно си приписват държавните титли и звания.
2. Тези, които са уличени в поругаването на Торе, прелюбодеяние, мъжеложество, кражба (понадътък се повтаря точка втора от Основните закони Торе, записани по волята на Урус-Айдар)...
9. Всеки да върши само своята работа... Воинът нека да воюва, да усъвършенства воинските си умения, да ловува, да пирува заедно с другите воители...
49. Всеки пътник, който минава край хранещи се хора, има право на част от храната... Явилият се при по-старши не си отваря устата, докато не го попитат... (като изброява законите на Атила, Галим Младши ги сравнява със законите на Чингизхан).

После, за да бъде спазен законът, арестувания Юмран предали в ръцете на Буляртай, а Буляртай пожелал престъпникът да бъде затворен в Кукджалска губерния под надзора на Ташанда... След като докладвали на Челбир, той насочил войската на Хабир да замине за

Мангишлак и да разбие бунтуващите се тюркмени... В затвора бъдещият Чингизхан прекарал 10 години... През 1196 г. по молба на чинския император Кара-Китайският император помолил хакан Даян да освободи Юмран. Даян от уважение към Колин Алджан склонил Ташанда да пусне затворника... На китайците Юмран се харесал като кървав и безпощаден наемник. Той напълно се разплатил с китайците, като воювал две години срещу прогласилия своята независимост тахтарски вожд Булай и артаузите (корейците). От улуса на Юмран след арестуването му изискали сумата на понесените загуби и го изпратили в полупустинно място до бейлика на шунгутите (онгути, подчинени на Китай), където не му било лесно... Още преди ареста си Юмран успял пред майка си да се побратими с Джамук и той от страх за живота на майка си и жената на Юмран, ги задържал при себе си. Наложило му се да се ожени и за двете... С жената на Юмран Джамук отишъл до България, където я представил на Хабдулла Челбир...

През 1198 г. Джамук по молба на майката на Юмран измолил разрешение да върнат на престъпника областта му, но не на река Оногур (Онон), а на брега на Аргън (Аргун). Юмран се върнал, престорено разкаян и поправил се... Истинският освободител на Юмран, губернаторът на кара-китайската провинция Тури-Кашан - Иляс, тогава още не бил разкрит като кара-устай (емисар) на левитския род Натанови (левитите са еврей-сектанти, през XIX век образуват световното ционистко движение). Дъщеря му била омъжена за Юмран - в негово лице Иляс отдавна видял полезен за левитите човек... Точно Иляс подсказал на китайците, че Юмран ще им помогне да подчинят отново и тахтарите, и корейците... Веднага след завръщането си в Кайман хората на Иляс, преоблечени като мюсюлмански търговци, отишли при него и му предали думите на Иляс: "Ако се съгласиш да подчиниш на рода Натан търговските пътища от Сула (Дунав) до Именския (Тихия) океан и да ги охраняваш, то аз ще те направя богат и могъщ!" След като се убедил в големите възможности на Иляс, Юмран се съгласил да служи на рода Натан и приел любимото на юдеите име Дауд (Давид), което чирлатите произнасяли като Тамуд и Тамуджин... Джин в случая е изкривеното "джан", което азиатските мюсюлмани добавят към всяко име... Наистина, дори "джан" (душа, човек) при левитите (тук - сатанисти) се превръща в "джин" (нечиста сила, джин, дявол)...

Иляс веднага дал на Тамуджин огромна сума пари, с които той направил вожда на Даур Кубул и губернаторите Калган и Кадан свои съюзници... Главна пречка по пътя на Тамуджин към властта станал хаканът Тогрул, чието християнско име било Джан (Иван)... Неподкупният приятел на българите Джан-хакан имал само една слабост - прекомерната обич към сина му Сонге и Юмран майсторски се възползвал от нея. За начало предал на Сонге думите по негов адрес, изречени от Джамук: "Сонге не само е неук, но и не иска на нищо да се научи!", с което направил от Сонге смъртен враг на Джамук. После през 1199 г., когато родовете бурджигин и тайчи се възмутили от бездарното управление на инала Сонге, а Джамук отказал да му помогне, на помощ на сина на Джан-хакан дошъл Юмран. Докато помагал на Сонге да потуши бунта, Юмран избил хиляди невинни каймански тахтари, за чиито земи отдавна мечтаел, както и немалко тайци и бурджигини. Половината от тайците и бурджигините избягали в Ара-Китай, а оцелелите тахтари - в Тахтарския (Татарски) бейлик на Булай. Сонге, обсипан с хвалби от Темуджин, повярвал, че тоя живодер е най-добрият му приятел и през 1200 г. успял да накара баща си да свали Джамук поради "бездействие" и на негово място да назначи Юмран. При коронацията на инала на тубата Каланджик-Алат Тамуджин приел името Тимар, тоест "Небесният". Юмран приел това чисто българско име, за да достави удоволствие на Джан-хакан, който харесвал всичко българско. Обикновено хората не отличават "Тимар" от "Тимер" - Железен, още повече думата тимер идва от думата тимар (излиза, че тази дума е оцеляла до днес и в нашия език, бел прев.) и така Тамуджин скоро бил наречен "Тимер"... Джамук отказал да се подчини на Юмран и приел титлата "корган", която у българите значела "народен управник"...

Даян-хакан и Тахта-хакан заедно изразили "загриженост" от назначаването на Юмран на висока длъжност. Всичко това освестило Джан-хакан и на уговорките от страна на Сонге "да помогне на Юмран да сломят метежния Джамук" той отвърнал така: "Нека те двамата в единоборство да решат кой от тях е по-силен и взаимно да изтощят силите си..."

През 1201 г. Джамук получил подкрепления от Тахта, атакувал базата на Юмран в Мукали и разбил Тамуджин. Тухчи, синът на Тахта, улучил коня на Юмран и ранил самия него, но китайската броня спасила Тамуджин. Юмрановият ординарец, лакомникът Салма (Джелме), успял да го вдигне на запасния си кон и да изпреварят преследвачите към границата на Даур. Опиянен от лесната победа, Джамук пренебрегнал предупрежденията на Тухчи и се понесъл след бягащите Юмранови хора. Попаднал обаче в засадата на вожда Кубул, който се притекъл на помощ на Тамуджин. Хората на Джамук на свой ред били разбити и едва половината сварили да избегнат обкръжението благодарение на заслона на ара-китайските жиливи меченосци. Тухчи помогнал на Джамук да се добере до тюбата Аркан (основно на десния бряг на река Орхон) и там Джамук успял да се оправдае пред Джан-хакан. Постът на инал на Каланджик-Алат останал за Тамуджин...

През 1202 г. Юмран, уж в услуга на китайците, нападнал с даурите Тахтарския бейлик и безмилостно изклал всички тахтари ("татари"). Умиращият под ударите на чирлатските и даурските мечове Булай горчиво съжалил, че не приел предложението на Джамук за съвместно нападение срещу Юмран... След тази победа чирлатите на Тимер били наричани "татари" - така произнасяли те думата "тахтар"... Веднага след погрома Юмран поканил Джан-хакан да отиде при него в Мукали и да вземе полагаемата му се част от плячката - нямало как да я докара до Аркан сам... С войска от 20 000 итибаши (каймани, приели християнството и забравили българството) Джан-хакан и Сонге тръгнали към Мукали. С доближаването на лагера Угетай, син на Юмран (Джумран) предал на хакан-губернатора голямо количество храна и питиета. Изморените войници на Джан, които предвкусвали дележа на богатата плячка, се наляли и напили до припадък. В разгара на пиршеството 100 000 чирлати и даури нападнали хората на губернатора и ги избили. Джан-хакан и Сонге загинали в боя заедно с 5000 въздържатели-оногури, управлявани от запазилия българството си род Бирлас. Всички останали итибаши се простили с живота докато спяли. Спасил се само отрядът на Джамук, който бил в ариегард... Трупозете на губернатора и сина му Юмран закопал на тайно място и заповядал да пуснат слух за бягството на Джан и Сонге при неочакваната атака на 20 000 чирлат-татари (монголо-татари). На Даян-хакан Юмран казал, че Джан и Сонге са го нападнали без причина и хората му се принудили да влязат в бой, за да спасят живота си. Тайните съобщници на Юмран - губернаторите Калган и Кадан - потвърдили информацията. Заговорниците посъветвали улуг-хакана да назначи за нов губернатор на Итбаш безупречния кирейски инал Талян (така кирейците наричали навремето самия Атила).

Уви - този Талян бил таен съюзник на Юмран и под негово прикритие Тамуджин две години се ширил в губерния Итбаш. За това време успял да примамва и подкупи повечето местни вождове, а с негови пари Калган и Кадан направили същото с кайманските си вождове. Чак когато Тахта разказал на Даян, че при него бягат стотици итибаши и му говорят за подготовката на Юмран за война с хакана на Кайман - при negliжирането на това от Талян - Даян тръгнал на поход към Итбаш с 30 000 бойци; той вярвал на слухозете за 20 000 Юмранови войници и сметнал, че толкова хора ще му бъдат достатъчни да вкара ред в губерния Итбаш. Във войската на Даян имало 5000 войници на Кучлук, когото Иляс още преди Юмран привлякъл на служба на bankerите Натан с обещание за кайманския трон, 10 000 войници на Калган, 10 000 войници на Кадан и само 5000 верни на улуг-хакана войници от двете северни тюби на Баглуш - Боянар и Барин. По молба на негодника Кучлук Даян отхвърлил помощта не само на хакана на Тахта, но и

на своя губернатор на Ташанда - Кукджал. Кучлук обоснова молбата си така: "Искам най-накрая да се докажа пред теб и да покажа, че аз съм способен твой ученик, а Тахта и Кукджал от неприязън към мен могат да осуетят опита ми или да ми оспорят победата. Поне този път ми дай възможност!" Даян уважил Кучлуковата молба, и както се оказало впоследствие, напразно.

Предусетил лошото, Тахта помолил Челбир да насочи към Саръ-Хин (Алтай, Монголия, Китай, Корея) една от българските армии. Макар и да се водела война с кръстоносците на Балканите, с метежните тюркмени на Баран в Мангишлак и с бунтуващите се киргизи на Алаш в Саръ-Тюба в Тубджак (българска провинция в Казхстан), Челбир пратил към границата с Кукджал новия волжко-български наместник на Изток - емира Татра с 10 000 камски барини на Белек-Амир, 10 000 мардан-беллаки на Хагер-Угль и 10 000 саксини на Бачман. И тримата били ученици на Татра, а участието в похода на учителя им за тях било голяма чест.

Тръгнали в края на 1204-та година, стигнали Джам-Булак (областта на река Емба) и в първия сблъсък разбили 10 000 тюркменски кара-куштуи (крайни исмаилити, сътрудничащи си с левитите от рода Натан. Баран, който се разпореждал с Джам-Булак като със своя област, избягал в Караджим (Хорезм) без да погледне назад. Като поръчал "изпращането" на Барак на кангли-арданите, които основно изнесли на гърбовете си войната с Баран, Татра отвел обратно войските си в чиру-кала (военна база) Булгар-Илек (днес град Актюбинск в Казахстан). След кратка почивка армията му тръгнала към границата с Кайман по военния Булгар-Илекски път (Актюбинск-Тургай-Атбасар-Акмолинск-Каркаралинск-Аягуз)... Източната част на този път - Баринската - между Акмулла (Акмолинск) и чиру-калата (военната база) Барин (Барнаул) има две отклонения: северно, минаващо през военната база Булгар-Утрау (Българският остров, Павлодар в Казахстан) и южно, минаващо пак през военна база - Кук-Даря (на река Нура), града Куакбаш или Уйягуз (Аягуз, Казахстан) и аула Идеяр (Семипалатинск)...

От Акмулла армията на Татра поела към Уйягуз на помощ на урмата (12-15 000-ди войника) на Боян-Дуло, който се биел с метежника Алаша от 1204 г. Алаша, братът на добрия инал на Саръ-Тюба - Касим, събрал в Сабан (източната част на Саръ-Тюба) всички недоволни и поискал независимост. Челбир не можел да му даде Сабан, през който минавали най-важните пътища на Изток и на Юг, затова със съгласието на Касим и на тогавашния губернатор на Тубджак (днес Казахстан) Мерген или Карт-Мерген (Старият Мерген) предложил на Алаша западната част на Саръ-Тюба. Алаша не приел замяната и станало ясно, че той е враг на Волжка България: западната част на Саръ-Тюба била много по-богата от източната и служела за скъп подарък на редовните търсачи на почести и богатство. Джавушгарът (началник на българската полиция, тайна и явна) Хагер, който разкрил дейността на левитския род Натан по изземване на българските търговски пътища, бързо разкрил връзките на Алаша с крайните исмаилити и хорезъмските левити, и Алаша бил обявен извън закона. В яростта си той запалил военната база Идеяр (Семипалатинск), но това бил последният му успех. Спешно пристигналата в Идеяр по заповед на Челбир урма на Боян-Дуло, сина на губернатора на волжко-българската провинция Бейсу (Източен Сибир и Далечният Изток) Шегер Себерль (родът Себерль управлявал тия земи и на негово име ги нарекли Сибир) в жестоко клане пратила на оня свят 50 000 кангли (кангли или кангари е общо название на номадите в Тубджак, т. е. Казахстан) на Алаша и стъпка по стъпка започнала да ги изтиква към Куакбаш. Касим с полка си (булок, 5-6000 бойци) ударил от града по остъпващите метежници, но те го победили и разсипали неукрепения град. Касим и полкът му отстъпили по Актайския път в столицата на кантона си Саръ-Балик (района на Джезказган-Байконур)...

Халим Старши пише: "След като тръгнах от Кара-Булгар към Волжка България в 1203 година, не можех да си намеря място (Халим Старши едва не бил убит от наемниците и поповете на Йолъг Чиркаули или Олег Святославович и изгорили книгата му "Берсала тарих" през декември

1202 г. (Переяславската летопис), след което слияният летописец напуснал Чернигов и заминал за Ак-Булгар. Там участвал в похода на Татра в централна Азия. "Переяславската летопис" с помощта на Халим Старши, който се върнал в Чернигов след утвърждаването в града на Сарь-Булгар (Рижият българин, Всеволод Святославович Тъмни) възстановил по-късно Халим Младши... дописано от Даиш Карачай) и участвах в този поход, за да дойда на себе си...

Още в аула Турай (Тургай) към нас се присъедини с полка си знаменитият Килик, син на инала на тюбата Кара-Ишим - Тиряй (инал е ръководител на тюба - кантон, област). Освен 5000-те въоръжени както подобава бойци той доведе и 2000 конника, въоръжени само с вили (урай е двурога вила). Когато губернаторът Мерген, добър приятел на Тиряй, който беше с нас от самия Джаик (Урал) попита Килик, защо е довел "санакчи" (вилочници), той поясни: "В Кара-Ишим заради суровия живот мнозина си продадоха оръжието и дори не могат да платят откуп за невестите си. С ето такива 2000 бедняци решихме да вземем оръжието на метежниците, скъпи вещи за откуп и жени". На много от волжките българи от почуда увиснали устата, но Татра казал невъзмутимо: "Не ни достигат хора, затова ще взема и невъоръжените тараклии (тюбата била населена с българи-тараклии) - но за да не наруша закона, записвам ги в обоза"... По време на кратка почивка един барин взел да се присмива на тараклия, а той предложил на барина със сабята двубой срещу себе си с вилата... В схватката тараклията пред очите на цялата армия като на шега смъкнал страшния барин от коня и притиснал с вилата си шията му към земята... Все пак тръгнал виц за това, как Килик довел на война невъоръжените тараклии, които от глад продали оръжието си...

Като научил за идването на армията на Татра, от когото всички се страхували, Алаша побързал да се отдалечи от Куакбаш на запад... Към 30 000 негови хора се предали на нашите край Куакбаш, още 10 000 били заловени от войниците по заставите на кара-тюбинците и кара-ишимите по бреговете на Българското езеро (Балхаш) и Малкото (Кичи) българско море (Арал). Алаша успял да стигне до Задкаспието (Курган) със само 7000 от метежниците, а там успял да се обедини с разбитото от Татра Бараново войнство... От тая война щастливите тараклии-победители се върнали с трофейно оръжие, богата плячка и тълпи пленени жени. Оттогава българите казват: "Сарь-тюбинците са смели докато не видят тараклиец с вила", "Баринът е храбрец, а тараклията е по-ловък", "От войната всички носят раните си, а тараклиецът носи жени и богатство", "При тревога всеки се хваща за меч, а тараклията хваща вилата", "С оръжие всеки глупак знае да се бие, я пробвай без оръжие, като Килик и тараклиите му?"...

На курултая (военния съвет) в Куакбаш се разкрила цялата истина за положението в Кайман и били взети важни решения за следващите действия...

Даян-хакан и Джамук Кучлук излезли от Баглуш, а към тях с престорена преданост се присъединили Калган Зарджи (Ковачът) със синовете си Челме (Плюнчо), Субгатай (Чавкацият) и Сирияй, Кадан със синовете си Джебе и Набури (Неврюй на руски)... Заедно те преминали през старата столица на Кайман - Кара-Корум, река Аркан (Орхон) и поели към река Кук-Дулосу (Тола)... Когато от юг към войските на Даян започнала да приижда армията на Юмран от 30 000 монголи и 50 000 даури (манчжури) на Кубул, тумените (тумен са 10 000 войника) на Калган и Кадан преминали на страната на врага и заедно с него обкръжили лагера на Даян-хакан.

Тресящият се от страх Кучлук се явил в шатрата на Даян и с треперещ глас му обяснил за отчайващото положение, а старият хакан се усмихнал и казал: "Хората ми все ще издържат два дни, а дотогава животът ми ще изтече и без намесата на метежниците. Като умра - за такава смърт мечтаех; на поход, на война - Джамук да ме облече в дрехите на обикновен войник и да сваля кожата от лицето ми, за да не открие врагът тялото ми. След това замани с Джамук и каубългарите (каймани, наймани) на север, където на брега на Орхон ще ви чака Тохта. По моя тайна заповед, докато войската ми се събираше в Кара-Корум, Тахта зае севера на губерния

Калган до Вреден Орхон, а Кукджал зае целия Баглуш. Ако отидеш при тях без Джамук или без кожата му или без кожата ми, или пък не повториш пред тях тези мои думи, те ще те одерат жив". Всичко се случило така, както казал Даян. Когато Кучлук стигнал заедно с Джамук при Тохта и предал думите на хакана заедно с кожата от лицето му, Тохта заплакал. Това били единствените сълзи на хакана на ара-българите или ара-китаите, които хората му някога били виждали. През градовете Калган и Уран Тохта прехвърлил Джамук и Кучлук в Баглуш. Там Кукджал им поверил отбраната на града и тюбата Барин...

В началото на 1205 г. Юмран внезапно атакувал и позициите на Тохта, и Кучлук. Тохта отстъпил към Барин заедно с малкия си син Чилаун Тухчи (Чилаун е руската дума селезень, паток), който през 1183-1184-та години учил заедно с големия Юмранов син - Джучи - в "Школата за принцове". Чилаун бил по-голям от Джучи с пет години и бил тогава на тринайсет, поел опека над Джучи и станал за него като по-голям брат. По тая причина Юмран не въвел в тия войни Джучи и поверил командването на полковете на другите си синове - Джагатай и Угетай. Субятай и Сиряй накарали Кучлук да избяга и преодолели цялата отбрана... След Кучлук отстъпили Тохта с Чилаун и Джамук. Кукджал научил за станалото и извел половината население на Баглуш в своята губерния Кукджал и зачакал край езерото Ара-Булгар (Хара-Ус-Нур в Монголия), като преградил пътя от Баглуш към Кукджал. Отстъпващите преминали Ара-Булгарския проход през хребета Кайман (монголски Алтай) и влезли в областта Ара-Булгар. Тя била смятана както за част от Кайман, така и от Ара-Китай, но я управлявали кайманските наместници. Юмран пуснал след отстъпващите Субятай с 20 000 итибаши и 30 000 татари (монголи) и останал край Ара-Булгарския проход с 60 000 татари и даури (манчжури) да наблюдава Кукджал - илчибек (регент) на Кайман при малолетния каймански хакан Булгар, син на сестрата на Даян-хакан. Българин на китайски е бугу, или балауш (оттам е думата половец), а на татарски - булган или унгир.... Затова река Булгарсан (Иртиш) е наричана също и Бугусан...

След като се оказал оттатък Каймантау (Монголски Алтай), Субятай решил еднолично да проведе атака на армията на Татра, но Кочлъ-Наубури, баща на Табангар, го отказал. Затова атаката повел вечният съперник на Субятай - Сиряй. Щом видял Сиряй - враг на ара-китаите - Тохта се хвърлил срещу него и бил моментално убит. Чилаун опитал да измъкне тялото на баща си от вихъра на схватката; видял, че това ще е невъзможно, затова отрязал главата и заедно с нея се измъкнал от боя. Нашите вече се подредили и се биели с татарите като непреодолима стена... В разгара на свирепото клане Кучлук избягал от бойното поле при кара-китаите, чийто лагер бил край река Ямел-Чуй (река Емел в Китай и Казахстан).... Добрият хакан Колин Алджан приел Кучлук като син, а той, по прищявка на левитите, погубил Кара-Китайската държава. В удобен момент откраднал заплатите на кара-китайските войници и те от ярост започнали да рушат всичко наоколо...

Бягството на петте хиляди Кучлукови войника ни дойде в повечко, но Татра навреме удари от засада с барините и помете първия полк на Сиряй. Изненаданите татари хукнаха да бягат и за нашите остана само да догонват бягащите и да ги посичат... В това сражение ние избихме 45 000 татари, а загубихме 10 000 волжки българи и 10 000 ара-българи (ара-китаи, меркити). Чилаун Тухчи искаше да преследва Субятай, който избяга по Ара-Булгарския проход към Юмран, но Татра го възпря... Устроихме си недостъпен лагер на възвишението. Заедно с ара-българите два дни събирахме плячката, който разделихме с кукджакците и ара-българите... Хакан Колин срещу част от придобитото прати при нас инала на кара-китайската тюба Ямел с 5000 чумака (селяни), които ни помогнаха да погребем убитите... Татра беше сигурен, че Юмран ще поиска да преговаря; бяхме пленили синовете му Джагатай и Угедай, също и ранения Сиряй. Хагер-Ъгль плени джагатай, като уби коня му, Бачман впримчи Угетай, а Киликовият син Забир натисна Сиряй към земята с острие...

След десет дена в лагера дойде Джучи и покани Татра на преговори с Юмран (Чингизхан). Татра остави за заместник Белек-Амир и тръгна с Джучи по Ара-Българския проход към лагера на Юмран. Юмран или, както сега се наричаше той, "хакан Тимер", посрещнал Татра много любезно. Следва да кажа, че Тимер оказваше голямо влияние върху хората и цели армии бяха готови да умрат за него до един за едно негово благосклонно кимване... И така, когато Тимер искаше да се хареса на някого, то от него по-приятен човек нямаше. Когато Татра влязъл в юртата на Тимер, забелязал близо до входа вече заключения в клетка Субятай. Жалкият му вид говорел за друго качество на Чингиз хан - безпощадна жестокост за постигане на власт и могъщество... На обяда в чест на пристигането на Татра Тимер вдигнал тост за Велика България и за храбрите ѝ охранители - улуг-хакана (велик каган, император) Челбир и могъщите му български бахадири... В отговор Татра дипломатично вдигнал наздравица за хакана Тимер - сина на великия предводител на хунския народ на Хин (в случая Монголия) Иджик (Исугей). При тия думи страните на Тимер леко порозовели, а очите му заблестели - станало ясно, че тостът му харесал... Татра после ми разказа (пише Халим Старши), че Тимер обичал обикновените войници, готови да изпълнят без да мислят всяка заповед на своя владетел и затова хаканът (Чингизхан) почувствал благоразположение към него. Аз кимнах и си спомних за Субятай, скован в клетката си... Между другото Тимер споделил, че Джучи му разказвал много за любимия си преподавател в "Школата за принцове" - Татра - и Тимер мислел, че синът му леко преувеличава за доблестта и смелостта на емира, но сега ясно виждал, че тези разкази съвпадат с действителността...

С желание да измести от себе си "клеветите на завистниците" Тимер пояснил, че злощастното нападение на българския керван направил не от низки подбуди или омраза към българите - съплеменници на хинския народ, а заради женитбата си за дъщерята на хунския вожд Алтън. "Да нападнеш търговец или да откраднеш добитък на съседите у нас се смята за геройство и аз исках да покажа кураж и да придобия богатство за откуп на невестата, а с това да получа дъщерята на Алтън-бей!" - казал Тимер. После говорил за обичта си към Джан-хакан, как го имал като баща, и как Джан го нападнал без причина, а Тимер просто се защитавал. "Даян-хакан ме нападна без причина! Нали итибашите сами избират своите губернатори между иналите (областните управители), а не ги назначават улуг-хаканите; Даян нямаше право смъкна мен - законно избрания от итибашите губернатор на Итбаш..."

В разгара на беседата им дойде куриер от селото на Джучи Хон-Дуло (на мястото на Улан-Батор) и съобщил за раждането на първия син на Джучи. Зарадваният Тимер помолил Татра да даде име на първенеца и емирът нарекъл момченцето с името на баща си - Ак-Балък. Ак-Балък (Бяла или Свещена Риба) по монголски звучи като "Батай" - така и започнали да наричат големия син на Джучи (Батай-Батий). Този жест направил от Татра нещо като близък роднина на Джучи и Тимер, и когато пристъпил към преговорите, хитрият Юмран не забравил да припомни на емира това обстоятелство...

Според договора за Велика България останали губерниите Кукджал и Боянур, североизточната част на Баглуш, също и Уран - северната част на губерния Калган, през която минава Козгънският път към Ара-Китай, а останалата част от Багльш ставала "царството на Джучи"... Новият хакан на Ара-Китай - Тухчи - се призна за кара-андаш (автономен княз) на Велика България), а Ташанда, владеещ Кукджал, Боянур и Уран, бе назначен от Татра за инал на токущо основаната специално за него тубджакска тюба Сабан с център в Кукбаш. И Тухчи, и Кукджал получиха от Челбир видната титла "емир", което им позволяваше за сметка на хазната да въоръжат по хиляда войника и да получават прилично възнаграждение... Пред хората участниците в преговорите изразяваха радост от сключения мирен договор, но не ми убягна отказа на Тимер да включи в него клауза за ненападение на съюзника на Велика България -

Тангут...

Попитах Татра дали не можеше окончателно да разбием Тимер. "Можеше - отвърна емирът - но с цената на гибелта на армията ни - най-добрата във Велика България. Освен това щяхме да освободим Хинското поле за друг хищник - ак-именеца Кубул, който вече присъедини към Даур два пъти по-голямата територия на Тахтарския бейлик и щяхме да оставим Ак-Булгар (Волжка Велика България) безпомощна в случай на нахлуване на хорезъмците. Това можем да очакваме да се случи всеки момент и плененият син на Баран ми разказа на разпита, че "след тюркмените за война с българите се подготвят 200 000 хорезъмци". След тия му думи разбрах, че Татра е не само велик воин, но и велик дипломат, както и че си нямам понятие от политика...

Като помоли Тухчи и Кукджал да пуснат слух за заминаването на армията му в Задкамето, емирът отведе войниците в Барин (Барнаул) и отиде да затвърди позициите на Ташанда в Сабантюба. Татра подозираше Юмран в коварство и не сбърка. Веднага щом получил от разузнавачите си съобщение за заминаването на армията на Татра, Тимер заповядал на своите да се готвят за война с Тангут и Ара-Китай. И направил това въпреки предупреждението от Татра, че "Нападението на Ара-Китай и Тангут ще означава нападение над Велика България..." Това е накратко за първата Алтайска война...

Новата война, която наричат и Втората Алтайска, както и "Войната на Галка (Гарга) и Селезен (Патока)", започна през 1207 г. Тимер, който за това време се нарече и "Джангиз" (Син на Небето), както и хунската титла кан (цар, император), прати Джебе към Тангут, а Субятай (Галка) - да превземе Ара-Китай. И единият, и другият трупаха военен опит. Особено се стараше Субятай - той по чудо избягна смъртта само защото Татра освободи Сиряй и синовете на Юмран от плен, след като те дадоха клетва да не нападат Велика България. Интересно бе, че свирепият Джагатай се отнесе към клетвата сериозно и не наруши обещанието, а лекомисленият Угетай не удържа думата си, но се пропи от страх. Пиянството го докара до гроба - така го осъди Бог за престъпването на клетвата. А как Небето наказва другия клетвоизменник - Сиряй, читателят ще узнае по-нататък на съответното място... (Сиряй загинал по време на похода срещу България в 1236 г.).

Заедно със Субятай към Ара-Китай тръгнал вуйчо му Мангуш от рода Котлумас. Това е известен каймански род. Както знаем, кайманите или за по-кратко кабуи (ковуите от руските летописи) произлизат от най-силното хунско племе тюрянг или тюрянхай (в Европа тюрянгите били наречени "тюринги"), а това название погрешно се произнася като "урянхай". Дори най-знатните хуни - утиги или маранги (в Европа започнали да ги наричат "франки", на тях е наречена Франция) - отстъпвали по мощ на кабуите. След тюрянгите и марангите, от които са произлезли аварите (отделили са се от тях преди около 3000 години), по сила се нареждат саксите или саксините (в Европа те полагат началото на немския народ сакси и южно-волжкото българско племе саксини), после са канглите или кангарите (на тях е наречена Англия), следват оногурите, аланите и другите. От оногурите преди повече от 6000 години произлезли самарските (шумерски) българи или кимерите и кубарите или кубе-българи (купи-българите от арменските източници), заселили се по река Кубинеш (Южен Буг)... Известно ни е също, че марангите са произлезки от древното българско племе бояндур (пеоните от гръцките източници) или кундурите, от които са произлезли и барините или бурджаните (в Европа са наречени "бургунди", и хаджиярите - често наричани "хазари" и "хаджи") котиярите на Херодот, както и, че от аланите водят произхода си българите-себери или суварите, наричани също сабани, ираки или бираки (красавците; област Тракия е наричана често с името Бирак, бел. прев.), катрагите или куд-ираките, печенегите...

Син на Котлумас е Карамас, негов син е Асланмас, негов син е Бибарис, който имал двама известни синове - Мангуш и Карас, както и дъщеря, омъжена за Калган и тя родила Субятай и

Челме... Мангуш бил баща на Килдан, а Карас - на Ар-Буга и Кутлу-Буга първия башкак на Улуг-Булгар (Велики Булгар)... Ара-китаите също били каубуи по произход, но за разлика от останалите каймани се смесили много с монголите и взели техния говор като втори език. И в държавата на кайманите, и в държавата на Тимер, която действала на основа на кайманските традиции и институции, държавен език бил тюрко-българският без нито една монголска дума. Чак след смъртта на Тимер (Чингизхан) синът му Угетай постановил езикът на монголите да се смята за втори държавен език на Алатай (тук - империята на Чингизхан) след българския тюрки. Тая реформа предизвикала такова недоволство, че повечето от жителите на Алатай (съвременна Монголия) казвали: "Не му върви на Алатай; отначало Тимер (Чингизхан), а сега - Телмер (Космоезичният, Угетай-Угедей)!" Едва след изселването от Монголия на половината или дори повече каймани и заселването на тяхно място на чирлати (монголи) Угетай постигнал успех за своята реформа... Думата "мас" в значенията на "господин", "управляващ", "старши" до днес се използва от българите в Мардан-Беллак и някои други българии от печенегите...

Веднага след като Субятай и Мангуш подпалиха ара-китайската земя, хаканът Чилаун повика на помощ винаги готовата за бой армия на Татра. Научилият за придвижването на войските на Татра Мангуш завладя кайманския отрязък на Козгънския път и Кукджал започна с 30 000-те си каймани и итибаши настървено да се бие с българите за всяко парче земя. Хитрият Мангуш, добре познаващ тези краища, избягваше сблъсъка с големи волжко-български отряди, усукваше, появяваше се и изчезваше, нападнаше иззад тъгъла и не ни позволяваше (пише Халим Старши, служил в армията на Татра) две години (1207-1208) да влезем в Баглуш. И това при всичкото ни прекрасно въоръжение, а Джучи не поддържаше с нищо нито Мангуш, нито Субятай. Чак през 1209 г., когато тангутският хакан Бурджан прати на Татра отчаян призив за помощ, Татра успя да преодолее Мангуш...

Край река Буга-Торма (Бухтарма) - или Българската Буйна река - емирът вдигна с наетите от кара-китаите работници огромен и нарочно слабо укрепен лагер, като го натъпкал със стоки и храни. На известно разстояние от лагера, в гората, Татра укри 10 000 бойци, на които забранил да палят огън и заповяда да атакуват врага, ако лагерът бъде нападнат. Останалата войска емирът поведе демонстративно на север, но през нощта скри в гората и нея. Мангуш, който се навъртал наблизо, реши, че по-голямата част от армията на Татра си е отишла и само малка част от нея е останала да пази огромния и богат лагер. Войниците му, изморени от криене и лазене по хълмове и гори, поискали атака на лагера. Предпазливостта у татарския сардар била заглушена от умората и желанието отведнъж да приключи омръзналата му война. С повечето си войници Мангуш се прокрадна към тора и го атакува. Чакащият в засада Хагер-Угъл прати към лагера на Татра няколко конника от различни страни и удари Мангушевите бойци в гръб. Мангуш обаче не смяташе да отстъпва плячката и повика резерва си, също скрит близо до лагера. На Хагер-Угъл му беше доста трудно, но все пак издържа до идването на останалата част от армията. Татра заповяда на своите да не взимат пленници, отрязва пътя за отстъпление на врага и устрои на татарите показан бой. Мангуш с няколко хиляди от хората си се хвърли в бурната река, като търсеше спасение, но на другия бряг излезе само той благодарение на невероятната си издръжливост и физическа сила. Затича се към Баглуш, а Татра го последва с армията си. В наполовина погромения лагер остана само Забир с двете си хиляди тараклии. На него и на трите хиляди оцелели работници му предстоеше да погребва 5000 наши бойци, 2000 работника и 15 000 татари...

Опитите на Мангуш да попречи на Татра да влезе в Баглуш се провалили: Татра го следвал по петите, а появата на Мангуш без войска в Баглуш предизвикала само страшна паника. Всички татарски гарнизони избягали при Джучи, който ги приел, но ги разоръжил и така армията на Татра безпрепятствено минала през Баглуш и подходила към тила на Субятай. Окураженият от

разгрома на Мангуш Чилаун с последните си сили атакувал Субятай и той, притеснен да не се окаже заклещен между ара-китаите и българите, започнал да се изтегля към Аркан (Орхон в Монголия). Помнещ урока, че татарският пълководец без армия вече не е пълководец, Субятай не се задържал дори в Кара-Корум, а армията на Татра се съединила с армията на Чилаун и без бой заела тая столица на Алатайската държава на Тимер (Чингизхан). Юмран, който тогава се намирал в Манкурт (Мандал-Гоби в Монголия), останал поразен от падането на Кара-Корум и веднага се съгласил с искането на Татра да прекрати войната срещу Ара-Китай и Тангут...

Джамук, който се сражавал в армията на Чилаун, посветил на тая война следните присмехулни стихове: "Решиха враните (имената на Мангуш и Субятай в редица български и монголски диалекти означават "врана" или "гарга") да уловят патока (Селезень - Чилаун) - вдигнаха робите ръка срещу природния си господар (Чилаун; ара-китайските управници се смятали за древни владетели на Алатай и водели рода си от хунските Дуловци)... Каква награда ще даде моят анда? (Чингизхан, който бил побратим - тоест анда, на Джамук. Известно е, че Чингизхан безпощадно убивал тези, които вдигнат ръка срещу господаря си). Тези редове докарали до лудост Тимер, но той така и не успял да се добере до Джамук. Докато се връщал развеселен в земята си край езерото Байкал, Джамук се подхлъзнал на сипеи и паднал с коня си в пропастта... Той беше отличен водач на Прибайкалската конвойна служба (охраняваща и съпровождаща българските кервани) и на този пост го замени един от синовете му, Кулюг (Витяз)...

Според Каракорумския мирен договор от 1209 г. Татра предаде на Джучи - верен приятел и съюзник на българите - волжко-българските области в Баглуш и Калган, защото и без това нямаше никаква възможност да ги удържи, но другите земи в Алатай (тук Централна Азия от Байкал до Седморечието) останаха за Волжка България. Мощта на Джучи укрепна и той управляваше царството си толкова самостоятелно, че Тимер въведе в Улангур (земите на Джучи в Западна Монголия) армията на Тугучар (негов зет) от 30 000 души "за предотвратяване на разоръжаването на монголските сили..." Формално Тугучар бил "заместник-военен министър" на правителството на Улангур... Самия Джучи нашите нарекоха Улан-Батир...

През 1216 г., когато по левитска заповед срещу Ак-Булгар едновременно излезли 70 000 кортджаки (суздалци) на Тиле-Джурги (Юрий Безумни, Юрий Всеволодович) и 300 000 караджими (хорезъмци) и тюркмени, Тугучар по заповед на Чингизхан варварски нападнал от земите на Улангур волжко-българските губернии Тубджак (Казахстан) и Бейсу (Източен Сибир и Далечния Изток). Така Тимер искал да дискредитира Джучи в очите на българите и да получи повод за ликвидирание на опасната за монголите власт на Джучи. Джучи не загубил самообладание и със силите на тритумения си корпус (30 000 бойци) ударил в гръб хорезъмците на Джелалетдин (син на хорезъмшаха Мохамед), който обсадил Саръ-Тюба. Армията на Татра, която защитавала Саръ-Тюба, веднага ударила хорезъмците от север и Джелалетдин предпочел да отстъпи. Тогава Татра се притекъл на помощ на Хагер-Угъл, който едва удържал натиска на хорезъмците и туркмените върху Саксин и хорезъмците били разбити и този път. Разочарованите от хорезъмския шах Мохамед левити заложили на Тимер (Чингизхан) и му заповядали да превземе Кара-Китай и Хорезм (Караджим).

През 1218 г. Кучлук по левитско нареждане сдаде Кара-Китайското си царство на татарите без бой. През 1219 г. отново по левитска заповед своето Хорезъмско царство без бой сдаде на татарите и шах Мохамед. Хабдулла Челбир не можеше да повярва и поиска от Джелалетдин съответните обяснения, но Джелалетдин не казал нищо на нашия посланик... В 1226 г. по заповед на левитите Тиле-Джурги и татарите едновременно нападнаха Велика България от запад и от изток. Губернаторът на Тубджак Кичи-Мерген изменнически премина на страната на татарите и цял Тубджак пламна от безкрайна жестока война. Най-великият волжко-български сардар Татра, когото наричаха и Джан-Гали, не можеше вече да помогне на държавата си: в

началото на 1220 г. той почина.

През 1209 година преди оттеглянето на армията на Татра от Алатай Тимер го попитал: "Кажни, кулюг (витяз), от кой български род си ти? Ти порази народа ми със своята мощ и доблест и ние искаме да знаем кой род дава такива богатири?" "Родовете на моите родители са маркбаши (естонци) и куми (коми); отнасят се към северните българи, които другите българи наричат карел (фини, финска земя)" - отговорил простичко Татра, учуден от такова внимание към собствената му персона. След минута мислене добавил: "По бащина линия аз съм потомък на Тальян (Атила)". Тук Тимер въздъхнал с облекчение, всичко станало ясно... От този ден Джангиз (Чингизхан), като искал да похвали някого от пълководците си, му казвал така: "Горел! Горел!" Така чул той непонятната му дума "карел" и така наричал в спомените си Татра. Край на "Татра дастан" (Повест за Татра, чийто автор е Халим Старши) на моя чичо Халим-Карт (пише Халим Младши)...

Бурджанските Азановичи (Асеновци), както пише Халим (авторът на Берсала тарих), имали повече доверие на волжко-българските князе и затова обграждали с тях своя трон. Куштан Тихан (Константин Тих) не правел изключение и при него се издигнали наведнъж два рода от волжко-български произход - Тертерите и Шушманите (Шишмановци)...

Произходът на Куштан Тихан е следният. Тура-Азан (Асен I, 1187 - 1196 г.) имал двама известни синове - Улаг-Азан (Иван-Асен II, 1218 - 1241 г.) и Боян. Боян имал любима - Дания, дъщеря на кара-сербийския (сръбски) бей Туган (Душан?), приятел на Кара-Бурджан (Дунавска България). Дания била вдовица на Корай, който починал в битка срещу ромеите и имала от него син - Уран. Син на Уран е Кьолли-Джан (Калоян)... Боян искал да се ожени за Дания, но не успял; загинал заедно с баща си през 1196 г., когато Дания чакала дете. Уплашена за живота си, Дания избягала в Баглач (Сърбия), където родила сина на Боян - Тихан (Тих). При управлението на Калоян (1197-1207 г.) тя напomenила за себе си и царят ѝ дал свидетелство, потвърждаващо знатния произход на Тихан... Син на Тихан е Константин Тих (1257-1277 г.), най-добросърдечният български цар, при чието управление не бил убит нито един човек... Син на Иван-Асен II е Ишим Бургас (според приложената таблица).

Праядо на Шишмановци бил синът на императора Кубраг (619-668 г.) - Катраг. Известно време Катраг оглавявал Дунавска България, но през 679 г. бил изведен от нея в Бургас заедно със 60 000 свои дунавски българи. Половината от тях после била заселена в Утиг около Тамя-Тархан (Тмурокань), където се смесила с тамошните барсили-уруси, но до времето на Челбир още пазела своя ахилски (славяно-български) език... Потомците на Катраг управлявали Джеремел, Бургас и Сувар-иле (Суварска губерния)... Една от жените на Катраг е Симбирби, дъщеря на Чебек-Бургас, потомък на Карт-Бургас (император на Скития - Стара Велика България в началото на средата на VII век пр. н. е.)... Симбирби родила на Катраг син - Дауш, който владеел аулите Дауш, Кайбиш и Балтавар в Таули-Булгар (Планинска България, Десния бряг на Средна Волга) в областите край реките Булгар (Була) и Дебер (Свияга)... Дауш бил добряк, но имал толкова богатирски вид, че го смятали за алп (дух-великан) и син на богинята Симбир. Една девойка, която го харесвала, го помолила да насипе хълм за момичешки игри и той (уж сам) насипал големия хълм Къзтау (Девичата планина)... Той управлявал северните територии на Хазария и често пътувал до Карел (Карелия), Тавиштай (Финландия) и Маркбаш (Естония)... Негов син е Кайбъш, негов син е Абъз, негов син е Барис, негов син е Саръй, негов син е Барадж или Бураш, по сербийски Баръш или Пуреш, негов син е Мар-Туки, на когото Алмыш разрешил да построи на мястото на баринския лагер крепостта Баринтай и града Сувар. Син на Мар-Туки е Баки, негов син е Садри, негов син е Нури, негов син е Бадри, негов син е Наки, негов син е Вали, негов син е Наби, негов син е Кави, който получил прякора Мамир (Бобър) заради страстта си към правене на бентове, негов син е Рази Балтаджи. "Балтаджи" е кратка форма на

"балтавар", много разпространена в Дунавска България, при карите (фини) и сербийците (чувашите). Рази Балтавар или Балтаджи имал двама прочути синове - Даули Абаз и Гази. Гази имал трима известни синове - Усман, Азим и Пуреш, и дъщеря Сембел. Син на Усман е Унган, чиято дъщеря Алиа станала жена на пълководеца Юнус и майка на Унган, създателя на поестта за великата война на българите и татарите...

Син на Азим е Гази-Баба, който като млад попаднал в руски плен и го покръстили. Гази-Барадж (емирът на останалата след татарското нашествие част от Волжка България под негово управление (по "Джагфар тарих"), е внук на Гази и син на Сембел и Азан. Даули Абаз има син Шушма, от него е Балтаджи, от него е Шушма, а син на Шушма е Микаил (Михаил Шишман, 1323-1330 г., бел. прев. Шушма и Чишма са едно и също име) го освободил от плен и някое време Гази-Баба бил поп в бейлика на Ишим-Бургас. Бургас в 1217 г. оглавил само Саранския бейлик на Сувар на запад от река Булгар-Дебер или Булгар-Сура (река Сура). След като се отличил при отбиване на набега на суздалците в 1218 г., към Саранския бейлик присъединили Барин-Мухша и Алтъш-Уба с реките Будин (Пияна) и Тиджа (Теша), както град Арчамъш (Арзамас) и нарекли всичко това Бургасово владение. С будините Гази-Баба построил там няколко църкви, в това число Себерската в град Ала-Тура (Алатир), основан от Бургас в 1219 г. като втора столица на неговото княжество... През 1223 г. будините на Бургас убили хиляда татари, опитващи се да преминат Българския брод на Волга... В месеца Каргар (октомври) на 1236 г. хаканът (хан) Гуюк неочаквано нахлул в Будин от изток и запалил Ала-Тура, наречен така в чест на Велики Булгар (Ала-Тура е старо име на Булгар), но не посегнал на църквата на Гази-Баба... Към края на 1236 г. Гази-Баба приел исляма (християнското му име е Изосим) и станал секретар на емира Гази-Барадж. По молба на емира той събира материали за "Историята на Гази-Барадж" и нахвърля черновите на повечето нейни глави, които после Гази-Барадж редактира и обединява в едно повествование. Има запазена бележка на Бахши Иман за работата на Гази-Барадж по черновите на Гази-Баба. "Гази-Баба предложи да включи тоя откъс от стихотворението на къзъл-кашанския (уйгурски) посланик Джамбул, посветено на Челбир:

Летят на конете си царят и воините
като вихър всеразрушителен,
а след себе си оставят скупчени
на кипчаците смутни главите.

Падна в ямата до гроба на Отяк
на Чишма главата....

Гази-Барадж изключил този текст и написал как Челбир и Хуза натрупали хълм от главите на убитите от тях кумани, както и че "главата на Чишма, убит от Хуза" не била хвърлена в ямата до гроба на Отяк. В реалния живот всичко това не се случило: Хуза не е отсичал главата на тъста си Чишма и никой не е правил купчини и могили от главите на нещастните кър-българи (номади, в случая кумани, половци), но в поезията такива измислици и преувеличения са търпими и допустими. Като изложил материала от стиха в проза, Гази-Барадж е направил творчески пропуск, защото прозата в историческото повествование следва да отразява само истината. Формално погледнато, трудно можем да упрекваме Гази-Барадж, той е използвал данните на Джамбул..."

Син на Пуреш е вождът Маркас, който отначало оглавявал Алтъш-Уба, но после се задължил да се подчинява на Бургас. В разгара на балинските набези той преминал за малко на страната на

Тиле-Джурга (Юрий Безумни, Юрий Всеволодович), но после отново се върнал под властта на Волжка България. Гази-Барадж му дал за владееене кантона Аргън-Мухша (междуречието на Цна и Мокша без окръг Нуршада (Наручад), където били заселени повечето от кара-китайски бежанци от разорения от Кър-Хуза Каратай (по време на Кончаковщината, войната на Кончак и Гзак срещу Русия и Волжка България в 1186-1198 г.), но през 1230 г. царят и султан Алтънбек (1229, 1230-1236 г.) подчинил и този кантон на Будинския бейлик на Бургас. Този път Маркас смирил гордостта си и се съгласил да служи при Бургас...

Сембел се омъжила за емир Азан и родила царя-емир Гази-Барадж (1229-1230 г.), който написал с помощта на братовчед си Гази-Баба превъзходна история на Волжка България...

Даули-Абаз отначало бил губернатор на Сувар, но разглезил докрай казанчиите си (знатните феодали) и през 1183 г. довел при Челбир само 500 от тях наместо 2000-ди. За този пропуск бил лишен от поста си. Когато се осмелил да изкаже на глас недоволството си от царското решение, бил изпратен в окръг Шушма (на река Шошма). Там основал голямо селище и го нарекъл на името на баща си Балтаджи (днес Балтаси). В края на 1186 г., като не искал да умре в пустошта, Абаз събрал отряд от 300 души и помолил царя да го зачисли към армията на Татра. Челбир му простил, върнал му селището Абаз (днес Апастово) и причислил отряда му към Татра. През войната срещу ромеите в Дунавска България Даули Абаз проявил чудеса от храброст и по предложение на Туръ-Азан (царят на Дунавска България Асен I, 1187-1196 г.) преминал на служба при Бурджан-Азанлиите (Асеневици). Като научил, че по-рано Даули е бил посланик на Волжка България в Абаз (Абхазия, Грузия), откъдето получил и прякора си - Абхазец, Туръ-Азан го пратил на мирните преговори с ромеите и Абаз сключил дългоочаквания мир с Византия...

Синът на Даули Абаз, тръгнал седемгодишен с баща си на война, бил Шушма (Шишман). Той пораснал в Дунавска България и го смятали за свой в нея. (Следва текст, написан от Юсуф ал-Булгари: "Той имал двама прочути синове - Бурма и Микаил (Михаил Шишман, 1323-1330 г.). Бурма приел богомилството, а Микаил - православието; техните потомци изповядвали същите религии...")

Син на Бурма е Тулча, който бил бек на окръг Табърджа (Добруджа), негов син е Халджа, когото лишили от владенията на баща му, но през 1382 г. се присъединил към узите (турците) и станал кушбеги (комендант) на Ширдаг (Средец, София). Неговият родственик - царят на Дунавска България Джан Шушма (Иван Шишман) през 1375 г. станал кара-андаш (автономен васал) на узийския султан, но в 1388 г. му изменил и сключил таен съюз с балагачкия княз (сръбския крал). Узийският султан му простил благодарение на застъпничеството на Халджа и сина му Маджи. През 1393 г. обаче, както пише Васил Куш, докато чете в Истанбул узийските хроники, Иван Шишман отново изменил на султана. Баязид останал изумен и помолил Маджи - първия сардарбек (войвода) на Дунавска България от 1388 г. да му помогне в усмиряването на Иван Маджи (1388-1411 г.) заедно с 30 000 дунавски българи обсадил Торна-Уба (Търново), но скоро научил за бягството на Иван Шишман в Никопол. Тогава Маджи оставил край Търново сина си Раджи, стигнал до Никопол и попитал Иван: "Аз и баща ми гарантирахме за теб....., а ти ни опозори и погроми пет селища на богомилите, в които според договора имаше узийски отряди. Защо постъпи толкова неразумно? В отговор Иван отново започнал със сълзи да моли Маджи за милост и обяснил следното: "Нападнах богомилите в Софийски окръг под натиска на патриарха, който ги мрази и подкрепящите го сто боляри; бях в ръцете им и нямах избор. Нямах представа, че в богмилските селища има узи (турци), ако знаех - нямаше да ги нападам в никой случай!" Маджи отново съжалил роднината си и пак се застъпил за него. Султан Баязид, който за доброто си отношение към българите получил почетното име Булгардус (Приятел на българите), казал на Маджи следното: "Заради теб и спокойствието на българите от Дунавска България за последен път ще помилвам Иван и дори ще го оставя да царува, но ще му дам Никопол, а на теб

оставям Търново и ти позволявам да първенствуваш пред него". Оттогава до 1585 г. Дунавска България е управлявана от потомците на Халджи Шушма. Маджи бил войвода на Дунавска България 23 години (1388-1411 г.). След връщането си от Никопол той превзел Търново без бой; вратите на града му отворили монасите (кара-папази) - тайни богомили. Болярите-виновници за смутовете се затворили в църквата. Когато започнали да стрелят отвътре по хората на Маджи, в яростта си те я запалили...

Баязид поискал от Маджи няколко военни пътища за преминаване на турските войски... За реда следял узийски пратеник, който винаги придружавал войводите. За данък вземали продукти и фураж, които войводите доброволно давали на узийските гарнизони на заетите от турците крепости, като видели в тях нужните съюзници... Маджи сам молел султана да вземе армията му в узийските походи, но Баязид и другите узийски султани отказали да правят това. Баязид обяснил отказа си така: "На узите им стига всичката сган, която търси плячка, а такава силна, дисциплинирана и издръжлива армия като българската е рядко срещана и затова е по-изгодно тя да бъде използвана при защитата на Дунавска България от кръстоносците (западноевропейските войски)..." Баязид специално оженил сина на Маджи - Раджи за дъщеря си Саида, за да може сардарбековете да станат султански роднини и да бъдат уважавани от всички узи. Всички последващи главнокомандващи били потомци на Раджи и Саида... Всеки от тях носел по три имена - богомилско, ислямско и православно...

Богомилите говорели с презрение за православните владетели на Дунавска България: "Бог им даде вяра, но те така и не станаха истински вярващи. Бог им даде власт, но те така и не я използваша както трябва..." И били съвсем прави. Опростеният два пъти за измяна Иван Шишман - а това е единственият такъв случай в българската история - изменил и трети път в 1395 г., когато се затворил в Никопол и отказал да тръгне на поход срещу власите със самия султан. Тук трябва да кажем, че узийските султани, които жалели войводските войски, не жалели войските на православните князе... Понеже Иван не дал, както било предвидено, своята войска на Баязид, узите били победени от власите и по пътя обратно разгромили Никопол. Раненият Иван попаднал в плен, но от уважение към рода на Маджи Баязид не го убил, а го пратил в Пловдив (Балдиу), където Иван починал.

Офицерите в узийските полкове, разквартирувани в завзетите градове, били основно волжки българи - от тези, които се преселили по покана на Баязид в Узийския султанат по време на жестоките войни с Аксак-Тимер (Тамерлан). Затова нямало никакви безобразия. Всички узийски съдии в заетите градове били също от волжките българи, които гледали на дунавските българи като на свои... Раджи бил сардарбек (главнокомандващ) след баща си Маджи за 21 години (1411-1432 г.). Синът на Саида и Раджи - Байджи (Баязид)- бил на този пост 28 години (1432-1460 г.). Неговият син Наджи бил главнокомандващ 33 години (1460-1493 г.), след него поста поел синът му Сарджи, който се оженил за дъщерята Банат на управляващия Казанска България Бураш и бил сардарбек 27 години (1493-1520 г.); синът на Сарджи и Банат - Бураш Булджи - бил на този пост 55 години (1520-1575 г.), синът на Бураш - Тарас Бабай - бил главнокомандващ 10 години (1575-1585 г.)...

През тези години Дунавска България била едва ли не най-благоденстващата държава на света, където хората не знаели що е злоупотреба, насилие, престъпност. В нещастната 1585 г. умопобърканият султан Мурад (Мурад Трети, 1574-1595 г.) утвърдил решението на незаконното събрание на господарите сред дунавските българи да раздели Дунавска България на четири окръга. Смутителите му предложили в замяна да предадат управлението на Софийски и Плевенски (Билбански) окръзи на турците. Така изведнъж държавата и щастието на дунавските българи изчезнали по вина на 300 водача, които мразели богомилските войводи... Още преди това в 1550 г. волжко-българските гарнизони били изведени от заетите градове и на тяхно място

дошли еничари, които мразели дунавските българи. Заедно с волжко-българските войски от Дунавска България заминавал и узийският посланик от волжките българи Хали-Муслим. На прощалното тържество, устроено за офицерите, Бабай попитал Хали-Муслим: "Какво стана?" Той отвърнал: "Султанът се страхува от еничарите - ето, че праща половината от тях в Дунавска България, а на тяхно място в Капдаг (Мала Азия) и Истанбул слага нас, волжките българи, за своя опора. Не тъгувай - всичко е в Божиите ръце!" Бабай с горест наблюдавал как цветущата страна се превръщала в хаос от лакомия и престъпления, а после запустява...

Истина е, че в своя окръг Барадж (Враца) Тарас Бабай не допускал грабежи и безобразия...

През 1555 г. бандите на еничара Мустафа преминали през турската граница в Дунавска България. По договор с турския султан българо-узийската граница се пазела от узите, а войските на Дунавска България пазели северната граница по Дунав. През 1444 г. именно армията на българите, водена от войводата Байджи, подмамил кръстоносците на маджарския улубей (унгарския крал) Улуш в клопка край Барин (Варна) и го принудила да побегне още преди идването на съюзническата турска армия.... Така че за пробива на бандитите от 1555 г. са виновни турците... Бандитите стигнали до Самоков, където по това време довършвал търговските си дела големият Бабаев син - Астабан. С него била и дъщерята на Бабай - съвсем младата Умай. Изплашен за живота ѝ, Астабан се укривал с нея в София. Полакомен от многото му пари, синът на еничарския комендант на София - Муса - със синовете на още няколко десетки еничари убил Астабан, а Умай била продадена на еврейски търговец от Плевен. Евреинът не се бавил и продал Умай за робиня на унгарския княз Куйяр, брат на идел-маджарския (трансилвански) войвода Джухман (Сигизмунд) Батир (Батори). Сигизмунд разбрал това и поискал Куйяр да върне Умай на баща ѝ. Куйяр обаче поругал Умай и я продал на украинско-казашкия старшина (багун) Чапла. Комендантът на София, който прикривал сина си-убиец, заповядал да изхвърлят трупа на Астабан далеч от града и обвинил в убийството сина на Бабай и още няколко души разбойниците на Мустафа. Единият разбойник, заловен от войводата, показал, че не те са нападнали децата на Бабай, но други доказателства за лъжата на коменданта не се намерили...

В 1560 г. укра-чиркезкия старшина Салтик (дядо на Богдан Хмелницки) писал до Бабай и му разказал следното... Умай не издържала издевателствата на Чапла и избягала от него при Салтик, като го молила да я спаси от гибел. Салтик се влюбил в нея от пръв поглед и решил да я защитава до смърт. Той въоръжил хората си и когато Чапла нахлул във владенията му, дал жесток отпор и едва не убил самия Чапла. За щастие местният полски съдия бил привърженик на католическата вяра. Когато Салтик и Умай приели римо-католическите имена Петър и Мария, съдията по молба на тамошния ксендия изкарал разрешението на Римския папа Умай да бъде освободена и Салтик да се ожени за нея. В указа си папата написал: "Недопустимо е католичка да бъде робиня у православния Чапла, още повече благородна дама като дъщерята на императора на Дунавска България - Тарас Бабай..."

В писмото си и чрез думите на куриера Салтик предал разказите на Умай за злощастията, които я сполетели. Тя не видяла лицата на нападателите - те ги скрили, но посочила, че нападението е станало в София и следователно за него е виновен софийският комендант. Тарас Бабай се оплакал срещу него на узийския султан и той пратил лъжеца и семейството му в Мала Азия, като го накарал да изплати на Бабай голяма глоба, задето не обезпечил безопасността на децата на Бабай. Нещо повече - султанът разрешил на Бабай да проведе собствено разследване в подчинените на турците градове - София и Плевен, но тамошните узи и евреи не издали учтниците в злодейството и разследването нямало резултат.

Едва през 1590 г. един турчин, обиден на еничарите, разказал в писмо до Бабай цялата истина. Тогава Бабай обаче бил само илекбаши (окръжен управител) на Враца и жалбата му заседнала

нейде в съдебните архиви... Обиденият Бабай решил да си отмъсти жестоко и на Муса, който вече бил кошбеги (комендант) на София, и на Куйяр, и на всички, които им помагали и укривали дотогава. Тарас отстъпил поста си на малкия си син Хурса и започнал да търси съмишленици. През 1595 г. той успял да събере 5000 човека и нападнал с тях окръг Ниш, след което превзел София и убил Муса и помагачите му. Докато турците набирали войска, Тарас Бабай преспокойно се прехвърлил на левия бряг на Дунава при своя приятел и съюзник Микаил Джамалдар, влашки войвода (Михай Храбри). На следващата година Бабай нападнал Плевен (Билбан) и Шумен (Саман-Тура), превзел ги и ги разгромил. Всички пленени узи и евреи той продал в робство, като казал: "Нека да изпитат това, което по тяхна вина изпита Умай!"

След това Тарас Бабай решил да подчини на Михай Идел-Маджар (Трансилвания) и нападнал тия земи. В първото сражение дунавските българи победили унгарците и убили предвождания ги Куйяр. След като разделили богатата плячка между всички войници, водачът на богомилската църква Хурса предложил на Бабай да се върне във Влахия. "Бог не позволява - казал попът - повече от една радост за един ден, да не предизвикваме съдбата и да се върнем в княжеството Буга (басейна на река Сирет), което ни подари Михай!" Бабай не послушал съвета, защото мислел, че победата вече е в ръцете му и възразил на стария си другар: "Справихме се с главната унгарска войска и ако не се бавим, а завземем и от княза Турда града му Турда, който е почти беззащитен, то ще подчиним на Михай цялата Трансилвания!" На помощ на Турда - брат на Куйяр и Сигизмунд Батори пристигнал Чапла с част от полските угра-чиркези (украински казаци) и отрядът на Бабай се хванал в засадата на маджаро-черкезите край Турда. Бабай и Хурса, които прикривали отстъплението, били пленени. Научилият за станалото трансилвански войвода Сигизмунд веднага пристигнал в Турда и казал на Бабай: "Ти си прочут управник и аз не желая смъртта ти, за която настояват моите маджарски боляри и князе. Ако ти и попът приемете католицизма, то аз ще мога да ви освободя от ръцете им и да ви спася!" Бабай обаче отговорил на Сигизмунд: "Не мога да се отрека от вярата си - тя е правилната! Когато ругаят нашата стара българска вяра - богомилството, аз всеки път си мисля: толкова ли е лошо то? Някои ругаят и нашия български народ, а аз виждам, че той е най-съвестен, честен и справедлив на света. Вярата ни в това, че Бог не се меси много в човешките дела, а повечето земни работи се направляват от добри и зли духове неправилна ли е? И православните, и католиците от десет свои поклони девет правят не на Бога, а на алпите - Мария, Исус Христос, Димитър и на други. Излиза, че главното в нашите вярвания, както и в богомилството, е да се спазват Божиите заповеди и да се почитат алпите, които човек си е избрал за покровители. Следователно - нашата вяра е истинската!"

"На кой алп се кланяш ти?" - попитал Сигизмунд. "Цял живот се кланям на алп Хурса!" - отвърнал Бабай. "А защо Хурса не ти помогна в тоя поход?" - с насмешка попитал католическият свещеник, който съпровождал Сигизмунд. "Хурса ми отказа помощ, защото пресякох пътеката му в гордостта си и тръгнах не от изток на запад, а на север откъм юг!"...

Отказът на Бабай да приеме католицизма го правел плячка на Турда - по законите на Идел-Маджар (Трансилвания) сардарбекът (войводата) можел да спасява чрез властта си само католици... Зарадван от отказа, Турда заповядал да изгорят живи Тарас Бабай и Хурса живи и тържествуващите им врагове го направили. По-късно дунавските българи дълго разказвали, че в лицето на Бабай изгоряла и последната им надежда за освобождаване от узийската власт, която била установена в 1585 година... Казват, че пред смъртта си Бабай пожелал смърт на Чапла. Същият при завръщането си от Трансилвания в Украйна попаднал в засадата на Салтик и загинал... Салтик и Умай имали син Микаил - баща на емира Багдан Камил (Богдан Хмелницки).

Будай, синът на Бабай, разбрал за изгарянето на баща си и казал: "След като християни изгориха баща ми-християнина, богомилите нали се кръстят? Не искам да имам нищо общо с

християните!" Приел исляма и името Наби, за радост на турския султан. През 1618 г. султанът направил Наби сардарбек на Дунавска България и тази титла Наби носил до 1622 г. Действителната власт по това време вече била в ръцете на илекбашиите (окръжните управители) и хората гледали на Наби като на турски наместник, който се издържа от подкупите на управителите, събира опълчение и не се меси в нищо друго. Войводската власт на Наби била само на хартия. Бабай бил последният истински пълководец на Дунавска България... Това разказал на принца Джагфар (бъдещ управник на Българското Самарско царство, 1649-1684 г.) в лагера на Богдан синът на Наби и внук на Бабай - Хурса, а аз го научих от записките на Бахши Иман (пише Юсуф ал-Булгари)...

Другият волжко-български род, издигнал се при Константин Тих, били Тертерите... Син на Бунек (вожда на печенегите) бил емирът Чишма, негов син е Улаг-Чишма (Влашкият Чишма), който имал двама прочути синове - Кабан, който служел във Волжка България и Тертер, който служел в Дунавска България. Тертер бил женен за дъщерята на унгарския княз Куман - Ания, която родила сина му Тертер Куман. Син на този Куман е Георги Тертер (1280-1292 г.), цар на Дунавска България... Към волжко-българските родове, издигнали се при Константин Тих, обикновено причисляват и рода на Раджи, син на Микаил Кара-Булгар (Ростислав, син на Михаил Черниговски), но само въз основа на това, че Ростислав сам се нарекъл Ак-Булгар. Негов син е Михаил, който имал претенции към престола на Кара-Бурджан, негов син е Ашла (Светослав), негов син е Джан (Йоан, Иван)...

При Константин Тих Дунавска България процъфтяла и това дало възможност на царя да развие и народната просвета. За да бъде всичко на добро ниво, той събирал отвсякъде в държавата майстори по всички изкуства и преди всичко от български произход. По негова лична покана в Дунавска България пристигнали архитектът Кубар от Франция, учителят по пеене Курак от Византия, декораторът Балин от Италия... По това време станал известен като художник и господарят Иджим Бургас (Дмитрий), син на Улуг-Азан (Асен Велики, Иван-Асен II, 1218-1241 г.) Отначало той правел илюстрации за българските хроники и повести, после се научил на дърворезба и накрая рисувал стенописи в българските дворци и църкви. Хусаин Аббаз ал-Тебризи превъзхождал Димитър в илюстрациите, Якуб Маркар бил по-добър в дърворезбата, но в стенописите Бургас бил пръв в цялата Волжка България. Димитър изрисувал стените в двореца на Челбир в Улуг-Булгар и "Къзъташ" в Буляр, жилищата на Анбал, Мир-Гази и Бухараите, няколко от сградите от "Школата за принцове", църквите в Халджа-Булгар (долната част на Велики Булгар), Буляр, Сабан-Банджа, Ала-Тура (Алатир) и други градове... След възцаряването си Константин Тих веднага поканил своя роднина Иджим Бургас в Дунавска България, където Бургас изписал стените на Боянската църква и още няколко църкви и дворци... (Дописано от Юсуф ал-Булгари: "Хурса, син на войводата Наби, разказа, че след падането на войводската власт в 1585 г. еничарите влезли в Търново и с копия и мечове унищожили рисуваните от Димитър Бургас стени в двореца на българските царе и войводи, като го превърнали в своя казарма"....)

Ако първата жена на Константин Тих - Ирина - била наричана от народа "ангел", то втората - Мария - била твърде своенравна и скоро започнала да се меси в управлението, като скарала царя с някои много нужни му хора...

Когато в Дунавска България зачестили татарските набези, Константин разделил страната на военни окръзи - илек, начело на които назначил илек-канове или илекбашии... Будимски (Видински) окръг се управлявал от господаря Шушма, Илемски окръг - от Ашла, син на Микаил (Яков-Светослав), Билбанският (Плевенски) военен окръг бил воден от Астабан (възможно Стефан? бел. прев.), Баринският (Варненски) - от бека Ивайло (Абайлъ), син на Сарбул.....

Когато Мария отровила бедния Ашла, на негово място царят назначил Георги Тертер... Абайлъ

бил потомък на големия Аспарухов син - Абай, но отначало не страдал от болезнено честолюбие и изпълнявал честно дълга си. Много пъти той разбивал отрядите на византийци и татари... Татарите донесли в Дунавска България чумата и изплашеният от мора Самантурайски (Шуменски) народ се разбунтувал и тръгнал към столицата за храна... Константин наредил да раздадат на хората половината от продоволствените запаси и лично ръководел раздаването... В това време един татарски отряд приближил Търново и устроил побой на гладните. За лош късмет Мария тъкмо била оскърбила Астабан, задето изпълнявал царската заповед да не бъдат нападани гладните тълпи. Гордият Астабан помолил царя да го предпази от упреците на жена си, но Мария направо пред мъжа си отново взела да укорява окръжния военачалник и царят не успял да я възпре. Виждайки царската нерешителност, оскърбеният Астабан в яда си заминал с армията си за Плевен и при царя в столицата останал само малък отряд. Константин трябвало сам да прогонва татарите от Търново, като при това се заразил с чумата и си счупил крака след падане от кон. Това се случило през 1277 г. Като разбрал, че е безпомощен, Константин не дал юздите на управлението на неуравновесената си жена, а назначил нов войвода и му наредил да изчисти столицата от мародерстващите татари и селяни.

Абайлъ, който присъединил към армията си остатъците от убития от татарите бурджански военачалник (вероятно на Добруджа, предполага преводачът) Джуреш (може би това е името Ръш, Урош или друго), тръгнал да си проправя път към Търново. Воините му избивали татарите и селяните, без да взимат пленници. За да облекчи задачата му, Константин наредил на малкия си отряд да излезе и да посрещне Абайлъ (Ивайло). Царските войници положили на талига умирация от чумата цар и тръгнали. По пътя целият отряд на Константин загинал при сблъсъци с татарите и бунтовниците, а царят починал от болестта. Добротата и мъжеството на Константин Тих го направили светец в очите на народа. По пътя към Търново Ивайло срещнал вече мъртвия цар... По това време и Димитър Бургас, който успял да вдигне в окръг Барадж (Враца) непреодолими укрепления, тръгнал да се присъедини към царя, но по пътя заболял и починал. Неговата армия се обединила с тая на Георги Тертер (царувал от 1280-та до 1292-ра г.) и това доста подсилило Ломския (Илемски) военачалник... Примерно тогава към Търново започнал да се придвижва с византийска армия един от потомците на Асен Велики - Джан или Къзъл Джан (Йоан, Кало-Йоан), син на Мицо Асен и зет на византийския император...

Докато Ивайло нямал претенции към трона, се ползвал с подкрепата на повечето окръжни началници. Така войводата преспокойно обсадил столицата Търново, където се затворила Мария, мразена от всичките управители. Коварната царица, която искала да ги скара помежду им, предложила ръката си и трона на Ивайло и той лекомислено приел предложението. Това му простодушие родило легендата за произхода му от семейство на свинари, но по това време "свинепаси" били наричани всички варненци, които развъждали свине за ромеите... Когато варненските съседи искали да ги вземат на подбив, им казвали: "Вие така охранихте ромеите, че сега мира нямаме от тях!" Мария ловко разпалила у Ивайло честолюбието, което го подтикнало към гибелта му...

През пролетта на 1278 г. Мария отворила на Ивайло вратите на столицата и той станал цар на Дунавска България. Почти всички окръжни ръководители осъдили сговора на Ивайло с Мария и му отказали подкрепата си. Сред тях били Астабан и Георги Тертер. На Ивайло му се наложило да отбива нашествията на ромеи и татари, които започнали през пролетта. След като победил ромеите, той тръгнал срещу татарите, но по пътя се спречкал с войниците си, на които забранил да ограбват карйпътните градове и села. Вбесена от забраната, голяма част от войската му го изоставила и той с малък отряд бил обграден от татарите в Тарас-Джолта (Доростол). Ивайло не искал да умира напразно и сключил с татарите мир, според който се задължил да им плаща данък. Така Чака, техният предводител и син на хакана на Валахия Ногай, започнал да помага на

Ивайло във войните му.

Докато Ивайло стоял в Доростол, войводата Исмай (Смилец), потомък на Айяр, средния син на Аспарух, когото царят оставил в столицата, арестувал Мария и я предал на дошлия с армията на Византия Къзъл-Джан (Йоан или Иван Хубавия). Йоан влязъл в Търново и станал новият цар на Дунавска България. Ивайло не се примирил с това и заедно с татарите обсадил столицата. Когато ромеите се опитали да снемат обсадата през лятото на 1279-та година, Ивайло и Чака ги разбили. Цяла година Йоан Хубави - видимо достоен човек - прекарал под обсадата на Ивайло. Накрая му омръзнало и поискал от Смилец да му помогне да се върне във Византия, където дотогава служел като владетел на Троя (?). Смилец заминал от столицата в Лом при Георги Тертер и му казал: "Йоан Хубави обеща да ти отстъпи трона, ако му помогнеш да се върне при ромеите". Зарадваният Георги Тертер, у когото честолюбието също се пробудило, застанал пред силната си армия и тръгнал към столицата, като предал на Чака съобщение: "Ако преминеш на моя страна и ми помогнеш да стана цар на Дунавска България, то аз ще ти дам дъщеря си за жена и ще възнаградя теб и войниците ти". Без дълго да мисли, Чака арестувал Ивайло и се присъединил към Георги Тертер. С помощ от Смилец Тетртер влязъл в Търново и станал цар, а на Йоан Троянски Хубави разрешил да замине във Византия. Чака получил от Тертер богати подаръци и заминал с арестувания Ивайло в лагера на баща си. Скоро там се явили пратеници на византийския император, които подкупили Ногай и го склонили да убие Ивайло.....

Губерниите Мардан-Беллак, Байгул и още няколко провинции по същество били царства и техните губернатори наричали себе си също така и царе...

Когато започнали бунтове сред чирлатите (монголи), то по заповед на техния улуг-хакан в Кайман (тук Монголия) били разрушени всички български градове и огромната страна била вкарана отново в дивашко състояние...

19.03.2020 г.

Преведе: Добрев, обикновен българин.

Остават още две части от "Нариман тарих". Да е живот и здраве, ще направя и тях.

